

**BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ESNAFLAŞMANIN HATAY'DA GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ
SURİYELİLERİN UYUM SÜREÇLERİNE ETKİSİ**

HAZIRLAYAN

MUSTAFA FIRAT TEKBAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ OLGU KARAN

ANKARA - 2020

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 28 / 08 / 2020

Öğrencinin Adı, Soyadı: Mustafa Fırat TEKBAŞ.

Öğrencinin Numarası: 21710195

Anabilim Dalı: Sosyoloji

Programı: Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Dr. Öğretim Üyesi Olgu KARAN

Tez Başlığı: ESNAFLAŞMANIN HATAY'DA GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERİN UYUM SÜREÇLERİNE ETKİSİ

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 84 sayfalık kısmına ilişkin, 04 / 08 / 2020 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 12'dir. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını" inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:

ONAY

Tarih: 28 / 08 / 2020.

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad, İmza:

Dr. Öğretim Üyesi Olgu KARAN

TEŞEKKÜR

İlk olarak Sosyoloji Yüksek Lisansını bir Fizik Mühendisi olarak tamamlamamı sayarak, tezimin ilk noktasından sonuna kadar yanımda olan, bu konuda elinden gelen desteği sunan, Hatay mülakatlarını tamamlamamda en büyük desteği sağlayan kıymetli anılar biriktirdiğimiz değerli Hocam Dr. Öğr. Üyesi Olgı KARAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

TÜBİTAK Projesi kapsamında beni bursiyer olarak kabul edip görev veren, beni projenin bir parçası olarak gören Prof. Dr. Ayşegül ÖZBAKIR, Dr. Öğr. Üyesi Erhan KURTARIR, Dr. Öğr. Üyesi Bilge ÇAKIR başta olmak üzere diğer çalışma arkadaşlarıma, mülakatlar esnasında yorulmadan ve bıkmadan yanımda olan tercümanımız Yusuf ÖZER'e teşekkürü borç bilirim.

Öğrenmeye olan ilgimi borçlu olduğum annem, babam ve ablama ailem oldukları için ve son olarak beni tüm kararlarımda yanımda olarak destekleyen, çalışmama zaman ayırmamı sağlamak için gayret gösteren ve bana sonsuz tahammül gösteren değerli eşim Arzu AYPAR TEKBAŞ'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Coğrafi konumu sebebiyle göç, tarihin her döneminde Türkiye için olağan ve alışılmış bir olgu olmuştur. 2010 yılında patlak veren Arap Baharının etkileri, 2011 yılında Suriye'ye sığırmış ve iç savaşla sonuçlanmıştır. Daha sonra uluslararası aktörlerin de devreye girmesiyle küresel bir mesele olmuş ve modern tarihin en çok sığınmacı yaratan toplumsal olaylarından birine dönüşmüştür. Bu olayların neticesinde iç savaştan kaçan Suriyelilerin büyük kısmı sınır komşusu olan Türkiye'ye sığınmış veya Avrupa'ya geçiş için transit ülke olarak kullanmıştır.

Çalışmada Geçici Koruma kapsamında bulunan Suriyelilerden esnafılığı seçmiş olan Suriyelilerin deneyimlerine istinaden elde edilen veriler değerlendirilerek Suriyelilerin uyum süreçlerine esnaflaşmanın etkisi incelenmiştir. Çalışma konusunun seçiminde esnaflaşmış Suriyeliler ve uyum süreçlerine ilişkin çalışmaların diğer konulara nazaran daha az yapılmasıdır. Bu kapsamda Hatay'ın 3 ilçesinde (Kırıkhan, Reyhanlı ve Antakya) 30'u esnaf olmak üzere 32 Suriyeli ile tercüman vasıtası ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler ışığında önerilen alt problemler değerlendirilmiştir.

Çalışma ayrıca 'Kentsel Mültecilerin Adaptasyon ve Uyum Süreçlerine Yeni Bir Bakış Açısı: Kapsayıcı Kent İnşası Amaçlı Sosyal İnovasyon Deneyi'¹ isimli TÜBİTAK Projesinden destek almıştır. Çalışma bu proje kapsamında gerçekleştirilmiş olup, projenin kapsamında elde edilen diğer verilerden de faydalanılmıştır.

Çalışma neticesinde esnafılık olgusu kapsamında Suriyelilerin ev sahibi ülke ile hem kişisel hem de kurumsal ilişkilerin daha kolay geliştiği, bölgesel olarak Hatay ilinin kültürel ve tarihi geçmişi nedeniyle bu süreçleri desteklediği, ayrıca girişimcilik kararının alınmasında sembolik sermayenin ve sosyal ağların önemi ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: girişimcilik, mülteci girişimciliği, iltica, uluslararası koruma, Hatay

TÜBİTAK, 117K829

¹ Tezin yazarı M. Fırat Tekbaş bahse konu Projede 'bursiyer' olarak görev yapmıştır.

ABSTRACT

Due to its geographical location migration has been a usual and customary phenomenon for Turkey in every period of history. The effects of the Arab Spring, which erupted in 2010, spread to Syria in 2011 resulted in civil war. Later, with the intervening of international actors, it became a global issue and turned into one of the most asylum seeker creating social events in modern history. As a result of these events of Syrians who fled the civil war took refuge in neighboring Turkey, which is a great part in or used as a transit country for migration to Europe.

In this study, the effect of entrepreneurship on the adaptation processes of Syrians was analyzed by evaluating the data obtained from the Syrians who had chosen being entrepreneur from Syrians under Temporary Protection. In the selection of the subject of study, less research is done on Syrian refugees and harmonization processes compared to other subjects. In this context, in-depth interviews were conducted with 32 Syrians, including 30 tradesmen, in 3 districts of Hatay (Kırıkhan, Reyhanlı and Antakya). In the light of the data obtained, the sub-problems suggested were evaluated.

The study also received support from the TÜBİTAK Project titled 'A New Perspective on Adaptation and Adaptation Processes of Urban Refugees: Inclusive Social Building Experiment for Inclusive Urban Construction'. The study was carried out within the scope of this project and other data obtained within the scope of the project were also used.

As a result of the study, it has been revealed that Syrian people, both personal and institutional relations with the host country, develop more easily, because of the cultural and historical background of the province of Hatay regionally, and the importance of symbolic capital and social networks in making an entrepreneurship decision.

Keywords: entrepreneurship, refugee entrepreneurship, asylum, international protection, Hatay,

TÜBİTAK, 117K829

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
TABLolar LİSTESİ	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	ix
1. GİRİŞ.....	1
2. GÖÇ KURAMLARI, İLTİCA OLGUSU VE TÜRKİYE’DE GÖÇ VE İLTİCA 4	
2.1. Göç	4
2.1.1. Göç Kuramları ve Kavramsal Tartışmalar.....	4
2.1.1.1. Ravenstein Yasaları.....	5
2.1.1.2. Neoklasik Ekonomi Kuramları	5
2.1.1.3. Yeni Ekonomi Kuramı	6
2.1.1.4. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı.....	6
2.1.1.5. Dünya Sistemleri Kuramı	7
2.1.1.6. İlişkiler Ağı Kuramı	7
2.1.1.7. Kurumsal Kuram	7
2.1.1.8. Kümülatif Neden-Sonuç İlişkisi	8
2.1.1.9. Göç Sistemleri Kuramı.....	8
2.2. İltica Olgusu	8
2.2.1. Tarihsel Gelişim.....	8
2.2.2. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği.....	9
2.2.3. 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü.....	10
2.2.3.1. Mülteci Tanımı.....	11
2.2.3.2. Geri Gönderilmeme İlkesi.....	11
2.2.3.3. Mülteci Statüsünün Sona Ermesi.....	12
2.2.3.4. Mülteci Statüsünden Hariçte Bırakılma	12
2.2.4. İlgili Sözleşmeler ve Korumaya Dair Bölgesel Çözümler	13
2.3. Türkiye’de Göç ve İltica	13
2.3.1. Cumhuriyet Dönemi Öncesi	14

2.3.2. Cumhuriyet Sonrası 1980'e Kadarki Dönem.....	14
2.3.3. 1980 Sonrası Dönem	16
2.4. Türkiye'de Göç Mevzuatı	18
2.4.1. Osmanlı Dönemi	18
2.4.2. 1934 İskân Kanunu.....	19
2.4.3. 1994 Tarihli Sığınma ve İltica Yönetmeliği.....	19
2.4.4. Mevcut Mevzuat	20
2.4.4.1. AB'ye Uyum Çalışmaları ve Ulusal Eylem Planı.....	20
2.4.4.2. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu.....	21
2.5. Uyum Ve Entegrasyon	24
2.5.1. Asimilasyon	24
2.5.2. Entegrasyon.....	25
2.5.3. Çokkültürlülük	25
2.5.4. Kültürlerarasılık.....	26
3. SURIYE'DE YAKIN GEÇMİŞ, TÜRKİYE'YE ETKİSİ VE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURIYELİLER	27
3.1. Suriye, Arap Baharı ve İç Savaş	27
3.1.1. İç Savaş Öncesi Suriye	27
3.1.2. Arap Baharı ve Suriye İç Savaşı	31
3.2. İç Savaşın Türkiye'ye Etkisi ve Geçici Koruma Rejimi	33
3.2.1. Türkiye'nin Protestolara Tepkileri ve Tutumu	33
3.2.2. İç Savaş Sonucu Türkiye'ye Göç Hareketleri.....	34
3.2.3. Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Yasal Durum ve Mevzuat	38
3.2.3.1. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Hak ve Özgürlükleri	40
4. ESNAFLAŞMA, GİRİŞİMCİLİK VE GÖÇMEN GİRİŞİMCİLİĞİ	45
4.1. Esnaf	45
4.1.1. Esnaflığın Anadolu'da Tarihsel Gelişimi	45
4.1.2. Yakın Dönem ve Günümüzde Esnaflık	47
4.2. Girişimcilik.....	49
4.3. Göçmen ve Mülteci Girişimciliği.....	50

4.3.1. Aracı Azınlık Kuramı (Middleman Minorities)	51
4.3.2. Dışa Kapalı Ekonomi Kuramı (Enclave Economies)	51
4.3.3. Karma Gömülülük Kuramı (Mixed Embeddedness).....	52
4.3.4. Ulusüstücülük (Transnationalism).....	53
4.3.5. Kültürel Teoriler (Cultural Explanations).....	53
4.3.6. Bourdieucu Yaklaşım (Alan, Habitus, Sermaye).....	54
4.3.6.1. Alan	54
4.3.6.2. Habitus.....	55
4.3.6.3. Sermaye Türleri.....	55
4.3.7. Müşterek Kaynak Seferberliği (Collective Resource Mobilisation)	57
5. ARAŞTIRMA / METODOLOJİ.....	58
6. ARAŞTIRMA BULGULARI	61
6.1. Demografik Bilgiler ve Göç Süreçleri.....	61
6.2. Esnaflaşma Süreçleri ve Deneyimleri	65
6.3. Uyum ve Gündelik Yaşam	71
6.4. Kurumsal Görüşmelere İlişkin Veriler	76
7. TARTIŞMA VE SONUÇ	78
Kaynakça.....	87
EK 1: Mülakat Soruları	92
EK 2: Mülakatlar	98
EK 3: Etik Kurul Onay Belgesi.....	159
EK 4: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Proje İzni	160
EK 5: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Araştırma İzni.....	161

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Sayısı	35
Tablo 2. Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler.....	36
Tablo 3. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı ve İl Nüfusu ile Karşılaştırması	37
Tablo 4. Türkiye'de Bulunan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin yaş ve cinsiyet dağılımı.....	38
Tablo 5. Cinsiyet Dağılımı.....	61
Tablo 6. Yaş Dağılımı.....	61
Tablo 7. Medeni Durum Bilgileri	61
Tablo 8. Evli Ailelerin Çocuk Sayısı	62
Tablo 9. Eğitim Durumuna İlişkin Bilgiler.....	62
Tablo 10. Dil Bilgisi	63
Tablo 11. Türkçe Dil Bilgisi	63
Tablo 12. Suriye'de Yaşadıkları Şehir	63
Tablo 13. Türkiye'ye Giriş Yılı Bilgileri	64
Tablo 14. İlk Yaşanılan Şehir	64
Tablo 15. Geldiklerinde Akrabaları Burada Mıydı?	64
Tablo 16. Geçmiş ve Mevcut Meslek Karşılaştırma Tablosu.....	65

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Bakkaldan Alınan Ürün	81
---	----

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BM	Birleşmiş Milletler
BMMSHS	Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
BMYRI	Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
IDP	Yerinden Edilmiş Kişi (Internally Displaced Person)
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
IRO	Uluslararası Mülteci Örgütü
İHEB	İnsan Hakları Evrensel Beyannameesi
ÖSO	Özgür Suriye Ordusu
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TDK	Türk Dil Kurumu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UMÖ	Uluslararası Mülteci Örgütü
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNRWA	Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

1. GİRİŞ

Coğrafi konumu sebebiyle göç, tarihin her döneminde Türkiye için olağan ve alışılmış bir olgu olmuştur. Ancak 2010 yılında patlak veren Arap Baharının etkileri, 2011 yılında Suriye'ye sığınmış ve iç savaşla sonuçlanmıştır. Daha sonra uluslararası aktörlerin de devreye girmesiyle küresel bir mesele olmuş ve modern tarihin en çok sığınmacı yaratan toplumsal olaylarından birine dönüşmüştür. Bu olayların neticesinde iç savaştan kaçan Suriyelilerin büyük kısmı sınır komşusu olan Türkiye'ye sığınmış veya Avrupa'ya geçiş için transit ülke olarak kullanmıştır. Bugün itibarı ile 3.695.944² Suriyeli Türkiye'de Geçici Koruma Statüsünde bulunmaktadır. Bunların dışında uluslararası koruma başvurusu sayısı 2010-2018 yılları arasında 478.309³ olmuştur. Önceki yıllar da göz önüne alındığında dört milyondan fazla sığınmacının Türkiye'de bulunduğunu söyleyebiliriz. Bu sığınmacıların sadece 62.216⁴ünün Geçici Barınma Merkezleri (kamp) içerisinde kaldığı düşünülürse yaklaşık %98,3 oranında bir nüfusun kentlerde yaşadığı ortaya çıkar. Kentli olarak yaşamını sürdürmek zorunda kalan bu sığınmacılar, göç ettikleri yeni kültüre alışmaları gerektiği kadar aynı zamanda bu yeni kültürün kendine has kent yaşamına da uyum sağlamak zorundadırlar.

Bu çalışmada değinilen nokta esnafılık yapmayı tercih eden geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin uyum süreçleridir. Girişimcilik ruhu ile bir yerde çalışmak yerine kendi işlerini yapmayı seçen Suriyeliler, gündelik yaşamlarında yaşadıkları zorluklar yanında ayrıca ticari hayatın getirdiği risk ve zorluklarla da baş etmek durumundadırlar. Ayrıca esnafılık hem yaşadıkları mahalleli ile olan ilişkileri yürütmeyi gerektirdiği kadar aynı zamanda yaşanan ülkedeki mevzuata göre devlet ve onun kurumlarıyla olan ilişkileri yürütme becerisini de gerektirmektedir. Çalışma kapsamında bu mücadeleyi içeren **esnaflaşmanın Suriyelilerin uyum süreçlerine olan etkisi** incelenmiştir ve araştırmanın ana problem cümlesini oluşturmaktadır. Çalışmanın dayanak noktaları ise bu soruyu baz alarak çevresinde önerilen alt problemlerdir almaktadır. Bu alt problemler;

² T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre, erişim tarihi 22 Aralık 2019 (<http://https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>).

³ T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre, erişim tarihi 22 Aralık 2019 (<http://https://www.goc.gov.tr/uluslararası-koruma-istatistikler>).

⁴ T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre, erişim tarihi 22 Aralık 2019 (<http://https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>).

1. Suriyeli mültecilerin Türkiye’de esnaflaşmasının nedenleri nelerdir?
2. Esnaflaşmış Suriyelilerin ülkelerine geri dönüş veya Türkiye’de kalıcı olma eğilimlerine etkisi nedir?
3. Esnaflaşmış Suriyeli mültecilerin sermaye temini hangi yollarla gerçekleşmektedir?
4. Esnaf Suriyeliler mal ve ürün teminini hangi yollarla kimlerden gerçekleştirmektedir?
5. Türkiye’deki piyasa koşulları ve yasal mevzuat Suriyeli mültecileri esnaflaşma kararlarında ve süreçlerinde etkisi nedir?
6. Hatay, geçmişi ve kültürü nedeniyle Suriyeliler için mesken olarak tercih edilmekte midir? olarak belirlenmiştir.

Araştırma, giriş bölümü dışında kuramsal çerçeve, metodoloji, bulgular ve analiz ile sonuç ve tartışma kısımlarını içermektedir. Çalışmanın kuramsal çerçeve kısmı 3 bölüm altında incelenmiştir. İkinci bölüm ile başlayan kuramsal çerçeve ilk kısmında göç ve iltica olguları üzerinde durmuştur. Göç ve ilticanın evrensel olarak ve Türkiye özelinde nasıl ilerlediği, mevzuat ve uygulama süreçleri ile tarihsel gelişimi kısaca irdelenmiştir. Ayrıca uyum kavramı ve süreçleri de bu kısımda incelenmiştir. Üçüncü bölümde Suriye’deki yakın geçmiş ve bu bağlamda Hatay ve Türkiye ile olan ilişkileri, güncel olaylar ve neticeleri ile geçici koruma rejimi incelenmiştir. Geçici Koruma kapsamındaki Suriyelilerin hak ve yükümlülükleri de aynı bölümde incelenmiştir. Kuramsal çerçevesinin son kısmı olan dördüncü kısımda ise esnaflaşma olgusu incelenmiştir. Esnaflığın Anadolu’daki kısa tarihçesi ile esnaflığın genel ve güncel tanımı incelenmiş ayrıca mevzuat açısından durumu da incelenmiştir. Daha sonra girişimcilik ve esnaflık olgusu evrensel teorilerle incelenmiş ayrıca sosyolojik açıdan da değerlendirilmiştir. Bu noktada Bourdieu sosyolojisi dayanak olarak ele alınmıştır.

Araştırmanın yazarı ‘Kentsel Mültecilerin Adaptasyon ve Uyum Süreçlerine Yeni Bir Bakış Açısı: Kapsayıcı Kent İnşası Amaçlı Sosyal İnovasyon Deneyi’⁵ isimli TÜBİTAK projesinde bursiyer olarak görev almıştır. Proje, TÜBİTAK Öncelikli Alanlar AR-GE Projeleri Destek Programı (1003) Kapsamında ‘1003-SBB-KENT-2017-1 Türkiye’de Yerleşmeler Sistemindeki Dönüşüm’ Çağrısı kapsamında başarılı bulunarak kabul edilmiş ve bu çerçevede 15.05.2018-15.09.2020 dönemi için ortaya koyulmuştur. Söz konusu proje bir ana proje (117K826) ve iki alt projeden (117K805 ve 117K829)

⁵ Tezin yazarı M. Fırat Tekbaş bahse konu Projede ‘bursiyer’ olarak görev yapmıştır.

oluşmaktadır. Proje İstanbul, İzmir ve Hatay'daki 18 yaş üstü yabancı zorunlu göçmenlerin Türkiye'ye gelme süreçlerini, Türkiye'de yaşam deneyimlerini, karşılaştıkları sorunları ve sorunlarla baş etme stratejilerini, deneyimledikleri toplumsal kabul ve dışlanma biçimlerini ve kentsel mekâna sosyal ve ekonomik açıdan eklemlenebilme konularını anlamak amacıyla yürütülmüştür. Proje kapsamında yapılan görümler dışında Hatay ilinde saha araştırması yapılarak 30 tanesi esnaf olmak üzere 32 Suriyeli ile derinlemesine mülakat gerçekteştirilmiştir. Mülakat kapsamında göç hikayelerinden esnaflaşma sürecine kadar geçen dönemi incelemek ve veri toplamak amaçlanmıştır. Tercüman vasıtası ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, son bölümde kuramsal çerçeve ve araştırma soruları bağlamında değerlendirilmiştir.

2. GÖÇ KURAMLARI, İLTİCA OLGUSU VE TÜRKİYE'DE GÖÇ VE İLTİCA

2.1. Göç

Rast gelinen birçok çalışma, göçün insanlık tarihi kadar eski bir olgu olduğu açıklaması ile başlar. Aslına bakılacak olursa tüm canlılar için temel ihtiyaçlarını karşılama amacıyla yer değiştirme yani göç hareketinden bahsedilebilir. Biz insanlar açısından bakıldığında ise yıllar geçtikçe karmaşıklaşan yaşam koşulları bu olgunun sebeplerini ve meydana gelişini de aynı şekilde karmaşık bir hale sokmuştur. Dolayısıyla göç, artık sadece tarih sürecinde yer tutan bir olgudan öteye geçerek sosyoloji, coğrafya, ekonomi, uluslararası ilişkiler, hukuk gibi birçok farklı disiplinin de araştırma alanına girmiş bulunmaktadır. Sadece kuraklık veya aşırı sıcak/soğuk havalar değil, savaşlar, rejimler, din, sağlık koşullar ve ekonomik koşullar artık bu kararı almaya sebep olmuştur ve olmaktadır. Modernleşmenin dinamiklerinden olan zaman-uzam ayrışması ise bu olguyu çok daha karmaşık bir hale sokmuştur. Eski dönemlerde savaş, doğal afet gibi büyük olaylar sonucunda belli bir zaman aralığında belli bir uzamda belirli sayıda bir grup insanla gerçekleşen göçler artık birey bazında ve küreselleşmiş dünyada ülkelerin sınırlarını yok sayarcasına her an ve her yerde gerçekleşmektedir.

Castles ve Miller göç konudaki genel eğilimleri dört ana başlık altında toplar. Bunlardan ilki Göçün Küreselleşmesidir. Bunun sebebi artan şekilde daha fazla ülkenin eş zamanlı olarak göçten etkilenmesidir. İkinci eğilim Göçün Hızlanmasıdır. Gelişen teknolojinin haberleşme ve ulaşım gibi göçün temel unsurlarını kolaylaştırması onu hızlandırmaktadır. Üçüncü eğilim Göçün Farklılaşmasıdır. Yukarıda bahsettiğim gibi artık göç temel ihtiyaçların karşılanması veya fiziksel koşullardaki değişiklik gibi genel sebeplerden ziyade, emek göçü, iltica, sığınma ve hatta rahat bir emeklilik hayatı çok farklı sebeplere dayanır. Son eğilim ise Göçün Kadınsallaşmasıdır. Günümüzde kadınlar göç kararının alınmasında geçmişe nazaran gitgide daha fazla rol oynamaktadır (Castles & Miller, 2008, s. 11-15).

2.1.1. Göç Kuramları ve Kavramsal Tartışmalar

Göç, bilimsel olarak tartışılmaya ve tanımlanmaya 19. yüzyılda başlamıştır. İlk defa bir coğrafyacı olan Georg Ravenstein tarafından tanımlanmıştır. Ravenstein ortaya attığı 'Göç Yasaları' göç olgusunun 7 maddelik kanunlarını önerir. Bu formülasyon spesifik olarak bir göç hareketini tanımlamayan genel ifadelerdir. Bu sebeple hala günümüzde

geçerliliğini korumaktadır (Abadan Unat, 2017, s. 52). Genel olarak yüksek nüfus yoğunluklu bölgelerden daha düşük nüfus yoğunluklu bölgelere, gelir düzeyinin düşük olduğu bölgelerden yüksek olduğu bölgelere doğru gerçekleşen akımları emek piyasası ve ekonomik fırsatlara dayandırarak açıklar. Bu önermelerin tümü itici ve çekici faktörler olarak tanımlanır. İtici faktörler kişileri buldukları yeri terk etmeye zorlayan coğrafi, siyasi ve ekonomik koşullar, çekici faktörler ise ekonomik fırsatlar, yüksek refah olanağı ve boş araziler olarak değerlendirilebilir (Castles & Miller, 2008, s. 31).

2.1.1.1. Ravenstein Yasaları

Ravenstein'in yasalarına detaylı bakacak olursak bunlardan ilki Göç ve Mesafe'dir. Bu yasa göçmenlerin kısa mesafelerde göç edeceklerini öngörür ve bu göçün gidilen yerde göç dalgaları yaratan bir etkiye sahip olduğunu savunur. İkinci yasa Göç ve Basamakları'dır. Buna göre göç edilen yerdeki boşluk ona yakın başka bir bölgeden gelenler ile doldurulacaktır. Bu yasa ilk yasanın destekçisi konumundadır. Üçüncü yasa Yayılma ve Emme Süreci'dir. Burada iki süreç birbirini desteklemektedir. Göçmen için gideceği yerdeki koşullar ona cazip gelmekle beraber, gideceği yerde ona cazip gelen koşullarında göçmene ihtiyacı vardır yani onu emecektir. Dördüncü yasında Ravenstein Göç Zincirleri'ni önermektedir. Buna göre göç kendini tetikleyen bir olgudur. Sürekli göç alan bir kent bir süre sonra göç vermeye de başlayacaktır ve zincirleme bir etki yaratacaktır. Beşinci yasında Ravenstein daha önce bahsettiği dört yasadan farklı şekilde Doğrudan Göç önermesini yapar. Burada göçmen uzun mesafeli ve basamaksız şekilde göç edecektir. Bu da Ravenstein'in göç algısının iki şekilde olduğunu bize göstermektedir. Ravenstein'e göre göç ya basamaklı ve dalga halinde gerçekleşecektir ya da bir noktaya aralıksız tek seferde olacaktır. Altıncı yasa yerleşim bölgeleri ile ilgilidir. Kır ve kent yerleşimcileri arasındaki farktan bahsedilen bu yasa kentlilerin sahip olduğu olanak ve fırsatlardan dolayı kırsalda yaşayanlara göre daha az göç etme eğiliminde olduğunu savunur. Yedinci ve son yasa da cinsiyet farkını ele alır. Ravenstein'e göre kadınlar kısa mesafelere ve basamaklı göçlere eğilimli iken, erkekler uzun mesafeli ve doğrudan göçlere eğilimlidir. (Adıgüzel, 2016, s. 23-25)

2.1.1.2. Neoklasik Ekonomi Kuramları

Göç olgusuna dair yapılan bu ilk tanım, İngiltere'de Sanayi Devrimi'nin başlangıç döneminde yapıldığı için günümüz göç hareketlerini tanımlamada yeterli olmamaktadır. Daha sonra iki büyük dünya savaşı, devrimler ve kültürel değişimler geçiren dünyada göç olgusu da yukarıda bahsettiğimiz gibi değişimler geçirmiştir. Daha modern bir teori İkinci

Dünya Savaşı'nın yıkımından çıkarak tekrar üretime geçen dünya ile gelmiştir. Neoklasik Ekonomi Kuramı olarak adlandırılan bu kuram işgücü piyasasının ekonomik değerlerine dayanmaktadır. Bu kuram Makro ve Mikro olmak üzere ikiye ayrılır. Neoklasik Ekonominin Makro Kuramı'na göre emek fazlasına sahip olan ülkeler düşük ücretli bir piyasaya sahiptir. (Adıgüzel, 2016, s. 28) Böylece bu ülkelerdeki düşük ücretli işçiler yüksek ücretli ülkelere göç etmektedir. Mikro kuramda ise rasyonel düşünen birey zarar hesabı yaparak göçü planlar ve gerçekleştirir. Bu kuramda kişinin eğitimi, deneyimi, bilgi ve birikimi iş bulma şansını da artıran faktörler arasındadır. (Abadan Unat, 2017, s. 53-55) Makro kuramda içerik uluslararası ilişkileri, göç almak veya göç vermek bağlamında göçe maruz kalan ülkenin bu duruma yasal düzenlemelerle verdiği tepkilerden oluşurken, mikro kuramda içerik daha çok göç eden kişiye yöneliktir. Göç eden kişinin bu durumla başa çıkma yöntemleri veya göç edişini kendi bakış açısından rasyonel hale getiren etmenler öne çıkmaktadır. (Castles & Miller, 2008, s. 37)

2.1.1.3. Yeni Ekonomi Kuramı

Bir başka kuram ise 'Yeni Ekonomi Kuramı'dır. Buna göre göç etme kararı tek bir birey tarafından alınmaz. Tüm aile bireyleri veya topluluk bireyleri bu kararı ortak olarak alıp iştirak eder. Kararın ortak alınması ve toplu olarak göç etme, göç edilen yerde elde edilmesi hedeflenen geliri daha yüksek seviyeye çıkarmaktadır. Kişisel olarak elde edilen ekonomik başarısızlıklar, diğer fertler tarafından elde edilen ekonomik başarılar tarafından kompanse edilecek böylelikle risk minimize edilmiş olacaktır. (Abadan Unat, 2017, s. 55-57)

2.1.1.4. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı

Bu kuram temeline sanayileşmiş modern ekonomilere sahip ülkelerin işgücü gereksinimlerini koymaktadır. Buna göre göç edilmek istenen hedef ülkede daimi bir işgücü talebinin olduğu, bunun kaynak ülkedekiler tarafından çekici bir etmen olarak algılandığı ve bu talebin göçmenler tarafından karşılandığı savunulmaktadır. (Ihlamur Öner & Şirin Öner, 2016, s. 33) Bu yapıda işgücü piyasası iki bölümden oluşmaktadır. Sermayenin yoğun olarak yer aldığı birinci sektörde işler ağırlıklı olarak yerli nüfus tarafından istihdam edilmektedir. Bu işçiler kabiliyet ve beceri anlamında yüksek olmakla birlikte kullandıkları ekipman da üst sınıf olarak nitelenir ve gelirleri de buna göre yüksektir. İkinci sektörlerdeki işler ise ekseriyetle göçmenler tarafından istihdam edilmektedir ve nispeten daha düşük beceri ve birikime ihtiyaç duyar. (Abadan Unat, 2017, s. 57-60)

2.1.1.5. Dünya Sistemleri Kuramı

Wallerstein'in geliştirdiği kavramlara dayanan 'Dünya Sistemleri Kuramı' ise göçün sebebini ekonomik pazar yapısı değil kapitalist sistemin sonucu olarak dünya pazarlarının genişlemesi olarak gösterir (Ihlamur Öner & Şirin Öner, 2016, s. 36-37). Buna göre kapitalist yatırım artarak kendi sınırlarını aşmış, kapitalist olmayan ülkelerin sınırını zorladığında, bu bölgedeki insanları köklerinden kopararak göçe hazır topluluklar haline getirir. Bu noktada göç ilişkileri özellikle birbirleri arasında sömürgecilik ilişkisi olan ülkeler arasında gerçekleşmektedir. Tarihi açıdan oluşmuş bu bağ, emperyal ülkenin geçmiş üretim alışkanlıklarını da şekillendirdiği için mevcut üretim tarzı ve istihdam ihtiyacını şekillendirmektedir (Abadan Unat, 2017, s. 60-64).

2.1.1.6. İlişkiler Ağı Kuramı

Az önce bahsi geçen kuramlar göçün ortaya çıkış sebeplerini açıklamaya yönelik savlar ortaya atarken 'İlişkiler Ağı Kuramı' göçün mekânsal ilişkisini ortaya çıkarma çabasıdadır. Göç birey ya da topluluk tarafından alınması zor bir karardır. Zira daha önce hiç gidilmemiş bir bölge veya ülke bilinmezliği risklerini de beraberinde getirir. Yabancı olunan bir bölgede günlük basit işler bile yürütmesi zor sorunlar haline gelebilir. Bu kuram da göçmenler arasındaki ortak köken, soydaşlık, akrabalık, hemşerilik gibi bağlardan oluşan ve sorunları çözmeye destek sağlayan ağlardan bahseder. Bir bölgeye ilk göçenler birçok zorluğu atlattıkları fakat onları izleyen her yeni göçmen sosyal ağları sayesinde onlardan destek alacak ve zorlukları kolaylıkla aşacaktır. Bu ise riskleri aza indireceğinden göç kararını almayı kolaylaştıracak ve göç hareketini arttıracaktır. (Abadan Unat, 2017, s. 64).

2.1.1.7. Kurumsal Kuram

Göç süreçlerinin ortaya çıkışı ile konu bireysellikten de uzaklaşarak çoğulcu bir hareket halini almaktadır. Durumun böyle olması göç süreçleri esnasında ihtiyaca binaen oluşan kurumları da beraberinde getirmiştir. Başka bir ülkeye gitmek isteyen kişinin başvuru süreçlerinden ülkeye gidişine kadar geçen işlemlerde aracı kurumlar, destekleyici sivil toplum kuruluşları gibi kâr amacı güden veya gütmeyen birçok yapı ortaya çıkar (Abadan Unat, 2017, s. 66). Bu yapılardan bir tanesi de göçmen kaçakçılarıdır. Bu yapılar devletlerin kendilerine yönelik göçleri denetlemesini güçleştirmektedir. Zira devletlerin göç konusunda koydukları kural ve kanunları delici yapıları ile göç etme işini kolaylaştırmaktadırlar (Ihlamur Öner & Şirin Öner, 2016, s. 41).

2.1.1.8. Kümülatif Neden-Sonuç İlişkisi

Bu kurama göre göç her aşamada evrilen ve yeni koşullar yaratan dinamik bir olgudur. Gerçekleştirilen her göç, bir sonraki göç hareketi için neden ve sonuç ilişkisini değiştiren ve yeni koşullar yaratan bir aksiyon olmaktadır. Yeni koşullar ise altı sosyo-ekonomik etmende değişime yol açmaktadır. Bunlar gelir ve toprak dağılımı, tarımsal örgütlenme şekilleri, işin toplumsal anlamı, göçün ilişkiler ağı olarak kültürü ve beşerî sermayenin dağılımıdır (Massey, ve diğerleri, 1993, s. 451-452). Bu kurama hem kaynak ülkeden hem de hedef ülkeden örnek vermek mümkündür. Göçmen işi olarak ev sahibi toplumca tanımlanmış işlere göçmenler istihdam edilirken bu hem hedef ülkeyi göçmenler açısından cazip kılmaktadır, hem de kaynak ülkede göçmenlerin arkadaş veya akrabaları tarafından zenginleşen daha önce göçmüş kişileri örnek almalarını ve göç olgusunu devam eden bir hale getirmesini sağlar (Abadan Unat, 2017, s. 67).

2.1.1.9. Göç Sistemleri Kuramı

Bu kurama göre iki veya daha fazla ülke arasında karşılıklı olarak oluşturulmuş göç sistemlerinden bahsetmek mümkündür. Bu sistemin kurulması için coğrafi yakınlıktan ziyade ekonomik ve politik bağların bulunuyor olması önemlidir. Fiziki bir yakınlık göç hareketini artırmada bir etmen değildir. Ayrıca sistem kaynak ülke açısından birden fazla merkez ülke ile de kurulabilir. Bu sistem ülkeler arasındaki ilişkiye bağlı olması nedeniyle siyasi ve ekonomik gelişmeler yüzünden kesintiye uğrayabilir veya taraflardan biri konumundan vazgeçebilir (Abadan Unat, 2017, s. 68).

2.2. İltica Olgusu

Yukarıda genel hatları ve kuramları ile tanımı yapılmaya çalışılmış göç olgusu, genel tanımı itibarı ile kişinin daha iyi koşullar peşinden gitmesini tanımlamaktadır. Ancak birazdan değineceğimiz iltica olgusu, kişinin veya bir grubun yaşam koşullarının maddi ve manevi olarak tahammül seviyesini aştığı koşullarda gerçekleşmesi ile göç olgusundan ayrılır.

2.2.1. Tarihsel Gelişim

Sığınma olarak da tanımlanan iltica kelimesi Latince menşeli olan Yunanca ‘asylia’ kelimesine dayanmaktadır. Bu kelime korunmuş olma durumu veya dokunulmazlık anlamlarına da gelmektedir. Kadim Yunan medeniyetlerinde yaşadığı devletten ayrılmak durumunda kalıp başka devlete göç etmek durumunda kalan kişilere verilen imtiyaz olarak tanımlanmıştır (Özkan, 2017, s. 40-41).

Sığınma hakkının, talep edilen devletin verdiği bir imtiyaz oluşu devlet egemenliği kavramını sığınma olgusunun içine sokmaktadır. Medeni hukukun gelişmesi ile bu konuda çeşitli görüşler ortaya çıkmıştır. Bu konunun önderlerinde Hugo Grotius 1625 yılında kaleme aldığı 'De Jure Belli Ac Pacis' adlı eserinde devletler arasında oluşabilecek itilaflar sebebiyle kişi bir başka devlete sığınabilir fikrini savunmuştur. Grotius'un ilticanın politize bir olgu oluşuna dair görüşü ardından gelen hukukçular tarafından tümüyle benimsenmemiştir. Wolff, Grotius gibi sığınmanın devletlerin uygulamakla sorumlu olduğu bir yükümlülük ve doğal bir insan hakkı olduğunu savunurken Vattel ve Pufendorf, iltica konusunda verilecek kararı talep edilen devletin egemenliğine dayanarak lehine olacak kararı seçmesini savunmuştur (Özkan, Göç, İltica ve Sığınma Hukuku, 2017, s. 42-56).

Aynı dönemde iltica gittikçe öne çıkan bir konu olmaya başlamıştır. Vestfalya Barışı ile 1648 senesinde devletlerinin korumasını kaybeden şahıslar 'mülteci' olarak tanımlanmıştır. Bu vesile ile dini sebeplere dayalı koruma ilk defa gerçekleşmiştir (Betts, Loescher, & Milner, 2017, s. 26).

İlerleyen yıllarda milliyetçilik kavramının ideolojik olarak artma eğilimi göstermiş olması devletlerin sınırlarını keskinleştirmesine ve yasal dokümanlara karşın talep ve uygulamaları artırmalarına sebebiyet vermiştir. Dolayısıyla iltica kavramı daha da öne çıkan bir olgu hâline gelmiştir (Betts, Loescher, & Milner, 2017, s. 27).

20. yüzyıl başında yaşanan 1. Dünya Savaşı neticesinde iltica sadece savaşta esir düşenler ve yaralananlar için düşünülmüşken 2. Dünya Savaşı esnasında zulümle karşılaşan çoğunluğu Yahudi vatandaşlar, sığınma olgusunu tüm dünyanın önüne sarıh bir şekilde koymuştur (Özkan, Göç, İltica ve Sığınma Hukuku, 2017, s. 54). Daha sonrasında meydana gelen İsrail-Arap Savaşı neticesinde Filistin'de ortaya çıkan durum ve bu durumun etkilerini azaltmak amacıyla Birleşmiş Milletler tarafından kurulan UNRWA sürecin önemli bir parçası olmuştur (İhlamur Öner & Şirin Öner, 2016, s. 187).

2.2.2. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

Gittikçe öne çıkan mülteci sorununa ilk resmi çözüm 1947 senesinde BMYRİ'nin kapatılarak yerine UMÖ'nün (IRO) kurulması ile bulunmuştur (Betts, Loescher, & Milner, 2017, s. 31). Örgüt işleyişine 1952 yılına kadar devam etmiştir. 1949 senesinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 3 Aralık tarihli 319 (IV) numaralı karar ile Yüksek Komiserliği kurmuştur. Bir sene sonra 14 Aralık tarih 428 (V) sayılı karar ile BMMYK tüzüğü onaylanmıştır (Özkan, 2017, s. 291). Komiserliğin kurulması esnasında taraf ülkeler

arasında zaman zaman fikir ayrılıkları yaşanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri, BMMYK'nın belirli bir zaman aralığında faaliyette kalmasını ve saha görevlerinden ziyade hukuki sorunlulukların denetlenmesi noktasında yetkilendirilmesini düşünmüştür. Buna karşın 2. Dünya Savaşı neticesinde topraklarında yüksek miktarda mülteci barındıran özellikle Batı Avrupa ülkeleri BMMYK'nın daha aktif görev alması gerektiğini ve yeterli bütçe imkanları ile donatılması gerektiğini savunmuştur (Betts, Loescher, & Milner, 2017, s. 34).

2. Dünya Savaşı sonrasındaki Soğuk Savaş döneminde göreve başlayan BMMYK günümüze kadar mülteciler konusunda önemli çalışmalar yürütmüştür. Özellikle 1980'lerden sonra Asya, Afrika ve Güney Amerika'da gelişen olaylar ve 1990'lardan itibaren Doğu Avrupa'da patlak veren insani trajedilerde kilit rol oynamıştır (Yılmaz, 2016, s. 32-33). BMMYK'nın 2018 raporuna göre dünyada 5,5 milyon kişi UNRWA yetki alanında, 20,4 milyonu BMMYK yetki alanında olmak üzere toplam 25,9 milyon mülteci bulunmaktadır. Aynı rapora göre 41,3 milyon yerinden edilmiş kişi bulunurken 3,5 milyon kişi ise uluslararası koruma başvurusu yapmış durumdadır (UNHCR, 2019, s. 2).

2.2.3. 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi uluslararası hukuk açısından mülteci tanımının yapıldığı temel anlaşmadır. Sözleşme 14 Aralık 1950 tarih ve 429 (V) sayılı Genel Kurul kararı ile kabul edilmiş ve 28 Temmuz 1951'de imzalanmıştır. Sözleşmenin 43. maddesine istinaden 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeye 144 devlet taraftır. Sözleşme Türkiye tarafından 24 Ağustos 1951'de imzalanmıştır. Sözleşmenin onayına ilişkin kanun 5 Eylül 1961 günü 10898 sayılı Resmî Gazete ile yayınlanmıştır (Erdoğan M. , 2018, s. 44).

Sözleşmenin son müzakere safhasına sadece 26 ülke katılmıştır. Bu şekilde hazırlanan sözleşme ancak Avrupa'daki mültecileri öne çıkarmış olup nihayetinde 1 Ocak 1951'den önce cereyan eden olayları kapsayacak tanımı içermiştir. Benzer şekilde taraf devletlere Avrupa'da veya Avrupa ve diğer yerlerde gerçekleşen olaylar şeklinde iki seçenek sunuluyordu. Bu sınırlamalar sığınma arayan kişilerin haklarında kısıtlamalar yaratmasında ötürü 1967 yılında imzalanan protokol ile coğrafi kısıtlama ve zaman sınırlaması kaldırılmıştır (Betts, Loescher, & Milner, 2017, s. 36).

Türkiye Cumhuriyeti Protokol'e 1 Temmuz 1968 tarih ve 6/10266 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile katılmıştır. Ancak Türkiye, Sözleşmenin yedinci maddesinde belirtilen hükümlere istinaden Avrupa'da gerçekleşen olaylara yönelik sınırlamaya dair hakkını

korumuştur. Aynı şekilde 'Bu sözleşmenin hiçbir hükmü mülteciye Türkiye'de Türk uyruklu Türkiye zaman sınırlandırmasının kaldırılması konusunda ise müspet tutum göstermiştir (Özkan, Göç, İltica ve Sığınma Hukuku, 2017, s. 82).

2.2.3.1. Mülteci Tanımı

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi kapsamında yapılan mülteci tanımı Madde 1 (A) kapsamında şu şekildedir:

‘‘1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesi dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır.’’

Bu durumda madde incelendiğinde mülteci olarak tanımlanabilmek için kişinin beş temel şart altında zulme uğramaya dair haklı sebepleri barındırıyor olması gerekmektedir. Ancak mülteci statüsünün tanımlanabilmesi için kişinin zulüm nedenlerinden tümüne maruz kalması gerekmemektedir. Sadece biri de statüsünün tanımlanması için yeterlidir. Bazı zamanlarda kişi birden fazla zulüm etmenine maruz kalmış olabilmektedir (Özkan, Göç, İltica ve Sığınma Hukuku, 2017, s. 90). Yukarıda bahsedildiği üzere zaman kısıtlaması 1967 Protokolü ile kaldırılmıştır.

2.2.3.2. Geri Gönderilmeme İlkesi

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi'nin mültecilere ve bir anlamda uluslararası koruma başvurusu yapan kişilere yönelik temin ettiği en büyük güvence geri göndermeme ilkesidir (Öner, 2018, s. 49). Sözleşmede 33. Maddede açıklanan ilkeye göre:

‘‘Hiçbir taraf devlet mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade (refouler) etmeyecektir.’’

Geri göndermeme ilkesi iltica eden kişilerin geldikleri devletlerde maruz kaldıkları zulümle tekrar yüz yüze gelmemelerini teminat altına almaktadır. Ayrıca ilke, uluslararası hukuk ve siyasi anlamda bir temel oluşturmuş ve taraf olmayan ülkeleri de etkiler konuma

gelmiştir (Betts, Loescher, & Milner, 2017, s. 36). Geri göndermeme ilkesi ilgili madde açıklamasında koruma başvuru sahibinin kendi ülkesinde olduğu şekilde tehdit altında yaşayacağı üçüncü bir ülkeye gönderilmesini engelleyecek bir tanımlamaya sahip değildir. Ancak insan hakları bağlamında böyle bir tehdidin bulunduğu ülkeye gönderilme de yasaktır (Özkan, Göç, İltica ve Sığınma Hukuku, 2017, s. 162).

2.2.3.3. Mülteci Statüsünün Sona Ermesi

Mülteci statüsünün sona ermesine ilişkin nedenler Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi'nin 1C maddesinde belirtilmiştir. Buna göre kişi vatandaşı olduğu devletin korumasında tekrar kendi isteği ile yararlanırsa, vatandaşlığını kaybettikten sonra yine kendi isteği ile geri kazanırsa, yeni bir vatandaşlık kazanmış ve bu kazandığı vatandaşlığın koruma haklarından faydalaniyorsa, kendi isteği ile zulme dayalı sebeplerle terk ettiği ülkesine yine kendi rızası ile yerleşmek üzere geri dönüş yaparsa, mülteci olmasını sağlayan zulüm koşulları ortadan kalktığı için korumasından yararlanamadığı ülkenin korumasından tekrar yararlanabilecek durumda ise veya vatansız olduğu halde mülteci statüsünü almasına neden olan zulüm koşulları ortadan kalktığı için ikamet ülkesine geri dönebiliyorsa kişinin statüsü sona erecektir. Ancak Sözleşmede tanımlanan mülteci statüsünde olduğu şekilde yukarıda belirtilen şartlardan herhangi bir tanesinin sağlanmış olması statüsünün sona ermesine neden olacaktır. Bu kapsamda statüsünün sona ermesi için gerekli koşullar oluşurken üç temel unsurun varlığı elzemdir. Bunlar gönüllülük, niyet ve herhangi bir hizmetten yeniden yararlanmak esaslarıdır (Özkan, Göç, İltica ve Sığınma Hukuku, 2017, s. 114).

2.2.3.4. Mülteci Statüsünden Hariçte Bırakılma

Mülteci statüsünün dışında bırakılma Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi'nin 1D, 1E ve 1F maddelerinde detaylandırılmıştır. Üç maddenin her birinde farklı koşullar tanımlanmakla birlikte 1D maddesinde BMMYK dışında halihazırda bir BM organının yardım veya korumasını alan kişilerin sözleşme kapsamından hariç tutulacağı belirtilmiştir. 1E maddesinde ise koruma talep edilen ülkenin kendi vatandaşlarının halihazırda ülkenin koruması altında olması gerekçe gösterilerek statüden hariçte tutulmaları öngörülmüştür.

1F maddesinde ise tanımlanan ve ağır sayılan suçları ifa etmiş kişilerin statüyü elde edemeyecekleri belirtilmiştir. Buna göre savaş suçu, barışa karşı suç veya insanlığa karşı suç işlemiş kişiler, koruma talep ettiği ülkeye sığınmadan önce kişinin işlediği siyasi olmayan ağır suçlar ile BM'nin gaye ve ilkelerine ters düşen eylemler gerçekleştiren kişiler

mülteci statüsünden mahrum olacaklardır. Bu detaylar ışığında işkence, zalimane ve onur kırıcı hareketler, soykırım gibi suçlar hariçte bırakılma kapsamında alınmış olur. Ağır suçlar ise muğlak bir tanım içeriyor gibi görünse de iki taraflı bir koruma sağlamaktadır. Hem koruma talep edilen ülke vatandaşlarını olası bir tehlikeden hem de koruma talep eden kişinin işlediği suçun cezasına dair adaleti sağlamaktadır (Özkan, 2017, s. 109-113).

2.2.4. İlgili Sözleşmeler ve Korumaya Dair Bölgesel Çözümler

Sığınma hakkı ve iltica ile ilgili Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi dışında uluslararası hukuk ve mevzuata yön vermiş başka sözleşme ve bölgesel koruma çözümleri de mevcuttur. Bunların başında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi gelmektedir. İHEB'in maddelerinden 14(1) herkesin sığınma hakkı olduğuna ve bu haktan yararlanabileceğine dair atıf içerir. 10 Aralık 1948 tarihli sözleşme bu bakımdan sığınma hakkını 1951 Cenevre Sözleşmesinden önce belirtir. Yine 10 Aralık 1984 tarihli İşkenceye ve Diğer Zalimane İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme de 3. Maddesi ile geri gönderme ilkesine atıfta bulunur. Avrupa İnsan Haklarını Koruma ve Temel Özgürlükler Sözleşmesi ile Ek Protokolleri geri göndermeme ilkesi, yaşam hakkı, adil yargılama hakkı ve hukuki yollara başvurma hakkına yaptığı atıflar ve ayrımcılık yasağını içeren 14. Madde ile mültecileri ve sığınma başvurusu sahiplerini koruyucu niteliktedir (Özkan, 2017, s. 56-61).

2.3. Türkiye'de Göç ve İltica

İbn-i Haldun'a ait coğrafya kaderdir sözü, Türkiye'nin göç ile ilişkisini en kısa ve en iyi şekilde özetleyen cümledir. Nazım Hikmet'in, Davet şiirinin ilk dizesinde yazdığı gibi *"Dört nala gelip Uzak Asya'dan Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan bu memleket.."* göç hareketleri açısından yüzyıllar boyunca önemli bir merkez olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Günümüzde Türkiye sadece göç alan veya göç veren bir ülke değil aynı zamanda hedef ülkeler arasında bir transit ülke konumuna gelmiş olmasıyla da göç olgusunun önemli bir noktasında bulunmaktadır. 2018 yılında Türkiye'den ülke dışına göç eden kişi sayısı bir önceki yıla göre %27,7 artarak 323.918 olarak gerçekleşmiştir. Buna karşın 2018 yılında ülkemize göç eden kişi sayısı bir önceki yıla göre %23,8 artarak 577.457 olarak gerçekleşmiştir. Ülkemize göç edenlerin 466.890'ını yabancı vatandaşlar oluşturmuştur (TÜİK, 2019). Bu verilerin dışında Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün

açıklamış olduğu sayılara göre 2018 yılı içerisinde 268.003⁶ düzensiz göçmen yakalanmıştır. Ayrıca 2019 yılı içerisinde 432.632⁷ kişi düzensiz göçmen olarak yakalanmıştır.

2.3.1. Cumhuriyet Dönemi Öncesi

Farklı medeniyetlerin beşiği olan Anadolu'ya Türkmenlerin Malazgirt Savaşı'ndan sonra (26 Ağustos 1071) geldiği yaygın bir görüş olsa da Kemal Karpat bu görüşün aksini ispatlamanın oldukça kolay olduğunu belirtir. Savaşlarla dolu Anadolu tarihi medeniyetleri de farklı yere savurmuştur. Savaşlar sebebiyle Anadolu'ya gelmiş Türkmenler yine istilalarla dağılmış ve tekrar göç ile devlet kurmuşlardır (Erdoğan & Kaya, 2015, s. xxv-xxx).

Anadolu tarihinde önemli bir yer tutan Osmanlı Devleti aynı şekilde Anadolu'nun göç tarihi için de önemli bir devlettir. Osmanlı, Balkan ve Ortadoğu coğrafyalarında savaşlarla genişlettiği toprakları Anadolu'daki fazla nüfusu ile iskân etmiştir. Bu politika ile hem fethettiği bölgelerdeki kendi nüfus oranını arttırmış hem de Batı Anadolu'daki nüfus fazlası olan bölgelerdeki yoğunluğu azaltmıştır. 15. ve 16. Yüzyıllardaki ticari ve ekonomik büyüme bu bölgelerdeki refah seviyesini arttırmış, şehirleri geliştirmiş ve iç göçlere de sebep olmuştur (Erdoğan & Kaya, 2015, s. 28). Büyüme hızını ve gücünü kaybeden Osmanlı, kaybettiği topraklarla tekrar göç hareketlerine maruz kalmıştır. Kırım göçleri, 93 Harbi, Balkan Savaşı ve I. Dünya Savaşı ile gerçekleştirilen nüfus hareketleri sonunda Anadolu'nun ve dolayısıyla genç Türkiye Cumhuriyeti'nin de nüfus yapısı şekillenmiştir (Bostan, 2018, s. 45-46).

2.3.2. Cumhuriyet Sonrası 1980'e Kadarki Dönem

Osmanlı Devletinden sonra cumhuriyetin kurulması ile ulus devlet yapısına erişen Türkiye Cumhuriyeti kendinden önce gerçekleşen nüfus hareketlerinin sonuçları ile ilintili stratejiler benimsemiştir. Bu durumla ilgili gözlenen ilk faaliyet Lozan Barış Anlaşması'nın ön şartlarından biri şeklinde imzalanan protokoldür. Türk ve Yunan Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol ile 500.000 Türk ülkeye giriş yapmış, 1,2 milyon Rum ise Yunanistan'a göçmüştür (İnan, 2016, s. 17). Benzer şekilde 1934 yılında 2510 sayılı İskân Kanunu'nu çıkarmıştır. Buna göre göçmenlere ve mültecilere uygulanacak standartlar ilk defa tanımlanmış oluyordu. Bu kanuna göre Türk

⁶ T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre, erişim tarihi 23 Aralık 2019 (<https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>).

⁷ T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre, erişim tarihi 23 Aralık 2019 (<https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>).

soyundan ve Türk kültürüne bağlı olan göçmenler vatandaşlığa girme beyannamesi olarak Bakanlar kurulu kararına istinaden vatandaşlığa geçebiliyordu. Buna benzer durumda olan mülteciler de dahildi. (Özkan, 2017, s. 435)⁸ İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesinden yakın bir süre sonra Türkiye çok partili rejime geçmiştir. Özellikle 1955 yılından sonra göç hareketleri Türkiye'de hızlanmıştır. Daha önce göç alan bir ülke konumundaki Türkiye artık göç vermeye başlamıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra ellilerin başında ve altmışların sonu ile yetmişleri kapsayan dönemde Bulgaristan'dan Türkiye'ye iki kere gerçekleşen göç hareketleri de bu dönemde etkili göç hareketlerindedir (Adıgüzel, 2016, s. 81).

Yine bu dönemde iç göç veya başka bir deyişle kırdan kente göç de ülke sınırları içerisinde artış göstermiştir. İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde kentleşme ağır bir seyir izlemiş, buna bağlı olarak iç göçler de benzer bir eğilim göstermiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası kutuplaşan dünya ve gelişen teknolojinin özellikle Türkiye özelinde Marshall Yardımları ile ülkeye girmesi ve makineleşmenin artması tarımda ve sanayide gelişmelere toplumsal yapıda değişimlere neden olmuştur. 1935 yılında 3,8 milyondan biraz fazla olan şehirli nüfus 1950 itibarı ile 5,2 milyonu aşmıştır. 1950'den sonra ise şehirleşme hızla artmış, kırdan kente göç önemli bir sorun olarak kendini göstermiştir (Koyuncu A. , 2015, s. 27-37).

1950'den sonra Türkiye'de dikkat çekici bir başka göç hareketi dış göçlerdir. İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesiyle büyük bir yıkımdan çıkan Avrupa ülkeleri, tekrar kendi inşasına başlamıştır. Bu durum bölgede büyük bir emek gücü açığı oluşmuştur. Avrupa ülkeleri, petrol üretimi yapan Ortadoğu ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri daha ekonomik olması sebebiyle Güney Avrupa, Türkiye, Kuzey Afrika ülkeleri gibi yerlerden işgücü ithal etmeye başlamıştır (Abadan Unat, 2017, s. 77). 1961 Anayasası ile Türk vatandaşlarına seyahat özgürlüğü bir temel hak olarak ancak gelmiştir. Aynı yıl Türkiye ile Almanya arasında ikili bir işgücü mübadele anlaşması imzalanmıştır. Benzer anlaşmalar 1964 yılında Avusturya, Belçika ve Hollanda ile, 1965 yılında Fransa, 1967 yılında ise İsveç ile imzalanmıştır (Abadan Unat, 2017, s. 85). Bu dönemde dış göçler emek göçü ile sınırlıydı. Fakat 1973 Petrol Krizi sonrası Avrupa gerileyen ekonomisi sebebiyle anlaşmaları askıya alarak işçi alımını durdurmuştur. Bu yıllarda göçler devam etse de önceki yıllara göre farklı bir nitelik kazanmıştır. 1973 yılında işçi alımının durdurulması ile

⁸ Bu kanun, 19.09.2006 tarih ve 5543 sayılı yeni İskân Kanunu ile mülga olmuştur. Bu kanun mültecileri kapsam dışı bırakmış ancak göçmenlerin durumunda bir değişiklik olmamıştır.

göç eden profil değişmiş, işgücüne dayalı göçten ziyade aile birleşimi ve siyasi sebeplere dayalı sığınma talepleri şeklinde gerçekleşmiştir (Kaya A. , 2016, s. 49).

2.3.3. 1980 Sonrası Dönem

1980 Türkiye açısından birçok değişimin yaşandığı önemli bir dönüm noktasıdır. 24 Ocak 1980’de açıklanarak hayata geçen serbest piyasa ekonomisi ve aynı yıl 12 Eylül’de gerçekleşen askeri darbe ile Türkiye yeni bir ekonomik ve dolayısıyla toplumsal programa geçmiştir (Boratav, 2016, s. 80). Değişen ekonomi politikaları sayesinde Türkiye küreselleşme, özelleştirme gibi kavramlarla tanışırken devletin ekonomik sisteme olan müdahale alanı küçültülmüş, o güne kadar uygulanan ithal ikameci politikadan vazgeçilmiştir. Kurulan serbest piyasa ekonomisi kentleşme hızını da artırdığı için 1980 sonrasında hızlı bir kentleşme gerçekleşerek kırdan kente olan göçlerde ivme kazandırmıştır (Koyuncu A. , 2015, s. 37-38).

1980 Darbesi ise dış göçe siyasi mültecilerin oluşması ile katkıda bulunmuştur. Örnek vermek gerekirse 1976 yılında 809 Türk Almanya’dan sığınma talebinde bulunurken 1980 yılında bu sayı 57.913 olarak gerçekleşmiştir. Bunda Alman Anayasası’nda 116. Maddede bulunan ve sosyalist ülkelerden sığınma talebini garanti altına alan ilkenin payı büyüktür (Abadan Unat, 2017, s. 96). Oluşan durum Avrupa ülkelerini göç konusunda gittikçe sertleşen önlemler almaya itmiştir. Almanya 1980’den itibaren İngiltere ise 1989’dan itibaren Türkiye’ye vize uygulamaya başlamıştır (Adıgüzel, 2016, s. 72). Almanya geri dönüşü özendirecek yasalar ve uygulamaları devreye sokmuştur. 1983 yılında yürürlüğe giren yasa kapsamında içerisinde Türklerin de bulunduğu belli uyruklardaki kişilere, geri dönmeyi kabul etmeleri halinde 10.500 Alman Markına ilave olarak her çocuk için de 1.500 Alman Markı ödeme yapacaktı. 1984 yılına gelindiğinde destekten faydalanarak 250.000 civarında vatandaş Türkiye’ye geri dönmüştür (Abadan Unat, 2017, s. 99)

1980’lerin sonunda Bulgaristan hükümetinin baskısı sebebi ile yaşanan ve bölgedeki Türk soyluların Türkiye’ye göç etmesiyle sonuçlanan olaylarda Türkiye’ye yaklaşık 300.000 soydaş giriş yapmıştır. Bahse konu hükümetin 1989’da devrilmesi ile uygulanan zulmün sona ereceğini düşünen 125.000 civarında kişi ise Bulgaristan’a geri dönmüştür (Adıgüzel, 2016, s. 82).

Aynı dönemde Irak’ta gerçekleşen Halepçe katliamı sebebiyle Türkiye’ye 50.000 civarında mülteci giriş yapmıştır. Yine aynı bölgede 1990’da Irak’ın Kuveyt’i işgali ile başlayan kriz Amerika Birleşik Devletleri’nin Irak’a müdahalesi ile sonuçlanmış, bu olaylar kapsamında yoğun bir nüfus Türkiye’ye göç etmek durumunda kalmıştır.

Türkiye'nin olaylar karşısındaki tutumu uluslararası mülteci hukuku anlamında eleştirilmiştir. Ancak daha sonra gelişen olaylar neticesinde gelen mültecilerin büyük bir kısmı olan 460.000 kişilik grup ülkelerine dönmüştür (Erdoğan & Kaya, 2015). Benzer şekilde Yugoslavya'nın dağılmasından sonra karışan Balkanlar'dan özellikle doksanların ortasında Türkiye'ye göç ile sonuçlanmıştır. Bunların dışında SSBC'nin dağılmasından sonra birçok ekonomik göçmen iş bulma umuduyla Türkiye'ye gelmiştir (Adıgüzel, 2016, s. 89).

2000'li yıllara gelindiğinde Avrupa Birliği ile olan ilişkilerin hızlanmış olması, AB'nin göç olgusuna bakışı Türkiye'nin de alacağı kararları ve yapacağı düzenlemeleri etkilemiştir. AB 90'lı yılları göç konusunda gelecek politikalarını belirleyecek önemli gelişmeleri yaşayarak geçirmiştir. Bunlardan ilki 1993 yılında imzalanan Maastricht Anlaşması'dır. Bu anlaşma ile göç politikaları AB'nin kurumsal yapıya dahil olmuştur (Ihlamur Öner & Öner, 2016, s. 547). Bir diğer önemli olay ise AB'nin "*Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanı*"nı yaratan Amsterdam Anlaşması'dır. Bu iki anlaşma temel olarak AB sınırları içinde vatandaş ve yabancı kavramlarını tanımlayarak bu iki grubun haklarının sınırını çizer (Ihlamur Öner & Öner, 2016, s. 549). Bu bağlamda iki anlaşma göçmenler için uygulanacak politikaların da temellerini oluşturur. 1999 yılında gerçekleştirilen Tampere Zirvesi ile de göç politikaları ve sınır güvenliği konusunda 2000'li yıllarda hazırlanacak yönerge, tüzük ve karar gibi bağlayıcı araçların temeli atılmıştır. Bu zirvede ilk defa AB içerisinde sığınma olgusu temel tema olarak ele alınmıştır (Özkan, 2017, s. 208). Bu gelişmeler ışığında göç konusunda Türkiye'nin yapacağı düzenlemeler hem bu ilişkiler bağlamında hem de coğrafi konumu sebebiyle önem kazanarak benzer şekilde hızlanmıştır. Bu konuda en önemli adım 2005 yılında hazırlanarak 25 Mart 2005 yılında kabul edilen İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı⁹'dır. 39 sayfalık bu doküman göç ve sığınma konularında AB müktesebatı ile uyumlu bir yapının kurulmasına dair kapsamlı bir planı içermektedir. Bu plan kapsamında devlet sınırlarından içeri giren tüm yabancılara ilişkin iş ve işlemler detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Planın diğer bir önemli noktası ise uzun süredir kolluk kuvvetleri tarafından yönetilen göç ve iltica düzenlemelerinin artık sivil bir kurum tarafından yönetilmesini öngörmesidir.

Bu dönemde Ortadoğu'da yaşanan gelişmelerin Türkiye açısından en önemlisi kuşkusuz Arap Baharı'dır. Bu süreç 17 Aralık 2010'da Tunus'ta üniversite öğrencisi

⁹ [http://www.goc.gov.tr/files/files/turkiye_ulusal_eylem_plani\(2\).pdf](http://www.goc.gov.tr/files/files/turkiye_ulusal_eylem_plani(2).pdf)

Muhammed Buazizi'nin zabıtarlar tarafından yakalanarak kötü muamele görmesi nedeniyle kendisini yakmasıyla başlamıştır. Tunus'da yönetimin devrilmesi ile sonuçlanan olaylar bölgeyi de etkilemiş ve Kuzey Afrika ve Orta Doğu'ya yayılmıştır (Koyuncu A. A., 2018, s. 155). Protestoların arka planında ifade özgürlüğü, ekonomik sıkıntılar ve siyasi yozlaşma gelmektedir. Ancak Türkiye açısından bu sürecin en önemli bölümü Suriye Arap Cumhuriyeti'nde olan olaylardır. 2011 yılının Mart ayında Dera kentinde rejime karşıtı bir duvar resmi çizen çocuğun gözaltına alınması ve işkence görmesini protesto etmek amacıyla başlayan olaylar hızla bir iç savaşa dönüşmüş ve son yılların en büyük mülteci krizine sebep olmuştur (Ferris & Kirişçi, 2016, s. 17).

Mevcut durumda GİGM verilerine göre Türkiye'de 3.695.944¹⁰ Geçici Koruma kapsamındaki Suriyeli ile 1.100.826¹¹ ikamet izinli kişi bulunmaktadır. Bunların yanında uluslararası koruma başvuru sahipleri ve düzensiz göçmenler de sayıldığında Türkiye, 5 milyondan fazla göçmen ve sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır.

2.4. Türkiye'de Göç Mevzuatı

2.4.1. Osmanlı Dönemi

Önceki bölümlerde bahsedildiği üzere Anadolu tarih boyunca göç hareketlerine maruz kalsa da özellikle sığınma hakkı arama konusunda 19. Yüzyıl, milliyetçilik akımının Balkanları etkisi altına alması nedeniyle önem arz eder. Balkanlardaki gelişmeler Osmanlı'nın egemen olduğu toprakları kaybetmesine sebep olurken, yapılan savaşlar benzer şekilde göç hareketlerine neden olmuştur. Gelişen olaylar neticesinde oluşan kayıpları telafi etmek amacıyla 1857 senesinde Tanzimat Yüksek Kurulu tarafından "Göç ve İskân Kararnamesi" yayınlanmıştır. Kararname Osmanlı Devleti'ne göç etmek isteyen kişilerin padişah hükmünü ve kanunları kabul etmeleri şartı ile bilâ-bedel toprak tahsisini içeriyordu. Kararnameye göre herhangi bir dini veya etnik sınırlama bulunmamaktadır (Erdoğan & Kaya, 2015, s. 161). Daha sonra dönemin padişahı Sultan Abdülmecid onayıyla 1860 yılında Muhacirin Komisyonu kurulmuştur. Komisyon göç eden kişilerin iskân edileceği yerleri belirlemenin dışında yerleştikten sonraki dönemde göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamasında ve sosyal entegrasyonlarında görev almıştır. İstatistiklerin tutulmasını sağlamasının dışında kendi coğrafyasında ilk olma özelliğini de taşımaktadır (Erdoğan & Kaya, 2015, s. 158). Birinci Dünya Savaşı yıllarında ise İttihat ve Terakki

¹⁰ T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre, erişim tarihi 22 Aralık 2019 (<http://https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>).

¹¹ T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre, erişim tarihi 22 Aralık 2019 (<https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>).

Cemiyeti'nin politikaları ağır basmıştır. Ulus devlet inşası fikri etrafında şekillenen 1915 tarihli Sevk ve İskân Kanunu ile gerçekleştirilen Balkan ve Doğu Anadolu göçleri bu dönemde gerçekleşmiştir (İhlamur Öner & Öner, 2016, s. 203).

2.4.2. 1934 İskân Kanunu

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk iskân kanunu 1934 yılında 2510 sayılı kanun ile yürürlüğe giren İskân Kanunu'dur. Kanun o yıllarda etkin olan ulus devlet inşasına yönelik bir içeriğe sahiptir (İnan, 2016, s. 18). Kanunla birlikte yapılan en dikkat çekici tanım göçmen tanımı olmuştur. Kanunun 3. Maddesine göre göçmen *“Türk soyundan meskûn veya göçebe fertler ve aşiretler ve Türk kültürüne bağlı meskûn kimseler”* olarak tanımlanmıştır. Kimlerin veya hangi grupların Türk kültürüne bağlı olduğunun belirlenmesi ise İcra Vekilleri Heyeti'ne bırakılmıştır. Köy Hizmetleri Genel müdürlüğü kayıtlarına göre İkinci Dünya Savaşı'na kadar 1.449 ailenin iskân edildiği verisine ulaşılmaktadır Kanununun 17. maddesinde ise iskân şu şekilde tanımlanmıştır (Erdoğan & Kaya, 2015, s. 195):

“..bir aileye, nüfus ve ihtiyacına göre oturacak ev veya ev yeri, sanatkarlara ve tüccarlara ayrıca geçim getirecek dükkan veya mağaza yahut bu gibi yapı veya yeri ve mütedavil sermaye; çiftçilere ayrıca kafi toprakla çift hayvanı, alat ve edevatı, tohumluk, ahır ve samanlık veya yeri vermek..”

İskân Kanununda mülteci tanımı 3/3. madde altında *“Türkiye’de yerleşme maksadı ile olmayıp, bir zaruretle muvakkat olduğu için sığınanlar”* şeklinde yapılmıştır. Yürürlükte olduğu 2006 yılına kadar mültecilere vatandaşlığa geçme açısından daha rahat imkanlar sunmaktaydı. Ancak bu durum kanunun 2006 yılında mülga edilmesi ile yürürlüğe giren yeni kanunda kaldırılmıştır (Özkan, 2017, s. 432).

2.4.3. 1994 Tarihli Sığınma ve İltica Yönetmeliği¹²

30 Kasım 1994 tarih ve 6169 sayılı Bakanlar Kurulu kararı kabul edilen *“Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”* sayesinde mülteci ve sığınmacı tanımları ilk kez detaylı bir şekilde

¹² Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

yapılmıştır. Yönetmelik kapsamında uluslararası koruma başvurusuna dair prosedürler ayrıntılı bir şekilde belirlenmiştir (Menekşe, 2018, s. 197). Yönetmeliğin hazırlanması ve yürürlüğe konması o dönem yaşanan gelişmeler ışığında zorunlu hale gelmiştir. 1980'lerin sonunda Balkanlarda 1990'ların başında ise doğuda yaşanan zorunlu göç hareketleri esnasında hükümetin tutumu ve BMMYK olan koordinasyon eksikliği, uluslararası anlamda tarafları zor durumda bırakmıştır. Bu yönetmelik ile ayrıca uluslararası koruma başvuru sahiplerinin statüsünü belirleme işlemleri için hem BMMYK'ya hem de Türk yetkililere başvuruda bulunması gerekiyordu. Bu durum süreçleri iki aşamalı bir hale getirmekte idi. Yönetmelik ayrıca coğrafi kısıtlamaya ilişkin durumu da devam ettirmektedir (Öner, 2018, s. 28). Kanunda bu durum uluslararası başvuru sahibinin geldiği menşe ülkeye göre belirlenmiştir ve iki şekilde tanımlanmıştır. Buna göre:

“Mülteci, Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle, ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı, Sığınmacı, ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı” tanımlamaktadır

Ayrıca bu yönetmelikle birlikte kitlesel göç akınlarından da söz edilmiştir. Yönetmeliğin üçüncü ve dördüncü bölümlerinde bu durum açıklanmış ve mümkünse sınırda durdurulmasının esas olduğu belirtilmiştir (Erdoğan M. , 2018, s. 47).

2.4.4. Mevcut Mevzuat

2.4.4.1. AB’ye Uyum Çalışmaları ve Ulusal Eylem Planı

2000’li yıllarla birlikte AB ile olan münasebetler ivme kazanmış, bu kapsamda AB müktesebatı ile uyuma dair çalışmalara hız verilmiştir. Bu çalışmalar ışığında bir ulusal

program¹³ hazırlanmış ve resmî gazetede yayınlanmıştır. Program kapsamında 4.25.2 başlığı altında 1951 Sözleşmesine konulan coğrafi kısıtlamanın kaldırılması, Türkiye’ye gerçekleşecek bir mülteci akınına teşvik etmeyen gerekli altyapı ve mevzuatın hazırlanması AB ülkelerinin bu konudaki külfet paylaşımına bağlı olarak gerçekleştirilmesi taahhüt edilmiştir (Özkan, 2017, s. 437). Ulusal program çerçevesinde 2004 yılında “İltica Göç Eylem Planı Görev Gücü” oluşturulmuştur. Görev gücü çalışmalar yürüterek “Türkiye’nin İltica ve Göç Eylem Planı”’nı hazırlamış ve onaya sunmuştur. 25 Mart 2005 tarihinde Bakanlar Kurulunca onaylanan plan yürürlüğe girmiştir. Plana göre Türkiye’nin iltica ve göç mevzuatı AB müktesebatı ile uyumlaştırılması, buna dair yasal düzenlemeler ile gerekli altyapı çalışmalarının gerçekleştirilmesi ile gerekli tedbirler planlanmıştır (Öner, 2018, s. 29). Planda ayrıca düzensiz göçle mücadele, insan ticareti, geri gönderme merkezlerinin tesisi, aile birleşimi ve entegrasyona dair planlar da belirlenmiştir. Planın son maddesi ise coğrafi kısıtın kaldırılmasına yönelik atıf mevcuttur. Kısıtın kaldırılmasında, bu konuda Türkiye ile yapılacak işbirliği ve desteğin sağlanmasının, konuya ilişkin yapılacak değerlendirmede etkin rol oynayacağından bahsedilmiştir (Özkan, 2017, s. 441).

2.4.4.2. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

Bölgede yaşanan gelişmeler, Türkiye’nin o dönemki gereksinimleri, eylem planı ve uluslararası yorumlar ışığında göç ve iltica konusundaki en güncel yasal düzenleme 11 Nisan 2014’te resmî gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile aynı zamanda uluslararası korumaya dair ilk ulusal yasa da yürürlüğe girmiştir. Türkiye’nin göç ve iltica tarihinde önemli bir yer tutmakla birlikte sisteme getirdiği katkı tartışılmazdır (Öner, 2018, s. 29). Kanun ile birlikte Emniyet Genel Müdürlüğü’nde olan yürütme sorumluluğu, sivil bir kurum olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne devredilmiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün görevi kanunda 103. maddede şu şekilde belirtilmiştir:

“Göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye’ye giriş ve Türkiye’de kalışları, Türkiye’den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek”

¹³ 24 Mart 2002 tarih ve 24352 (Mükerrer) sayılı resmî gazetede yayınlanan “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı”

GİGM'in kanununun kabulünden itibaren, uygulamalar ise yürürlüğe giriş tarihinden bir sene sonra uygulamaya girmiştir. Yapılan düzenlemeler 2013 AB İlerleme Raporu'na da kayda değer ilerleme olarak geçmiştir (Erdoğan M. , 2018, s. 50).

Uluslararası koruma bağlamından değerlendirildiğinde YUKK, daha önce tanımlanmamış bazı kavramların mevzuata girmesini sağlamıştır. Mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma terimleri YUKK ile tanımlanmıştır. Daha önce Eylem Planında coğrafi kısıtın kaldırılmasına dair taahhüt bulunmasına rağmen, kaldırılmamış ve mülteci tanımları bu kısıt çerçevesinde yapılmıştır. Kanunda uluslararası koruma başvuruları değerlendirme neticesinde üç şekilde statü alacaktır. Bu statülerden ilki olan mülteci şu şekilde tanımlanmıştır:

‘Mülteci: Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir. (YUKK Md. 61)’’

Mülteci tanımında görüldüğü üzere coğrafi kısıt devam etmektedir. Mülteci statüsünün verilebilmesi için meydana gelen zulmün veya haklı sebeplere dayalı korkunun Avrupa ülkelerinde vuku bulması gerekmektedir (Erdoğan M. , 2018, s. 50). Avrupa ülkeleri dışında vuku bulan olaylar neticesinde uluslararası koruma başvurusunda bulunan kişilere şartlı mülteci statüsü tanımlanmış olup ilgili maddede şu şekilde belirtilmiştir:

‘Şartlı Mülteci: Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye

yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir. (YUKK Md. 62)’’

Kanun kapsamında tanımlanan bir diğer koruma türü ikincil koruma olarak tanımlanmıştır. Bu koruma türü tanımlanan mülteci veya şartlı mülteci tanımlarına uymayan ancak geri göndermeme ilkesi kapsamında geldikleri ülkeye dönmeleri mümkün olmayan kişiler için tanımlanmıştır ve ilgili maddede şu şekilde belirtilmiştir (Erdoğan M. M., 2018, s. 7):

‘‘İkincil Koruma: Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menş e ülke- sine veya ikamet ülkesine geri gönderildiğ i takdirde;

a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,

b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,

c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ay- rım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menş e ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir. (YUKK Md. 63)’’

YUKK yukarıda belirtilen uluslararası koruma statülerinin yanı sıra kitlesel göç akınlarına yönelik olarak geçici koruma rejimini de maddeleri içerisinde barındırmaktadır. Bu durum için geçici koruma terimi tanımlanmış olup ilgili maddede şu şekilde yer almaktadır:

‘‘Geçici Koruma:

(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığ i ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

(2) Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliğ i ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi,

Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir. (YUKK Md. 91)’’

Geçici Koruma rejiminin uygulaması ise 22 Ekim 2014 tarih ve 2014/6883 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile çıkan Geçici Koruma Yönetmeliği ile düzenlenmiştir. Bu yönetmeliğin 3. maddesine göre geçici koruma tanımlanmıştır (Yılmaz, 2016, s. 137). YUKK aynı zamanda uluslararası koruma statü sahipleri ile başvuru sahipleri için hak ve yükümlülüklerin, temel hizmetlere ve iş piyasalarına erişimin çerçevesini de çizmektedir.

2.5. Uyum Ve Entegrasyon

Göç hareketi neticesinde birey veya topluluklar kendilerini yeni bir coğrafya veya konum yanında aynı zamanda farklı bir kültür ve yaşam tarzı içerisinde bulmaktadırlar. İçinde buldukları bu ortama karşı yaşamlarını adapte etme durumları ise uyum süreçlerini doğurmaktadır. İki taraflı olarak düşünülebilecek bu durum genelde azınlık olan göçmen kesimde daha çok değişikliğe yol açmaktadır (Berry, 1997, s. 7).

Mülteciler açısından bakıldığında ise uyum süreçleri ve entegrasyon, BMMYK tarafından da 2005 yılında yayımlanan 104 numaralı Yürütme Komitesi¹⁴ kararına göre diğer kalıcı çözümlerle birlikte sayılmış ve onlarla olan bağlantısı açıklanmıştır. Yerel entegrasyon olarak adlandırılan bu tanım çok yönlü ve devamlılık içeren bir çözüm olmakla birlikte mültecinin sığındığı ülkede daima kalacağı ve dolayısıyla kendine yetebilmesi gerekliliğine dayanmaktadır (Kaya C. , 2017, s. 57).

Uyum ve entegrasyon süreçleri yukarıdaki yalın tanım ile yapılmış olsa da süreçlerin ülke ve bölgelere göre uygulamalarında farklılıklar, buna bağlı olarak da farklı tanımların ortaya çıktığı gözlenmiştir. Bunlar asimilasyon, entegrasyon, çokkültürlülük ve kültürlerarasıcılık olarak tanımlanmaktadır (Taşçı & Kara, 2019, s. 274).

2.5.1. Asimilasyon

Uyuma dair yaklaşımlardan en eskisi olan asimilasyonun kökleri 18. yüzyıla Herder ve Fische'nin önde geldiği Alman ulusçu akımlarına dayanır. Ancak bu yaklaşım en belirgin tanımını 19. Yüzyıl sonlarında Amerika'ya büyük göçlerin yaşandığı dönemde almıştır. Şikago okulu ve Robert Park'ın tanımıyla genel olarak bireylerin veya toplulukların diğer birey ve toplulukların duygu, düşünce ve deneyimlerini benimsedikleri ve davranış özelliklerini edindikleri süreç olarak tanımlar (Sağlam, 2017, s. 149-150).

¹⁴ Conclusion on Local Integration No. 104 (LVI) – 2005 Executive Committee 56th session. Contained in United Nations General Assembly document A/AC.96/1021, bağlantı linki: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/4357a91b2/conclusion-local-integration.html>

Asimilasyon neticesinde bireyin veya topluluğun kendine has aidiyetleri buldukları yeni ortamda yok olmaya mecburdur. Her ne kadar asimilasyon göçmenlere yönelik bir önerme olsa da önceleri yerli halklar üzerinde uygulanmıştır. Örneğin 18. yüzyıl Fransa'sında farklı şiveler konuşan köylüler ücretsiz ve mecburi okullarla yeknesak bir Fransızca'yı konuşmaya başlamıştır. Daha sonraları sanayileşme ile ortaya çıkan göç hareketleri ile asimilasyon göçmenlere yoğunlaşmıştır. Benzer şekilde Amerika'da da 'halkların ortak potada erimesi' konsepti ile asimilasyon fikri birleştirilmiştir (Doytcheva, 2016, s. 30-34).

2.5.2. Entegrasyon

1960'lardan itibaren asimilasyonun gayri demokratik olduğu düşünülmüş ve bu akıma karşı eleştiriler çoğalmıştır. Bu noktada ortaya atılan entegrasyon kavramı kelime anlamı¹⁵ olarak bütünleşme manasına gelmektedir. Entegrasyon göç terimleri sözlüğünde ise 'göç eden bireylerin hem birey hem grup olarak toplumun parçası olarak kabul edildiği süreç' olarak tanımlanmaktadır (IOM, 2013, s. 17). Entegrasyon süreçleri sadece göç eden birey ya da toplulukları değil, ev sahibi devleti kurumlarını ve toplumun tümünü içine alan kolektif bir yapıdır. Ancak göç eden herkesin kendine özgü hikayesinin ve yaşanmışlıklarının olması nedeniyle yeknesak bir entegrasyon olgusundan bahsetmek imkansızdır. Bu nedenle entegrasyona dair çok sayıda tanım ve örnek bulmak mümkündür (Taşçı & Kara, 2019, s. 283). Ayrıca bu konuda yapılan eleştiriler genellikle göçmenlerin ihtiyaçlarının dikkate alınmadığı ve uyum süreçlerinin kolektif olmaktan çok tek tarafı zorlayıcı nitelikte olduğudur (Adıgüzel, 2016, s. 163).

2.5.3. Çokkültürlülük

Entegrasyon konseptine yönelik eleştirilerden sonra özellikle Kanada ve Avustralya'da benimsenen görüş çokkültürlülük olmuştur. Göçle kurulan bu iki ülke farklı kültürlerin bir arada olduğu yerlerdir. İki ülke 1960'lardan sonra azınlıklara yönelik ırkçı uygulamalardan vazgeçmiştir. Kanada 1971 yılında çokkültürlülük politikasını başlatmıştır ve farklı geçmişlere sahip olan fakat eş statüde vatandaşlardan oluşan bir toplum hedeflenmiştir (Doytcheva, 2016, s. 38).

Özellikle günümüz Avrupa'sı da oldukça heterojen bir yapıya sahip olmuştur. Bu farklılık toplumsal yapıda dinamik değişim süreçleri yaratmaktadır. Bu açıdan çokkültürlülük politikalarının yarattığı demokratik ve kapsayıcı ortam önem arz etmektedir (Abadan Unat, 2017, s. 11). Ancak çokkültürlülük kuramı için de bazı eleştiriler

¹⁵ Türk Dil Kurumu sözlüğü, <https://sozluk.gov.tr/>

bulunmaktadır. Bunlardan biri görelî yapının farklı kültürleri içine kapaması ve toplum içerisindeki iletişimi azaltması riskidir (Taşçı & Kara, 2019, s. 287).

2.5.4. Kültürlerarasılık

Çokkültürlülük literatürdeki etkisini son yıllarda yitirmeye başlamıştır. Bunun yerini ise kültürlerarasılık almaktadır. Bu kavram, bir araya gelmiş farklı kültürlerin arasındaki etkileşimi irdelemektedir. Bu kavrama göre demokratik bir ortamdaki kültürler birbirinden izole olmak yerine birbirlerinden benzer yönleri vasıtası ile alışveriş halinde olmalarını savunmaktadır. Bu kavramda milliyetçilik, ötekileştirme, ayrımcılık ve benzeri kavramlar yoktur. Bunun yerine karşılaşılan sorunlar kültürler arasındaki benzerlikler ve ortak öneriler yoluyla çözülmektedir (Taşçı & Kara, 2019, s. 291).

3. SURİYE'DE YAKIN GEÇMİŞ, TÜRKİYE'YE ETKİSİ VE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLER

3.1. Suriye, Arap Baharı ve İç Savaş

877 kilometre uzunluğu sayesinde Türkiye ile en uzun kara sınırına sahip ülke olan Suriye, coğrafi konumu itibarı ile tarih bakımından Anadolu toprakları ile her zaman ilişkili olmuştur. Suriye topraklarının, Türkiye Cumhuriyeti'nden önce de uzun sayılabilecek bir süre Osmanlı egemenliğinde olması sadece siyasi değil kültürel anlamda da geçmişe dönük ilişkilerin kurulmasını sağlamıştır. Bu sebeple Suriye'nin yakın geçmişine dair gelişmeler mevcut durumu anlamada fayda sağlayacaktır.

3.1.1. İç Savaş Öncesi Suriye

Suriye coğrafi konumu itibarı ile önemli bir bölgede bulunmaktadır. Bu nedenle kadim zamanlardan itibaren farklı grup ve devletler tarafından saldırıya uğramış işgal edilmiştir. Tarihin ilerleyen dönemlerinde Mısır'dan Anadolu ve Ortadoğu topraklarının ortasında bulunan konumu nedeniyle bölge devletleri tarafından sahip olunmak istenen bir bölge olmuştur (Umar, 2004, s. 2). Bölge ilk olarak M.Ö. 4000 civarlarında maden ve ağaç (sedir) kaynağı olarak kullanılması ile öne çıkmıştır. M.Ö. 3000 civarlarında Sümerler, ardından Ebla İmparatorluğu ve Akkadların denetimine giren bölge daha sonra Mısır, Eti, Asur ve Kenan medeniyetleri himayesine girmiştir. M.Ö. 4. yüzyılda Büyük İskender'in fethi ile Helen medeniyeti etkisine giren Suriye toprakları M.S. 20'de Roma İmparatorluğu topraklarına katılmıştır (Dağ, 2013, s. 14). Bölgedeki en önemli değişimlerden biri 634 yılında İslam medeniyetinin bölgeye intikali ile olmuştur. Bu sayede farklı bir din ve bu sayede toplumsal yapıya geçilmiştir. Bir diğer etki ise daha önce farklı devletler altında bir toprak olan bölge 661 yılında Emevi Devleti'nin kurulmasıyla siyasi anlamda merkez haline gelmiştir. Daha önceden farklı din ve kültürlerle ev sahipliği yapan bölge, tarihi geçmişi ile oluşturduğu sentez ile güçlü bir konuma yükselmiştir (Koyuncu A. A., 2018, s. 96). Ancak siyasi istikrar uzun süreli sağlanamamış ve bölge Müslüman devletler arasında sıklıkla el değiştirmiştir. Tolunoğulları, Abbasiler ve Büyük Selçuklu İmparatorluğu arasında değişen idare bir ara Haçlı Ordularına geçmiş ancak Eyyubiler tarafından geri alınmıştır. Eyyubilerden sonra ise bölge Memlukler'in hakimiyeti altına girmiştir (Umar, 2004, s. 8).

Bölge için bir diğer önemli gelişme 1516 yılında gerçekleşen Mercidabık Savaşı ile toprakların Memlukler himayesinden Osmanlı Devleti egemenliğine girmiş olmasıdır. Bu

durum 400 senelik Osmanlı hakimiyeti ile 1918 yılında tamamlanmıştır. Osmanlı devleti için bölgenin ayrıca dini bir önemi de vardır ve Bilad-i Şam olarak adlandırdıkları bölgeyi Şam, Halep, Sayda ve Trablus olarak dörde bölmüşlerdir (Koyuncu A. A., 2018, s. 99). Ayrıca bölgenin ekonomik değeri de Osmanlı için önemli olmuştur. Özellikle 16. Yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı, Basra Körfezi ve civarındaki özellikle deniz ticareti olarak etkisini artırmış ve bölgedeki Portekiz egemenliğine ortak olmuştur. Bunun dışında kara ticareti açısından bölgenin Osmanlı egemenliğine ve dolayısıyla İslam dünyasına dahil olmasıyla Şam, bir nevi ortak ticaret alanına üye olmuş ve ticaret hacmini İpek Yolu vasıtasıyla da artırmıştır. İslam ülkelerindeki ticaretin yanı sıra uluslararası ticaret içerisinde de bölgede bulunan ham madde kaynaklarıyla yer almıştır (Philipp, 2010, s. 110-114).

19. yüzyılın sonlarına doğru artan milliyetçilik akımları Osmanlı açısından önce Balkanları daha sonra da Ortadoğu'yu etkilemiştir. Ortadoğu'da etkili olan Arap milliyetçiliği altında Araplar gizli teşkilatlanmaya gitmiş ve halkı bağımsızlık için bu dönemde kışkırtmıştır. O yıllarda artan haberleşme ve ulaşım olanakları da koordinasyonun ve örgütlenmenin artmasında etkili olmuştur. Dönemin padişahı II. Abdülhamid önceleri Arapları kazanmak istemiş, çeşitli yüksek makamlarda görev vermiştir (Umar, 2004, s. 139). 20. yüzyıl başında ise durum daha da karmaşık bir hal almış ve I. Dünya Savaşı ile birlikte bölgesel isyanlar da başlamıştır. En önemli etnik gruplardan olan Bedeviler ve Dürzilerin durumu da bu dönemde kritik hale gelmiştir. Bölgede İngiltere ve Fransa'nın etkin olma ve mandaları altına alma istekleri yine aynı dönemde önemli rol oynamıştır. İngiltere bölgedekileri kışkırtmak için Arap halifeliği konusu ve Türklere karşı propaganda ile öne çıkmıştır (Çiçek, 2014, s. 215). Diğer yandan Fransa ise Suriye'yi Doğu Akdeniz'de stratejik bir nokta olarak görmesinin yanı sıra ipek ticareti sebebiyle ekonomik olarak da önemli görmektedir (Neep, 2012, s. 25-27). Bu minvalde iki ülke de başta Şerif Hüseyin ve başlattığı isyan olmak üzere birçok faaliyeti desteklemiştir. İki ülkenin gizli olarak kendi aralarında imzaladığı Sykes-Picot gizli anlaşması 1920 yılında ile İngiltere, Filistin'i işgal etmiş Fransızlar ise Suriye'nin sahil kesimini işgal etmiştir. Kısa bir süreliğine Suriye'nin iç kısımlarında Faysal Krallığı kurulmuş olsa da kısa bir süre sonra tüm Suriye Fransız mandası altına girmiştir. 1925 yılında Arap milliyetçileri tarafından büyük çaplı bir isyan başlatılmış ancak Fransızlar tarafından bastırılmıştır. 1930 yılında İngiltere'nin Irak ile yaptığı bağımsızlık anlaşmasını örnek alarak benzeri Suriyeli milliyetçiler tarafından Fransa ile yapılmak istenmiştir. 1936

yılında benzer anlaşma yapılsa da Fransa İkinci Dünya Savaşı'nı bahane ederek uygulamak istememiştir. Ancak savaşın bitimi ile Fransa tüm ordusunu bölgeden çekmiştir (Umar, 2004, s. 515).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında da siyasi istikrarsızlık devam etmiştir. Fransız güçlerinin ülkeyi terk etmesi ve bağımsızlıklarını kazanmalarının ardından Suriye, bölgede başka bir sorun ile yüzleşmiştir. Bu sorun İsrail devletinin kurulmasıdır. Bu duruma karşı Suriye, 1945'te kurulan Arap Ligi'nin kurucu üyeleri arasında yer almıştır. Bir diğer önemli gelişme de 1947 yılında Baas Partisi'nin kurulmasıdır. Marksizm ve Pan-Arabist yaklaşımdaki parti birleşmiş tek bir sosyalist Arap ulusu kurmayı hedeflemiştir. 1948 yılında Siyonist ordu Filistin topraklarında İngiliz ordusuna ve bölgedeki Araplara karşı savaş başlatmış, başarılı olmuş ve 1949 yılı Mart ayı itibarı ile operasyonları durdurmuştur. Bu savaştan 1967'deki 6 Gün Savaşı'na kadar karışıklıklar devam etmiş ve 6 Gün Savaşı sonunda Suriye Golan Tepelerini kaybetmiştir. Bu durum Suriye ve Arap dünyası için moral bozucu olmuştur (Erlich, 2014, s. 35-37).

Kuruluşundan 1970 yılına kadar Suriye, 8 başarı ile sonuçlanan darbe yaşamıştır. Bunun sebeplerinden biri Fransa mandasının geri çekildikten sonra zayıf bir parlamenter sistem bırakmış olmasıdır. Bir diğer sebep ise Suriye'nin 1958'de Mısır ile birlikte ilan ettiği Birleşik Arap Cumhuriyeti'dir. 1961'e kadar birlik içerisinde yer alan Suriye, bu sayede otoriter bir rejim ile tanışmış, bunun sonucunda Baas Partisi güç kazanmıştır. 1970 yılında yaşanan son askeri darbe ile Suriye'de rejimin başına savunma bakanı Hafız Esad geçmiş ve rejimini kalp krizi ile öldüğü 2000 yılına kadar devam ettirmiştir. Yönetimde kaldığı otuz sene boyunca oldukça otoriter bir rejim kurmuş olmasına rağmen bu sayede uzun süredir ülkede devam eden istikrarsızlığa son vermiştir. 1973'te kendisine karşı ordu içerisinde yapılan devirme çabasından başarı ile çıkmış, bunun dışında Müslüman Kardeşlerin başkaldırısına ve kendi kardeşi tarafından başlatılan isyana karşı başarılı olmuştur. İdaresi döneminde en önemli müttefiklerinden SSCB yıkılmıştır. Yerine geçmesini planladığı en büyük oğlu Basil 1994 yılında bir trafik kazasında hayatını kaybetmesi üzerine yerine diğer oğlu Beşar Esad geçmiştir (Phillips, 2016, s. 13-14).

2000 yılında 34 yaşındaki Beşar Esad'ın babasından yönetimi devralması Suriyeliler tarafından olumlu karşılanmıştır. Göz doktoru olan oğul Esad'ın iyi bir eğitim almış olması, iyi derecede İngilizce bilmesi, yurtdışında yaşamış olması ve modern görünümlü eşi Suriyelileri umutlandırmıştır. Beşar Esad yönetime geçmekle baskıcı bir rejimin yanı sıra 1990'lı yıllardan kalan ekonomik sorunları ve derinleşen krizi de

devralmıştır. İlk olarak liberal bir ekonomiye geçiş için çeşitli reformları hayata geçirmiştir. Bu reformlarla uluslararası yatırımcıları çekmek ve yatırımları artırmak hedeflenmiştir (Erlich, 2014, s. 42). Ancak liberal ekonomi ve yozlaşan özel sektör sebebiyle özellikle orta sınıf ve alt sınıf fakirleşmiştir. Çalışan nüfus genellikle kayıtsız olarak diğer işlerde çalışmak zorunda kalmıştır. Kayıtsız olma durumu kaçakçılığı da arttırmıştır. Kaçakçılık ayrıca aşiretler veya etnik gruplar arasındaki dayanışma ve koordinasyonu artırmıştır. Bu durum devlet açısından toplanan vergilerin daralması sonucunu da ortaya çıkararak gelirlerde ciddi düşüşe neden olmuştur (Baczko, Dorronsoro, & Quesnay, 2018, s. 46-47).

Ekonomik koşulların yanı sıra siyasi gelişmeler de bu dönemin zorluklarından olmuştur. 2003 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak'taki operasyonlar ile Saddam Hüseyin'i devirmesi bölgedeki dengeleri değiştirmiştir. Irak'taki yönetimin düşmesi ile odak İran'a kaymış ve bölgedeki tansiyon yükselmiştir. Her ne kadar Esad rejimi Saddam Hüseyin'i ezeli bir düşman olarak nitelendirmiş olsa da Irak'a düzenlenen operasyonları başından itibaren desteklememiştir. Bundaki en büyük çekince Irak'taki karışıklıkların, etnik ve mezhepsel çalışmaları tırmandıracağı düşüncesidir. Nitekim Şiiiler ve Sünniler arasındaki şiddet tırmanmış ve mülteci hareketleri ile sonuçlanmıştır (Phillips, 2016, s. 21). Irak İşgali'nin bir diğer sonucu da Kürt milliyetçiliğinin artmış olmasıdır. Artan bu akımla Kürtlerin temel hakları ile ilgili talepleri artmış ve sesleri yükselmiştir. Bir futbol maçı sonrası Araplar ve Kürtler arasında yaşanan gerginlik çatışmaya evrilmiş ve neticesinde çıkan olaylarda ölüm, yaralanma ve tutuklamalar yaşanmıştır. 2005 senesinde Lübnan Başbakanı Refik Hariri'nin suikastla öldürülmesi uluslararası mecrada Suriye'ye olan baskıyı artırmış ve Suriye askerlerinin Lübnan'dan çekilmesi ile sonuçlanmıştır. Tüm bu gelişmeler reforma dair gelişmeleri sekteye uğratmıştır (Koyuncu A. A., 2018, s. 154).

Suriye'nin bu dönemdeki Türkiye ilişkileri de dikkat çekicidir. 1990'lı yıllarda Fırat Nehri ve PKK nedeniyle neredeyse savaşın eşiğine gelen iki ülkenin ilişkileri 2004 yılında Türkiye'yi ziyaret eden Beşar Esad ile yumuşamıştır. 2005 yılında Hatay meselesinin ikinci plana atılması ve Fırat Nehri suyu konusunun 2008'de çözüme kavuşması ile kültürel ve ekonomik ilişkiler gelişmiştir. 2007 senesinde serbest ticaret anlaşması ve 2009'da vizelerin karşılıklı kaldırılması ile ticaret hacmi artmıştır. 2006 ila 2009 arasında Suriye'nin Türkiye'ye olan ihracatı üçe katlanarak 187 milyon 662 milyon ABD Dolarına, Türkiye'nin ihracatı ise 609 milyondan 1,85 milyar ABD Dolarına çıkmıştır. Bunda Türkiye'nin o dönemki "Komşularla Sıfır Sorun Politikası"nın etkisi

büyük olmuştur. Bu politikanın hayata geçirilmesinde Suriye bir model olarak ortaya çıkmıştır (Phillips, 2016, s. 36).

3.1.2. Arap Baharı ve Suriye İç Savaşı

2000'li yılların en önemli olaylarından bir diğeri Arap Baharı'dır. Tüm Ortadoğu'da etkisini gösteren ve Arap dünyasının tarihinde derin izler bırakacak ve etkileri hala gözlenen olaylar silsilesi 17 Aralık 2010'da Tunus'ta bir seyyar satıcı olan Muhammed Bouazizi'nin devlet aktörleri tarafından maruz kaldığı şiddet nedeniyle kendini yakması ile başladı (Koyuncu A. A., 2018, s. 155). Bu protesto ile Sidi Bu Zeyd bölgesinde başlayan gösteriler ülke içerisinde hızla yayılarak başkente kadar ulaşmıştır. Halkın tepkilerini göz ardı edemeyen askeri güçler 14 Ocak itibarı ile 24 yıllık Bin Ali otokrasisine son vererek kendisini Suudi Arabistan'a sürgüne göndermiştir. Bu olaylar bölge halklarında ciddi bir etki yaratmıştır. Daha sonraki ilk olay 29 Aralık 2010'da Cezayir'de görülmüştür. Bin Ali'nin sürgüne kaçtığı gün protesto dalgası Arap yarımadasında da etkili olmuştur. 14 Ocak 2011'de Ürdün'de, 17 Ocak'ta Umman'da, 25 Ocak'ta Mısır'da ve 30 Ocak'ta Sudan'da gösteriler başlamıştır. Bunlar arasında en etkilisi şüphesiz Kahire'de Tahrir Meydanı'nda toplanan yüzbinlerle başlayan ve 30 senelik Hüsnü Mübarek rejimini sonlandıran olaylardır. Mısır'da iktidarın devrilmesi tekrar olayları tetiklemiş ve bölge halklarını demokratik düzen arayışlarında cesaretlendirmiştir. Protesto dalgası 12 Şubat'ta Irak'ı, 14 Şubat'ta Bahreyn'i, 17 Şubat'ta Libya'yı, 19 Şubat'ta Kuveyt'i, 20 Şubat'ta Fas'ı ve 11 Mart'ta Suudi Arabistan'ın doğusunu etkilemiştir (Phillips, 2016, s. 41).

Arap Baharı Suriye'de Mart 2011'de etkisini göstermiştir. Barışçıl bir havada başlayan protestolar 13 Mart 2011'de Dera şehrinde rejim karşıtı duvar yazısı yazmaktan 15 gencin Suriye istihbaratı tarafından işkenceye maruz bırakılması neticesinde şiddetini artırmıştır (Baczko, Dorronsoro, & Quesnay, 2018, s. 67). Gençlerin salıverilmesi için eylem yapan yerel halka güvenlik güçlerinin sert tepki vermesi sonucu can kayıpları yaşamıştır. Suriye'nin güneyinde Ürdün sınırına yakın olan Dera nüfusunun güçlü aşiretlerden oluşması sebebiyle halk, sert müdahale karşısında hızlı ve kolay biçimde örgütlenmiş ve böylece olaylar büyümüştür (Erlich, 2014, s. 46). İlerleyen günlerde gösteriler yoğunluğunu artırırken rejimin cevabı ise aynı doğrultuda sertleşmiştir. 22 Nisan 2011'de bir gün içerisinde 109 kişi öldürülmüştür. Ancak gösteriler devam etmiştir. Dikkat çeken protestolardan biri Suriye'nin üçüncü büyük kenti olan Humus'ta 18 Nisan'da

düzenlenmiş, 17 kişinin hayatını kaybettiği gösterilere 10 binin üzerinde kişi katılmıştır (Phillips, 2016, s. 53).

Gösterilerin etkili olmasında ve yayılmasında internet, sosyal medya ve televizyon kanallarını büyük etkisi olmuştur. Gösterici kitlesinin önemli bir kısmını sosyal medyayı etkin kullanan genç nesil oluşturmuştur. Ayrıca bu nesil için gösterilerde bulunmak ve bunu kanıtlamak önem teşkil etmektedir. Bu nedenle gösterilere ilişkin fotoğraf ve videolar sosyal medya aracılığıyla hızla yayılmıştır. Bunun dışında Al-Jazeera ve Al-Arabiya gibi körfez medya kuruluşları gösterilere ilişkin haber ve görsel materyalleri geniş bir kitlenin erişimine sunmuştur. Sosyal medyanın rejimin uyguladığı çeşitli yasaklara rağmen kullanılabilir oluşu, gösterici kitlesinin koordinasyonu ve mobilizasyonu anlamında da etkili olmuştur. Rejim güçlerine ve istihbarat güçlerine yakalanmadan organize buluşmalar ve gösteriler sosyal medya vasıtası ile ayarlanabilmiştir (Baczko, Dorronsoro, & Quesnay, 2018, s. 88-90).

Temmuz 2011 itibarı ile Esad rejimi ordusundan ayrılan subay ve askerler Özgür Suriye Ordusu'nu (ÖSO) kurduklarını açıklamışlardır. Bu süreçten sonra rejim ve ÖSO karşılıklı faaliyetlere girişmiş ve bazı önemli isimlere yönelik eylemler gerçekleştirmiştir. Kasım ayında Şam yakınlarındaki bir hava üssüne düzenlenen saldırı ilk ciddi karşılaşma olmuştur. Ardından Şam'da bir güvenlik kompleksine gerçekleştirilen saldırıda hem siviller hem de askerler hayatını kaybetmiştir. Bu eylemler gösterilerin iç savaşa dönmesinde başlangıç olarak sayılabilir (Erlich, 2014, s. 50). İlerleyen dönemde çatışmalar artmış ve konu uluslararası düzeye taşınmıştır. ABD, Kanada, AB, Arap Ligi, Avusturalya ve Türkiye ortak olarak ekonomik yaptırım konusunda adım attı. AB ve ABD daha çok belli kişi ve kurumlara yönelik yaptırımlara yoğunlaşırken, Suriye petrolünün ihracına yönelik ambargo ciddi ekonomik etkiler yaratmıştır. Bunun yanında Türkiye silah ambargosunun yanı sıra Suriye varlıklarını askıya almıştır. Arap Ligi ise benzer şekilde Suriye'ye ekonomik kısıtlamalar uygularken, altyapı yatırımlarını askıya almış, Suriye'ye olan özel ve ticari uçuşlar ile belli kişilere uçuş yasağı koymuştur. Arap Ligi'nin yaptırımları Suriye'nin toplam ihracat hacmini yarı yarıya etkilerken diğer taraftan İran yaptırım uygulamamıştır (Phillips, 2016, s. 87).

Geçen yıllar içerisinde protesto gösterilerinden bir iç savaşa evrilen olaylar bu tezin yazılma sürecinde hala devam etmektedir. Uluslararası aktörlerin ve diğer ülkelerin dahil olması ile daha karmaşık bir hale alan durum neticesinde Esad rejimi yıkılmamıştır. Bunun en önemli sebeplerinden biri Suriye'nin eski müttefiklerinden Çin ve Rusya'nın

rejime verdikleri destektir (Koyuncu A. A., 2018, s. 156). Bir diğere sebepse Esad rejiminin kendisidir. Öncelikle Esad özellikle güvenlikle ilgili önemli noktalara güvendiğı kişileri yerleştirmiştir. Bu durumda ülke içerisinde artan gerilim güvenlik kurumlarını birbirine yaklaştırarak hem kendilerini hem rejimi güçlendirmiştir. Bir diğere nokta ise Esad'ın muhalif hareketleri Sünni Arapların çıkardığı bir olay gibi göstermesindeki beceridir (Baczko, Dorronsoro, & Quesnay, 2018, s. 94).

Yaşanan tüm bu siyasi olayların sonucunda ise son yıllarda yaşanan en büyük mülteci krizlerinden biri sadece bölgeyi değil neredeyse tüm dünyayı etkilemiştir. Yaşanan olaylar hem hızlı hem de büyük ölçekli göç hareketlerine neden olmuştur. İlk olayların çıkışından tam bir sene sonra civar ülkelerde 26.000 mülteci kayıtlı halde bulunurken, 4 yıl sonra Aralık 2015 itibarı ile bu sayı 4,6 milyon kişi olmuştur (Ferris & Kirişçi, 2016, s. 33). Yayınlanan son BMMYK raporuna göre Suriye iç savaşı 2018 itibarı ile dünyada 6,7 milyon mülteci ve 6.183.900 yerinden edilmiş kişi (IDP) yaratarak yaklaşık 13 milyon Suriyeli bu durumdan etkilenmiştir (UNHCR, 2019).

3.2. İç Savaşın Türkiye'ye Etkisi ve Geçici Koruma Rejimi

Gerek İç Savaş öncesi yaklaşan sosyal ve ekonomik ilişkiler gerekse de coğrafi konum, iç savaştan kaçan mülteciler açısından Türkiye'yi öncelikli seçenekler arasına sokmuştur. Türkiye dışında Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır mülteci akınından en çok etkilenen ülkeler olarak yerini almıştır (Utku, Unutulmaz, & Sirkeci, 2017, s. 2). Mülteci krizi hızla ve büyüyerek gelişmiştir. Türkiye 5 yıldır dünyada en çok mülteciye ev sahipliğı yapan ülke konumundadır ve bu 2018 yılı verilerine göre de değişmemiştir (UNHCR, 2019, s. 3). Ayrıca Türkiye süreç içerisinde transit ülke olarak da bir milyon civarında mültecinin Avrupa ülkelerine geçiş noktası olmuştur (Baczko, Dorronsoro, & Quesnay, 2018, s. 187).

3.2.1. Türkiye'nin Protestolara Tepkileri ve Tutumu

Türkiye ve Suriye ilişkileri Osmanlı'dan itibaren gergin bir şekilde süregelmiştir. 1990'lara kadar Soğuk Savaş etkisinde devam eden ilişkiler 1990'lı yıllarda terör örgütüne destek ve Fırat Nehri üzerine gerilmiş ve 1998 senesinde iki ülke neredeyse savaşa girecek konuma gelmiştir. Ancak 2002 senesinde iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi ile ilişkiler neredeyse devrim olarak nitelenebilecek seviyede gelişmiştir. İki ülke arasında vize kaldırılmış ticaret anlaşmaları yapılarak iş hacmi büyümüştür. İki ülke arasında gerginlikten barışa giden süreç bölge içinde örnek teşkil etmiştir (Demir, 2017, s. 44).

2011 yılında olayların başlamasından sonra ilk birkaç ay içerisinde Türkiye, Esad rejimine karşı politik anlamda ciddi bir tepki göstermemiştir. Dönemdeki dış politika ile Türkiye, ilerleyen zamanda gelişen olaylar karşısında protestolara hak vermiş ve Esad'a karşı muhalif bir tavır takınmıştır. Bunun dışında Arap Baharı'nın getirdiği ortam Türkiye'nin dış politikaya bakışı açısından diğer Ortadoğu ülkeleri ile olan ilişkileri geliştirmek açısından da bir fırsat olarak görülmüştür (Phillips, 2016, s. 74). Bu çerçevede Türkiye, Suriye'ye ve özellikle kişisel olarak Esad'a, protestolar karşısında olumlu tepkiler vermesini ve halkın taleplerini göz ardı etmemesini defalarca iletmiştir. Sorunun çözümü konusunda da aktif rol oynayan Türkiye, “Suriye Halkının Dostları Grubu” ikinci toplantısına ev sahipliği yapmış, çalışma grubunun içerisindeki 11 ülkeden oluşan çekirdek ekipte yer almıştır (Erdoğan M. , 2018, s. 73). Gelişmeler sonucunda Türkiye, Suriye ile olan ilişkilerini 2011 yılının Eylül ayında askıya almıştır (Baczko, Dorronsoro, & Quesnay, 2018, s. 182).

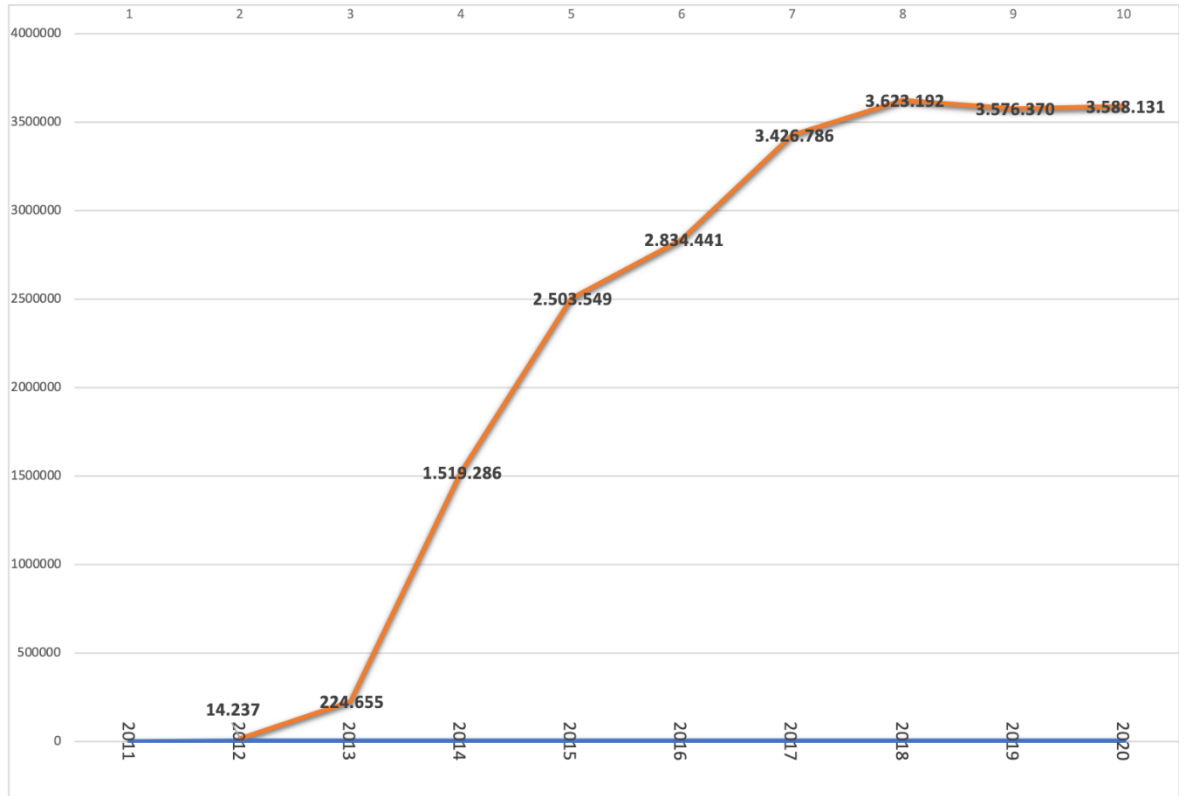
3.2.2. İç Savaş Sonucu Türkiye'ye Göç Hareketleri

Türkiye açısından olayların insani boyutu zorlayıcı koşullara neden olmuştur. Türkiye krizin başlarında Suriyeli sığınmacılara karşı “açık kapı politikası” uygulamıştır. Böylece çatışma bölgelerinden kaçan Suriyeliler sığınma arayan kişiler olarak Türkiye'ye kabul edilmiştir. Bu kapsamda ülkeye giren Suriyeliler için Türkiye 2011 yılı Ekim ayında geçici koruma rejimini ilan etmiştir. Bu uygulama GİGM'den önce tekli kurum olarak İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak görev yapan Göç ve İltica Bürosu vasıtası ile 2001/55/EC Avrupa Konseyi Yönergesine dayanarak çıkarılmıştır (Gökalp Aras & Şahin Mencütek, 2016, s. 101).

Suriye'de başlayan iç karışıklıklar sebebiyle Türkiye'ye ilk göç dalgası 29 Nisan 2011'de gelmiştir. Bu dalga ile ülkeye 252 kişi giriş yapmıştır (Erdoğan M. M., Suriyeliler Barometresi, 2018, s. 16). Giriş sayıları neredeyse her geçen yıl artış göstermiştir. Özellikle karışıklıkların başladığı ilk yıllarda yüksek bir artış oranı ile seyreden sayılar son yıllarda nispeten azalma veya sabit kalma eğilimindedir. GİGM verilerine göre güncel sayı 3.588.131¹⁶ kişidir.

¹⁶ GİGM tarafından yayınlanan istatistikler neticesinde 12 Mart 2020 tarihi ile ilan edilen Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli sayısıdır. (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> , erişim tarihi 21 Mart 2020)

Tablo 1. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Sayısı¹⁷

Göç hareketleri açısından Türkiye, Suriye ile olan sınır uzunluğu ve coğrafi konumu sebebiyle de dezavantajlı bir noktadadır. Suriye'deki karışıklıklar sebebiyle etkilenen ve mülteci statüsünde olan insan sayısı yaklaşık 6.7 milyon kişi olarak belirtilmiştir. Türkiye 3.588.131 Suriyeli'yi sınırları içerisinde barındırarak dünyada en çok mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumunu 5 yıldan uzun süredir korumaktadır. Bu aynı zamanda kriz nedeniyle ülkesini terketmek zorunda kalan kişilerin yarısından fazlasını başlı başına Türkiye'nin ev sahipliği yaptığını göstermektedir (UNHCR, 2019, s. 14). Ülkede bulunan bu nüfusun illere göre dağılımları, buldukları ildeki nüfusa oranları ile yaş ve cinsiyet dağılımları GİGM verilerine dayanarak aşağıda detaylı olarak belirtilmiştir.

Deatyları ileride verilecek olan geçici koruma statüsü altındaki Suriyeliler barınma ihtiyaçlarını iki farklı şekilde sağlamaktadırlar. Bunlardan ilki geçici barınma merkezi olarak adlandırılan ve genel olarak kamp terimi ile anılan seçenektir. İlk yıllara nazaran

¹⁷ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan ve 13 Mart 2020 itibarı ile belirtilen sayıdır. Erişim tarihi 26.03.2020

sayıları ve kapasiteleri azaltılmış olmasına rağmen geçici barınma merkezlerinde yaşayan Suriyeli sayısı 63.948¹⁸ kişidir. Kalan Suriyeliler ise ülke geneline yayılmıştır.

Tablo 2. Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler

¹⁸ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan ve 13 Mart 2020 itibarı ile belirtilen sayıdır. Erişim tarihi 26.03.2020

Tablo 3. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı ve İl Nüfusu ile Karşılaştırması

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI

İL SIRA	ÜLKEMİZDE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN DAĞILIMI (18.03.2020 ALFABETİK)								
	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ
	TOPLAM	3.587.779	82.003.882	4,38%		TOPLAM	3.587.779	82.003.882	4,38%
1	ADANA	246.462	2.220.125	11,10%	42	KAHRAMANMARAŞ	92.293	1.144.851	8,06%
2	ADIYAMAN	21.688	624.513	3,47%	43	KARABÜK	1.064	248.014	0,43%
3	AFYON	9.815	725.568	1,35%	44	KARAMAN	818	251.913	0,32%
4	AĞRI	1.127	539.657	0,21%	45	KARS	174	288.878	0,06%
5	AKSARAY	3.624	412.172	0,88%	46	KASTAMONU	3.189	383.373	0,83%
6	AMASYA	855	337.508	0,25%	47	KAYSERİ	75.806	1.389.680	5,45%
7	ANKARA	96.451	5.503.985	1,75%	48	KIRIKKALE	1.776	286.602	0,62%
8	ANTALYA	2.199	2.426.356	0,09%	49	KIRKLARELİ	1.013	360.860	0,28%
9	ARDAHAN	117	98.907	0,12%	50	KIRŞEHİR	1.447	241.868	0,60%
10	ARTVIN	37	174.010	0,02%	51	KİLİS	112.192	142.541	78,71%
11	AYDIN	7.849	1.097.746	0,72%	52	KOCAELİ	55.183	1.906.391	2,89%
12	BALIKESİR	4.746	1.226.575	0,39%	53	KONYA	113.736	2.205.609	5,16%
13	BARTIN	320	198.999	0,16%	54	KÜTAHYA	1.852	577.941	0,32%
14	BATMAN	15.118	599.103	2,52%	55	MALATYA	28.992	797.036	3,64%
15	BAYBURT	24	82.274	0,03%	56	MANİSA	13.295	1.429.643	0,93%
16	BİLECİK	622	223.448	0,28%	57	MARDİN	88.210	829.195	10,64%
17	BİNGÖL	1.083	281.205	0,39%	58	MERSİN	210.623	1.814.468	11,61%
18	BİTLİS	1.194	349.396	0,34%	59	MUĞLA	11.215	967.487	1,16%
19	BOLU	3.125	311.810	1,00%	60	MUŞ	1.520	407.992	0,37%
20	BURDUR	7.795	249.926	2,89%	61	NEVŞEHİR	10.259	298.339	3,44%
21	BURSA	175.649	2.994.521	5,87%	62	NİĞDE	5.192	364.707	1,42%
22	ÇANAKKALE	5.514	540.662	1,02%	63	ORDU	889	771.932	0,12%
23	ÇANKIRI	677	216.362	0,31%	64	OSMANİYE	49.544	536.415	9,27%
24	ÇORUM	2.896	536.483	0,54%	65	RİZE	1.062	348.608	0,30%
25	DENİZLİ	11.917	1.027.782	1,16%	66	SAKARYA	15.181	1.010.700	1,50%
26	DIYARBAKIR	22.881	1.732.396	1,32%	67	SAMSUN	6.687	1.335.716	0,50%
27	DÜZCE	1.780	387.844	0,46%	68	SİİRT	4.218	331.670	1,27%
28	EDİRNE	1.046	411.528	0,25%	69	SİNOP	196	219.733	0,09%
29	ELAZIĞ	11.891	595.638	2,00%	70	SİVAS	3.534	646.608	0,55%
30	ERZİNCAN	109	236.034	0,05%	71	ŞANLIURFA	422.729	2.035.809	20,76%
31	ERZURUM	1.114	767.848	0,15%	72	ŞİRİNAK	14.973	524.190	2,86%
32	ESKİŞEHİR	5.265	871.187	0,60%	73	TEKİRDAĞ	12.584	1.029.927	1,22%
33	GAZİANTEP	450.031	2.028.563	22,18%	74	TOKAT	1.050	612.646	0,17%
34	GİRESUN	195	453.912	0,04%	75	TRABZON	3.390	807.903	0,42%
35	GÜMÜŞHANE	90	162.748	0,06%	76	TUNCELİ	43	88.198	0,05%
36	HAKKARİ	5.185	286.470	1,81%	77	UŞAK	2.505	367.514	0,68%
37	HATAY	438.741	1.609.856	27,25%	78	VAN	2.221	1.123.784	0,20%
38	İĞDIR	88	197.456	0,04%	79	YALOVA	3.857	262.234	1,47%
39	ISPARTA	5.653	441.412	1,28%	80	YOZGAT	4.824	424.981	1,14%
40	İSTANBUL	496.485	15.067.724	3,30%	81	ZONGULDAK	633	599.698	0,11%
41	İZMİR	146.352	4.320.519	3,39%					

Tablo 4. Türkiye'de Bulunan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin yaş ve cinsiyet dağılımı

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.936.152	1.651.627	3.587.779
0-4	255.082	236.030	491.112
5-9	281.562	258.552	540.114
10-14	202.660	181.942	384.602
15-18	139.616	116.938	256.554
19-24	284.529	210.905	495.434
25-29	200.129	146.553	346.682
30-34	159.066	117.102	276.168
35-39	117.502	95.369	212.871
40-44	84.401	75.716	160.117
45-49	59.965	57.912	117.877
50-54	49.987	48.778	98.765
55-59	37.603	37.586	75.189
60-64	28.442	29.001	57.443
65-69	20.162	20.601	40.763
70-74	7.786	8.643	16.429
75-79	3.741	4.691	8.432
80-84	2.178	2.894	5.072
85-89	1.072	1.504	2.576
90+	669	910	1.579

*18.03.2020 itibarıyla

3.2.3. Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Yasal Durum ve Mevzuat

2011 yılında yaşanan ilk göç dalgası ile birlikte sayıları gittikçe artan Suriyeli sığınmacılar, o dönem mülteciler ve sığınma başvurusu sahipleri için yürürlükte olan 1994 tarihli Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişikliği Yapılmasına Dair Yönetmelik'e tabiydiler. Bu yönetmelik 27/1/2006 tarih ve 26062 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan güncelleme ile düzenlenmiştir. Ancak AB ile müzakere süreçleri, mevcut siyasi ve politik gelişmeler ile uluslararası örgütlerin taleplerinin neticesinde mevzuat, 2013 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile son halini almıştır (Erdoğan M. M.,

Suriyeliler Barometresi, 2018, s. 8-9). YUKK kapsamında Geçici Koruma 91'inci madde ile düzenlenmiştir. Buna göre;

“(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

(2) Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Cumhurbaşkanı¹⁹ tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir”

Geçici koruma rejiminin mantığı irdelendiğinde uygulamalar genellikle Avrupa ülkelerinin uygulamalarını temel almaktadır. Fakat özellikle bölgesel karışıklıkların fazlasıyla yaşandığı Afrika ülkelerinde de geçici koruma rejimi farklı şekillerde uygulanmaktadır. Geçici korumanın net bir uluslararası tanımı olmakla birlikte temellerini Cenevre Sözleşmesi çerçevesindeki koruma ihtiyacı sahibi kişiden almaktadır. Ancak bu tanımlardan özellikle içerisinde barındırdığı geçicilik ve kitlesellik kavramları ile ayrılır. Böylece sözleşmenin bireysellik durumu da arka planda kalmış olmaktadır. Geçici koruma ayrıca hükümetlere, sığınma arayan kişilerin ülkelerindeki sorunlar kalıcı bir çözüme ulaşıncaya kadar güvenliklerinin sağlanmasını telkin eder (Yılmaz, 2016, s. 69-74). Bu bağlamda Türkiye'nin geçici koruma rejimi yaklaşımına bağlı mevzuatlarda detaylı olarak bakılabilir. Yukarıda bahsi geçen YUKK Madde 91'e istinaden geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere yönelik tali mevzuat 2014/6883 numaralı Bakanlar Kurulu kararına istinaden 22 Ekim 2014'te Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği'dir. Hazırlık aşamasında AB Geçici Koruma Yönergesi haricinde AIHM kararları ve farklı ülkelerin uygulama örneklerinden faydalanılan yönetmeliğin amacı ilk maddede;

“ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen

¹⁹ 2/7/2018 tarihli 703 sayılı KHK'nin 71 inci maddesiyle, bu maddede yer alan “Bakanlar Kurulu” ibaresi “Cumhurbaşkanı” şeklinde değiştirilmiştir.

yabancılardan, YUKK'un 91'inci maddesi çerçevesinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenlemektir.”

Şeklinde belirtilmiştir (Yılmaz, 2016, s. 136). Ayrıca yönetmeliğin geçiş hükümleri kısmındaki geçici 1'inci maddesi 1'inci fıkrasında belirtildiği üzere geçici koruma altına alınacak kişiler,

“28 Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylardan ötürü geçici koruma amacıyla kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınırlar. Geçici korumanın uygulandığı süre içinde, bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme konulmaz.”

Anlaşılabacağı üzere belirtilen tarihten sonra gelen Suriyeliler herhangi bir talepleri olmaksızın geçici koruma kapsamında alınmaktadır. Belirtilen tarihten önce gelen Suriyeliler ise geçici maddenin diğer fıkralarına istinaden talep etmeleri halinde bu korumadan faydalanabilecektir. Ayrıca yine belirlenen tarihten önce gelmiş olup vize veya ikamet izni ile kalan veya vize muafiyetinden faydalananlar ile ikamet izinleri bitmiş veya uzatılmamış olan Suriyeliler de diğer fıkralara istinaden geçici koruma statüsünden talepleri neticesinde faydalanabilecektir (Yılmaz, 2016, s. 142).

YUKK ve Geçici Koruma Yönetmeliği ile birlikte geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin temel hak ve özgürlükleri de belirlenmiştir.

3.2.3.1. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Hak ve Özgürlükleri

YUKK ve Geçici Koruma Yönetmeliği ile birlikte geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin temel hak ve özgürlüklerinin de genel çerçevesi belirlenmiştir. Bu mevzuat ile geçici koruma altındakiler için ayrı bir statü oluşmuştur. Statü kapsamında insani temel haklar ve özgürlükler de tanınmıştır. Bu haklar genel olarak Türkiye'nin de tarafa olduğu İHEB, AIHS, BMMSHS gibi uluslararası sözleşmelere istinaden tanımlanmıştır. Kişiyeye hukuki statünün sağlanması, geri göndermeme ilkesi, kişiyeye kayıt ve gerekli belgelerin sağlanması hakkı, ayrımcılık yasağı, kişinin özgürlük ve güvenlik hakkı da bu tür

kaynaklara ve anayasaya istinaden tanınmıştır (Yılmaz, 2016, s. 164-204). Bu haklardan sığınma başvurusu hakkı ise yönetmelik nedeniyle uygulanabilir değildir. Yönetmeliğin 16'ncı maddesine göre tedbirlerin etkin uygulanması amacıyla uluslararası koruma başvurusu işleme alınmaz. Bu sebeple geçici koruma sonlandırıldıktan sonra kişinin şahsen başvuru yapması gerekmektedir (Yılmaz, 2016, s. 199). Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin yaşam ölçünlerine dair önem arz eden haklar ise detaylı olarak incelenecektir.

3.2.3.1.1 Eğitim Hakları

Geçici Koruma Yönetmeliği 22'nci maddesine göre geçici koruma kimliği alan Suriyeli çocuklar için ayrıca ikamet izni aranmamaktadır. Böylece eğitim çağındaki Suriyelilerin eğitim hizmetlerine erişimi de kolaylaştırılmıştır. Ayrıca 28'inci madde ile de geçici barınma merkezleri ile merkezlerin dışında sağlanacak eğitim hizmetinin yürütülmesi ve koordinasyonu Millî Eğitim Bakanlığı'na bırakılmıştır. Ayrıca eğer kişinin daha önceden aldığı eğitim belgelendirilmiş ise bu dokümanlar Millî Eğitim Bakanlığı veya Yüksek Öğretim Kurulu'nun ilgili birimleri tarafından değerlendirilerek denklikleri yapılmaktadır. Mevzuattaki önemli bir nokta ise eğitimlerin herhangi bir dil, yaş veya müfredat ile sınırlandırılmamış olmasıdır. Böylece kendine yeterlilik ve uyum süreçlerinin işletilmesi ve sağlanması açısından ucu açık bırakılmıştır ve olumlu bulunmaktadır (Yılmaz, 2016, s. 272).

UNICEF'in eğitime erişim ile ilgili verilerine bakıldığında 2019 yılı itibarı ile yaklaşık 1,74 milyon çocuk bulunmaktadır. Bunların 680 bini okula kayıt olmuşken yaklaşık 400 bin çocuk eğitim sisteminin dışında kalmıştır²⁰. Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan verilere bakıldığında ise eğitime ihtiyaç duyan nüfusun artma eğiliminde olduğu gözlemlenmektedir. 2014-2015 yılında eğitime ihtiyaç duyan çocuk sayısı 756.000 iken 2019-2020 döneminde bu sayı 1.082.172'ye çıkmıştır. Bu sayılar 5-17 yaş aralığında eğitim ihtiyacı olan çocukları kapsamaktadır. Bu aralıktaki en yoğun eğitim kademesi ise ilkokullar olmuştur. Yüksek öğretimde ise kayıtlı 27.034 geçici koruma kapsamında Suriyeli bulunmaktadır. Bunların dışında 18 yaş üzeri için yaygın eğitimler verilmektedir. Bu eğitimler Halk Eğitim Merkezleri vasıtasıyla verilmekte olup, Türkçe başta olmak üzere genel ve mesleki kurslar

²⁰ UNICEF internet sayfasında yayımlanan verilere göre. (Erişim tarihi 31 Mart 2020, <https://www.unicefturk.org/yazi/acil-durum-turkiyedeki-suriyeli-cocuklar>)

verilmektedir. 2019 yılı itibarı ile Türkçe eğitimlerine 302.096 kursiyer olmakla birlikte genel eğitimlere 505.922, mesleki kurslara ise 93.553 geçici koruma kapsamındaki Suriyeli katılım sağlamıştır²¹.

3.2.3.1.2. Sağlık Hakları

Suriyelilerin sağlık hizmetlerine erişim hakları ile ilgili iki ana dönemden bahsetmek mümkündür. Bunun ilk dönemi genellikle farklı uygulama ve genelgeler vasıtası ile yürütülmüştür. İkinci kısmı ise Geçici Koruma Yönetmeliği ile belirlenen dönemdir (Erdoğan M. , 2018, s. 92). İlk aşamada Nisan 2011'den itibaren sağlık hizmetleri ancak geçici barınma merkezinde kalan Suriyeliler için geçerli idi. Daha sonra artan nüfusa yetersiz kalan hizmet noktası nedeniyle hizmet genişletilmiştir. 18 Mart 2013 tarih ve 2013/1 sayılı ile yayımlanan "Suriyeli Misafirlerin Sağlık ve Diğer Hizmetleri" AFAD genelgesi ile hizmet alınan il sayısı 10'a çıkarılmıştır. Genelge kapsamında bu iller Adana, Adıyaman, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Mardin, Osmaniye ve Şanlıurfa olarak belirlenmiştir. Bu illerde geçici barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyeliler de sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak faydalanabilir duruma gelmiştir (Önder, 2019, s. 136). Ancak geçici barınma merkezlerinin olmadığı illerde sıkıntılar devam etmiştir. Bu sıkıntı 81 vilayete gönderilen 9 Eylül 2013 tarih 2013/8 sayılı AFAD genelgesi ile giderilmiş ve tüm ülke çapında Suriyelilerin sağlık hizmetlerine erişimi sağlanmıştır (Yılmaz, 2016, s. 262).

Yaklaşık bir sene sonra Geçici Koruma Yönetmeliği'nin yayımlanması ile geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik sağlık hizmetlerine dair genel çerçeve yenilenmiştir. Önceki genelgelerin yönetmelikle çakışmayan maddelerinin ise uygulanmaya devam edeceği belirtilmiştir. Bu yönetmeliğe istinaden Sağlık Bakanlığı da 25 Mart 2015 tarih ve 2875 sayılı "Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar" başlıklı yönergeyi yürürlüğe koymuştur. Ayrıca Suriyeli nüfusunun yoğunlaştığı bölgelerde mevcut merkezlere ek olarak kurulabilecek "Göçmen Sağlığı Merkezleri/Birimlerini" öngören yönerge 3 Eylül 2015'te yayımlanmıştır (Önder, 2019, s. 139). Tüm bu gelişmelerin ışığında Suriyelilerin en memnun olduğu hizmetlerin başında sağlık hizmetleri gelmektedir (Erdoğan M. M., 2018, s. 38). Buna karşın Suriyeli nüfusunun yoğun olduğu bölgelerde özellikle de sınır bölgelerinde sağlık sistemine binen

²¹ Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan veriler. (Erişim tarihi 31 Mart 2020, https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_01/27110237_OCAK_2020internet_BulteniSunu.pdf)

yük sebebiyle oluşan kapasite yetersizliği nedeniyle yerel halkta tepkiler oluşmuştur (Erdoğan M. , 2018, s. 93).

3.2.3.1.3. Geçim Kaynaklarına Erişim Hakları

Uluslararası korumaya başvurmuş veya statü almış kişilerin geçim kaynaklarına erişimlerine ilişkin genel çerçeve 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun ile belirlenmiştir. Fakat kanun Türkiye'ye çalışma amaçlı gelen tüm yabancılara hitap etmesi nedeniyle bir yandan Suriyelilerin içinde bulunduğu duruma tam anlamıyla karşılık veremezken diğer taraftan da işverene maddi külfet getirerek istihdam şansını azaltmakta idi (Erdoğan M. , 2018, s. 79). Diğer taraftan Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 29'uncu Maddesinde ise geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin emek piyasalarına ve geçim kaynaklarına erişimlerine dair daha detaylı bir mevzuat bulunmaktadır. Buna göre çalışmaya dair usul ve esaslar ilgili bakanlıkça belirlenecek olup, Cumhurbaşkanlığı tarafından belirlenecek sektör veya iş kollarında çalışmak için geçici koruma kimlik belgeleri ile birlikte ilgili Bakanlık birimlerine başvurabileceklerdir (İçduygu & Diker, 2017, s. 18).

Geçici Koruma altındaki Suriyelilerin çalışmalarına ilişkin en detaylı düzenleme ise 11 Ocak 2016 tarihli Bakanlar Kurulu Kararına istinaden çıkan ve 15 Ocak 2016'da Resmî Gazetede yayımlanan Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışmasına Dair Yönetmeliktir²². Yönetmelik doğrultusunda Suriyeliler çalışacakları işletmenin Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına yapacağı başvuru neticesinde çalışma izni ile çalışabileceklerdir. Çalışacak Suriyelinin geçici koruma kapsamında en az 6 ay bulunması gereklidir. Ayrıca Suriyeli çalışan bir işletmede çalışan Suriyeli sayısı, çalışan vatandaş sayısının %10'unu geçmemektedir. Çalışan Suriyelilerin de asgari ücret alması gerekmektedir (Erdoğan M. M., 2018, s. 33).

Yukarıda incelenen birçok hizmete ulaşım gibi çalışma izni de kayıtlı olma esasına göre alınabilmektedir. Bu kayıtlı istihdamı artırmaya yönelik önemli ve doğru bir adım olmakla birlikte Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 9 Şubat 2020 tarihli Türk İşgücü Piyasasında Suriyeli Mülteciler²³ isimli raporda belirtildiği üzere kayıt dışı istihdamın çok

²² Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışmasına Dair Yönetmelik (Erişim tarihi 15 Nisan 2020; <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20168375.pdf>)

²³ Rapora erişim tarihi 15 Nisan 2020; https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_739463.pdf)

uzun süredir en yüksek olduğu inşaat, ticaret ve imalata dayalı sektörlerde Suriyeli istihdamının en yoğun gözlendiği yerler olmaktadır. Suriyelilerin ülkedeki tüm çalışanlar arasındaki oranı %2,9 olmakla birlikte belirtilen sektörlerde yoğunlaşmış olmaları ulusal düzeyde etki yaratmıştır.

4. ESNAFLAŞMA, GİRİŞİMCİLİK VE GÖÇMEN GİRİŞİMCİLİĞİ

4.1. Esnaf

Esnaf kelime anlamı olarak en genel hali TDK tarafından ile küçük sermaye ve zanaat sahibi olarak tanımlanmaktadır. Bilim ve sanat terimleri sözlüğünde ise kendi emeği ve sermayesini kullanan, yanında az sayıda kişi çalıştıran, küçük sermaye ve zanaat sahibi işi olarak tanımlanmıştır²⁴. Arapça kökenli bu kelime aslında sınıf kelimesinin çoğulu veya alım satımcı anlamına gelmektedir²⁵.

4.1.1. Esnaflığın Anadolu’da Tarihsel Gelişimi

Herhangi bir ürün veya hizmetin üreticisi olan kişilerin sınıflandırılması ile oluşmuş esnaflık, göç olgusu gibi beşerî tarih ile eşdeğer seviyede eskidir. Bu noktada Anadolu topraklarında da eski ve köklü bir kavramdır. Anadolu’ya Türklerin gelişi ve İslamiyet’in kabulü ile esnaflık manevi ve sosyal ilişkilere dayalı bir boyut da kazanmıştır (Türkiye Diyanet Vakfı, 1995, s. 423).

Bu anlamda ilk olarak fütüvvetten bahsetmek gerekmektedir. Fütüvvet kelime anlamı olarak gençlik, kahramanlık manasına gelmekle birlikte genç, cömert anlamına gelen fetâ kökünden gelmektedir. 8’inci yüzyıldan itibaren gelişen tasavvuf hareketleri içerisinde tanımlanmaya başlayan fütüvvet, Kuran ve dini şahsiyetler temel alınarak gelişmiştir. Burada tanımlanan özellikler fedakârlık, cömertlik, mertlik gibi kişisel özelliklerin yanı sıra Allah’a koşulsuz iman, sünnete iman gibi nefse yönelik tanımlamaları da içerir. Olması gereken insan tipini tanımlayan bu olgu zamanla ekonomik bir anlam taşıyan teşkilata dönüşmüştür (Keleş, 2019, s. 126-131).

Fütüvvet anlayışından ilham alarak ortaya çıkan Ahilik müessesesinin kuruluşu 13’üncü yüzyılı bulmuştur. Anadolu Selçuklu Devleti döneminde temelleri atılan müessesenin resmi olarak bir Azeri Türkü olan İranlı mutasavvıf Şeyh Nasirüddin Mahmud tarafından kurulduğu belirtilmektedir. Kayseri’ye gelerek yerleşen ve burada ‘Ahi Evran’ adıyla tanınan mutasavvıf, aynı zamanda dönemin alimlerinden Fahreddin Er-Razi’nin de öğrencisidir. Ahi Evran Kayseri’ye yerleştiğinde bir debbağhane (tabakhane) kurmuş ve Ahilik felsefesini çevresine yaymıştır. Başlarda eğer, koşum, tabaklama ve ayakkabıcılık gibi deriye dayalı iş kollarını içeren teşkilat daha sonraları tüm esnafa

²⁴ Türk Dil Kurumu Genel Sözlüğü ve Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğüne göre. Erişim tarihi 20 Nisan 2020, erişim bağlantısı <https://sozluk.gov.tr/>

²⁵ Luggat Osmanlıca-Türkçe Sözlük, erişim tarihi 20 Nisan 2020, erişim bağlantısı <https://www.luggat.com/esnaf/1/1>

yayılmıştır. İdeal insanın temel değerlerini baz alan anlayış hile ve sahtekarlığa karşı çıkan bir anlayışa sahiptir. Bu sayede Selçuklu otoritesinin gücünü kaybettiği 13'üncü yüzyılda şehirlerin idaresinde önemli rol oynamış, yolsuzluk ve düzensizliğe engel olmuştur. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda da önemli katkıları olmuştur (Akgündüz, 2014, s. 9-13).

Ahilik teşkilatının ve anlayışının temel özelliklerinden bazıları sözünde durmak, doğru söylemek, emanete sahip çıkmak, cömert ve mert olmak, riyakarlıktan uzak durmak, sabırlı, samimi ve güler yüzlü olmak, öfkeden ve kötü şeylerden uzak durmak, ihtiyaç sahiplerine yardımcı olmak, kurallara uymak, sorumluluk sahibi olmak ve kaliteli ürün üretmek, müşteriye aldatmamak, fahiş kâr ve karaborsadan uzak durmak olarak sıralanmaktadır (Kaya N. , 2016, s. 44-45).

Osmanlı Devleti döneminde de benzer alışkanlıklar devam etmiştir. Ancak zamanla değişen koşullarla birlikte Ahilik teşkilatı da evrilmiştir. Özellikle Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethi ile Ahilik manevi özelliklerinden arınmış ve esnaf özellikleri ağır basan bir zümre haline gelmiştir. Böylece lonca teşkilatlanmasına geçilmiştir. İstanbul'un fethinden sonra Fatih Sultan Mehmet, şehirdeki gayrimüslim ve yabancı halkın çoğunluk oluşturmasından ve ileride ayaklanabileceği ihtimalini değerlendirmiş ve Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden özellikle esnaf ve tüccarları bölgede iskân etmiştir. Esnafın dışında daha önce şehirden ayrılan sanatkâr Rumlara da ev ve arsa karşılığı dönmeleri konusunda zorunluluk getirmiştir. Nüfusla birlikte artan ticaret hayatı loncaların durumunu da önemli bir noktaya getirmiştir. Kapalı Çarşı gibi önemli ticaret noktaları da bu dönemlerde inşa edilmiştir. Sosyal ve ekonomik hayatta önemli bir role sahip loncalar bu sayede devlet ve halk arasında önemli bir iletişim aracı görevini de yerine getirmiştir. Her esnaf ve sanatkarın ilgili loncaya üye olma zorunluluğu, devletin denetleme mekanizmaları için de hayati önem taşımıştır. Özellikle devlet tarafından belirlenen görev ve vergilerin esnafa dağıtılması ve yükümlü olunan vergilerin toplanarak devlete iletilmesi görevi loncaları devlet açısından oldukça önemli kılar. Bunların dışında üretilen ürünlerin kalite kontrolü, hileli satışların denetlenmesi gibi kontrol mekanizması görevini de üstlenmiştir. Fakat loncanın esnaf üzerinde bir yaptırım olmamıştır. Sadece gördüğü aksaklıkları devletin ilgili otoritelerine iletme görevi bulunmaktadır. İlerleyen dönemde Avrupa'da gelişen sanayi ile birlikte Osmanlı pazarına dahil olan yabancı ürünler ve kapitülasyonlar nedeni ile lonca teşkilatları dağılmıştır (Akbaş, Bozkurt, & Yazıcı, 2018, s. 185-190).

4.1.2. Yakın Dönem ve Günümüzde Esnaflık

1908 Devrimi sonrası gelen düzenlemelerle birlikte loncalar kaldırılmıştır. 1910 yılında yayımlanan Esnaf Cemiyetleri Talimatnamesi ile meslek örgütlerine dair düzenlemeler yapılmıştır. Yeni kurulan Cumhuriyet'in ilk yıllarında ise esnafın sanayileşme sürecinde önemli katkılarda bulunmuştur. 22 Nisan 1925 tarihinde yayımlanan Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu ile örgütlenme zorunluluğu getirilmiş ayrıca esnafın ve tacirlerin kayıt altına alınması sağlanmıştır. İlerleyen dönemde çıkarılan düzenlemelerle esnaf için tacir ve küçük tacir tanımlamaları da yapılmıştır. (Toprak, 2004, s. 6-11)

Esnaf kavramına ilişkin ilk resmi tanım 18 Ocak 1943 tarihinde yayımlanan 4355 Sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf Odaları, Ticaret Borsaları Kanunu²⁶ ile yapılmıştır. Kanunun 1'inci maddesinde esnaf şu şekilde tanımlanmıştır;

“İster seyyar olsunlar ister bir dükkânda veya bir sokağın muayyen mahallerinde sabit bulunsunlar, ticareti nakdi sermayesinden ziyade bedeni mesaisine istinat eden ve kazancı maişetini temine kâfi olacak derecede az olan sanat ve ticaret sahipleri.”

25 Nisan 1949 tarihinde ise esnaf ve ilgili meslek gruplarının örgütlenmelerine yönelik ilk mevzuat düzenlemesi olan 5373 Sayılı Esnaf Dernekleri ve Esnaf Birlikleri Kanunu²⁷ çıkarılmıştır. Esnaf, bu Kanun ile şu şekilde tanımlanmıştır;

“A) Sabit ve seyyar olarak el emeğini ve sanatını kullanmak ve bizzat çalışmak suretiyle veya muharrik kuvvet kullananlarda üçü, kullanmayanlarda sekizi geçmemek üzere kendisinden başka çalıştırdığı kimselerle elde ettiği mamul veya hizmeti kâr ve zararı kendine ait olmak şartıyla satışa arzeden «sanat erbabı» (şekerci, tatlıcı, lokantacı, aşçı, lekeci, kunduracı, berber, terzi ve fırıncılarla benzerlerinde çalıştırılan başka kimselerin sayısına bakılmaz. Ancak tacir vasfı galip tüccar terzilerle hazır elbiseciler ve konfeksiyoncular, ekmek fabrikaları ve toplu imal ve istihsalde bulunan benzerleri, esnaf sayılmaz);

B) Tacir vasfını haiz olmıyan «meslek erbabı» (küçük tacirler dâhil);

C) Şoför, arabacı, kayıkçı, mavnacı ve hamal gibi alet veya vasıtalarla iş gören «hizmet erbabı».”

²⁶ İlgili kanun bağlantısı, erişim tarihi 11 Mayıs 2020 <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/5307.pdf>

²⁷ İlgili kanun bağlantısı, erişim tarihi 11 Mayıs 2020 <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7197.pdf>

Böylece esnaf üç grupta olacak şekilde önceki mevzuatlara göre daha detaylı tanımlanmıştır. Önceki mevzuatta oda şeklinde örgütlenebilen esnaflar, bu düzenleme ile yeniden dernek statüsünde örgütlenmeleri öngörülmüştür. Bu düzenleme ile örgütlenme konusunda aşama kaydeden esnaflar, bu yıllarda mevzuata dayalı bir kanun olmamasına rağmen on dört federasyon ile birlikte konfederasyon şeklinde faaliyet göstermiştir (Toprak, 2004, s. 11).

4 Ağustos 1964 tarihinde ise 507 Sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla birlikte iki önemli değişiklik yapılmıştır. İlki esnaf ve sanatkârlar odası;

“Esnaf ve sanat sahipleriyle bunların yanlarında çalışanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlerine uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadıyla kurulan kamu kurumu niteliğinde tüzel kişiliğe sahip meslek kuruluşudur.”

Şeklinde tanımlanarak dernek mahiyetinden kamu kurumu statüsünde bir örgüte dönüştürmüş, böylece etkinliği arttırılmıştır. İkinci olarak ise esnaf tanımı iki önceki kanunda yer aldığı şekilde sadece esnaf topluluklarını değil, küçük çaplı sanatkarları da kapsayacak şekilde tekrar genişletilmiştir (Gölçek, 2017, s. 88-89). Sonraki dönemde esnafın önemi daha öne çıkmış ve 5. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) ile ilk defa devletin uzun dönemli planları arasına girmiştir. Bu kapsamda 507 Sayılı kanunun güncellenmesi, üretim gücünün arttırılması, yurt içi ve yurtdışı pazarlarında etkinliğinin arttırılması gibi önlemler planlanmıştır. İleriki dönem planlarında da esnafa yönelik önlemler, dönemdeki gelişmelere göre planlanmıştır. Örneğin 6. Beş Yıllık Kalkınma Planında küçük sanayi sitelerinin arttırılmasına yönelik planlar ve AB üyelik süreci kapsamında üretim kalitesinin arttırılmasına yönelik önlemler eklenmiştir. 2000 yılında Ticaret Bakanlığı bünyesinde Esnaf, Sanatkârlar ve Küçük İşletmeler Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Demirer, Bayramoğlu, Şeker, Konak, & Şahin, 2017, s. 155-156) .

507 Sayılı Kanun 2005 yılında mülga edilerek yerine en güncel mevzuat olan 5362 Sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu yürürlüğe girmiştir. İlgili Kanunda esnaf 3'üncü maddede tanımlanmaktadır. Buna göre esnaf ve sanatkâr;

“İster gezici ister sabit bir mekânda bulunsun, Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunca belirlenen esnaf ve

sanatkâr meslek kollarına dahil olup, ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedenî çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan, basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabı esasına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunan meslek ve sanat sahibi kimseleri ifade eder.”

Ancak 2012 yılında yürürlüğe giren 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda da esnaf kavramı tanımlanmıştır. Kanununun 15’inci maddesindeki tanıma göre esnaf;

“ister gezici olsun ister bir dükkânda veya bir sokağın belirli yerlerinde sabit bulunsun, ekonomik faaliyeti sermayesinden fazla bedeni çalışmasına dayanan ve geliri Bakanlar Kurulunun çıkaracağı kararnamede gösterilen sınırı aşma- yan ve sanat veya ticaretle uğraşan kişi”

Ancak bu tanımda görüldüğü üzere 5362 Sayılı Kanun’da temelde iki önemli fark bulunmaktadır. Bunlardan ilki TTK’da bedene dayalı çalışmanın da esnaf tanımına sokulmuş olmasıdır. İkincisi ise esnafı tacirden ayıran kazanç limitidir (Gölçek, 2017, s. 89).

4.2. Girişimcilik

Dünyadaki ekonomik büyüme ve gelişmelerle birlikte girişim ve girişimcilik kavramı da öne çıkmıştır. Girişimcilik kavramına dair ilk tanımlamaların ortaya çıkışı 18. yüzyılda görülmüştür. Kelime olarak girişimin kökeni Fransızca bir şey yapmak anlamına gelen “entreprendre”den türetilmiştir. Tanımı ilk yapan kişi Fransa’da bankacılık yapan Richard Cantillon’dur. Cantillon yaptığı tanımlamada girişimcinin kâr elde etmek için girdiği işi planlayan, organizasyonunu gerçekleştiren ve bu süreçte risk alan kişidir. Girişimci kavramını yine bir Fransız olan iktisatçı Jean-Baptiste Say kullanmış ancak Cantillon’un tanımını geliştirerek girişimcinin risk ve kâr amacının yanında örgütlenme ve yönetme özelliklerine sahip bir kişi olması gerektiğini de belirtmiştir (Ballı, 2017/4, s. 147).

İlerleyen dönemde bu tanım İngiliz ekonomist ve filozof John Stuart Mill tarafından değerlendirilmiş ve bir girişimcinin, bir yöneticiden farkını onun risk ile başa çıkma becerisi olduğunu belirtmiştir. Amerikalı ekonomist Francis Walker da benzer bir tanımlama getirmiştir. Ancak Walker’a göre girişimcinin en büyük özelliği üretim etkenlerinin organizasyonu ve koordinasyonu bakımından ortalamanın üzerinde yetenekle doğmuş bir insan olmasıdır. Walker’a göre, ihtiyaç duyulan fonları temin edebilen ve bunların kullanımlarından kâr edebilen yatırımcı ile yönetimsel yeteneklerinden kar elde eden girişimci farklı kavramlardır. En kayda değer katkılardan biri ise yine bir Amerikalı

ekonomist Joseph Schumpeter tarafından yapılmıştır. Schumpeter'e göre bir ekonomide girişimciler değişim veya takasın araçları, girişimcilik ise ekonominin buna bağlı olarak geliştiği bir durum olarak kavramsallaşmıştır. Ona göre, girişimcilik kavramının kalbinde yenilik vardır. Ayrıca Schumpeter, işletmeyi yeni kombinasyonlar yapmak olarak tanımlar. Bu tanımın doğal bir sonucu olarak, girişimci bu yeni kombinasyonları yaratan kişi olarak tanımlanır. Bu minvalde “yeni kombinasyon” kavramı piyasaya yeni bir mal veya hizmet koymak, yeni bir üretim yöntemi kullanmak, sunulacak mal hakkında bilgi sahibi olmayan yeni bir pazara girmek, yeni bir girdi kaynağı bulmak ve pazarda bir tekel oluşturarak veya tekel durumunu kırarak pazarın yapısını değiştirmek olarak açıklanır. Schumpeter, iş adamı ve girişimciyi birbirinden ayırmaktadır (Eryılmaz M. E., 2017, s. 2).

Girişimciliğe yapılan yorumlardan dikkat çeken bir başkası ise iç girişimcilik kavramı olmuştur. 1980'li yılların başlarında Burgelman ve Pinchot tarafından yakın zamanlarda yapılan tanımlarla literatüre giren iç girişimcilik, temel olarak bir organizasyon içerisinde yer alan bireyin kendi yenilikçi fikrini kârlı bir girişime, içerisinde bulunduğu örgütün kaynaklarıyla dönüştürmesi süreci olarak tanımlanmaktadır (Akyazı, 2014, s. 28). Bu veriler ışığında girişimcilik kavramına dair genel özellikler ise refah, teşebbüs, yenilik, değişim, istihdam, değer ve büyüme yaratma olarak sıralanmaktadır (Ağca & Yumuşakipek, 2015, s. 16).

4.3. Göçmen ve Mülteci Girişimciliği

Esnaflık veya benzer anlamda girişimcilik kavramı, göç olgusu ile birlikte değerlendirildiğinde her ne kadar “göçmen girişimciliği” şemsiyesi altında bir dizin ortaya çıkar gibi görünse de göçmen girişimciliği ile mülteci/sığınmacı girişimciliği arasında farklar bulunmaktadır. Göçmen, ikamet ettiği ülkeyi değiştiren kişi olarak tanımlanırken, 3 aydan uzun 12 aydan kısa kalması durumunda kısa dönemli, 12 aydan uzun kalması durumunda uzun dönemli göçmen olarak tanımlanmaktadır. IOM'un da tanımladığı üzere göçmeni mülteci/sığınmacıdan ayıran en önemli fark göçmenin göç etme kararını mülteci olarak dış etmenlerden bağımsız ve baskı altında kalmadan kendi iradesi ile almış olmasıdır (IOM, 2013, s. 37).

Göçmen ve sığınmacı arasında bu fark, kişinin girişimcilik özelliklerini ve koşullarını etkilemektedir. Göçmenler hür iradeleri ile hareket ettikleri için öncelikle menşe ülkelerine dönme şansları her zaman vardır. Ancak mülteciler bir baskı veya zulme maruz kalmaları sebebiyle ülkelerini terk ettikleri için geri dönme şansları daha azdır. Aynı sebeple menşe

lkeleri ile ilişkileri çoğu zaman sınırlıdır. Bu sınır sosyal ilişkilerini etkilediği kadar sermaye teminini de etkilemektedir. Mltesi uğradığı baskı ve zulüm neticesinde genellikle menkul ve gayrimenkul kıymetlerini ülkesinde bırakmak durumunda kalmıştır. Yine benzer sebeple mülteciler yeteneklerine ve bedensel aktiviteye dayalı faaliyetleri işlerine daha çok dâhil etmektedirler. Diğer yandan yaşadıkları sebebiyle psikolojik açıdan daha hassas durumda olmaktadır (Eryılmaz M. , 2019, s. 4).

4.3.1. Aracı Azınlık Kuramı (Middleman Minorities)

Aracı Azınlık Kuramı, Edna Bonacich tarafında ortaya atılmış olmakla birlikte geçmişi 70'li yıllara dayanmaktadır. Kuram temelini göç eden kişilerin göçtükleri topraklarda hayatları boyunca kalmayı planlamalarına dayanmaktadır. Bu sebeple kişiler kısa dönemli planlara dayalı, ticaret odaklı aracılık işlerine yönelmektedir. Geçici kalma planları ayrıca iktisadi planlarını da etkilemekte, böylece para biriktirmeye yönelik bir yaşam tarzı benimsemektedirler. Uzun süren mesai süreleri veya bedensel iş yüküne hazırdırlar. Dönme ihtimaline karşı birikim veya hizmetlerini hızla nakite dönüştürme eğiliminde olmaktadır. Tüm bu koşullar neticesinde esnaflık tercih sebebi olarak öne çıkmaktadır (Eryılmaz M. , 2019, s. 7).

Bu kuram aracılık işleri yapan azınlıkların aslında toplumun katmanları arasında tampon görevi gördüğünü savunmaktadır. Buna göre aracılık yapan kişiler toplumun üst katmanları tarafından üretilen ürünleri gelir düzeyi düşük kesime pazarlar. Bu noktada elit kesimin dar gelirlere yönelik yüzü olarak tanımlanır. Zira elitler güvenlik ve sosyal olanakların düşük olduğu bölgelerde yatırım ve iş yapmak istememektedirler ve ticareti bu azınlık vasıtası ile yürütmektedirler. Bu kuram, aracılardan toplumdaki yerlerini anlamak adına kullanılabilen analitik bir araç olmakla birlikte, aracılardan neden bu işi seçtiklerine dair açıklama yapmaz. Aynı zamanda girişimcilik süreçlerini ve yaşadıkları ile de ilgilenmez (Karan, 2019, s. 254-255)

4.3.2. Dışa Kapalı Ekonomi Kuramı (Enclave Economies)

Dışa Kapalı Ekonomi Kuramı, Wilson ve Portes'in 1980'de Amerikan Sosyoloji Dergisi'nde yayınladıkları makalelerine dayanmaktadır. Bu makale, etnik bölgeleri farklı bir ekonomik uyum biçimi olarak tanımlayarak yazında oldukça ilgi çekmiştir. Bu oluşumların karakterini göçmenlerin mekânsal yoğunlaşması tanımlamakla birlikte, bu bölgelerde yapılan girişimcilik faaliyetleri kendi etnik gruplarına hizmet ettiği kadar yerel halka yönelik de hizmet vermektedir. Bu girişimlerde çalışan kesim genellikle aynı etnik

gruba mensup kişilerden seçilmektedir. Ayrıca bu girişimler belirli bir sektörde yoğunlaşmaktan ziyade imalata ve zanaata dayalı ticaret yapmaktadırlar. Bu bilgiler ışığında Wilson ve Portes kuramını üç temel bileşen üzerine inşa etmiştir. Birinci bileşene göre etnik bölgedeki ekonomi, içinde bulunduğu ekonominin birinci ve ikinci sektörlerinden bağımsız oluşudur. İkinci olarak etnik bölge ekonomisi içerisinde istihdam edilen göçmenlerin beşerî sermaye bakımından getirisi, genel ekonomi içerisinde aynı sektörde çalışan göçmenlerin beşerî sermayesi getirisinden fazladır. Son olarak aynı beşerî sermayeye sahip göçmenler arasında etnik bölge ekonomisi içerisinde bulunan girişimcilerin elde ettiği getirinin, genel ekonomi içerisinde istihdam edilmiş göçmenlere göre -hatta daha iyi sektörlerde istihdam edilmiş olsalar bile- daha yüksek ekonomik getiri elde ettikleridir (Portes & Shafer, 2007, s. 158).

Bu durumun belli avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. Öncelikle kapalı ekonomik ve sosyal yapı ev sahibi ülkenin dil ve kültür farkından kaynaklanan zorlukları ve oluşan maliyetleri minimize etmektedir. Bu da girişimin başarı şansını arttırmaktadır. Böylece girişim büyüme kazandığında istihdam ettiği göçmenler için de ilerleme şansı tanır. Bu da onları potansiyel birer girişimci yapar. Diğer taraftan kapalı bir sosyal çevre içerisinde kalan göçmen, bulunduğu ülke ile uyumunu etkilemektedir. Özellikle dil öğrenimi ve gündelik yaşama dair pratiklere ilişkin deneyimler bu sayede azalmaktadır (Eryılmaz M. , 2019, s. 8).

4.3.3. Karma Gömülülük Kuramı (Mixed Embeddedness)

Esnaflaşmanın arzına yönelik savlar öne süren etkileşimci teorilerin bu önermelerine tepki olarak yakın zamanda Kloosterman ve Rath tarafından ortaya atılmıştır (Karan, 2019, s. 262). Onlara göre Karma-gömülü yaklaşım, göçmen girişimcilerin arzının özelliklerini, fırsat yapısının şeklini ve göçmen girişimcileri analiz etmek için bir iş kurmak isteyen girişimciler ve somut açıklıklar arasında aracılık eden kurumları dikkate almayı amaçlamaktadır. Bunun yanında aktörlerin sosyal yerleşimlerinin ötesine geçmek ve göçmen girişimcilerin işlerine başladığı daha geniş toplumsal bağlamı dikkate almayı amaçlamaktadır. Buna göre çeşitli kurumsal çerçevelerin aynı zamanda farklı sanayi sonrası serbest meslek yörüngeleri ve dolayısıyla girişimciler, yerel ve göçmenler için farklı fırsat yapıları da getirdiği iddia edilmektedir. İlk olarak, ulusal kurumsal çerçeve piyasa, kamu ve ailevi hizmetler arasındaki ayrımı etkilemektedir. Örneğin kamu sektörü bir dizi düşük ücretli faaliyetle ilgileniyorsa veya ailesel hizmetlere yönelik alan (çocuk bakımı, ev temizliği vb.) nispeten büyükse, küçük işletmelerin kapsamı, pazarın her türlü

ev hizmeti için ana sağlayıcı olduğu durumdan daha küçük olmaktadır. Bu bölünme kısmen yasal asgari ücretin rolü ile ilgilidir. Özellikle güçlü bir refah sistemi ile bağlantılı olarak nispeten yüksek bir yasal asgari ücret mevcutsa, emek-yoğun, düşük katma değerli hizmetler sunmanın piyasadaki karlılığı ciddidir. Ülkeden ülkeye farklılık gösteren bu tür arka plan kurumları, küçük işletmeler için fırsat yapısının şeklini ve buna bağlı olarak, göçmen girişimcilerin belirli bir bağlamda karşı karşıya kaldığı belirleyici girişimleri önemli ölçüde belirlemektedir (Kloosterman & Rath, 2003, s. 8).

4.3.4. Ulusüstücülük (Transnationalism)

Ulusüstücülük, Boccagni'ye göre aynı anda çeşitli ampirik süreçleri, analitik bir merceği ve teorik bir yaklaşımı temsil eder. Ulusötesi perspektifin merkezinde, göçmenlerin ev sahibi ve ev sahibi toplumları arasında yeniden oluşturulan bağlantılar, karşılıklı olarak birbirini oluşturan kurumsal düzenlemeler ve bunun sonucunda ortaya çıkan toplumsal dönüşüm süreçleri bulunmaktadır. Olgular bu bakış açısının içerisinde, siyasi, ekonomik, sosyal ya da kültürel olan ile geleneksel ve menşe ülkeler ile yerleşim yeri arasındaki bölünmeyi yeniden gözden geçirmektedir. Bu konu hakkında işçi dövizleri, sınır ötesi girişimcilik ve insan ticareti, memleket dernekleri, siyasi aktivizm ve siyasi katılımın gayri resmi biçimlerinin yanı sıra, göçle paralel olarak yayılan maddi ve sembolik kaynakların yaygın ağı örnek olarak verilebilmektedir. Bu konuda geliştirilen çoğu literatür, küreselleşmeyle ilgili altyapılar ve teknolojik ilerlemelerle kolaylaştırılan ulus ötesi mekânların gelişimi üzerinde devlet önderliği ile aşağıdan yukarıya etkiler arasındaki etkileşimlere odaklanmaktadır. Özetlemek gerekirse bu olgular arasındaki ortak nokta göçmenlerin bireysel ya da kurumsal aktörler olarak kendi toplumlarındaki toplumsal düzenlemeleri önemli ölçüde etkileme ihtimali şeklinde açıklanabilmektedir (Boccagni, 2017, s. 1).

4.3.5. Kültürel Teoriler (Cultural Explanations)

Kültürel teorilerin çıkış noktası Max Weber'in çalışmalarına dayanmaktadır. Weber'e göre bazı etnik gruplar -bu noktada göçmen olarak düşünülebilir- gelmiş oldukları menşe ülke veya ait oldukları kökenin kültür ve geleneklerine bağlı olarak diğer gruplara göre girişimcilik anlamında daha avantajlı olabilmektedir (Eryılmaz M. , Mülteci Girişimcilik , 2019, s. 6). Bununla birlikte, kültürel teoriler genellikle sonuç odaklıdır. Genellikle başarılı olmuş gruplara açıklamalar getirirken ileride başarı potansiyeli barındıran gruplara dair tahminler yürütememektedir. Bunun dışında Weber'in din temelli

önermesi, bu konudaki çeşitliliğe açıklama getirememektedir. Farklı dinlere mensup göçmen girişimcilerde benzer başarı veya ticari eğilimler gözlenebilmektedir. Böylece bu teoriler her başarılı göçmen girişimi örneği için örneğe has bir açıklama getirmek durumunda kalmaktadır. Bu da kültürel teorilerin genelliğini zedelemektedir. Bu sebepler neticesinde, literatür farklı grupların kendine has özelliklerinin ve ekonomik davranışlarını etkileyen becerilerinin anlaşılabilmesi adına kültürel teorilerden uzaklaşmışlardır. Girişimci bilgi birikimi, kültürel teorilerin belirttiği üzere dini bir etik veya farklı kültürel değerler kümesini değil, insan sermayesinin belirli bir biçimini temsil etmektedir (Portes & Yiu, 2013, s. 78).

4.3.6. Bourdieucu Yaklaşım (Alan, Habitus, Sermaye)

Pierre Bourdieu'nun metodolojisi kendi saha çalışmaları vasıtası ile ana hatlarına kavuşmuştur. Ona göre ampirik araştırma ve teori birbiri ile iki yönlü olarak bağlantılıdır ve herhangi birinde, diğerinin eksikliği onu anlamsız kılmaktadır. Ona göre kuramın ampirik çalışmalara dayanması aynı zamanda kuramın genel çerçevesini çizmekte ve kuramı sonsuz bir çözümlenme evreninden çıkarmaktadır ve konuyu kendi bağlamında tartışılmasını sağlamaktadır (Özsöz, 2007, s. 15-16).

4.3.6.1. Alan

Alan konseptini Bourdieu, ilişkiler temelinde açıklamış olup, bireylerin hem birbirleri ile hem de bundan bağımsız olarak kurumlarla olan ilişkilerinin yürütüldüğü ortam olarak tanımlar. Bu ortam üzerinde anlaşılmuş kurallar ve kullanıma sunulmuş kaynaklar ihtiva etmektedir. Ortam içerisinde kuralların belirlenmesi ve kaynakların kullanım haklarına ilişkin bir mücadele içermektedir. Tüm bu temeller göz önüne alındığında 'alan' göçmen girişimciliğini ve süreçleri anlamakta önemli bir kavram haline gelmektedir (Karan, Suriyeli Mültecilerin Esnaflaşmasını Anlamada Bourdieucu Yaklaşımın Olanakları, 2019, s. 263).

Bourdieu, alanın üç aşamada oluştuğunu anlatmaktadır. İlk aşama özerkliğin kazanılmasıdır. Özerklik oluşması aynı zamanda içinde bulunan alana direnç göstermeyi gerektirmektedir. İkinci aşama ikili yapının oluşmasıdır. Bu yapı özerkliğin oluşumu esnasında alana gösterdiği direnç ile oluşmaktadır. Bu ikili yapı içerisinde alana sahip olan taraf kendi sermayesini üreterek üçüncü safhayı da tamamlayarak alanın oluşum sürecini tamamlar. Bu süreç kendini yeniden tekrar eden bir süreç olması nedeniyle sürekli devam eder (Özsöz, 2007, s. 18).

4.3.6.2. Habitus

Habitus kavramı sosyolojide daha önce Durkheim, Weber ve Mouss tarafından kullanılmıştır. Ancak literatürde en kalıcı kullanım Bourdieu tarafından yapılmıştır. Bourdieu'ya göre habitus, bireyin yaşadığı ortam içerisinde bulunduğu kültürel seviye neticesinde zihninde elde ettiği bilgi birikimidir. Bu birikim, bireyin gözlemleri ve yaşanmışlıkları sonucunda elde edilmiş olup yaşamı süresince de yapacağı seçimleri ve eğilimlerini belirlemektedir. Bu durum bireyin kimliğini oluşmasında da önem taşımaktadır (Palabıyık, 2011, s. 129).

Habitus kavramı hedefe ulaşmak için oluşturulan strateji ve pratikleri, hedefe dair sahip olunan bilgiden bağımsız, oldukça nesnel bir şekilde bir araya getirir. Bu nesnel yapı sağlam ve aktarılabılır bir yapıdır. Eğilimlerin oluşturulmasında bu yapı önem taşımaktadır (Karan, Suriyeli Mültecilerin Esnaflaşmasını Anlamada Bourdieucu Yaklaşımın Olanakları, 2019, s. 267).

Alan ve habitus arasında bu sebeple oldukça girift bir bağlantı mevcuttur. Zira alan kendi varoluşunu devam ettirmek için faillere ihtiyaç duyar. Bu noktada failin veya sınıfların oluşması için habitusa ihtiyaç bulunmaktadır (Özsöz, 2007, s. 18).

4.3.6.3. Sermaye Türleri

Sermaye bir girişimci/esnaf açısından aklındaki fikri gerçeğe dönüştürebilmek için gereken bir birikim olarak en temel ihtiyaçlardan biridir. Aynı zamanda bu birikimin gücü ile karşılaşacağı zorlukları aşma becerisi de doğru orantılıdır (Kayalar & Yıldız, 2017, s. 58). Bourdieu ise sermayeyi genel olarak katmanlı yapıya sahip toplumlarda etkin ve baskın olabilmek için kullanılan güç ilişkilerini tanımlayan bir olgu olarak tanımlar. Bourdieu sermayeyi dört formda tanımlamaktadır. Bunlar ekonomik, kültürel, sosyal ve sembolik sermaye tipleridir (Karan, 2019, s. 267).

Ekonomik sermaye, bireyin sahip olduğu veya erişebildiği toplam maddi gücü temsil etmektedir. Genellikle nakde çevrilebilen maddi güçtür. Bu bireyin kendi birikimi olabilmekle birlikte aynı zamanda banka ve benzeri kurumlarda erişebildiği maddi miktarı da ihtiva eder. Bu bakımdan göçmen girişimciliği konusu altında ülkenin mevzuatı ve göçmen/mültecilerin bu kaynaklara erişimi büyük önem kazanmaktadır (Kayalar & Yıldız, 2017, s. 58).

Kültürel sermaye ise bireyin geçmişi ile doğrudan bağlantılıdır. Bourdieu'ya göre kültürel sermaye alan içerisinde baskın olanın daha çok eğitim vasıtasıyla bireye ve dolayısıyla ailelerine dayattığı yapıdır. Başarı baskın olanın seçtiği yapıya uygun özellikler

ile gelmektedir. Tanımı yapılan başarı ve başarısızlık arasındaki ikili yapı sayesinde yukarıda açıklanan alanın kendini üretimi de oluşmuş olmaktadır (Özsöz, 2007, s. 19). Kültürel sermaye Bourdieu tarafından üç alt türde incelenmektedir. Bunlar bireye gömülü kültürel sermaye, kurumsal kültürel sermaye ve nesneleşmiş kültürel sermayedir. Gömülü kültürel sermaye bireyin geçmişi ile dorudan bağlantılıdır ve beden dili, konuşma dili, şivesi gibi bedensel yatkınlıklarını barındırmaktadır. Nesneleşmiş kültürel sermaye bireyin sahip olduğu emtialardır. Bu emtia genellikle değerli antika, resim tablosu heykel ve benzeridir. Son olarak kurumsal kültürel sermaye bireyin hayatı süresince elde ettiği akademik ve kurumsal belgeler veya sertifikasyonlardır (Karan, 2019, s. 267). Kültürel sermaye, göçmen esnafın girişimcilik yeteneğini besleyen ve bu konudaki tutumunu belirleyen bir gösterge olarak düşünülebilmektedir. Aynı şekilde kültürel sermayelerine bağlı olarak girişimcinin dini ve ailevi bağları, eğitimi, iletişim becerileri iş yaşamındaki rekabet gücünü arttırmaktadır (Kayalar & Yıldız, 2017, s. 59).

Sosyal sermaye bireyin ilişkilerine atıfta bulunan bir tanım içermektedir. Sosyal sermaye ile birey çevresi ile olan ilişkilerini kendine avantajlı bir konum yaratmak amacıyla kullanmaktadır. Bu noktada sosyal sermayenin temel noktaları kişiler arasında yaratılan güven, işbirliği ve karşılıklıdır. Bu üç temel çerçevesinde birey çevresi ile sosyal ilişkilerini kurmaktadır (Kayalar & Yıldız, 2017, s. 58). Sosyal sermaye göçmen girişimci için en önemli kaynaklardan biridir. Göçmen esnaf girişim serüveninde en önemli desteği sosyal çevresinden almaktadır. Sosyal sermayesi sayesinde kendi göçmen çevresi içerisinde öncelikle ekonomik sermaye teminini sağlayabilmektedir. Benzer şekilde kurumlarla olan bürokratik ilişkilerinde mevzuat ve kuralları aynı çevre sayesinde öğrenebilmektedir. Bu süreçte dil bariyerini aşmada da aynı çevreden destek almaktadır. Ancak bu destek güvene dayalı olmasından ötürü yerine getiremediği sözler veya ödemeler kendinin çevresinden hızla dışlanmasına da neden olabileceği için riskler de içermektedir (Karan, Suriyeli Mültecilerin Esnaflaşmasını Anlamada Bourdieucu Yaklaşımın Olanakları, 2019, s. 268).

Son olarak sembolik sermaye gelmektedir. Sembolik sermaye diğer sermaye türlerinin birleşimini temsil etmektedir. Bourdieu'nun kendi deyişiyle her türden sermayenin aldığı biçimdir (Bourdieu, 2015, s. 111). Dolayısıyla bireyin alan içerisinde kendine yer edinmesi veya baskın taraf olması yolunda ona gerekecek tüm bileşenleri barındıran sermayedir. Bireyin tüm sermaye türlerini kullanabilme daha doğrusu duruma

göre nerede nasıl kullanacağını yönetme becerisi ona karşılaştığı engel ve durumlarda avantaj sağlayacaktır (Heath, 2018, s. 2).

4.3.7. Müşterek Kaynak Seferberliği (Collective Resource Mobilisation)

Göçmen girişimciliği olgusu açısından özellikle müşterek kaynak seferberliği, girişimin ilk aşamasında özellikle finansman konusunda büyük önem taşımaktadır. Bu teori kaynağını Charles Tilly'nin önermelerine dayamıştır. Bu önermeler çıkarlar (interests), ilişkilerin seferberliği (mobilisation of networks) ve fırsat yapısıdır (opportunity structure). Bu üç temel bileşen, göçmen esnaflaşmasının açıklanmasında özellikle hayatta kalma stratejilerine bağlı olarak meslek seçimi, göçmenlerin kendi ilişkiler ağı içerisindeki dayanışmaları ile buldukları ülkenin içerisindeki fırsat yapısı konusunda sürecin tüm bileşenlerini açıklayan önemli bir modeldir (Karan, 2016, s. 222) .

5. ARAŞTIRMA / METODOLOJİ

Bu çalışma genel olarak geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler içerisinde esnaflaşmış olanlarının Türkiye'deki deneyimleri ve bu deneyimler ışığında uyum süreçlerinin nasıl etkilendiği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu süreç içerisinde kendileri arasında ve ev sahibi toplumla olan ilişkileri önem kazanmaktadır. Tezin yazıldığı dönemde süreç neredeyse 9'uncu yılını tamamlamak üzeredir. Bu süreç iltica olgusu içerisinde oldukça uzun bir süre olmakla birlikte 'geçici koruma' kavramı ile de ters düşmektedir. Bu noktada ev sahibi toplumla olan ilişkiler ve uyum olgusu öne çıkmaktadır. Esnaflık kavramı ise bu süreçte araştırmaya farklı katkıları da sunan bir alan olması nedeniyle seçilmiştir. Zira Suriyeliler açısından esnaf olmak çoğu zaman sadece kendi toplumlarıyla değil ev sahibi toplumla da sosyal ve ticari ilişkiler oluşturmasının yanı sıra Suriyelilerin devlet ve onun resmi kural ve kanunları ile de etkileşimi içermektedir. Bu amaçla esnaflaşma konusu çerçevesinde uyum süreçleri incelenmiştir.

Bu çalışmanın amacı yukarıda da bahsedildiği üzere geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler içerisinde esnaflığı tercih edenlerin girişimcilik süreçlerinin incelenmesi ve bu uyum ve ev sahibi toplumla olan ilişkilerine katkısını incelemektir. Bu bağlamda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır. Bu alt problemler;

1. Suriyeli mültecilerin Türkiye'de esnaflaşmasının nedenleri nelerdir?
2. Esnaflaşmış Suriyelilerin ülkelerine geri dönüş veya Türkiye'de kalıcı olma eğilimlerine etkisi nedir?
3. Esnaflaşmış Suriyeli mültecilerin sermaye temini hangi yollarla gerçekleşmektedir?
4. Esnaf Suriyeliler mal ve ürün teminini hangi yollarla kimlerden gerçekleştirmektedir?
5. Türkiye'deki piyasa koşulları ve yasal mevzuat Suriyeli mültecileri esnaflaşma kararlarında ve süreçlerinde etkisi nedir?
6. Hatay, geçmişi ve kültürü nedeniyle Suriyeliler için mesken olarak tercih edilmekte midir? olarak belirlenmiştir.

Bu çalışma destek noktasını 'Kentsel Mültecilerin Adaptasyon ve Uyum Süreçlerine Yeni Bir Bakış Açısı: Kapsayıcı Kent İnşası Amaçlı Sosyal İnovasyon Deneyi'²⁸ isimli TÜBİTAK projesinden almaktadır. Proje, TÜBİTAK Öncelikli Alanlar AR-GE Projeleri Destek Programı (1003) Kapsamında '1003-SBB-KENT-2017-1 Türkiye'de Yerleşmeler

²⁸ Tezin yazarı M. Fırat Tekbaş bahse konu Projede 'bursiyer' olarak görev yapmıştır.

Sistemindeki Dönüşüm' Çağrısı kapsamında başarılı bulunarak kabul edilmiş ve bu çerçevede 15.05.2018-15.09.2020 dönemi için ortaya koyulmuştur. Söz konusu proje bir ana proje (117K826) ve iki alt projeden (117K805 ve 117K829) oluşmaktadır. Proje İstanbul, İzmir ve Hatay'daki 18 yaş üstü yabancı zorunlu göçmenlerin Türkiye'ye gelme süreçlerini, Türkiye'de yaşam deneyimlerini, karşılaştıkları sorunları ve sorunlarla baş etme stratejilerini, deneyimledikleri toplumsal kabul ve dışlanma biçimlerini ve kentsel mekâna sosyal ve ekonomik açıdan eklemlenebilme konularını anlamak amacıyla yürütülmüştür.

Bu kapsamda Hatay ili çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Çalışma Hatay içerisinde 4 ilçeye yoğunlaşmıştır. Bunlar Reyhanlı, Kırıkhan, Antakya ve Samandağ'dır. Ancak Samandağ ilçesinde Suriyeli esnafa rastlanmamıştır. Bu durum bulguların analizi kısmında irdelenmiştir. Çalışma kapsamında yarı-yapılandırılmış 30 tanesi esnaf olmak üzere 31 geçici koruma kapsamında Suriyeli ve 1 vatandaşlık almış Suriyeli ile olmak üzere toplam 32 görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler tercüman vasıtası ile Suriyelilerin dükkanlarında gerçekleştirilmiş olup, görüşmeler ortalama 1 saat kadar sürmüştür. Görüşmeye ilişkin notlar elle (not defteri veya bilgisayar) görüşme esnasında alınmış ve daha sonra analiz edilmiştir. Esnafın dışında bölgedeki ticari faaliyetlerin anlaşılması ve bürokratik yapılarla ilişkiler hakkında veri elde edilmesi adına Hatay Esnaf ve Sanatkârlar Odası, Antakya Ticaret Odası ve Samandağ Esnaf ve Sanatkârlar Odası yetkilileri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın kısıtlılıklarından ilki çalışma alanı olarak Hatay'ın belirlenmiş olmasıdır. Bu durum evreni kısıtlamaktadır. Aynı zamanda Temmuz 2019'da gerçekleştirilen görüşmelerde tüm geçici koruma kapsamındaki Suriyeli esnafa ulaşamamıştır. Bunların dışında yarı-yapılandırılmış mülakatlar esnasında görüşmecilerin soruları doğru bir şekilde anladığı ve doğru yanıtlar verdiği varsayılmıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizinde demografik verilerin analizi için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Genellikle aynı veya benzer yanıtların alındığı konularda kodlama yöntemi uygulanmış ve veriler belirlenen temalar altında incelenmiştir. Bu temalar demografik veriler ve göç süreçleri, esnaflaşma süreçleri ve uyum ve gündelik yaşam pratikleri olarak belirlenmiştir. Katılımcıların mülakatlar esnasında söylediği cümleler bazı analizlerde doğrudan alıntı yapılarak kullanılmıştır. Bu şekilde mülakat verileri yorumlamaya müsaade edecek şekilde düzenlenmiştir. Ayrıca mülakatlar incelenirken mülakat yapılan kişilerin bakış açısından olaylar değerlendirilmeye çalışılmış,

elde edilen verilere göre fenomenolojik bir yaklaşım benimsenmiştir. Mülakata katılan kişilerin söylediği bazı önemli sözlere istinaden olaylara bakış açıları incelenmeye çalışılmıştır.

Nitel analizin yapıldığı çalışmada mülakatlar esnasında katılımcılar ve bulunulan ortam gözlemlenmiştir. Bu gözlemlerden elde edilen veriler de analize dahil edilmiştir.

6. ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırma bulguları bu bölümde 4 ana başlık altında incelenecektir. Buna göre mülakat yapılan kişilerin demografik bilgileri ile göç süreçlerine ilişkin veriler ilk kısımda, esnaflaşma süreçlerinin inceleneceği ve işyerini açma süreçleri, sermaye temini, yaşanan zorluklar gibi detayları kapsayan veriler ikinci kısımda, günlük yaşama dair pratikler ile uyuma süreçlerine dair konular üçüncü kısımda incelenecektir. Son başlıkta ise mülakatlar süresinde gerçekleştirilen Esnaf ve Sanatkarlar Odası ile Ticaret Odası görüşmelerinde elde edilen verilere yer verilmiştir.

6.1. Demografik Bilgiler ve Göç Süreçleri

Mülakatın ilk kısmında katılan görüşmecilere yaş, medeni durum, aile ve eğitim bilgileri sorulmuş ve yapılan değerlendirmeler ile aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 5. Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Toplam	Toplam Yüzdesi
Erkek	29	90,6
Kadın	3	9,4

Tablo 6. Yaş Dağılımı

Yaş Dağılımı	Toplam	Toplam Yüzdesi
18 – 25	4	12,5
26 – 40	20	62,5
41 – 55	5	15,7
56 – 65	2	6,2
Belirtilmemiş	1	3,1

Tablo 7. Medeni Durum Bilgileri

Medeni Durum	Toplam	Toplam Yüzdesi
Evli	27	84,3
Bekar	4	12,5
Nişanlı	1	3,2

Tablo 8. Evli Ailelerin Çocuk Sayısı

Çocuk Sayısı	Toplam	Toplam Yüzdesi
Yok	2	7,4
1	3	11,1
2	9	33,1
3	6	22,2
4	3	11,1
5	2	7,4
5+	2	7,4

Yukarıdaki veriler incelendiğinde mülakat yapılan kişilerin %90'dan fazlası erkeklerden oluştuğu Tablo 5'te görülmektedir. Tablo 6'da ise katılımcıların yaşlarına ilişkin veriler incelenmiş olup en büyük oran %62,5 ile 26-40 yaş aralığındadır. Bunu 15,7 ile 41-55 yaş aralığı ve %12,5 ile 18-25 yaş aralığı takip etmektedir. Katılımcıların büyük kısmını oluşturan evli katılımcılar Tablo 7'de %84,3 ile temsil edilirken 1 katılımcı da nişanlıdır. Evli olan 27 kişinin çocuk sayıları Tablo 8'de belirtilmiş olmakla birlikte çocuk sayısında en yüksek oran %33,1 ile 2 çocuktur. Bunu %22,2 ile 3 çocuk izlerken %11,1 ile tek çocuk ve 4 çocuğa sahip aile sayısı eşittir.

Tablo 9. Eğitim Durumuna İlişkin Bilgiler

Eğitim Durumu	Toplam	Toplam Yüzdesi
Eğitim Almamış	1	3,12
İlkokul Mezunu	0	0
İlkokul Terk	1	3,12
Ortaokul Mezunu	0	0
Ortaokul Terk	5	15,60
Lise Mezunu	4	12,50
Lise Terk	9	28,10
Üniversite Mezunu	7	21,90
Üniversite Terk	3	9,40
Belirtmemiş	2	6,25

Tablo 10. Dil Bilgisi

Dil Bilgisi	Toplam	Toplam Yüzdesi
Sadece Arapça	20	62,5
Arapça ve Türkçe Dışında Bir Dil Bilgisi	12	37,5

Tablo 11. Türkçe Dil Bilgisi

Türkçe Dil Bilgisi	Toplam	Toplam Yüzdesi
Hiç Bilmiyor	8	25
Az Biliyor	22	68,7
İyi Biliyor	2	6,3

Eğitim ve yabancı dil bilgisi konusu Tablo 9 ve Tablo 10'da belirtilmiştir. Buna göre eğitim konusunda en yüksek oran %28,1 ile lise terk durumunda olan kişilerdir. Bunu en yakın takip eden seviye ise %21,9 ile üniversite mezunu statüsüdür. Bu iki seviyeyi %15,6 ile ortaokul terk ve %12,5 ile lise mezunu seviyeleri takip etmektedir. Dil becerilerine bakıldığında ise katılımcıların %62,5 sadece ana dilleri olan Arapçayı konuşabilmektedir. Uyum süreçlerinin incelenmesi açısından Arapça dışında ayrıca Türkçe de bir tutularak bu iki dil dışında herhangi bir dil bilen kişi oranı ise %37,5'ta kalmıştır. Türkçe dil becerileri incelendiğinde katılımcıların %68,7'si az seviyede Türkçe bilirken %6,3'ü ise iyi bildiğini belirtmiştir. Katılımcıların %25'i ise hiç Türkçe bilmediğini belirtmiştir.

Mülakatların ikinci safhasında bireylerin göç süreçlerine ilişkin sorular sorulmuştur. Bu kapsamda aşağıdaki veriler elde edilmiştir.

Tablo 12. Suriye'de Yaşadıkları Şehir

Suriye'de Yaşadığı Şehir	Toplam	Toplam Yüzdesi
Halep	5	15,7
Hama	8	25
Humus	2	6,3
İdlip	10	31,3
Lazkiye	3	9,3

Şam	3	9,3
Belirtmemiş	1	3,1

Tablo 13. Türkiye'ye Giriş Yılı Bilgileri

Türkiye'ye Giriş Yılı	Toplam	Toplam Yüzdesi
2011	1	3,2
2012	7	21,8
2013	4	12,6
2014	5	15,6
2015	6	18,7
2016	3	9,3
2017	3	9,3
2018	2	6,3
Belirtilmemiş	1	3,3

Tablo 14. İlk Yaşanılan Şehir

İlk Yaşanılan Şehir	Toplam	Toplam Yüzdesi
Bursa	1	3,1
Gaziantep	2	6,2
Hatay	21	65,7
İstanbul	4	12,6
Kilis	1	3,1
Mersin	3	9,3

Tablo 15. Geldiklerinde Akrabaları Burada Mıydı?

Geldiklerinde Akrabaları Burada Mıydı?	Toplam	Toplam Yüzdesi
Evet	12	37,5
Hayır	20	62,5

Göç süreçlerine dair veriler analiz edildiğinde katılımcıların Türkiye'ye gelmeden önce Suriye yaşadıkları şehirler Tablo 12'de belirlenmiştir. Buna göre birinci sırada %31,3 ile

İdlip gelmektedir. Onu %25 ile Hama ve %15,7 ile Halep takip etmektedir. Ayrıca Şam (%9,3), Lazkiye (%9,3) ve Humus (%6,3) da bulunmakla birlikte 1 kişi de geldiği yeri belirtmemiştir. Katılımcılar olayların başladığı 2011 yılından itibaren 2018 yılına kadar Türkiye'ye giriş yaptıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %3,2'si 2011 yılında giriş yaptıklarını belirtirken, %21,8'i 2012 yılında, %12,6'sı 2013 %15,6'sı 2014, %18,7'si 2015, %9,3'ü 2016, %9,3'ü 2017 ve %6,3'ü 2018 yılında giriş yapmışken bir katılımcı ise hangi yıl giriş yaptığını belirtmemiştir. Katılımcıların %65,7'si geldiklerinde ilk yaşadıkları şehrin Hatay olduğunu belirtmiştir. Bunu sırasıyla İstanbul (%12,6), Mersin (%9,3), Gaziantep (%6,2), Kilis (%3,1) ve Bursa (%3,1) takip etmektedir. Katılımcıların %62,5'i ilk geldiklerinde burada hiçbir akrabalarının olmadığını belirtirken %37,5'inin geldiklerinde burada akrabaları bulunmaktadır.

6.2. Esnaflaşma Süreçleri ve Deneyimleri

Bu kısımda katılımcıların esnaflaşma süreçlerine dair toplanan veriler değerlendirilmiştir. Bu süreçte Suriye'de uğraştıkları işler, burada iş yeri açmak için sermaye teminler, yaşadıkları zorluklar, istihdam sağlayıp sağlamadıkları, güvenlik ve kurumsal yapılarla ilişkileri gibi konular incelenmiştir.

Tablo 16. Geçmiş ve Mevcut Meslek Karşılaştırma Tablosu

No	Mülakat Adı	Suriye'deki Mesleği	Türkiye'deki Mesleği
1	HTM-1	Tatlıcı	Tatlıcı
2	HTM-2*	Çoban	*
3	HTM-3	Bakkal	Bakkal
4	HTM-4	Nargileci	Nargileci
5	HTM-5	Kuruyemiş	Kuruyemiş
6	HTM-6	Pastane	Pastane
7	HTM-7	Çiftçi	Bakkal
8	HTM-8	Elektrikçi	Kozmetik
9	HTM-9	Elektrikçi	Telefon Aksesuar Tamir
10	HTM-10	Baharatçı	Baharatçı
11	HTM-11	BMMYK Çalışanı	Ayakkabıcı
12	HTM-12	Oduncu	Restoran
13	HTM-13	Çalışmıyor	Kozmetik
14	HTM-14	Muhasebeci	Baharatçı
15	HTM-15*	Aşçı	Aşçı

16	HTM-16	Kafe işletmecisi	Cep Telefonu Aks. Ve Parfümeri
17	HTM-17	Mobilya Boyacısı	Tatlıcı
18	HTM-18	Antep Fıstığı ticareti	Kozmetik dükkânı
19	HTM-19	Kuyumcu	Kuyumcu
20	HTM-20	Tapu Memuru	Dönerci
21	HTM-21	Çalışmıyor	Bakkal
22	HTM-22	Çalışmıyor	Tütüncü
23	HTM-23	Ofis Çalışanı	Giyim/Kozmetik
24	HTM-24	*	Bakkal
25	HTM-25	Çalışmıyor	Telefon Aksesuar Tamir
26	HTM-26	Çalışmıyor	Giyim/Bijuteri
27	HTM-27	Öğrenci	Giyim
28	HTM-28	Çalışmıyor	Berber
29	HTM-29	Lokanta	Lokanta
30	HTM-30	Babasının yanında çalışıyor	Telefon Aksesuar Tamir
31	HTM-31	Kasap	Kasap
32	HTM-32	Kömür Ticareti	Tütüncü

Yukarıdaki Tablo 16’da mülakat gerçekleştirilen esnafların geçmişte Suriye’de yaptıkları işler ve güncel işleri belirtilmiştir. Tabloda * ile işaretlenen 2. ve 15. Mülakat sahipleri esnaf olmadıkları için analize dahil edilmemişlerdir.

Buna göre Tablo 16 analiz edildiğinde mülakata katılan esnafların 3’te 1’i Türkiye’ye gelmeden önce Suriye’de de aynı iş ile meşgul olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca mülakata katılan esnafların yarısı Suriye’de de ticaret ile uğraşmışlardır. Esnafların 16 tanesi yani yaklaşık 4’te 1’i daha önce memuriyet, ofis çalışanı ve benzeri düzenli işlerle meşgulken geri kalan esnaflar çalışmadıklarını belirtmişlerdir. İşyeri açma süreçleri ile ilgili olarak daha önce Suriye’de de aynı işi yapan HTM-6 şu açıklamayı yapmıştır;

“Bursa’da 5 ay kaldım, oradaki tatlıları beğenmedim. Ayrıca iş kurmak için aynı fırsatları ve kolaylıkları bulamadım”

Bir diğer örnek olan HTM-14 Suriye’de öğrenci iken baharatçıda çalışmıştır. Türkiye’ye geldikten sonra uzun süre camcıda çalışmış ancak kardeşi ile sermaye

biriktirdikten sonra baharatçı dükkânı açmıştır. Girişimciliğe iten sebep ise kaza geçirmesi ve eskisi gibi çalışamayacak olmasıdır. Aynı şekilde HTM-24'te bakkal dükkânı açmasının nedeni olarak yaşı nedeniyle iş bulamaması ve başka bir Suriyeli'den dükkânı devralma fırsatını yakalaması olarak açıklamıştır. Sermayesini ise abisinden temin etmiştir. Mülakat esnasında katılımcıların bir kısmı burada buldukları işlerden öğrendikleri deneyimler ile esnafılık yapmayı tercih etmişlerdir. Örneğin HTM-28 Türkiye'ye geldikten sonra bir sene berberin yanında çalıştıktan sonra bir arkadaşıyla ortak sermaye koyarak kendi berber dükkanını açmıştır.

Girişimcilik süreci içerisinde önemli bir yer tutan sermaye teminine ilişkin bilgiler ise yine mülakatlara göre analiz edilmiştir. Buna göre görüşme gerçekleştirilen esnafların büyük kısmı gerekli ilk sermayeyi kendilerinden veya yakın akrabalarından temin etmektedir. Yapılan mülakatlara göre katılımcıların büyük kısmı olan 12 tanesi (%40) sermayesinin anne, baba veya kardeş gibi yakın aile bireylerinden sağlamıştır. 11 katılımcı (%37) sermayesini kendi birikimi ile temin etmişken 5 tanesi ise sermayeyi akrabalarından sağlamıştır. Ancak 1 tanesi arkadaş çevresinden temin ederken katılımcılardan 1 tanesi sermaye kaynağını belirtmemiştir. Sermaye temini ile ilgili kaynağı kendi sağlayan Suriyeli esnafların genellikle bu kaynağı yanlarında göç sırasında getirdiği öğrenilmiştir. Örneğin bakkal olan HTM-7 şöyle açıklama yapmıştır;

“Dükkanı açmak için gerekli parayı yanımda getirdiğim 8-9 bin Amerikan Dolarından harcadım ve kimseden yardım almadım. Aslında Suriye’de daha fazla toprak ve malım var ancak bıraktık. Karışıklıklar çıktıktan sonra özellikle emlakçılar muhbirlik yapıyor ve alınan satılan malları yetkililere bildiriyorlardı. Polis tarafından göz altına alınıp parayı onlara teslim ettikten sonra serbest bırakılıyordunuz”

Benzer şekilde HTM-10 da Suriye'den gelirken yanında 25.000 Amerikan Doları getirmiş. Ayrıca açıklamalarına göre orada sahibi olduğu iki bina bombalanmış. Bunu dışında sahip olduğu tarlalara el konmasa da üzerindeki mahsule el konmuş.

Sermaye temini konusunda bir diğer dikkat çeken açıklama Saraykent Mahallesinde ayakkabıcılık yapan HTM-11 tarafından açıklanmıştır. HTM-11 sermaye temini ile ilgili olarak;

“Sermayeyi annem Suriye’den yolladı. Parayı yine aracı vasıtası ile yolladı.”

Buradan sınırların ve bürokratik yapıların kapalı olması nedeniyle fiziki sermaye iletiminin iki taraflı çalışan aracılara vasıtasıyla yapıldığı anlaşılmaktadır.

Başlatılan girişimlerin mevzuata uyumlu olup olmadıkları da buldukları ülkeye entegrasyonları açısından önemli bir veri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan mülakatlar incelendiğinde kurulan girişimlerin 21'i vergi levhasına sahip iken 4'ünün vergi levhası bulunmamaktadır. Ayrıca 5 (%17) işletme sahibi de soruyu yanıtlamamıştır. Tüm işletme sahiplerinin 3'te 1'i bir muhasebeci ile çalışmaktadır. Yapılan mülakatlara göre vergi levhasını edinmenin aslında kolay bir işlem olduğu gözlenmektedir. Bu sonuca ilişkin gözlem, mülakat yapılan birçok esnafların açıklamalarından anlaşılmaktadır. Örneğin nargile malzemeleri satan HTM-4 vergi levhası konusunda şu açıklamayı yapmıştır;

“Vergi levhası var. Vergi levhası benim adıma. Almam çok kolay oldu. Başvurup çıkarmam 1 gün sürdü. Etraftaki bazı dükkanların vergi levhası yok ve almıyorlar. Zabita geldiğinde dükkanlarını kapatıp gidiyorlar. Şaşıyorum bu kadar kolayken alsanız, nasılsa tekrar gelecekler.”

Bakkal olan ve dükkanını 1 sene kadar önce açan HTM-10 ise vergi levhası ile ilgili soruyu şu şekilde yanıtlamıştır;

“Levhayı alırken zorluk yaşamadım. İlk olarak maliyeciler geldi. Yapılacaklar hakkında beni onlar yönlendirdi. Bir muhasebeciye tüm işleri 500 TL karşılığında yaptırdım. Sanırım belge bedeli 250 TL civarında kalanını da hizmet bedeli olarak aldı. En düşük ücreti bu muhasebeci istedi, onu komşularım vasıtasıyla buldum. Şimdiye kadar para almadı ancak bundan sonra herhalde alacak. Aylık 100 TL.”

Görüşme gerçekleştirilen esnafların ürün veya hammadde tedarikine ilişkin elde edilen veriler de analiz edilmiştir. Buna göre esnafların yarısı ürün veya hammaddelerini Hatay ili içerisinde temin etmektedir. Esnafların yaklaşık 3'te 1'i ise ürünlerini Hatay ile birlikte Gaziantep başta olmak üzere Adana, Mersin, Osmaniye gibi yakın çevre illerden temin etmektedir. Esnafların %10'luk kısmı Konya ve İstanbul gibi uzak illerden temin etmektedir. Katılımcıların 4'ü ise temin noktalarını belirtmemiştir. Bu noktada bazı mülakatlarda ürün ve hammadde teminine ilişkin önemli olarak değerlendirilen cümleler sarf edilmiştir. Özellikle temin konusunda yol izinlerinin yarattığı sıkıntıdan bahsedilmiştir. Babası ve dedesi de Suriye'de baharatçılık yapan ve bu nedenle Kimya

bölümü okuyan, ayrıca yine baharatçılık sebebiyle daha önce Türkiye'ye gelmiş ve iş yapmış olan bakkal HTM10 şu açıklamaları yapmıştır;

“Seyahat izni sorun oluyor. İl dışına çıkamadığım için farklı illerde iş yapamıyorum. Bir kere izin alıp baharat öğütme makinası almak için Antep'e gittim. Ama işlemlerin uzunluğu nedeniyle bir daha gidemedim. Halbuki orada çalışabileceğim daha iyi toptancılar var ama gidemiyorum, iş yapamıyorum. Mesela Suudi Arabistan'dan 10 ton mal istediler ama malı toplamak için gezemediğim için iş yapamadım.”

Görüşme gerçekleştirilen esnaf Suriyelilerin istihdam bilgilerine değerlendirildiğinde, esnafların yaklaşık 3'te 2'si (%70) yanında en az bir personel istihdam ederken geri kalan kısmı tek başına çalışmayı tercih etmektedir. Personel istihdam eden esnaf Suriyelilerin tamamı ise yanlarında yine bir Suriyeliyi istihdam etmeyi tercih etmektedir. Bu personel profili ise arkadaş ve akrabalarından oluşmaktadır.

Görüşülen esnaf Suriyelilerin iş hayatlarında önemli bir yer tutan rekabet olgusuna karşı bakış açıları değerlendirildiğinde değişik sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre Suriyeli esnaflardan sadece %17'sine denk gelen 3 esnaf rekabet ettiğini düşünmektedir. Katılımcıların 4 tanesi (%15) ise bu konuda görüş belirtmezken 23 esnaf (%70) rekabet etmediğini belirtmiştir. Verilerin analiz edilmesi esnasında ortaya çıkan bir diğer önemli detay, rekabet etmediğini belirten 23 kişiden 8'i aynı cümle kalıbı ile yanıt vermiştir ve

“Rızk Allah'ındır..”

cümle kalıbını kullanmıştır. İlk mülakat gerçekleştirilen tatlıcı HTM-1 ise rekabet konusunda herhangi bir yarış içerisinde olmadığını ilk gelen olma özelliğine atıf yaparak şu cümlelerle belirtmiştir;

“Ben rekabet etmiyorum. İlk açan ben olduğum için bir baskı da görmüyorum.”

Görüşülen esnaf Suriyelilere dükkanlarına gelen müşterilerin profili hakkında soru sorulmuştur. Bu soru neticesinde işletmelerden 13'ünde (%43) müşteri profilinde Suriyeliler yoğunluktadır. İşletmelerin 12'sinde ise müşteriler arasında ev sahibi veya Suriyeli olarak ayırım yapmak görüşülen esnaf tarafından mümkün olmamıştır ve müşteri profilini karışık olarak nitelendirmiştir. İşletme sahiplerinin 5 tanesi ise müşteri profillerinin ev sahibi toplum ağırlıklı olduğunu belirtmiştir.

Bir diğer önemli konu olan güvenlik hakkında şu ana kadar işletmelerinde herhangi bir saldırı/taciz olayı yaşayıp yaşamadıklarına dair soru mülakat yapılan kişilere yöneltilmiştir.

Bunun sonucunda görüŖülen esnaflardan 21 tanesi (%70) iŖletmelerinde herhangi bir taciz veya saldırı ile karŖılaŖmadığını belirtmiŖtir. GörüŖülenlerin 9'u (%30) ise iŖletmelerine veya iŖletmelerinde kendilerine karŖı saldırı veya tacize uğramıŖtır. Bu olaylar cam kırma, ödemededen ayrılma, hırsızlık ve alkollü olarak dükkânda olay çıkarmak olarak belirtilmiŖtir. Reyhanlı'da görüŖülen tatlı dükkânı sahibi HTM-1 soruya Ŗu Ŗekilde yanıt vermiŖtir;

“Türk gençler (20-25 yaşlarında) gelip para vermeden ürün almak istiyorlar. Haraç istedikleri de oluyor. 2 defa saldırdılar ve camları kırdılar. En son geçen hafta yediklerini ödemededen gittiler.”

Olayların 7 tanesi Hatay'da 2 tanesi Reyhanlı'da gerçekteŖmiŖ olup Hatay'da olaylara maruz kalan iŖletme sahipleri ekseriyetle ‘Kırbatlar’ ile sorun yaŖadıklarını belirtmiŖtir. Ayrıca herhangi bir saldırı ile karŖılaŖan Suriyeli iŖletme sahiplerinin tamamı (%100) güvenlik güçlerine olayı intikal ettirmenin bir sonuç vermeyeceğini belirtmiŖtir. Kolluk kuvvetlerine iliŖkin soruya HTM-1 yaŖadığı olaylar sonucunda Ŗu yanıtı vermiŖtir;

“Ŗikayet edemiyorum. Çünkü genelde polis bizleri suçlu buluyor ve haksız konuma düşüyoruz. Daha önce yaŖadıkları bir olayda saldırgan polise Suriyelilerin kendine küfür ettiklerini söyledi ve ben suçlu bulundum. Ayrıca aŖiret gibi oldukları için Ŗikâyet ettiğın bir kiŖi sonra 10 kiŖi olarak geri dönüyor. En sonunda gitmen için baskı yapıyorlar.”

Spesifik bir örnek daha vermek gerekirse çerez dükkânı sahibi HTM-5 saldırılar ve Ŗikâyet ile ilgili yöneltilen soruya Ŗu Ŗekilde yanıt vermiŖtir;

“Burada kavga etmem gerekirse tokadı yer gelir evimde uyurum. Tokat atıp Suriye'de uyanmak istemem.”

Bu kısımda son olarak esnaf Suriyelilerin iŖletmelerinde karŖı karŖıya kaldıkları zorluklar kendilerine sorulmuŖtur. Buna göre karŖılaŖılan en sık sorun %50 oranla ekonomik sıkıntılar olarak belirtilmiŖtir. Örneğın Kurtuluş Caddesindeki lokantacı HTM-12 ekonomik sıkıntılarının olduğunu belirtmesinin yanı sıra bu sıkıntılarını komŖu esnaflar vasıtası ile aŖtığını Ŗöyle açıklamıŖtır;

“İlk başta dükkânı açtığımda iş olmadığı için dükkânı kapatmak istedim. Ancak komŖularım (komŖu esnaf) bekle işler açılır dedi ve vazgeçirdi. Bana müşteri yönlendirdiler ve işlerim açıldı.”

HTM-12'nin komŖu esnafı sorulduğunda ise bu esnafın Türk ve Suriyeli esnaflar olduğu öğrenilmiŖtir. Türk esnaflardan biri market diğeri ise motor tamircisidir. Motor tamircisi Türk komŖu ise Arapça bilmemektedir. Buna rağmen Suriyeli esnafa destek

olmuştur. Bunun yanında ekonomik durumu Suriye'deki durumları ile de karşılaştırma yapanlar olmuştur. Örneğin Kırıkhan'da bakkaliye işleten HTM-21 durumu şu şekilde açıklamıştır;

“Suriye’de sadece babamın çalışması bize yetiyordu. Burada hepimiz çalışmak zorunda kaldık. Ama annem çalışmıyor, kadın evde oturur.”

Ekonomik duruma ilişkin bir diğer dikkat çeken açıklamaya Kırıkhan'da gerçekleştirilen 23. mülakatta rastlanılmıştır. Dükkân sahibi içinde bulunduğu ekonomik durumu ve konfora olan bakış açısını şu cümlelerle açıklamıştır;

“Dükkânda klima açık çünkü onu sattım ve almaya gelecekler. Son defa keyfini çıkarayım dedim.”

Benzer bir açıklama da Saraykent Mahallesinde ayakkabıcılık yapan HTM-11'den gelmiştir. Açılmasına göre;

“Dükkânın elektriği yok. Elektriği arkadaki evden çektim. Eğer klima taktırırsam tüm kirayı bana ödetecek, o yüzden taktıramıyorum.”

Döviz kurlarındaki dalgalanmanın hammadde ve ürün fiyatlarında yükselmeye birlikte sayılarında düşüş sağladığı ifade edilmiştir. Ayrıca dükkanlarının elektrik, su faturası gibi matbu giderlerinde de yükselmeye neden olduğu için gelirlerinde düşme yaşadıkları ifade edilmiştir. Görüşmeye katılanların 3'ü (%11) zorluk yaşamadığını belirtmiştir. 2 kişi (%7) mevzuata ilişkin sorunlar yaşadığını belirtmiştir. Vatandaş olmamaları nedeniyle mal teminini istedikleri şekilde gerçekleştiremediklerini söylemişlerdir. 1 kişi (%3) ise seyahatin izne tabii olmasının onu belli tedarikçilere mecbur bıraktığını, bunun da istediği kalitede ve fiyatta ürün temin etmesine engel teşkil ettiğini belirtmiştir. Katılımcıların 8'i ise (%29) ise bu soruya herhangi bir görüş belirtmemiştir.

6.3. Uyum ve Gündelik Yaşam

Bu kısımda esnaf olmayı seçen Suriyelilerin ev sahibi toplumla, devlet kurumlarıyla, devletin Suriyelilere yönelik politikalarıyla ilgili görüşleri ile günlük yaşama dair pratiklerine ilişkin sorulara alınan yanıtların analizi yapılmıştır. Ayrıca Hatay özelinde bu ili neden seçtikleri, Türkiye'de kalıp kalmayacakları ve vatandaşlık isteyip istemediklerine dair yöneltilen sorulara alınan yanıtların değerlendirmesi yapılmıştır.

İlk olarak katılımcılara yaşadıkları mahallede çevresindekilerle olan ilişkilerine dair soru yöneltilmiştir. Katılımcıların tamamı (%100) bu soruya olumlu yanıt vermiştir. Telefoncu dükkânı işleten HTM-30 ilişkiler ile ilgili soruda şu yorumu yapmıştır;

“Mahallede Türklerle aram çok iyi. Medyada Suriyelilerle ilgili haberlerin abartıldığını düşünüyorum. Medyada Suriyeliler çok kötü gösteriliyor. Halbuki bizim aramız çok iyi.”

İlişkilerini iyi olarak tanımlamışlardır. Ardından katılımcılara herhangi bir ayrımcılığa maruz kalıp kalmadıkları sorulmuştur. Katılımcıların 27’si (%84) herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadıklarını belirtirken, geriye kalan 5 kişi (%16) herhangi bir şekilde Suriyeli oldukları için ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirtmiştir. Telefon aksesuarı satış ve tamiri yapan HTM-9 ayrımcılıkla ve ilişkiler sorusuna olumlu yanıt vermesine rağmen bakışlardan rahatsız olduğunu belirtmiştir.

“Türklerle ilişkilerim iyi. Ciddi bir ayrımcılıkla karşılaşmadım. Otobüste insanların bakışları rahatsız ediyor ancak ileri gitmiyor. Fiziki bir davranış yok ancak yabancı olduğunu hissettiriyorlar. Otobüste Türkçe konuşmaya dikkat ediyorum.”

Yaşadığı ayrımcılıkla ilgili örnek veren bir diğer Suriyeli esnaf bakkal olan HTM-7 tarafından verilmiştir. Buna göre;

“Bir adam boş tüple dolaşırken tüpçü mü arıyorsun diye ona sordum. Tam yardımcı olacakken Türk müsün? Diye sordu. Suriyeliyim deyince senden yardım almam deyip gitti. Bu çok zoruma gitti. O an bir hiç gibi hissettim.”

Bir diğer ayrımcılık vakası kozmetik dükkânı işleten kadın esnaf HTM-13 tarafından yaşanmıştır.

“Kendi dükkanımda bir şey yaşamadım. Ancak önceden çalıştığım giyim dükkanında bir kadın bana sizden ne zaman kurtulacağız dedi.”

Bunun nedeni ile ilgili önemli bir yorum Emek Mahallesinde nargile malzemeleri ve tütün satıcısı HTM-32’den gelmiştir. Ev sahibi toplumun görüşlerine ilişkin olarak şu açıklamayı yapmıştır;

“Eskiden Osmanlı toprağıydık, atalarımız ortaktı. Ama son olaylar özellikle Türk askerinin Suriye’de şehit edilmesi yerel halkı çok kızdırdı. Artık bizden nefret ediyorlar diye düşünüyorum. Ayrıca ekonomi de bozulunca iş ve evlerini ellerinden aldığımızı düşünüyorlar.”

Katılımcılara devlet kurumlarıyla olan ilişkileri ve devletin Suriyelilere karşı olan politikalarına ilişkin sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların tamamı (%100) bu sorulara olumlu yanıt vermiştir. Devlet politikalarını ve kurumlarla ilişkilerini iyi bulmakla birlikte

1 katılımcı (HTM-1) ayrıca politikaları çok başarılı bulduğunu belirtmiştir. Başka bir katılımcı ise (HTM-4) iki soruya da olumlu yanıt vermesine karşılık hastaneye gittiklerinde hamile olan eşine doktorun soyunmasını söylediğini ve bundan rahatsız olduğunu belirtmiştir. Başka bir katılımcı ise (HTM-5) yine iki soruya da olumlu yanıt vermiş, devletin işleyişinde rüşvet ve benzeri uygulamalara yer olmadığı için Suriye'ye nazaran işletmesinin gelir ve giderlerini çok kolay hesaplayabildiğini belirtmiştir. Devlete karşı görüşlere ilişkin Saraykent Mahallesiindeki bakkal HTM-10 düşüncelerini şöyle açıklamıştır;

“Türkiye, Suriye'ye göre daha nizami, kanun ve denetleme var. Suriye'de parası olan güçlü. Burada her şey bilgisayara bağlı, kandırma yapılamıyor. Mesela Suriye'de şikâyet ettin, kağıda yazdılar. Yandı mı gider (kayıtlar kaybolur). Burada öyle değil.”

Katılımcılara hem ev sahipleri ile olan hem de dükkân sahipleri ile olan ilişkileri sorulmuştur. Katılımcıların tamamı (%100) ev sahipleri ile olan ilişkilerini iyi olarak tanımlamıştır. Dükkân sahipleri ile olan ilişkilerinde ise görüldüğü üzere 1 katılımcı (%3) ilişkilerinin kötü olduğunu ve dükkân sahibinin onu çıkartmak istediğini belirtmiştir. Kalan 29 esnaf ise (%97) ilişkilerini iyi olarak tanımlamıştır. Katılımcılardan bir tanesi (HTM-5) ilk kiraladığı zaman dükkân sahibinin kendisine destek olmak için yarı kira aldığını belirtmiştir.

Katılımcılara sosyal medya kullanımlarına ilişkin sorular sorulmuştur. Alınan cevaplara göre katılımcıların 19'sü (%59) sosyal medyayı kullanmakta olduğunu belirtmiştir. 7 kişi (%22) sosyal medyayı kullanmadığını belirtirken 6 kişi (%19) ise herhangi bir görüş belirtmemiştir. Sosyal medya konusunda esnaflar özelinde dikkat çeken bir diğer bulgu sosyal medya kullanım amacı olmuştur. Görüşme gerçekleştirilen sosyal medya kullanıcısı esnafların 16 tanesi (%84) özellikle Facebook'u girişimleri için reklam alanı olarak kullanmaktadır. Özellikle giyim, kozmetik ve bijuteri mağazası olan esnaflar müşteri ağını genişletmek amacıyla sosyal medyada reklam yaptıklarını belirtmişlerdir. Reklam olarak kastedilen ise Suriyelilerin Facebook gruplarında işletmelerine, hizmet ve ürünlerine dair görsel ve kampanya bilgi paylaşımı yapılmasıdır.

Katılımcıların boş zaman aktivitelerine dair soruya ilişkin yanıtlar değerlendirildiğinde katılımcıların 3'te biri çalışmaktan boş zaman bulamadığını belirtmiştir. Yine aynı oranda katılımcı ise boş zamanlarını kafe, park, rekreasyon alanı gibi yerlere giderek zaman geçirdiğini belirtmiştir. Yakın oranda olmak üzere 9 kişi (%27)

kalan vaktini ancak ailesiyle birlikte geçirebildiğini belirtmiştir. 2 kişi kendini geliştirmek için kursa gittiğini ifade etmiştir. Bu kurslardan bir tanesi Türkçe dil kursu diğeri ise bilgisayar programı öğrenimine ilişkin bir kurs olarak açıklanmıştır. Kalan kısım ise konu hakkında görüş belirtmemiştir. Boş zaman kullanımı esnaf açısından işin doğası gereği zor bir olgudur. Özellikle bakkal gibi hizmet edilen kesimin ihtiyaçlarını daha çok mesai saatleri dışında giderdiği esnafların dükkanlarını uzun süre açık tutmakta oldukları gözlenmiştir. Örneğin Reyhanlı'daki bakkal HTM-3;

“Boş zamanım pek olmuyor. Sabahtan akşama kadar dükkânda kalıyorum.”

Demiştir. Benzer şekilde Reyhanlı'daki nargileci HTM-4 de;

“Dükkânı sabah açıp kapatana kadar kalıyorum O yüzden sosyalleşmeye vaktim kalmıyor.”

Yoğun çalışma saatlerine bir diğeri örnek de Kırıkhan'da dönercilik yapan HTM-20 tarafında verilmiştir. Buna göre;

“Burada saat 11:00'den 24:00'a kadar çalışıyorum. Bir kere İskenderun'da denize gitmişim. Ancak burada çalışan daha çok kazanıyor. Suriye'de sabah 08:00'den öğleden sonra 3'e kadar çalışıp aylık 100 Dolar maaş alıyordum.”

Yine Kırıkhan'da kozmetik ve giyim dükkânı olan HTM-23 çalışma saatlerinin uzunluğunu şu şekilde tanımlamıştır;

“Dükkanı sabah 8'de açıyorum. Gece 12'ye kadar açık tutuyorum. Öğleyn eşim geliyor ve çocuklar okuldan dönene kadar 3-4 saat dükkânda kalıyor ve çalışıyor.”

Bunun yanında özellikle pazar günleri dükkanını kapatma şansı olan dükkânı olan esnaflar oluşan boş zamanlarını daha aktif ve verimli kullanabilmektedir. Buna örnek olarak Saraykent Mahallesiindeki telefoncu HTM-9'un dedikleri örnek verilebilir. Buna göre;

“Sosyalleşmek için Karaksi'ye (Karlusu) gidiyorum. Her hafta sonu giderim. Mesela bugün (Pazar) dükkânı kapattıktan sonra gideceğim yine. Suriye'deki eski arkadaşlarımla burada karşılaştım onlarla görüşüyorum. Bazen onlar dükkâna geliyor.”

Bunun dışında görüŖülen esnaflar kalan boş vakitlerini ekseriyetle aileleri ile geçirdiklerini belirtmişlerdir. Parklar ise sosyalleşilen yerlerde öne çıkan mekân olarak karşımıza çıkmıştır.

Katılımcılara Hatay'da yaşamayı tercih etme nedenleri sorulmuştur. Alınan cevaplar neticesinde en fazla verilen iki yanıt (%24) ile Arapça konuşulması ve Hatay'da rahat ve mutlu olarak yaşıyor olmalarıdır. Verilen yanıtlara göre üçüncü en fazla alınan cevap Hatay'ın Suriye'ye yakın olması nedeniyle kendilerine çekici geldiğidir. Cevapların %10'unda Hatay'ın yaşam için diğer illere göre ucuz olduğu ve bu sebeple seçildiğı belirtilmiştir. Gösterilen sebeplerin %8'i akrabalarının burada olmasıdır. Bazı katılımcılar uzak akrabalarının 1938'de Türkiye tarafında kaldığını açıklamıştır.

Hatay'ın durumu ile ilgili önemli bir yorum kozmetik ürünleri satan HTM-13 tarafından yapılmıştır. Buna göre;

“Hatay, Suriye ve Halep'e çok benzediğı için burada kalmak istedim. İstanbul'u da seviyorum. Daha büyük ve daha güzel. Ama Hatay'da yaşam koşulları daha kolay. Hatay'daki Arap köken ve Arapça konuşulmasından dolayı iletişim ve ilişkiler daha kolay.”

Cep telefonu ve parfüm satıcısı HTM-16 ise Ŗu açıklamayı yapmıştır;

“Hatay'dan memnun ve rahatım. Mutlu değilim ama rahatım.”

Mülakata katılanlardan 2 kişi ise zorunluluk nedeniyle Hatay'ı seçtiğini açıklamıştır. Çerez dükkânı işleten HTM-5 Hatay'a yaralı olarak getirilmişken diğeri telefoncu dükkânı işleten HTM-30 İstanbul'da yaşarken evine hırsız girmesi nedeniyle mal varlığını kaybetmesi ve Hatay'da yaşayan ablasının yanına gelmek zorunda kalmasıdır. Ancak bu kişiler yaşamlarından memnun oldukları için yer değıştirmek istemediklerini belirtmişlerdir. 7 katılımcı ise bu soruya görüş belirtmemiştir.

Son olarak katılımcılara ilerleyen zamanda Suriye'ye dönmek isteyip istemedikleri ile T.C. vatandaşlığı isteyip istemedikleri sorulmuştur. Buna göre 19 Suriyeli esnaf geri dönmek istememekte ve Türkiye'de kalmaya devam etmek istemektedir. Geri dönmeyi düşünen 11 Suriyeli esnaf ise bunun ancak karışıklıklar düzelirse düşünölebileceğini belirtmiştir. Vatandaşlık konusunda sorulan soruya katılımcıların 28'i olumlu yaklaşmış ve istediklerini belirtmişlerdir.

Üç katılımcı ise vatandaşlık istemediklerini belirtmiştir. Bunlardan biri esnaf olmayan HTM-2'dir. Vatandaşlık sorusuna yaptığı açıklama Ŗu şekildedir;

“T.C. vatandaşlığı düşünmüyorum. Çünkü vatandaş olursam geçici koruma kapsamındaki imkanlardan faydalanamam. O zaman da bunları karşılayamam.”

Esnafların vatandaşlık talebinin nedenleri arasında mülk edinmek ve seyahat özgürlüğüne ilişkin ihtiyaçlar mülakatlar esnasında belirtilmiştir. Vatandaşlık isteği konusunda etkili bir cevap restoran sahibi olan HTM-12’den gelmiştir.

“Kalıcı olarak yerleşmeyi ve vatandaşlığı istiyorum. Çünkü eşit sayılmak istiyorum.”

Bunun yanında Kırıkhan’da giyim dükkânı işleten HTM-27, Suriye’ye dönme isteği ile ilgili soruya şu yanıtı vermiştir;

“Türkiye’den başka ülkeye gitmek istemiyorum. Çünkü ilerde Suriye’ye dönme şansım olursa Suriye’ye yakın bir yerde kalmak isterim.”

Seyahatin izne bağlı oluşu hammadde ve ürün temininde fiyat ve kalite konusunda esnaflarda sıkıntıya neden olduğu belirtilmiştir. Ayrıca birikimleri nedeniyle mülk edinmek ancak vatandaşlık nedeniyle edinemeyen esnaflar da mülakatlarda ihtiyaçlarını dile getirmiştir. Yukarıda HTM-10’un yol izinleri hakkındaki açıklamalarının yanı sıra kuyumcu dükkânı işleten HTM-19 vatandaşlık isteğini şu nedenle istediğini belirtmiştir;

“T.C. kimliği almayı düşünüyorum çünkü kimlik alırsam ev almak istiyorum.”

Bu açıklamalara dayanarak Türkiye’de kalma planlarının geleceğe yönelik olarak yapıldığı gözlemlenmektedir. Suriyeli esnaflar öncelikle işlerini büyütme daha sonra da yaşamlarındaki önemli bir husus olan barınma ihtiyaçlarını elde ettikleri gelirle çözmek istemektedirler.

6.4. Kurumsal Görüşmelere İlişkin Veriler

İlk görüşme 8 Temmuz 2019 tarihinde Hatay Esnaf ve Sanatkârlar Odası Başkanı Sn. Abdülkadir Teksöz ile gerçekleştirilmiştir. Görüşme kapsamında Hatay içerisinde esnaf ve sanatkarların bakış açısı ile mevcut durum değerlendirilmiştir. Buna göre farklı mezheplere ev sahipliği yapan Hatay halkının misafirperver olduğunu ancak kalış sürelerinin uzaması nedeniyle sabırlarını tükendiğini belirtmiştir. Zaman zaman huzursuzlukların çıktığını ancak anlaşma yoluyla çözümlediklerini belirtmiştir. Görüşmenin gerçekleştirildiği zaman odaya kayıtlı 198 esnaf olduğu belirtilmiştir. Ancak vergi levhası almış olsa dahi odaya kayıt yaptırmayan esnaflar olduğu belirtilmiştir. T.C. vatandaşlığı alıp dükkân açan esnafın

da bulunduğu ancak sayılarının oldukça az olduğu belirtilmiştir. Yerleşimlerin ilk aşamada Cumhuriyet Mahallesi, Emek Mahallesi ve Narlıdere mevkiinde olduğu belirtilmiştir. Samandağ bölgesinde mezhep nedeniyle neredeyse hiç Suriyeli'ye rastlanmadığı açıklanmıştır. Eskiden Doğu bölgelerinden gelen mevsimlik işçilerin yerini Suriyelilerin aldığı belirtilmiştir.

İkinci olarak 9 Temmuz 2019 tarihinde Antakya Ticaret Odası Genel Sekreter Yardımcısı Sn. Erhan YAĞIZ ile görüşme gerçekteştirilmiştir. Görüşme tarihi itibarı ile Hatay'da ticaret odasına kayıtlı toplam üye sayısı 9.515 iken bu sayının 851'i Suriyelilere ait şirketler olarak açıklanmıştır. şirket kurmak için Geçici Koruma Kimlik Kartının yeterli olduğu belirtilmiştir. şirketlerin ekseriyetle gıda ve ihracat alanında faaliyet gösterdiği söylenmiştir. Suriyeliler ve ticaret konusunda yaşanan en büyük problemin kişilerin Suriye'deki alışkanlıklarını devam ettirmek istemesi olarak gösterilmiştir. İlgili mevzuat olan Türk Ticaret Kanunu karşısında yabancıların ve vatandaşların eşit haklara sahip olduğu, Suriyelilerin ise bu kurallara ve regülasyonlara uymak istemeden iş yapmak amacıyla olduğu belirtilmiştir. İlk geldikleri dönemde devletin yaşadıkları zorlukları göz önünde bulundurarak onlara karşı bazı durumlarda eksiklikleri göz ardı etmelerinin suiistimal edildiği belirtilmiştir. Suriyeli sermayenin ise ilk dönemde yurtdışına çıktığı önlem alınması durumunda daha fazla iş insanının ülkede kalabileceği belirtilmiştir.

Görüşmeler kapsamında Samandağ ilçesi de ziyaret edilmiştir. İlçe ziyareti esnasında Suriyeli bir esnafa rastlanamamıştır. Durumun teyidi amacıyla Samandağ Esnaf ve Sanatkârlar Odasına gidilmiş ve yetkililerden bilgi alınması amaçlanmıştır. Ancak yapılan görüşmede Samandağ ilçesinde Suriyeli esnaf bulunmadığı, hatta yaşayan Suriyeli'ye de zor rastlanacağı belirtilmiştir.

7. TARTIŞMA VE SONUÇ

Göç olgusu bu çalışmada uyum süreçlerinin en temel bileşenlerinden biri olan iletişim olgusunun aynı zamanda ticaret ve esnafılık olgusunda da temel oluşturmasından hareketle esnaflaşmanın Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin uyum süreçlerine etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Çalışma Hatay ilinde gerçekleştirilmiştir. Bunun ilk sebebi Hatay'ın diğer illere nazaran tarihi geçmişinin farklı olmasıdır. Türkiye sınırlarına 1938 yılında katılmasının yanı sıra Osmanlı Devleti zamanında Hatay ili ve Suriye sınırlarında kalan bölgeler aynı vilayet sınırları içerisinde yönetilmekteydi. Bu durum geçmişe dayalı bir bağ ve kültürel yakınlıklar sağlamaktadır. Uyum süreçlerinin incelenmesi açısından diğer bölge veya illere göre farklılık yaratmaktadır. Ayrıca çalışma yukarıda bahsedildiği üzere TÜBİTAK Projesi kapsamında gerçekleştirilen saha araştırmaları ve çalışmalardan faydalanmıştır. Araştırmanın alt problemleri;

1. Suriyeli mültecilerin Türkiye'de esnaflaşmasının nedenleri nelerdir?
2. Esnaflaşmış Suriyelilerin ülkelerine geri dönüş veya Türkiye'de kalıcı olma eğilimlerine etkisi nedir?
3. Esnaflaşmış Suriyeli mültecilerin sermaye temini hangi yollarla gerçekleşmektedir?
4. Esnaf Suriyeliler mal ve ürün teminini hangi yollarla kimlerden gerçekleştirmektedir?
5. Türkiye'deki piyasa koşulları ve yasal mevzuat Suriyeli mültecileri esnaflaşma kararlarında ve süreçlerinde etkisi nedir?
6. Hatay, geçmişi ve kültürü nedeniyle Suriyeliler için mesken olarak tercih edilmekte midir? olarak belirlenmiştir.

Elde edilen bulgular ve bu bulguların analizi ışığında önerilen alt problemler değerlendirilecektir.

Elde edilen verilere bakıldığında 1. alt problemimizin tam olarak doğrulandığı gözlenmemektedir. Elde edilen verilere göre mülakata katılan esnafların sadece %30'u Türkiye'ye gelmeden önce Suriye'de de aynı iş ile meşgul olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca mülakata katılan esnafların %50'si Suriye'de de ticaret ile uğraşmışlardır. Kalan Suriyeliler Türkiye'ye gelmeden önce ya çalışmamaktadır ya da beyaz veya mavi yakalı olarak görev yapmaktadırlar. Bu durum katılımcıların yarısı açısından esnaflığa yönelmede geçmiş tecrübelerinin etkili olduğunu göstermektedir. Bu noktada Bourdieu sosyolojisine

de atıf yapmak mümkündür. Suriyelilerin geldikleri habitus ve sembolik sermayeleri esnaflığı seçmelerinde etken olarak görünmektedir. Bu birikimler, girişimciliğe atılmaları noktasında onlara cesaret vermiştir. Katılımcıların kalan yarısı içinse esnaflığı seçmelerinde buradaki yaşam koşullarının etkili olduğu söylenebilir. Bu durumda yeni geldikleri alanda (ülkede) var olma çabaları onları esnaf olmaya itmiştir. Bunun için kimi Suriyeli elinde olanları değerlendirip girişimcilik kararını alırken kimi de bu yeni alanda elde ettikleri sembolik sermayeyi (yetenekleri) girişimcilik serüvenlerinde kullanmayı tercih etmişlerdir. Dükkanlarındaki koşulların basitliği de bu kararı almayı kolaylaştırmaktadır. Gözlendiği üzere dükkanlar oldukça sade ve basit yapıda yerlerdir. Bu sebeple girişimin açılması için gerekli sermaye nispeten düşüktür ve bu kararı almayı kolaylaştırmaktadır.

İkinci alt problemimiz için de olumlu görüş sunmak mümkündür. Sorulan iki soru neticesinde alınan yanıtlar bu alt problemi doğrulamaktadır. Öncelikle Suriye'ye geri dönme konusundaki yaklaşımları öğrenilmiştir. Buna göre görüşme sağlanana esnaf Suriyeliler'in %63'ü kesin olarak dönmeyi düşünmediklerini belirtmiştir. %37'lik kesim ise ancak Suriye'deki karışıklıkların sona ermesi durumunda dönmeyi düşünebileceklerini belirtmiştir. Bu alt problemi destekleyen bir diğer soru ise Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı istenip istenmediği sorusudur. Soruya alınana yanıtların sonucu analiz edilmiş olup yanıt veren Suriyelilerin %90'ı vatandaşlık istediğini belirtmiştir. %10'luk kısım ise vatandaşlık istemediğini belirtmiştir. Bu yanıt geri dönüşe ilişkin sorudaki oranlar ile çakışmakta ancak alt problemi desteklemektedir. Zira %37'lik kısım olayların düzelmesi halinde geri dönebileceğini belirtmişken, bu oranın içinde kalan kesimin çoğu vatandaşlık konusuna da sıcak baktığını belirtmiştir. Bu durumda geri dönme eğiliminde olan Suriyelilerin aslında daha az olduğu, vatandaşlık isteme oranının yüksekliği ile kalmaya yönelik isteğin daha fazla olduğu sonucu çıkarılabilmektedir. Bu alt problemi destekleyen bir diğer bulgu ise esnaf Suriyelilerin özellikle mülk edinmek ve daha kolay ticaret yapabilmek için vatandaşlık istemeleridir. HTM-8, HTM-10, HTM-31 ve HTM-32 vatandaşlığı işlerini büyütme, yol izni bariyerini kolay aşmak ve mal teminini kolay ve daha ucuz hale getirebilmek için istemektedir. İşlerini büyütme isteği geleceğe yönelik kalma planlarının olduğu varsayımını kuvvetlendirmektedir.

Üçüncü alt problem göz önüne alındığında, ulaşılan sonucun olumlu olarak değerlendirilebileceği ortaya çıkmaktadır. Mülakatlarda yöneltilen sermaye teminine ilişkin sorunun yanıtları bulgularda belirtilmiştir. Mülakata katılan Suriyeli esnafın

%40'ı girişim sermayelerini ailelerinden sağladıklarını belirtmiştir. Aile olarak tanımlanan bireyler ise anne, baba, kardeş veya eşleri (ziynet eşyası vb.) olarak tanımlanmıştır. Esnafların %17'si sermayelerini akrabalarından temin ettiğini belirtmiştir. Akraba olarak tanımlanan kesim yukarıda belirtilen aile bireyleri dışında kan bağı olunan akrabaları nitelenmektedir. %3'lük küçük bir kesim sermayesini aralarında kan bağı olmayan arkadaşlarından temin etmiştir. Geriye kalan %37'lik kesim ise sermayesini kendisi karşılamıştır. Buna göre kendi birikimleri kapsamında sermaye gereksinimi olmayan esnaflar dışında tüm esnaflar ihtiyaçlarını sosyal ağlar içerisinde temin etmiştir. Bu noktada banka ve benzeri resmî kurumlardan sermaye temin eden hiçbir esnafa rastlanmamıştır. Bu sayede başka bir ülkede bulunan göçmenlerin sosyal ağlarının önemini belirten kuramlar sarıh bir şekilde sahada gözlenmiştir.

Dördüncü alt problem, elde edilen veriler ışığında doğrulanmaktadır. Bulgulara göre mülakat gerçekleştirilen esnafların %50'si ürünlerini Hatay içerisinde temin etmektedir. Bunun yanında %27'lik bir kesim ise hem Hatay'dan hem de Gaziantep, Osmaniye ve Mersin gibi çevre illerden sağladığını belirtmiştir. Mülakat yapılan esnaflardan bir tanesi özellikle sınırlar kapatıldıktan sonra Suriye ile olan ticaretin kesildiğini ve tüm ürün teminini Türkiye içerisinde sağladıklarını açıklamıştır. Bu durumu mülakat gerçekleştirilen bakkallardan birinden alınan tavuk salamı ürünü de doğrulamaktadır. Hana isimli ürünün üreticisi 'Amana Foods' olarak görünmekte ve iletişim bilgilerinde Şam verilmektedir. Ancak üründe 'Menşei:Türkiye' ibaresi bulunmakta olup müşteri ilişkilerine ulaşmak için Gaziantep alan kodlu Türkiye telefon numarası verilmiştir. Mülakatlar kapsamında yukarıda belirtildiği üzere bazı esnaflar seyahat izinleri nedeniyle zorluk yaşadığını veya işlerini istedikleri gibi yürütemediklerini/büyütemediklerini belirtmişlerdir. Ürün teminini istedikleri sıklıkla yapamadıklarını, buna bağlı olarak kısıtlı seçenek nedeniyle maliyetlerinin arttığını belirtmişlerdir. Yine aynı nedenle dükkanları için gerekli bazı makineleri temin etmede sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Zira bu tür makinelerin büyük şehirlerde daha ucuza satıldığını veya Hatay'da bulamadıklarını belirtmişlerdir.

Şekil 1. Bakkaldan Alınan Ürün

Beşinci alt problem değerlendirildiğinde özellikle resmi görüşmelerden elde edilen bilgiler ışığında ülke mevzuatının Suriyelilerin esnaflaşmasını destekleyici doğrudan tedbirleri barındırmıyor olmasının karşısında onları engelleyici ve zorlaştırıcı herhangi bir yaptırım yoktur. Suriyeliler kanunlar karşısında vatandaşlarla aynı haklara sahip olmakla birlikte özellikle ilk zamanlarda bazı eksikliklerine göz yumulduğu da belirtilmiştir. Gayriresmi bir avantaj yaratan bu durumun kimi zaman ev sahibi esnaf tarafından hoş karşılanmadığı mülakatlarda elde edilen bilgiler arasındadır. Bunun yanında vergi levhasına sahip olma oranının da yüksek olması mevzuatın bu yönde hızlı ve kolay uygulamalara müsait olduğu sonucunu doğurmaktadır. Mülakat yapılan Suriyelilerden birinin Türkiye’de rüşvet olmamasının daha kesin gelir ve gider hesabı yapmasını sağladığını belirtmiştir. Benzer şekilde resmi makamlarla yapılan görüşmelerde Suriyelilerin yaşadığı zorluğun Suriye’deki çalışma düzenlerini burada da devam ettirme isteği olduğu belirtilmiştir. Suriye’de denetimlerin yetersizliği ve rüşvetin yoğun şekilde uygulanan bir yöntem olması buraya olan çalışma adaptasyonunu etkilemekte ancak çalışma disiplini olumlu yönde etkilemektedir.

Altıncı alt problemi değerlendirmek için katılımcılara Hatay’ı tercih etme nedenlerine ilişkin soru yöneltilmiştir. Soruya alınan yanıtlar analiz edildiğinde soruya

alınan yanıtların %24'ü Hatay'ı tercih nedenlerinin ilde Arapça konuşulmasıdır. Yine aynı oranda %24'lük bir kısım şehirde yaşamının rahat olduğu bu sebeple mutlu olduklarıdır. %11'lik kesim Hatay'ı konumu itibarıyla Suriye'ye yakın olması nedeniyle tercih ettiklerini, %10'luk kısmı ise yaşam koşullarının ucuz olması nedeniyle tercih ettiklerini belirtmiştir. %8'i şehirde akrabaları olması nedeniyle Hatay'da bulunurken %5'i mecburen Hatay'ı seçtiklerini belirtmiştir. %18 ise soruya bir fikir belirtmemiştir.

Hatay'ın kuramsal çerçevede de belirtildiği üzere bir dönem Suriye'nin çeşitli bölgeleri ile aynı vilayete bağlı olması öncelikle dil bariyeri konusunda önemli bir avantaj sağlamaktadır. Hatay'da Arapça konuşulması nedeniyle iletişim kolaylaşmaktadır. Benzer ilişkilerden dolayı bazı katılımcıların uzak akrabaları halihazırda Hatay'da bulunmaktadır. Hatay'ın ülke topraklarına sonradan katılmış olması bu tip akrabaların Türkiye'de kalmış olmasına neden olmuştur. Bu durum aynı zamanda coğrafi olarak yakınlık ile de desteklenmektedir. Nitekim yanıtların %8'inde Suriye'ye olan yakınlık tercih nedenlerinden biri olmuştur. Mecbur kaldığını belirten katılımcılardan bir tanesi Hatay'a yaralı olarak getirildiğini ve seçme şansı olmadığını ancak daha sonra rahat ettiği için burada kalmayı tercih ettiğini belirtmiştir. Ancak alınan neticeyi tüm Hatay ili olarak genellemek mümkün olmamaktadır. Nitekim yapılan görüşmeler kapsamında Samandağ ilçesi de ziyaret edilmiştir. Bu ziyaret esnasında ilçede Suriyeli herhangi bir esnaf ile karşılaşmamıştır. Durum bulgular kısmında belirtildiği üzere ilçenin esnaf ve sanatkârlar odasına sorulmuş ve ilçede Suriyeli nüfusunun çok az olduğu belirtilmiştir. Elde edilen mülakat verisi resmî veriler ile de örtüşmektedir. Hatay ilçelerindeki Suriyeli nüfusunun ilçe nüfusuna oranı en düşük ilçesi Samandağ'dır. Bu oran 0,46 olup ilin en düşük oranıdır (Karan, Çakır, & Kurtarır, 2020). Bunun nedeni olarak en önemli sebebi Hatay Esnaf ve Sanatkârlar Odası mülakatında elde edilen veriden de teyit edildiği üzere mezhep farkıdır. Benzer şekilde aynı durum Antakya ilçesi için de geçerlidir. Dolayısıyla Hatay'ın tümü için olmasa da altıncı alt problem Hatay'ın belli ilçeleri için olumlu olarak değerlendirilebilmektedir.

Alt problemlerin değerlendirilmesi dışında mülakatlar neticesinde farklı konularda da veriler elde edilmiştir. Bu veriler özellikle uyum olgusuna yönelik çıkarımlar yapmamızı sağlamaktadır. Mülakat yapılan Suriyeli esnafların %84'ü herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadıklarını belirtmiştir. Benzer olarak esnaf Suriyelilerin %70'i herhangi bir taciz veya saldırıya maruz kalmadıklarını belirtmişlerdir. Esnafların müşteri profiline bakıldığında ise sonuçlar esnaf Suriyelilerin %43'ü daha çok Suriyelilere hizmet

vermektedir. %17'sinin müşterisi Türk yoğunluklu iken %40'ının ise müşteri profili ev sahibi toplum ile Suriyeliler arasında karışıktır. Bu sonuçlar detaylı olarak incelendiğinde çıkan sonuçların bölgesel olarak irdelenebileceği ortaya çıkmıştır. Örneğin yaşanan saldırı veya tacizlerin Hatay'da Saraykent Mahallesiinde yoğunlaştığı, rahatsızlıkların ise Kırbat adı verilen yerel topluluktan kaynaklandığı ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde Türk yoğun müşteri profiline sahip esnafların ise daha çok Hatay merkezinde (Hal çevresi ve Kurtuluş Caddesi) bulunduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum yaşamın yoğun olarak yaşandığı merkezi bölgelerde uyum süreçlerinin daha kolay işlediği ve kabullenmenin daha yüksek olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Elde edilen bir diğer önemli veri esnafların rekabete olan bakış açlarına ilişkindir. Rekabete olan yaklaşıma ilişkin cevaplar bulgularda belirtilmiştir. Buna göre Suriyeli esnafların %70'i rekabet etmediğini, %17'si rekabet içerisinde olduğunu açıklamış, %13'ü ise bu konuda herhangi bir fikir belirtmemiştir. Rekabet içerisinde olmadığını belirten esnafların birçoğu ise bu yanıtlarını aynı cümle kalıbını belirterek ifade etmişlerdir.

'Rızk Allah'ındır'

Bu cümleyi neredeyse tamamı kullanarak kadercı bir anlayışla başarılarının, rekabetten ziyade inançları kapsamında gerçekleşeceği inancında olduklarını ifade etmişlerdir. Ancak mülakat yapılan kişilerin yaşamları incelendiğinde bu durumla çelişen hareketler de gözlenmektedir. Ülkelerindeki sıkıntılı durumu ve başlarına gelecek kötü olayları kaderleri olarak kabullenmek yerine 'göç' gibi cesaret gerektiren bir kararı almışlardır. Bu kararı alabilmek yolda başlarına gelebilecek belirsiz tehlikeleri göze alarak tanımadıkları bir ülkeye göç etmelerini gerektirmektedir. Kaldı ki bu ülkeye ulaşmaları durumunda hayatları tam belirsizlik içinde olacaktır. Dolayısıyla bu kişilerin hayat görüşlerinde bir çelişki gözlemek mümkündür. Kadercı görüşlerine rağmen zorluklar onları cesur kararlar almaya itmiştir.

Elde edilen verilerden yapılabilecek bir diğer ve önemli gözlem kadınlar üzerinedir. İlk olarak esnaflaşma açısından kadın konusunda veriler incelendiğinde, farklı mahalle ve ilçelerde gelişi güzel seçilmiş dükkanlardan 3 tanesinin sahibi kadındır. Bu da 30 dükkân içerisinde oldukça az bir oran olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kadınlardan 1 tanesi nişanlı iken diğerleri evlidir. Nişanlı olan esnaf kadının anne ve babası boşanmış. Annesiyle birlikte Türkiye'ye dedelerinin yanına geliyorlar. Dedeleri Hatay'ın Türkiye'ye dahil olması esnasında Türkiye'de kalmış. Annesi Suriye'de kozmetik dükkânı sahibi olduğu için bildikleri işi burada da yapma kararı alıyorlar. Burada dükkân sahibi kadının

özgüveni yaşadıklarından ve annesinden gördüklerinden etkilenmiş olarak varsayılabilir. Nitekim annesi de babasından İslami değerlerin önemli olduğu ve yoğun yaşandığı bir ülkede boşanmayı göze almıştır. Ülkedeki olaylar neticesinde de göç etmeyi göze almıştır. Bu noktada bu katılımcının kadınların girişimciliği noktasında önemli bir örnek teşkil ettiği gözlenmiştir. Bu örnekle nispeten tezat oluşturabilecek bir diğer evli kadın ise ise bir kumaya sahiptir. Kocasının diğer eşi İskenderun'da ikamet ederken kocası bir gününü bir eşiyile diğer gününü ise diğer eşiyile geçiriyormuş. Ayrıca diğer eşinin kızı ile görüşme yaptığımız eş dükkânda beraber çalışmaktalar idi. Ailede iki eşi koca ve kızları da çalışarak yaptıkları birikimle bu dükkânı açmışlar. Bu noktada kadınlar yenide üretim olarak tanımlanan ev işi veya ev içi emekleri yanında hem kazandıkları fiziksel sermayeyi hem de dükkân açıldıktan sonra mesai olarak emeklerini sunmuşlardır. Bunun dışında kumalık konseptini ise karşılıklı olarak kabullenmişlerdir. Diğer taraftan yeniden üretim olarak tanımlı detaylı değerlendirmek gerekirse, kalan mülakatlarda çoğu esnafın eşi çalışmamaktadır ve evdedir. Yeniden üretime dayalı görevleri yerine getirerek ve destek olmaktadır. Verilerden görüldüğü üzere mülakat gerçekleştirilen esnafardan çoğunun 2 veya 3 çocuğu bulunurken büyük çoğunluğun en az 1 çocuğu vardır. Çocukların bakımı esnafın yoğun mesai saatleri nedeniyle anneye kalırken bunun yanında ev işleri de kadına kalmaktadır.

Dükkanlara bakıldığında ise oldukça yalın ve basit yapıların görüldüğü göze çarpmaktadır. Özellikle bakkal, baharatçı veya tatlıcı gibi dükkanların dekorasyonları zayıf ve görüntü olarak çekici değiller. Daha çok amaca hizmet eden, temel ekipmanları içeren görsel estetikten yoksun mekanlardır. Bunda en büyük etmenin ekonomik kaygılar ve zorluklar olduğu açıktır. HTM-23'ün klimasına atıf yaparak yaptığı açıklama ekonomik durumla birlikte önceliklerin değişiklik gösterdiğini, dükkânın sürdürülebilirliği için en az masrafla sistemin devamlılığının sağlandığı gözlenmiştir. Dükkânın açılması için toplanan sermayeler de nispeten düşük kalmaktadır. 10.000 TL ve daha yakın sermayenin ilk başlangıç için çoğu zaman yeterli olduğu mülakatlarda ortaya çıkmıştır. Bu da esnaflaşma süreçlerinin desteklenmesinde devlet ve uluslararası organizasyonların mikrofinans seçeneklerini değerlendirmesine olanak vermektedir.

Sosyal medya kullanımına da ilişkin olarak veri toplanmış ve analiz edilmiştir. Buna göre katılımcıların %59'u sosyal medya kullandığını belirtmiştir (Şekil 14). Sosyal medya kullanımı esnafın açısından gündelik sosyal ağlar ve haberleşmenin bir aygıtı olmaktan ziyade, dükkanlarını tanıtmak için de ücretsiz bir reklam alanı haline gelmiştir.

Bulgular da görüldüğü üzere sosyal medya kullanan esnafların %84 gibi oldukça yüksek bir kısmı özellikle Facebook'ta dükkanlarının ve hizmetlerinin reklamlarını kendi sosyal ağları içerisinde yapmaktadır. Böylece kuramsal olarak tanımlanmış sosyal ağlar elektronik ortama taşınmış ve maddi kaynak gereksinimi olmadan özellikle kendi sosyal ağları içerisinde tanınırlıklarını ve müşteri kitlelerini artırma şansı yakalamışlardır.

Boş zaman kullanımı ile ilgili olarak yöneltilen soruya verilen yanıtlarda ise esnaf olmanın doğal koşulları nedeniyle ortaya çıkan zorluklar gözlenmiştir. Uzun çalışma saatlerinin getirdiği yoğunluk nedeniyle katılımcıların üçte biri boş zaman bulamadığını belirtmiştir. %27 ise işten arta kalan zamanlarında ancak aileleri ile vakit geçirebildiklerini belirtmiştir. %30'luk bir kesim boş vakitlerinde park, kafe ve rekreasyon alanlarına gittiklerini belirtmiştir. Katılımcıların ikisi ise kendilerini geliştirmek için kursa gittiklerini belirtmiştir. Bu noktada esnaflık doğası gereği boş zamanı kısıtlamaktadır. Kısılan boş vakit ve artan mesai saatleri aynı zamanda kişilerin emeklerini ve sosyal hayatlarını da yoğun biçimde sömürmektedir. Bu durum kimi zaman dinlenmeye bile zaman bulamamalarına neden olmaktadır. Bu durum ev sahibi toplumla ilişkileri azaltıyor gibi görünse de esnaflar, toptancılar, müşteriler ve devlet kurumlarıyla olan zorunlu ilişkiler nedeniyle buldukları ülke ve ev sahibi toplum ile iletişimlerinin gün boyu sürdürmektedir.

Sonuç olarak esnaflaşma olgusunun Suriyelilerin bu ülkedeki uyum süreçlerine olumlu katkıları sunduğu ortaya çıkmıştır. Esnaflık Suriyeli ile ev sahibi toplum arasında iletişimi kuvvetlendiren bir alet olarak kullanılabilir. Dil öğrenimini neredeyse mecbur bırakan bir sistem olmakla birlikte ev sahibi ülkenin mevzuatına ilişkin kural ve kanunları öğrenmekte de iyi bir araç olmaktadır. Tüm bunlar ev sahibi ülkedeki yaşam tarzına adapte olmayı kolaylaştırmakta, toplumlar arası oluşabilecek kültürel gerilimleri azaltmaktadır. Ancak esnaflık aynı zamanda rekabeti de beraberinde getirmektedir. Özellikle ev sahibi toplum üyesi esnaflar açısından Suriyeli esnaflara verilen imtiyazların gerginliğe yol açtığı ortaya çıkmıştır.

Esnafların istihdam konusunda da önemli katkıları olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonunda esnaf Suriyelilerin %70'i yanında personel istihdam ederken istihdam edilen personelin tamamı yine Suriyelilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla esnaf Suriyeliler iş bulamayan Suriyeliler için geçim kaynağı olmakta böylece devletin üzerindeki yükü hafifletmektedir.

Elde edilen veriler ışığında bazı önerilerde bulunmak da mümkündür. Görüldüğü üzere esnaf Suriyelilerin varlıkları sembolik sermaye olarak diğer Suriyelilerin üzerindedir. Bir girişim kurabilecek sermayeyi daha önce sahip oldukları ekonomik sermayeden veya sahip oldukları sembolik sermaye vasıtası ile geldikleri zaman biriktirerek elde edebilmektedirler. Bu noktada ülkeye sağlayabilecekleri katma değer önem kazanmaktadır. Ekonomiye katkıları dışında istihdama da katkıları bulunmaktadır. Araştırma kapsamında elde edilen verilerden esnaf Suriyelilerin gelişimlerini kolaylaştıracak en önemli etmen seyahat izinlerine yönelik uygulamaların esnaflar çerçevesinde gevşetilmesi veya kolaylaştırılması olacaktır. Bu sayede ürün, makine ve benzerini tedarik etmeleri kolaylaşarak işlerini büyütecekler ve daha fazla istihdam şansı yakalayabileceklerdir. İşeri büyüyen esnaf Suriyeliler ekonomik sermaye birikimi yapacak böylece daha fazla harcama da yapabileceklerdir. Bu noktada esnaf Suriyelilerin özellikle mülk edinmelerine ilişkin izinlerin tesis edilmesi ülke ekonomisi açısından da faydalı olacaktır. Diğer yandan yukarıda belirtildiği üzere Suriyelilerin hem müşteri hem de esnaf olarak beklentileri temel hizmetlerin karşılanması noktasında olduğu için gerekli sermaye ihtiyacı oldukça düşüktür. Bu noktada devlet kurumları, STK'lar veya uluslararası örgütler esnaflaşmak isteyen girişimci Suriyelileri mikrofinans yöntemi ile düşük faizli ve düşük bütçeli borçlanma ile sistemin içerisine dahil edebilir. Böylece hem ev sahibi toplumla hem de resmî kurumlarla olan ilişkileri gelişecek ve uyum süreçleri olumlu yönde etkilenecektir.

Ayrıca kolektif hareketler de Suriyelilerin isteklerini dile getirmede önemli bir etki yaratacaktır. Bu bağlamda Suriyeli esnafların dernekleşmesi etkili olacaktır. Yaşadıkları zorlukları ve pazarı paylaşmaları nedeniyle ev sahibi toplum mensubu esnaflarla oluşacak gerginliklerin çözümünde rol oynamaları açısından bu önemli gelişme olacaktır. Bu tarz dernekler aynı zamanda mevzuata uyum, resmi ilişkilerde yaşanan sorunların çözümü ve dil bariyeri gibi sorunların çözümlenmesine yardımcı olurken, yine Suriyeliler arasında istihdam sorununun azalmasına da destek olabilecektir.

Kaynakça

- Çiçek, M. T. (2014). *War and State formation in Syria Cemal Pasha's Governorate During World War I, 1914-17*. New York: Routledge.
- Önder, N. (2019). Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Yönelik Sağlık Politikalarının Analizi. D. G. Ok içinde, *Göç Araştırmaları Dergisi* (s. 110-167). Ankara: İM Ofset.
- Öner, Ş. (2018). *Beklenmeyen Misafirler Suriyeli Sığınmacılar Penceresinden Türkiye Toplumunun Geleceği*. (B. Kartal, & U. Manço, Dü) Londra: Transnational Press London.
- Özkan, I. (2017). *Göç, İltica ve Sığınma Hukuku* (Cilt 2). Ankara, Türkiye: Seçkin Yayınları.
- Özkan, I. (2017). *Göç, İltica ve Sığınma Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özsöz, C. (2007). Pierre Bourdieu'nün Temel Kavramlarına Giriş. *Sosyoloji Notları*, 22-30.
- Abadan Unat, N. (2017). *Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Akbaş, H. E., Bozkurt, S., & Yazıcı, K. (2018). Osmanlı Devletinde Lonca Teşkilatı Yapısı ve Yönetim Düşüncesi ile Karşılaştırılması. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*(9), 165-202.
- Akgündüz, P. D. (2014, Ocak-Haziran). Ticari Hayatta Kardeşliği Esas Alan Ahilik Teşkilatı. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(31), 9-18.
- Akyazı, T. E. (2014, Nisan). Girişimcilik Sürecinde Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağlar ile İç Girişimcilik Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. *Tezli Yüksek Lisans Programı*.
- Ağca, V., & Yumuşakipek, H. D. (2015). Günümüzde Girişimci Trendini Yükselten Güçler. E. Kaygın, & B. Güven içinde, *Girişimcilik: Temel Kavramlar, Girişimcilik Türleri, Girişimcilikte Güncel Konular* (s. 9-35). İstanbul: Siyah İnci Akademi.
- Baczko, A., Dorronsoro, A., & Quesnay, A. (2018). *Suriye Bir İç Savaşın Anatomisi*. (A. Meral, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ballı, A. (2017/4). Girişimcilik ve Girişimci Tipolojileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(29), 143-166.

- Berry, J. W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46(1), 5-68.
- Betts, A., Loescher, G., & Milner, J. (2017). *Mülteci Koruma Siyaseti ve Pratiği Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (Cilt 1)*. (Ö. E. Koç, Çev.) İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayın Evi.
- Boccagni, P. (2017). Transnationalism. B. S. Turner içinde, *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Social Theory* (s. 1-3). John Wiley & Sons.
- Boratav, K. (2016). *1980'li Yıllarda Türkiye'de Sosyal Sınıflar ve Bölüşüm*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Bostan, H. (2018, Temmuz). Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Uyum, Vatandaşlık ve İskan Sorunu. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 38-88.
- Bourdieu, P. (2015). *Pratik Nedenler Eylem Kuramı Üzerine*. (H. U. Tanrıöver, Çev.) İstanbul: Hil Yayın.
- Castles, S., & Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı, Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Dağ, A. E. (2013). *Suriye Bilad-ı Şam'ın Hazin Öyküsü*. İstanbul: İHH Araştırma ve Yayınlar Birimi.
- Demir, İ. (2017). *Overconfidence and Risk Taking in Foreign Policy Decision Making The Case of Turkey's Syria Policy*. Cham: Palgrave McMillan.
- Demirer, Ö., Bayramoğlu, G., Şeker, Y., Konak, F., & Şahin, M. (2017). Esnaf ve Sanatkar İşletmelerin Sorunları ve Çözüm Önerileri: Çorum İlinde Bir Araştırma. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1), 153-170.
- Doytcheva, M. (2016). *Çokkültürlülük*. (T. A. Onmuş, Çev.) İstanbul: İletişim.
- Erdoğan, M. (2018). *Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. M. (2018). *Suriyeliler Barometresi*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. M., & Kaya, A. (2015). *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erlich, R. (2014). *Inside Syria The Backstory of Their Civil War and What the World Can Expect*. New York: Prometheus Books.
- Eryılmaz, M. (2019). H. Karadal içinde, *Girişimcilik*. İstanbul: Beta Yayınevi.

- Eryılmaz, M. (2019). Mülteci Girişimcilik . H. Karadal içinde, *Girişimcilik*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Eryılmaz, M. E. (2017). Entrepreneurship. *Encyclopedia of Information Science and Technology*,.
- Ferris, E., & Kirişçi, K. (2016). *The Consequences of Chaos Syria's Humanitarian Crisis and the Failure to Protect*. Washington D.C.: The Brookings Institution.
- Gökalp Aras, N. E., & Şahin Mencütek, Z. (2016). From Asservtive to Opportunist Usage of Mass Migration for Foreign and Asylum Policy: Turkey's Response to the Refugees From Syria. İ. Sirkeci, & B. Pusch içinde, *Turkish Migration Policy* (s. 91-126). London: Transnational Press London.
- Gölçek, A. G. (2017). Ekonomik ve Hukuki Yönleriyle Osmanlı'dan Cumhuriyet Türkiye'sine Esnaf Kavramı. *IV. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu* (s. 83-92). Niğde: Ömer Halisdemir Üniversitesi.
- Heath, R. J. (2018). Symbolic Capital. *n The International Encyclopedia of Strategic Communication*, 1-4.
- İçduygu, A., & Diker, E. (2017). Labor Market Integration of Syrian Refugees in Turkey: From Refugees to Settlers. A. Z. Sağıroğlu içinde, *Göç Araştırmaları Dergisi* (Cilt 3, s. 12-35). Ankara, Türkiye: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü.
- Ihlamur Öner, S. G., & Öner, A. Ş. (2016). *Küreselleşme Çağında Göç, Kavramlar Tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ihlamur Öner, S. G., & Şirin Öner, N. A. (2016). *Küreselleşme Çağında Göç, Kavramlar, Tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İnan, C. E. (2016, Ocak). Türkiye'de Göç Politikaları: İskan Kanunları Üzerinden Bir İnceleme. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 10-33.
- IOM. (2013). *Uluslararası göç hukuku Göç Terimleri Sözlüğü*. (R. Perruchoud, & J. Respath-Cross, Dü) Cenevre.
- Karan, O. (2016, Aralık). Collective Resource Mobilisation for Economic Survival within the Kurdish and Turkish Communities in London. *Border Crossing*, 6(2), 219-239.
- Karan, O. (2019). Suriyeli Mültecilerin Esnaflaşmasını Anlamada Bourdieucu Yaklaşımın Olanakları. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 39(2), 249-276.
- Kaya, A. (2016). *İslam, Göç ve Entegrasyon Güvenlikleştirme Çağı*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Kaya, C. (2017). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yerel Entegrasyon*. İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık.
- Kaya, N. (2016). Kültürlerarası İletişim Etkinliği: Kilis Esnaf ve Sanatkarlarının Suriyeli Müşterilerle Olan Etkileşimi Üzerine Bir Alan Araştırması. *Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Kayalar, M., & Yıldız, S. (2017). Uluslararası Göç Sonrası Ortaya Çıkan Girişimcilik Türleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(1), 55-62.
- Keleş, N. (2019). Büyük Selçuklular Devrinde Bağdad'da Fütüvvet Teşkilatının İhdasına Yönelik bir Girişim. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 34(1), 23-137.
- Kloosterman, R., & Rath, J. (2003). *Immigrant Entrepreneurs Venturing Abroad in the Age of Globalization*. Berg.
- Koyuncu, A. (2015). *Kentleşme ve Göç*. İstanbul: Hikmetevi Yayınları.
- Koyuncu, A. A. (2018). *Kuruluşundan Arap Baharı'na Suriye Milliyetçilik ve Ulus İnşası*. İstanbul: Sude Yayınları.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993, Eylül). Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431-466.
- Menekşe, T. (2018, Temmuz). Türk Uluslararası Koruma Sisteminde Karar Merkezleri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2).
- Neep, D. (2012). *Occupying Syria Under French Mandate, Insurgency, Space and State Formation*. New York: Cambridge University Press.
- Palabıyık, A. (2011). Pierre Bourdieu Sosyolojisinde “Habitus”, “Sermaye” ve “Alan” Üzerine. *Liberal Düşünce*(61-62), 121-141.
- Philipp, T. (2010). *Syria and Bilad al-Sham Under Ottoman Rule Essays in Honour of Abdul-Karim Rafeq*. (P. Sluglett, & S. Weber, Dü) Boston: Koninklijke Brill NV.
- Phillips, C. (2016). *The Battle for Syria International Rivalry in the New Middle East*. New Haven: Yale University Press.
- Portes, A., & Shafer, S. (2007). Revisiting the Enclave Hypothesis: Miami Twenty-Five Years Later. *The Sociology of Entrepreneurship* (Cilt 25, s. 157-190). içinde Elsevier.
- Portes, A., & Yiu, J. (2013). Entrepreneurship, Transnationalism and Development. *Migration Studies*, 1(1), 75-95.

- Sağlam, E. (2017). Avusturya'daki Türk Göçmenlerin Entegrasyon Algıları. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 140-169.
- Türkiye Diyanet Vakfı. (1995). *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 11). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Taşçı, Ö., & Kara, A. (2019). Türkiye'de Oluşturulan Yeni Uyum Politikası. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 260-313.
- TÜİK. (2019, Aralık 23). *Uluslararası Göç İstatistikleri 2018*. TÜİK Haber Bülteni: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30711> adresinden alındı
- Toprak, Z. (2004). *Zanaattan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere Lonca'dan Kobi'ye Esnaf ve Sanatkarın Dünü*. İstanbul: Osmanlı Bankası Müzesi.
- Umar, O. Ö. (2004). *Osmanlı Yönetimi ve Fransız Manda İdaresi Altında Suriye (1908-1938)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- UNHCR. (2019). *Global Trends 2018*. Cenevre: UNHCR.
- Utku, D. E., Unutulmaz, K. O., & Sirkeci, İ. (2017). *Turkey's Syrians Today and Tomorrow*. London: Transnational Press London.
- Yılmaz, S. (2016). *Kitlesel Akın (Sığınma) Durumunda Geçici Koruma Rejimi ve Asgari Muamele Standardı*. Ankara: Seçkin Yayınları.

EK 1: Mülakat Soruları

Girişimcilere Sorular

A.1. (Geliş Öncesi)

A.1.1. Türkiye'ye gelişinizi anlatır mısınız? Ne zaman, niye geldiniz? Nereden girdiniz?

A.1.1.1. Kendinizden bahseder misiniz? Türkiye'ye nasıl geldiniz?

A.1.1.2. Türkiye'ye ne zaman geldiniz?

A.1.1.3. Yalnız mı yoksa ailenizle mi geldiniz?

A.1.1.4. Geliş sebebiniz nedir? Buraya gelmeden önce burada oturan akrabanız ya da tanıdığınız var mıydı?

A.1.1.5. Gelmeye nasıl karar verdiniz?

A.1.1.6. Geldiğinizde Türkçe biliyor muydunuz?

A.1.2. Suriye'deyken Türkiye ile olan ilişkilerinizden söz eder misiniz?

A.1.2.1. Burada yaşayan akrabanız var mıydı?

A.1.2.2. Suriyedeyseniz, Türkiye hakkında herhangi bilgi (is, yaşam koşulları vb) alıyor muydunuz?

Probe: Evetse, gelmeden önce Türkiye hakkında ne düşünüyordunuz?

Türkiye hakkındaki beklentileriniz neydi? Beklentileriniz karşılık buldu mu?

A.1.2.3. Gelişinizde kimin yardımı oldu?

A.1.2.4. Türkiyeye yerleşmek için komsulardan, tanıdıklardan ya da bir kuruluştan herhangi bir danışmanlık hizmeti aldınız mı?

A.1.3. Türkiye'deki ilk dönemlerinizden söz eder misiniz?

A.1.3.1. İlk günlerinizde Türkiye'de yaşam nasıldı?

A.1.3.2. Gelir gelmez is bulabildiniz mi?

Probe: Bulduysanız, nasıl buldunuz?

A.2. İşyerinin Kuruluşu ve İşletme Süreci

Yaptığınız iş yasal mevzuata uygun mu sorusunun cevabı vergi levhasına bakılarak cevaplanacak..

A.2.1. İş sahibi olma sürecinizden söz eder misiniz?

Burada yaptığımız ilk iş neydi?

A.2.1.1. Bu işi nasıl kurduğunuzu anlatır mısınız? İş yerini ne zaman açtınız?

A.2.1.2. Bu tür bir işte deneyiminiz var mıydı? Suriye'de ne iş yapıyordunuz?

A.2.1.3. Neden bu tür bir işi seçtiniz?

A.2.1.4. Bu işi nasıl öğrendiniz?

Geçmişte yaptığınız işler ve eğitiminiz ile şu an yaptığınız iş arasında nasıl bir bağlantı var?

Bu alanda iş yapan tanıdıklarınız var mıydı?

A.2.1.5. İşi açmak için akrabalarından, arkadaşlardan ya da Suriyelilerden herhangi bir yardım aldınız mı?

Probes: Aldıysanız, nasıl bir yardım aldınız?

Eğitim / Para / Bilgi vb.

Toptancılarla, bankacılarla ya da başka kişilerle size tanıştırdılar mı? Müşterilere seni tavsiye ettiler mi?

En çok kim yardım etti? Neyiniz olur?

A.2.1.6. İşi başkasından mi devraldınız ya da kendiniz mi açtınız?

Probe: Kimden devraldıysanız?

A.2.1.7. İş ortağınız var mı?

Probe: Varsa, kaç kişi, nereli, nasıl tanıştınız?

A.2.2. İşyerinde bir gün nasıl geçiyor?

A.2.2.1. Her gün isin başında kim duruyor?

A.2.2.2. Siz dâhil kaç kişi çalışıyor?

A.2.3. Ailenizin bu işe olan ilgisinden söz eder misiniz?

A.2.3.1. Esiniz bu işte çalışıyor mu? Evetse, görevi nedir? Ücret alıyor mu? Kasayı kim tutuyor?

A.2.3.2. Çocuklarınız?

A.2.3.3. Akrabalarınız çalışıyor mu?

A.2.3.4. Arkadaşlarınız çalışıyor mu?

Probe: Evetse, neler yapıyorlar? Dar zamanda birbiriniz yardım eder misiniz?

Nasıl?

A.2.4. Akrabalarınız dışında çalışan insanlardan söz eder misiniz?

A.2.4.1. Su an çalışan işçileri nasıl buldunuz?

A.2.4.2. Suriyeli Sünniler Araplar, Çerkezler, Hristiyanlar, Kürtler birbirlerine destek oluyorlar mı?

A.2.4.3 Suriye toplumundan birisini işe almanın avantajları ve dezavantajları nelerdir?

Probe: ya diğer toplumlardan

A.2.4.4. İşçileri belli bir toplumdaki (Sünni, Hristiyan, Çerkez, Kürt) mi seçiyorsunuz?

Probe: Evetse, neden? Hangi etnik ya da dini gruptan?

A.2.5. Başka şirketlerle olan ticari faaliyetlerinizden söz eder misiniz?

A.2.5.1. Suriye toplumundan olmayan birisiyle iş yapmanın avantajları ya da dezavantajları nelerdir?

Probe: Kendi toplumunuzdan birisiyle iş yapmayı mı tercih ediyorsunuz?

A.2.6. Müşterilerinizden, müşterilerinizle iyi ilişkiler kurmak için yaptıklarınızdan, toplum gazetelerinden söz eder misiniz?

A.2.6.1. İşinizde Arapça gazeteler kullanıyor musunuz?

A.2.6.2. Reklam verdiniz mi ya da vermeyi düşünüyor musunuz?

A.2.6.3. Genelde müşterileriniz kimler? Hangi etnik dini gruptan?

Probe: İyi ilişki nasıl kuruyorsunuz?

A.2.6.4. Suriyeli toplumunun göreceli büyüklüğünün avantaj ve dezavantajları nelerdir?

A.2.7. Küçük işletme sahipleri ile STK'lar arasındaki ilişkiden söz eder misiniz?

A.2.7.1. Kültürel, dini, politik, ticari, mesleki herhangi bir derneğe gidiyor musunuz?

Probe: Gidiyorsanız, hangisine ve üyeliğinizin işinize herhangi bir katkısı oluyor mu?

Bu tür derneklere gidip gelmek yardıma ihtiyaç duyulan bir zamanda hemşerilerden kaynak temini sağlamaya faydası oluyor mu?

Kültürel, politik, dini etkinliklerin işinize katkısı oluyor mu?

A.2.7.2. Genellikle kimlerle sosyalleşiyorsunuz? Suriyelilerle buluştunuz, görüştüğünüz bir kahve ya da bir dükkân var mı?

Probe: Kendi toplumunuz dışından (Kürt, Türk, Arap, Hristiyan, Çerkez, Alevi) birisiyle zaman geçiriyor musunuz?

A.2.8. İşyerinizde karşılaştığınız zorluklar nelerdir?

A.2.8.1. Kimlerle rekabet ediyorsunuz?

Probe: Rekabetle başa çıkmak için ne yapıyorsunuz?

Büyük zincirlerle mücadele etmek için herhangi bir örgüte üye misiniz?

A.2.8.2. Doğrudan etkileyen is düzenlemeleri nelerdir?

Probe: Bölge düzenlemesi?

İşçiler ile ilgili düzenleme? Kredi düzenlemesi?

Vergi?

Beceri geliştirici kursların eksikliği?

İşyeri lisansı?

Diğer?

Yukarıdaki sorulardan birine cevap evetse, bu zorluğu nasıl aştınız?

A.2.8.3. İşyeri düzenlemelerini değiştirmek için herhangi bir örgüte üye oldunuz mu?

A.2.8.4. İşyerinde ırkçılıkla karşılaştınız mı?

Probe: Evetse, nasıl bir biçimde? Ne yaptınız?

A.2.8.5. T.C vatandaşlarının olumsuz tavrı oluyor mu?

Probe: Örneğin, işletmenizi kapatmanız için baskı görüyor musunuz?

A.2.8.6 Yerel otoritelerin işletmenize karşı olumsuz tavrı oluyor mu?

A.2.9. Suriye toplumunun Türkiye ekonomisine katılımından söz eder misiniz? Zaman içinde nasıl değişti?

A.2.9.1. Suriyeli Arapları, Kürtleri, Hristiyanları, Kürtleri ve Çerkezleri karşılaştırırsanız, benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?

A.2.9.2. Türkiye'deki ekonomik fırsatlar Suriye toplumları için değişti mi?

A.3. İşyeri açma sürecindeki prosedür ve bürokrasi hakkında ne düşünüyorsunuz? İşlemler kolay yürütüldü mü?

A.4. Belediye, zabıta gibi kurumlar ile ilişkileriniz nasıl? Kanun ve uygulamaları nasıl buluyorsunuz?

A.5. Suriye ile Türkiye'yi iş koşulları olarak karşılaştırabilir misiniz?

A.6. Mevcut ekonomik darboğaz sizi nasıl etkiledi?

A.7. Müşterileri kitleniz kimler, genellikle kimlere satıyorsunuz?

A.8. Malzeme ve ürün tedarikini nasıl çözüyorsunuz?

A.9. İş yaparken Türkiyeliler ile bir sıkıntı yaşıyor musunuz? Yaşıyorsanız nasıl çözüyorsunuz?

A.10. Diğer esnaflar ile ilişkileriniz nasıl? İş yaşamınız dışında birlikte vakit geçiriyor musunuz?

A.11. İşyeriniz ile ilgili gelecek planlarınız nedir?

B. Sivil Toplum Örgütlerine, (Kahve, Çay ocağı sahibine) Sorular

B.1. Buradaki faaliyetlerinizden ve üyelerinizden söz eder misiniz?

Probes: Üyeleriniz, (müşterileriniz) genelde hangi etnik, dini gruptan oluşuyor?

Farklı aidiyetlerden insanlar katılıyor mu? Katılıyorsa aynı hizmetlerden faydalanabiliyorlar mı?

B.1.1. Ne tür hizmetler sağlıyorsunuz?

B.1.2. Üyeleriniz (Müşterileriniz: Arap, Hristiyan, Alevi, Kürt) kimler?

B.1.3. Kuruluşunuzun herhangi bir iş bağlantısı var mı?

B.1.4. Üyelerinizin genel profili hakkında bilginiz nedir?

B.1.5. Suriyeli girişimcilerine yönelik bir çalışmanız var mı?

B.1.6. Üyeleriniz, müşterileriniz girişimcilik konusunda bilgi paylaşmak için pano kullanıyor mu?

B.1.7. Girişimciler iş konusundaki herhangi bir ihtiyacı karşılamak ihtiyacı olan bilgiye sizin mekânınızda ulaşıyor mu?

B.2. Kültürel, politik, dini, ticari, mesleki kuruluşların işletme adaylarına ve sahiplerine katkısı var mı?

B.2.1. STK'ların işyeri sahipleri ile nasıl bağlantıları var?

B.2.2. İşyerleriyle herhangi bir bağınız var mı?

B.2.3. Bu tür organizasyonların küçük işletmelere pozitif katkısı oluyor mu?

B.2.4. Kültürel, sanatsal etkinliklerle kurumunuz arasında bir ilişki var mı?

Probe: Evetse, nasıl bir kazanımları oluyor?

C. Demografik Sorular

C.1. Kendinizden bahseder misiniz?

C.2. Hangi ülkenin vatandaşısınız?

C.3. Nerede doğdunuz?

C.4. Kac yaşındasınız?

C.5. Eğitim durumunuz nedir?

C.6. Gelir seviyeniz nedir?

C.7. Ana diliniz nedir? Hangi dilleri biliyorsunuz?

C.8. Suriye'de hangi şehirde yaşıyordunuz?

C.9. En son mezun olduğunuz okul neredeydi?

C.10. Medeni haliniz nedir?

C.11. Dini inancınız nedir?

C.12. Etnik kökeniniz nedir?

C.13. Çocuğunuz var mi? Varsa, kaç çocuğunuz var?

C.14. Buraya gelmeden önce Suriye’de de çalışıyor muydunuz? Çalışıyor idiyse, nerede?

C.15. Aileniz ne iş yapıyordu?

D. Günlük Yaşam ve Uyum Süreçlerine Dair Bilgiler

D.1. Türkiye’ye gelmenizden itibaren hep Hatay’da mı yaşadınız? Başka ilden mi Hatay’a geldiniz?

D.2. Hatay’ı seçmenizdeki etmenler nelerdir?

D.3. Türkiyeliler ile ilişkileriniz nasıl?

D.4. Oturduğunuz mahallelilerle ilişkileriniz nasıl?

D.5. İşyerinizin bulunduğu yerde yerel halk ile ilişkileriniz nasıl?

D.6. İşyerinizi veya konutunuzu bulurken bir ayrımcılığa rastladınız mı?

D.7. Günlük hayatınızda herhangi bir baskı veya ayrımcılığa maruz kaldınız mı?

D.8 Türkçe biliyor musunuz? Öğrenmek istiyor musunuz?

D.9. Günlük yaşamınızda yerel halk ile nasıl iletişim kuruyorsunuz?

D.10. Boş zamanlarınızda neler yaparsınız?

D.11. Hatay ilinde olmaktan memnun musunuz?

D.12. Başka bir ile gitmeyi ve orada iş yapmayı düşünüyor musunuz?

D.13. Türkiye vatandaşlığı hakkında ne düşünüyorsunuz?

D.14. Eğitim, Sağlık, Güvenlik gibi Temel hak ve hizmetlerine rahat ulaşabiliyor musunuz? Sizce eksiklikler nedir?

D.15. Suriye’ye dönmeyi düşünüyor musunuz? Neden?

Son olarak eklemek istediğiniz başka bir şey var mi?

EK 2: Mülakatlar

1. HTM-1 (Reyhanlı) Tatlıcı

Demografik soruları

- İsmi vermek istemiyor.
- İdlip Suriye'den gelmiş.
- 34 Yaşında
- 3 çocuğu var
- Aileden kimse çalışmıyor, sadece kendisi
- Kızları eğitim
- sınıfa kadar okumuş
- Arapça ana dili. İngilizce biliyor. Türkçe anlayıp biraz konuşabiliyor.
- Müslüman – Hanefi mezhebinden

Uyum soruları

- Geldiğinden beri Hatay'da yaşıyor.
- Arapça konuşulduğu için ve yakın olduğu için Hatay'ı seçmiş
- Türklerle ilişkileri iyiymiş ve şu ana kadar önemli sorun yaşamamış.
- En büyük problem: Türk gençler (20-25 yaş civarı) gelip ücretsiz ürün almak istiyorlar (haraç gibi veya veresiye gibi), İki defa saldırmışlar ve camları kırılmış. En son geçen hafta olmuş. Yedikten sonra ödemedi gitmişler.
 - Şikâyet edemiyor. Çünkü genelde polis kendilerini suçlu buluyor ve haksız konuma düşüyorlar. Daha önceki bir olayda saldırgan bana küfür edip tahrik etti diyerek onu suçlu buldurmuş. Şikâyetinde ısrarcı olmuyor çünkü aşiret sistemi mevcut. Şikâyet ettiğin bir kişi daha sonra 10 kişi oluyor başa çıkamıyorsun. En son gitmen için baskı yapıyorlar.
- İşyeri ile ilgili bir ayırım yaşamamış. Reyhanlı tarafında sorun olmuyor çünkü yerel halktan daha fazla oldukları için
- Müşterilerinin %90'ı Suriyeli, Türkler geldiğinde anlıyor ama konuşamıyor. Türkçe öğrenmek istiyor. Ancak müşteriler Arapça konuştuğu (büyük oranda) için gerek kalmıyor ve öğrenemiyor.
- Türkçe konusunda resmi taraftan baskı yok
- Boş zamanı iş sebebiyle pek olmuyor. Türkiye'de yaşam koşulları zor. Yetiştirmek için neredeyse 24 saat çalışıyoruz.

- Başka yere gitmek isterim ama gidemem çünkü işyerimizi buraya açtık.
- Kızları eğitim görüyor. Bir sıkıntıları yok. Eğitim ve sağlık konularında devleti başarılı buluyor. Hastanede anlaşabiliyorlar. Ya yanında bir tercüman (genelde arkadaş) getiriyor veya orada bulunan tercüman ile anlaşılıyorlar.
- Düzelirse Suriye'ye dönmeyi düşünüyor. Memleket özlemi sebebi ile düşünüyor.
- TC vatandaşlığı için 2 yıl önce aranmış. Başvurmak ister mi diye. İşlemler devam ediyormuş.

Geliş Öncesi Soruları:

- Kaçak yollardan dağdan girmiş.
- 2014 yılında
- Önce kendisi yalnız gelmiş, ailesini sonra kapıdan resmi şekilde geçirmiş. Çünkü önce askere alınmak istenmiş. Bu yüzden hapse atılmış, çıkar çıkmaz kaçmış.
- Burada bir akrabası varmış. Kaynanasının oğlu 2013 yılından beri buradaymış gelmesini o söylemiş.
- Suriye'de Orduya girmek istememe düşüncesi ile gelmiş.
- 10 sene önce İskenderun'a turistik ziyarette bulunmuş.
- 1.2.2. Suriye'de de tatlıcı imiş. Oraya gelen turistlerden olumlu yorumlar duyuyormuş. Arap ülkelerinden daha iyi buluyor. Sağlık, eğitim hizmetleri çok daha iyi. Ayrıca iş koşulları daha iyi. Başka ülkelerde böyle dükkân açmama izin vermezlerdi. Arabistan'da yaşayan arkadaşları varmış. Bu sayede bilgisi var.
- Geldiğinde kaynanasının oğlu yardımcı olmuş
- Eğer Suriye'de rejimden kaçırıyorsan tek seçeneğin Türkiye. Başka yere gitmen çok zor.
- 1.3 İlk dönemlerde çok fazla masrafımız oluyordu. Yaşam koşullarında sıkıntılar oluyormuş. İlk geldiğinden bulduğu ev 1000tl imiş bunun 700tisini ev sahibi 300 tli sini aracı Türk alıyormuş. Daha sonra aracıyı aradan çıkarmış.

İşletme Süreci Soruları

- İlk geldiğinde 3 ay çalışmamış.
- 3 ay sonra bu iş yerini açmış.

- İlk açtığında bir Türk üzerinden açmış ve ona aylık 600tl pay veriyormuş. Çünkü ilk geldiğinde ruhsat alamamış. Çalışma izni almış ve öyle başlamış. 1 yıl boyunca aracıya ödeme yapmış. Önce bir Türk ile şirketi kuruyorlar, sonra Türkü aradan çıkarıp şirketi kendi üzerlerine alıyorlar. *izin konusunu mevzuatta araştır*. Babası finanse etmiş. Resmi işleri bir muhasebeci halletmiş.
- Kapitali Suriye'den babası göndermiş. Önce küçük bir yer açmış. İşler iyi gidince büyütmüş. Kardeşi gelince daha raht olmuş.
- Suriye'de de tatlıcılarımış. Orada 10 yıldır bu işi yapıyormuş, gelip burada devam etmiş.
- İlk açtığında 1200tl civarında ruhsat bedeli ödemiş. Aylık 50tl muhasebeciye para veriyormuş. Vergisini de düzgün bir şekilde fatura üzerinden ödüyor. Muhasebeciyle onu kıyafet satan komşusu tanıştırmış. Muhasebeci Arapça biliyormuş
- İş kendinin, kardeşi ile dönüşümlü olarak duruyorlar.
- Dükkân daha önce kıyafet satan bir yermiş
- Kendi ve kardeşi ile birlikte toplam 8 kişi çalışıyor.
- Çalışanlar arkadaş ve akrabaları. Arkadaşları ile burada tanışmış.
- Ailesi işyerinden memnun. Kardeşi ile birlikte çalışıyor.
- 2.4.2. Burada mezhepler arasında bir sıkıntı yok. Ama Reyhanlı'da homojen bir yapı var çok karışık değil. Çoğunlukla Sünni var. Ancak özellikle iç savaştan sonra mezhep çatışması Suriye'de çok fazla.
 - Ben de iletişim konusunda çalışanları Suriyeli seçiyorum çünkü müşterilerin %90ı Suriyeli
 - İşçi alırken mezhebine önem vermem.
- Başka şirketler ile çalışmıyorum.
- Bağlı olduğu belli bir meslek odası yok.
- Arapça gazete almıyor.
- İnternette (facebook) reklamları yapıyor. Yararını görmüş. Özellikle insanlara kendini tanıtmak ve müşteri sayısını artırmak.
- Yerel esnaf ilişkileri: Ben kimseyle rekabet etmiyorum ilk açan ben olduğum için baskı görmüyorum.

- Komşularla ilişkisi iyiymiş.
- Devlet (belediye, zabıta, vb.) ilişkilerinden çok memnun. Hatta belediyede tatlı ihtiyacı olduğunda parası karşılığı alışveriş yapıyorlarmış. Ancak polis konusunda haklarını koruma sıkıntısı yaşamış.
- Türkiye ekonomik fırsatlar: Suriye’de birkaç dükkânı varmış ama burada ancak 1 dükkânı var. Orada 30’dan fazla çalışanı varmış.
- Türkiye’deki ekonomik sıkıntı sebebiyle müşteri sayısı azalmış. Ayrıca maliyetler arttığı için hammadde kullanımını kısmak zorunda kaldık çünkü fiyatlar çok artacaktı. Arttıramayız.

2. HTM-2 (Reyhanlı) – Aracı/Ayakçı -esnaf değil-

Genel Bilgiler ve Uyum:

- Erkek. Hama Suriye’den. 31 yaşında. Hiç Okula gitmemiş, okuma yazması yok.
- Ana dili Arapça. Sadece onu biliyor. Evli 3 çocuğu var 8 aylık, 2 ve 3 yaşında. Müslüman
- Suriye’de de aynı işi -ne iş olsa yapıyormuş. Yük taşıma, amelelik vb.
- Ailesinde başka çalışan yok.
- Hatay’ın dışına hiç çıkmamış. Nasıl çıkacağını da bilmiyor.
- Ancak Hatay’a gelebilmiş. O yüzden seçmiş.
- Açık kapı politikasında belgesiz olarak hudut kapısından girmiş.
- Evinden işe işten eve gidiyor. Türklerle pek ilişki kurmuyor. Geçim sıkıntısı var.
- 3 sene önce çalışırken eli kırıldığı için tam gücüyle sağ elini kullanamıyor. Eline ameliyat gerekiyor ancak istememiş çünkü ameliyattan sonra 1 sene elini kullanamayacakmış. Doktorlar söylemiş.
- Örneğin mülakattan önce bakkalda eşyaları içeri taşımış 5tl almış.
- Boş zamanı pek olmuyor. Camiye de pek gitmiyor o yüzden pek sosyal çevresi yok.
- Geçiniyor fakat daha çok paraya ihtiyacı varmış. Kendi evi yok amcasının evinde kaynanası ile birlikte kalıyor.
- İş bulduğu başka bir şehir olursa düşünmeden gider. (İş sebebiyle)

- T.C. vatandaşlığı düşünmüyor çünkü GK kapsamındaki imkanlardan artık faydalanamayacak ve o zaman bunları karşılayamaz.
- Hatay'da yaşamı seviyor ancak maddi güçlüğü var. Eğer bunu çözerse Hatay'da bulunmaktan memnun.
- Kızılay karttan destek alıyor.
- Suriye'ye dönmeyi düşünmüyor.

Geliş Öncesi

- 4 sene önce İlk geldiğinde çadırda yaşamış.
- Amcasının evinde kalıyor.
- Suriye'de iş yokmuş, iş bulma ümidi ile gelmiş.
- Türkçe önceden de şimdi de bilmiyor.
- TR'ye daha önce hiç gelmemiş o yüzden ülke hakkında hiçbir fikri yokmuş.
- Geçişte kimse yardım etmemiş kapıdan geçmişler. Kimseye de sormamış toplulukla hareket etmişler.
- İlk geldiklerinde ekonomik olarak çok zorluk çekmişler, iş bulamamış. Şimdi de durumları çok iyi değil.
- Daha önce Suriye'de de belli bir mesleği yokmuş. Bir süre çobanlık yapmış. Geldiğinde de hemen iş bulamamış.
- Aile içi/akraba desteği ekonomik durumdan dolayı pek olmuyor.
- İş bulamadığı için iş konusunda zorluk yaşamıyor. (Gülerek)

3. HTM-3 -Bakkal- (işletmeci)

Genel Bilgiler ve Uyum

- İsim vermek istemiyor.
- 30 yaşında Erkek. Suriye Hama'dan geliyor.
- Pasaport ile giriş yapmış. 4,5 yıldır burada. Önce kendisi gelmiş. Sonra ailesini getirmiş.
- Oradaki savaş sebebiyle terk etmek zorunda kalmış.
- Türkçe bilmiyor. Sadece İngilizce biliyor. 6.sınıfa kadar okumuş. Evli, 2 çocuğu var. Ailesi evde yaşıyor çalışmıyor.

- Gelmeden önce burada hiç akrabası yokmuş.
- Türkiye'ye daha önce hiç gelmemiş. Önceden de bir alakası veya bilgisi yokmuş.
- Türkiye hakkında güzel düşünceleri var. Yaşanabilir bir ülke olarak görüyor.
- İlk geldiğinde 1.5 ay İstanbul'da kalmış. Daha sonra Hatay'a geçmiş ve burada kalmış.
- En yakın ve en çok Arapça konuşulan yer olduğu için Hatay'ı seçmiş.
- Komşuları ile arası iyi. Türklerle de iyi anlaşıyor. Çoğu Arapça konuştuğu için sorun yaşamıyor. %90 arapça biliyor. Hatta Antakya ya göre daha çok konuşuluyor. O yüzden rahat anlaşıyor. Türk müşteriler eğer Arapça bilmiyorsa el işaretleri ile anlaşıyor.
- Veresiye veya ücretsiz alışveriş yapmak isteyen Türkleri duymuş ama onun başına gelmemiş.
- Suriye'de de bakkal işletiyormuş.
- Arkadaşları genellikle Suriyeli, Türk olanlar da Arapça biliyor.
- Boş zamanı pek yok genellikle iş yerinde duruyor. Sabahtan akşama kadar dükkânda kalıyor.
- İşi çevresi vasıtası ile bulmuş. Aracı ona güvenilirlik konusunda kefil olmuş. Ayrıca deneme yöntemi ile güven oluşmuş.
- T.C. vatandaşı olmak istiyor.
- İlk geldiği koşullar ile şimdiki koşullar pek değişmemiş.
- Eğitim sağlık ve güvenlik konusundaki hizmetlerden memnun.
- Suriye'ye geri dönmeyi düşünmüyor.

İşyerine İlişkin Sorular

- İlk geldiğinde iş bulmada sıkıntı yaşamış. 5 ay hiç çalışamamış. Daha sonra Sıvacılık, inşaat işçiliği yapmış. Bu süreçte arkadaşları yardım etmiş. Gıda vb. yardımı yapmışlar.
- Ürünler genellikle Antep'te üretiliyor. Ama Arapça marka ve yazılar var (fotoğraf çekildi)
- Geldiğinde bakkal açkımış o işe girmiş. Geçmişini bilmiyor.
- Sadece kendi çalışıyor.

- Müşterilerin çoğu Suriyelilerden oluşuyor. Geneli ise erkek. Müşteri kitlesi dükkandaki mala göre değişiyor.
- Kendi açıp kapanana kadar duruyor. Yaklaşık 12 saat. -09dan 22:00 kadar-
- Ailesinin işle ilgili pek müdahalesi yok. Kazandığı para önemli.
- Kendi işyerini açmayı düşünüyor. Para biriktiremiyor.
- Alüminyum doğrama konusunda ustalığı var. Suriye’de öğrenmiş ama burada iş bulamadığı için bu konu üzerine çalışmıyor.
- Suriye ile TC arasında fark var. TR daha pahalı o yüzden koşullar daha zor.
- Reyhanlı’da en çok Sünni yaşıyor. Ancak farklı mezhepler olsa da arasında yardımlaşma yok. İnsanlar genelde akrabasına yardımcı oluyor. Aile dışı olanlara pek yardımcı olmazlar.
- Dil konusunda anlaşabilmek için Suriyeli istihdam etmeyi tercih ederim. Ancak mezhebine bakmam. Aynı şekilde iş yapmak için de dil sebebiyle Suriyelileri tercih ederim.
- Mal teminini Türkiye’den yapıyor. Suriye’den malzeme almıyor. Antep’te üretilen mallardan faydalıyor. Eskiden Suriye’den gelirdi ancak artık gelemiyor. O yüzden Antep’te üretiliyor.
- Herhangi bir dernek üyeliği yok.
- Mahallede bir kafe var. Orada genellikle arkadaşları ile toplanıyor. Şehir merkezinde Türk ve Suriyelilerin ortak kullandığı park vb. alanları var.
- Kira 400tl civarında. Mahalle olarak Suriye nüfusu yoğun o yüzden işletmeler de burada. Örneğin yakın mahallede de mevcut (Çarşamba pazarı).
- Türklerin kötü bir tavrı yok. Herhangi bir kötü olay yaşamamış.
- Belediye vb. ile sıkıntı yaşamamış – belediye hakkında net bilgisi yok-. Diğer konularda devletle hiçbir sıkıntı yaşamamış.
- Türkler kendileri ile ticaret yaptıkları için ekonomiye katkıları olduğunu düşünüyor.
- Suriye’deki iş koşulları kendi açısından daha iyiymiş. Kendi vatanı olduğu için kira vb. giderleri orada yokmuş.
- Ekonomik sıkıntı onu etkilememiş.
- Gelecek için Suriye’de durum düzelse dönem planı var.

4. HTM-4 Nargile Malzemeleri Dükkânı

Genel ve Uyum Soruları

- 3 yıldır burada. 40 yaşında Halep Suriye doğumlu. Dükkânı 15 gün önce açmış.
- Ailesi ile birlikte kayıtsız olarak giriş yapmış. (kaçak yollardan) İlk geldiğinde birkaç gün Hatay'da kardeşinin evinde kalıp İstanbul'a geçmişler. Orada kaynanasıyla kalıyor. Evde kalabalık olduğundan 15 gün sonra ev bulup çıkmış. Bir ara Bursa'da da bulunmuş.
- İlk zamanlar sadece eşi çalışıyormuş ve kimlikleri yokmuş. Kimlik için Kayseri'ye gitmek zorunda kalmış. Orada çıkmış buraya 6 ay sonra nakledebilmiş.
- Gelmeden önce kardeşleri buradaymış.
- Hatay T.C.ye katıldığında amcası Türk tarafında babası Suriye tarafında kalmış. Amca çocukları Türk, onların yanına gelmişler.
- Arapça ana dili. 8. Sınıfa kadar okumuş
- Ülke içerisinde bir yere gideceklerinde yeğenini yanına alıyormuş. O Türkçe bildiği için onunla rahat hareket ediyormuş.
- Müslüman
- Evli 2 çocuğu var. Onlar çalışmıyor. Kızı okuyor 3. Sınıfa gidiyor. Oğlu 4 yaşında
- Buradaki komşuları ve Türklerle ilişkileri iyi. Herhangi bir ayrımcılıkla karşılaşmamış.
- Suriye'deyken savaşta bomba sebebi ile eli yaralanmış. Türkiye'ye geldiğinde 2 sene iş bulamamış
- Hatay'da mutlu başka bir yere gitmeyi düşünmüyor.
- Dükkânı sabah açıp kapatana kadar duruyor o yüzden pek boş vakti yok Sosyaleşmiyor.
- Hizmetlerden genel olarak memnun. Ancak bir seferinde eşi hamile iken doktora gittiklerinde eşinin kıyafetlerinden bir kısmını çıkarmasını istemiş. Onlar da ayrılmışlar. Bunun dışında bir sorun yaşamamışlar.
- Suriye'ye dönmeyi düşünmüyor

İşyeri Soruları

- Suriye’de de de nargile işi yapıyormuş.
- 2 sene düzgün çalışmamış. Sınırdaki hamallık yapmış Bu arada Kızılay Kart desteği almış. Çünkü eşi sağır ve dilsiz. İstanbul’da 2 ay kalmış. Terzilik yapmış ama eli yüzünden çalışmamış. Eşi terzi imiş hiç yapmamış. Eşinin yanında çalışmak istemiş. Hatay’a gelince de ilk terzilik yapmış. Sonra nargileci olan kardeşi ile çalışmaya başlamış. Oda 5 senedir nargilecilik yapıyormuş.
- Kardeşi ile çalışırken para biriktirmiş. Amcası sermaye (borç) sağlamış. Parça Parça toplamda 1000\$ almış, üzerine eşya satmış. Buranın tek sahibi o. Borcu için 3 ay mühlet istemiş.
- 500tl kira veriyor.
- İstanbul çok pahalıymış. Bağcılar’da yaşıyormuş. Eşinin ailesi İstanbul’da olduğu için gitmişler. Eşinin ailesi tekstil üzerine çalışıyormuş. İl Hatay’da amcasının evinde oturduğundan kira ödemiyor sadece elektrik faturasını ödüyormuş. Bir odayı onlara vermişler.
- Vergi levhası var. Resmi olarak çalışıyor. Vergi levhası kendi adına. Alması çok kolay olmuş. 1 günde başvurup çıkartmış. Çevredeki dükkanlar almadıkları için zabıta geldiğinde dükkânı kapatıp kaçıyorlarmış. O ise şaşırıyor, bu kadar kolayken alsanıza nasılsa tekrar gelecekler diyor.
- Kardeşi malzeme için onu Antakya’dan biri ile tanıştırmış. Malların tümü Türk malı. Suriye’den malzeme temin etmiyor.
- Tek başına çalışıyor. Başka elemanı yok.
- İşler zayıf.
- Ailesi iş konusunda desteklemiş. Eşi destek olmak için ziynet eşyası vermiş, satmışlar.
- Farklı mezheplerin dayanışması hakkında bilgim yok. Çevresinde yaşayanların çoğu Sünni.
- Müşterilerini ayırmadan hizmet veriyor. Mezhep onun için önemli değil.
- İş yapma konusunda ayırım yapmıyor. Türk veya Suriyeli herkesle çalışabilir.
- Müşteriler genelde indirim istiyor, dükkânı yeni açtığı için ayakları alışsın diye kırmıyor.
- Müşterileri daha çok Suriyelilerden oluşuyor.

- Gazete vb. almıyor. Suriye ile ilgili haberleri telefon vasıtası ile alıyor. Kardeşi Suriye’de imiş. Bombalı saldırıda yaralanmış, sakatlanmış, rejim güçleri bölgesinde olduğu için gelemiyor. Aylık para gönderiyor.
- Türkler pahalı çalışıyor, indirim yapmıyorlarmış. Kar etmemizi istemiyorlar gibi diyor. Dolar üzerinden malzeme satıyorlarmış. Ancak kendisi tl ile satış yapmak zorunda. Kur farkından etkileniyor.
- Nargile işini ancak Türkler yapıyor, Suriyeli toptancı bu sektörde yok. Sınır kapalı olduğundan eskisi gibi sınır ticareti de yok.
- Zorlandığım bir diğer konu dükkân açmak için alınan ilk malzemeler. Aldığı kişiye 12bin tl borcu varmış haftalık olarak gelip istiyormuş. Ona öderken zorlanıyor.
- En çok komşuları ve amcaları ile sosyalleşiyor. Kafe benzeri yerleri gitmiyor. Suriyeliler dışında kimseyle görüşmüyor. Komşuları da Suriyeli.
- Rekabet konusunda <Rızk Allah’ın> diyor. Kardeşi daha uzun süredir bu işi yapıyor. Ona karşı çıkıp rakip olamaz.
- Türkler konusunda herhangi bir ırkçılığa Kayseri’ye kimlik çıkarmaya gittiğinde kereste işine girmek istemiş. Suriyeli oldukları için almamışlar. Ancak Hatay’da hiç böyle bir şey ile karşılaşmamış.
- Kurum ve belediye ile herhangi bir sıkıntı yaşamamış.
- Polise ihtiyacı hiç olmamış. O yüzden bir sıkıntı yaşamamış
- Ekonomik krizi hissetmemiş çünkü hissedecek bir mal varlığı yok.
- T.C. Vatandaşı olmayı düşünüyor. Başvuruda bulunmamış ama istermiş.

5. HTM-5 Çerez Dükkânı

Genel ve Uyum Bilgileri

- Suriye Humuslu, 27 yaşında, 7. Sınıfa kadar okumuş. Arapça ana dili, Türkçeyi yavaş yavaş öğreniyor.
- Evli, henüz çocuğu doğmamış. Çekirdek Ailesinde çalışan yok.
- Ablası Antakya’da oturuyor. Annesi, babası ve 3 kardeşi Reyhanlı’da. Kendi ailesi ile hep birlikte kalıyorlar.
- İslam,
- 2015 civarında gelmiş. Ailesi Libya’da imiş. Büyük bir işletmeleri varmış, olay olunca yanına TR’ye gelmişler. Ailesi giderken Suriye içerisinde başka bir yerdeymiş. Onlarla güney kesiminden Mısır ve Libya’ya doğru kaçamamış.

Türkiye'ye kaçayım demiş. Gelirken yanındaki araç patlıyor. Onu tedavi için doğrudan TR'ye getiriyorlar. Olay gerçekleşince ailesi yanına gelmiş.

- TR ile ilgili sadece TVden duydukları var. Polat Alemdarı biliyor. Hiç gelme düşüncesi yokmuş.
- Herhangi bir ayrımcılığa uğramamış. Buradaki herkes bizi seviyor diyor.
- Dükkânı 1 kardeşi ile çalıştırıyor. Diğer kardeşlerinden biri çalışıyor.
- Diğer kardeşi buraya pasaport ile vize ile gelmiş. Onun üzerine banka hesabı var. Oradan işlem yapıyorlar.
- İşyerinde sattığı tüm ürünlerin Türkçesini biliyor.
- Boş zamanlarında İnternette Türkçe öğreniyor.
- Hatay'da çok rahatmış. Başka bir yere gitmeyi düşünmüyor.
- T.C. vatandaşı olmak için başvurmuş bekliyor. Temel hak ve hizmetlerden artık eskisi gibi faydalanamayacağını farkında ama vatandaşlık alırsa işini geliştirebilecek. Ayrıca geleceğe ilişkin daha sağlam planlar yapabilecek. Aslında Libya bağlantıları da olunca ithalat-ihracat yapmak istiyor. Geçen sene yapmış ama vatandaş olmadığı için firma aracılığıyla yapmış Sadece komisyon alabilmiş. Ancak vatandaş olursa tüm işi kendi yapabilir.
- Suriye'ye dönmeyi düşünmüyor.
- Ülkeden tek beklentim T.C. vatandaşlığının netleşmesi. Onun dışında eğitim, sağlık gibi temel hizmetlerin hepsi karşılanıyor. Çok memnunuz.
- Ev beğenmişler ancak alabilmek için güvenilir bir Türk arıyorlar.

İşyeri Bilgileri

- Gelir gelmez ailesi ile birlikte işyerini açıyorlar – 4 sene-.
- Sermayeyi kendi ceplerinden vermişler. Babasının cebinde parası hazırmış.
- Suriye'de de aynı işi yapıyorlarmış. Orada çok daha zenginlermiş. Arazi ve mülkleri varmış Hepsi gitmiş. Burada evler pahalı olduğu için hem de Suriyeli oldukları için alamıyorlar.
- 14000tl yıllık kira veriyorlar
- Vergi levhası var ve her şey yasal. Muhasebecisi de var. Bir tek Suriyeli olduğu için zabıtanın terazi ruhsatı?? alamıyormuş. Terazi ruhsatını sadece TC vatandaşlarına veriyorlarmış.

- Mülk sahibi Türk. Sadece yılda bir kira verirken görüyorum. Sıkıntı yaşamıyoruz. İlk geldiğimizde senelik 6000tl kira aldı, sadece işimiz yürüsün diye.
- Dükkânı açarken makine tedarikinde sıkıntı yaşadık. Örneğin bazı makinaları Antalya'dan getirdik. İnternette araştırarak bazılarını bulduk.
- Türk tüccarlarla çalışıyoruz. Özellikle Adana, Osmaniye ve Antep'ten tüccarlarla çalışıyor. Önceleri tüccarlar tercüman getiriyormuş. Şimdi artık anlaşabiliyorlar.
- İşyerinde bazen araçla seyyar satıcı gibi satış yapıyor, bazen de dükkânda satış yapıyor. Seyyar satış yaparken Türklerin yoğun olduğu mahallelerden de ekseriyetle geçiyor. Rotasını özellikle belirlemiyor. Zaten Reyhanlı'da getto yok herkes birlikte yaşıyor.
- Alışveriş yapıp ödemeyen çok az oluyor. O da geceleri alkollü esrarlı olanlar tarafından yapılıyor.
- 1. Mülakattaki pastanede cam kırma olayını duymuşlar ama kendilerine hiç böyle bir şey olmamış.
- Anlaşma kolaylığı sebebiyle işçi çalıştıracak olsam Suriyeli tercih ederim.
- Malları diğerlerine göre daha ucuz satıyor. Sürümden kazanmayı hedefliyor.
- Sosyal medyada reklam yapıyor.
- İki taraftan da müşterim var. Ancak Türkler yarım kilo kahveyi 10 günde 1 alırken, bir Suriyeli 2-3 günde 1 yarım kilo kahve alır. O yüzden Suriyeliler daha çok geliyor.
- Evden işe işten eve gidiyor. Çok sosyalleşmiyor. Çıkarsa da eşi ile gidiyor.
- Malları genellikle dolar üzerinden alıyor o yüzden fiyatlara zam yapıyor.
- Faturaları da artmış. Elektrik 400tl gelirken bu ay 500tl gelmiş.
- Etrafta hem bu kadar büyük hem de ucuza satan çerezci olmadığı için rakip olarak kimseyi görmüyor. Kendine aylık hedefler koyuyor ve onu tutturmaya çalışıyor.
- Yakında kredi kartı ile alışveriş yapılabilecekmiş.
- Dükkânı kapatmalarına ilişkin herhangi bir baskı yapılmıyor.
- Suriye ve Türkiye arasındaki farklar, ikisinin de iş potansiyeli çok yüksek. Fark olarak Türkiye'de ne kadar mal sattım ne yaptım hesabımı kitabımı tutabiliyorum. Suriye özellikle devletle ilgili işlerde rüşvet, harç vb. çok fazla olduğundan belirsizlik var. Neye ne kadar harcayacağını bilemezsin.

- Ekonomik darboğazdan korkmuşlar, dolardan çok zarar etmişler. Dolarla iş yaptıkları için iş hacimleri etkilenmiş.
- İstanbul ve Kayseri’den müşterileri varmış.
- Bir sorun yaşarsa sorusuna ‘Burada kavga etmem gerekirse tokadı yer gelir evimde uyurum, tokat atıp Suriye’de uyanmak istemem’ dedi.

6. HTM 6 Pastane Sahibi Hatay merkez Hal civarı

- 1985 doğumlu. Halep, evli, 2 çocuk
- 3. sınıf, Arapça biliyor, İslam
- Suriye’de de dükkanları varmış, savaşta kaybetmiş hepsini, 2 kardeşi ve amcası savaşta vefat etmiş,
- Biri arkadaşı ile ortak (Suriyeli) olarak açmış.
- İlk geldiğinde işçi olarak pastanede çalışmış
- 3 sene önce gelmiş. Kendi imkanları ile geçerek gelmiş,
- Kız kardeşi buradaymış, enişte onlar yardımcı olmuş.
- Türkler ile ilişkileri iyi
- Diğer yakın esnaf ile de ilişkileri iyi
- Hiç kötü muameleye denk gelmemiş
- Belediye ile ilişkileri çok iyi, işlemlerde yardımcı olmuşlar.
- Hatay’dan memnunlar çünkü eskiden Bursa’da 5 ay kalmış. Hatay çok daha iyi ve kolay anlaşabiliyoruz.
- Bursa’da tatlıları beğenmemişler. Ayrıca iş kurmak için aynı fırsatlar ve kolaylık bulamamış.
- İş içinse Antep’e gitmiş.
- Hammadde için Türklerden alışveriş yapıyor. Alışveriş şeklinden memnun. Zaten tedarikçileri komşu esnaf. Ancak Suriye’de evde olmanın avantajı ile daha rahatmış Dükkanlar da büyük olduğu için mesaisi daha rahatmış. Burada oturmadan çalışıyor çünkü ev kirası vb. masrafı çok. Suriye’de rahatmış.
- 7 ay önce açılmış, ruhsat ve vergi veriyorlar. Büyük bir şirkete bağlı (Halep Şehbe) şube gibi açılmış.
- Kendisi babası, oğlu, eniştesi ve 4 kişi çalışıyor. Ortağın oğlu dükkanda duruyor.

- Müşteri kitlesi genellikle Türkler (daha çok) ve Suriyeliler. Anlaşmayı Türkçe bilen personel ve Arapça ile çözüyorlar.
- Sermayeyi ortak bulmuş, ayrıca ablasının eşi yardımcı olmuş mülakat sahibi emek veriyor. Yarı yarıya bölüşüyorlar.
- Ortağı Suriye'den tanıyor.
- İşlerden memnun.
- Ekonomik sıkıntı maliyetleri arttırmış. Fiyatları o kadar arttıramıyorlar.
- Rekabete maruz kalmamış
- Sosyal hayatı sadece iş sabah 8 akşam 8, Pazar günü de yarım gün açıyor dükkanı. Sosyalleşmeye pek vakit kalmıyor.
- Suriye'ye dönmeyi mevcut durumdan düşünmüyor.
- T.C. vatandaşlığı istiyor. Henüz başvurmamış.

7. HTM 7 - Saraykent Mahallesi – Bakkal (Primemall çevresi)

Genel ve Uyum Soruları

- 66 yaşında, Erkek, 4 yıl 2 aydır burada, Suriye, Lazkiye'den uçakla gelmiş. Önce Lübnan oradan Adana'ya uçakla geçiyor. Kapının kapanacağını duyduğu için resmi yolla girmek istemiş ve hemen yola çıkmış. Tek başına gelmiş yardımcı olan olmamış.
- 3 kız kardeşi var. Bir tanesi doktormuş, arabasını yakmışlar. Bir diğeri öğretmen. Muhalif oldukları için kız kardeşleri tutuklamışlar. 3 kız kardeş kaçak olarak TR'ye geçmiş.
- Doktor olan kız kardeşi burada doktorluk yapıyor. Adana'dan teklif gelmiş oraya gidecekmış.
- Öğretmen olan kız kardeşi TR'den izinli bir şekilde İdlip'te öğretmenlik yapıp para kazanıyormuş.
- Geldikten sonra Hacca gitmiş.
- Eşi ve kızı ile gelmiş. Kızının kocası daha önce gelmiş şimdi 3 çocuğu toplamda 7 kişiler. Çocuklar Türkiye'de doğmuş. Kızı 4.ye hamile. Kızının kocasının durumu pek iyi olmadığından o yardımcı olup buraya getirtmiş.
- 9. Sınıfa kadar okumuş.

- Suriye’de daha önce çiftçilik yapıyormuş. Narenciye bahçesi varmış, ailesi ile birlikte ortak yapıyorlarmış. Yolda gelirken sıkıntı yaşamamış, Esat güçlerinden kaçmışlar. Orada tarlasından eşyalarını ve su motorlarını vb. çalmışlar.
- Türk vatandaşları ilk geldiklerinde mülteci olarak gördüklerinden iyi davranıyorlarmış. Ancak süre uzadıkça daha kötü davranmaya başlamışlar. Eskisi gibi davranılmayı bekliyor.
- Suriye’ye geri dönmeleri devlet tarafından istenirse karşı çıkmazmış. Durumlar düzelse dönebilirim diyor.
- Hatay’da %80 Arapça konuşuyor dedi.
- Yaptığı bir gözlem Türklerin çok sade soda içtiği. Bunu sağlıklı buluyor.

İşyeri Soruları

- Önce Mersin’de oturuyormuş. Adana’dan oraya eniştesinin (Lübnan’dan gemi ile geçmiş) yanına geçmiş. Daha sonra kaydını Hatay’a aldirmiş.
- Suriye’de çiftçilik yapıyormuş. Dükkânı açtığına toptancılar sayesinde öğrenmiş. Toptancılar ona ne kadara satması gerektiği gibi konuları öğretmiş.
- Dükkânın vergi levhası var.
- Dükkânı ilk açtığına toptancılar onunla iletişime geçmiş. Genellikle mahalleleri dolaşıyorlarmış.
- Pazarlık yapmıyor onun yerine farklı toptancıları arayıp en uygun fiyatı buluyor.
- Dükkânı açmak için TR’ye kendi yanına getirdiği 8-9bin dolar ile açmış. Kimseden yardım almamış. (Suriye’de özellikle karışıklıklardan sonra emlakçılar muhbirlik yapıyormuş. Satılan malları ve miktarı polise bildiriyorlar daha sonra gözaltına alınıyor paraya el konup serbest kalıyor. O da azar azar biriktirdiği para ile gelmiş. Aslında daha Suriye’de hala mal ve toprağı var.)
- 10bin tl ye yakın borç vermiş. Ancak uyarmışlar geri alamazsın diye. Şimdi daha dikkatli borç veriyormuş.
- 550 tl kira veriyor
- İlk açtığına Suriyeli biri gelip sermaye sağlayarak kar ortağı olmak istemiş. 2bin dolar teklif etmiş. Ancak kabul etmemiş.
- İlk aynı mahallede oturuyormuş. Dükkânı facebook üzerinden kendi bulmuş ve bir Türk’ten kiralamış. Şimdi başka bir mahallede oturuyor ama iş yerini aynı yerde bırakmış.

- Dükkkânda damadı ile çalışıyor, sabah kendi öğleden sonra damadı duruyor. Dükkkânı sabah 6'a açıyor. Gece 12-1'e kadar açık tutuyor.
- Kazandığı para geçimine yetiyor ancak para biriktiremiyor. 800tl ev kirası var.
- Dükkkanda müşterilere indirimden ziyade çocuklarını mutlu etmeye çalışıyor, örneğin çocuğu ile gelen müşteriye lolipop, şeker vb. veriyor.
- Müşteri kitlesi büyük çoğunlukla Suriyeliler.
- Veresiye vermiyor özellikle Türklere. Ancak mülakat esnasında dükkkâna bir Türk çocuk geldi annesi Suriyeli babası Türk. Babası Suriye'de ölmüş. Annesi gündelikçi olarak çalışıyormuş. Onun aldıklarını veresiye yazmadı ve para almadı. Bir zengin Suriyeli gelip 10 günde bir bakkala para veriyormuş onların adına. Bir seferinde borç ödemesini ertelemek için konuşmasına şahit olmuş ve yardım etmek istemiş.
- Eşi dükkkân sahibi ile aynı eğitim seviyesinde. Suriye'deyken eşi tarım işlerinde yardımcı oluyormuş. Ancak burada işe karışamıyormuş. Örneğin kız kardeşleri - doktor ve öğretmen- para kazanıp aile ekonomisine katkıda bulunduğu için söz hakları varmış. Ancak eşinin böyle bir konumu yok.
- Bir adam boş tüple dolaşırken tüpçü mü arıyorsun diye ona sormuş. Yardımcı olacakken adam Türk müsün diye sormuş. Suriyeli deyince senden yardım almam deyip gitmiş. Bu çok zoruna gitmiş. <O an bir hiçmişim gibi hissettim> dedi
- Türkler çok veresiye alışveriş yapıyorlarmış. Ödemeye gelince ödemek istemiyor. Ödemeyi sürekli erteliyor telefonlara da çıkmıyorlar.
- Kırbatlar (Hatay'da genellikle aşağı mahalledeki serseri grup) haraç gibi gelip alamadan ve bir şey söylemeden çıkıyormuş. Suriyeli Esnaf komşusu telefon dükkkânı açmış. Çok ılımlı ve kurallara uyan biri imiş. Türk gençler alkol ve esrar etkisi altında kendi aralarında kavga çıkarmış. Bu esnada dükkkân camlarını kırmışlar ve bir tanesinin kolu kesilmiş. Polis gelince dükkan sahibini suçlu bulmuş ve onu sınır dışı etmişler. Mülakat esnasında kırbat çocuklar geldi dolaptan birşeyler almaya çalıştılar, tercüman çıkıp biz polisiz diyerek kovaladı.
- Başka bir olay, bir tanıdığı yolda yürürken Türkler sigara istemiş vermemiş, tartışma çıkınca Türklere birini vurmuş. 16 yıl hapse mahkum olmuş.
- Kendi başına gelen olaydaysa bir Türk dükkkâna girip sigara istemiş. Satmadığını söyleyince gerginlik çıkmış. Sonra onu satmadığına ikna etmiş. Sakinleşip olayı

kapatmış. <Ancak dükkânda sigara vardı. Para ödemeyeceğini anladığı için yapmış olabilir.>

- Polise gitseler çözüm bulamıyorlarmış. Sıkıntı yaşıyorlar çünkü polis çözüm üretmiyor. Kanıtlamasını istiyorlar, kamera kaydı istiyorlar. Eğer kanıt yoksa üzerinde durmuyorlar. Şahitliklerini ciddiye almıyorlar. Şu ana kadar hakkını arayıp başarılı olan birini görmediğini söylüyor.
- Antep, Adana ve Reyhanlı'dan Suriyelilerin getirdiği ürünleri satıyor. Ekmeği mahalledeki Türk fırınından alıyor. Bu kişiler toptancı gibi. Dolayısıyla elindeki mala göre pazarlık yapabiliyor. Örneğin yerel büyük market <Kahramanlar>da bazen fiyatlar aynı bazen yüksek oluyor. Toptancıda elde kalan mala göre ucuza temin şansı var o zaman ucuza satabiliyor.
- Kendi mesleğini yapmak istiyor. Ancak toprak alamıyor, geçici işçi olarak da tarım sektöründe günlük 30 tl vermişler. Az geldiği için yapmak istememiş.
- Farklı mezhepler ve grupların yardım konusunda ekonomik olarak zor olduğunu düşünüyor. Şu an kardeşim gelse yardımcı olamam istemediğimden değil gücüm yok, herkes de böyle diyor.
- Sosyalleşmeye zamanı olmuyor. Camiye sadece Cumaya gidiyor onun dışında evinde namaz kılıyor.
- İşyerinde yaşadığı en büyük problem dükkânın mülk sahibi. Kendisine parayı peşin vermiş ona rağmen çıkması için baskı yapıyormuş. Sahibi borç istiyormuş vermeyince çık o zaman diyormuş. Veresiye alışveriş yapıyor, not alıp kiradan düşeceğinde mülk sahibi sinirleniyormuş. Kirayı önce 6 aylık, sonra 3 aylık vermiş. Ama borç da veriyormuş. Şu an 6 ay ilerde fazladan kira vermiş durumda imiş. Mülk sahibinin borcu arttıkça çıkarma tehdidi artıyor, borç azalınca hafifliyormuş. Bazen de borcu yuvarlıyormuş, örneğin 6500 borcunu hesaplarken 6000 diyormuş.
- Başka yere gidememek ve Suriye'ye dönemiyor olmak onu zorluyormuş.
- Otobüsçü ve dolmuşçulara bozuk para sağlıyor. Parayı tartarak veriyor. 10tlyi 160 gram bozuk para olarak ölçmüş.
- Muhasebeciyle yeni çalışmaya başlamış.
- İstihbaratçılar (sivil polis) gelmiş, haraç vb. isteyen var mı diye sorup, numaralarını bırakmışlar, eğer bir sorun yaşarlarsa önce onlara haber verilmesini istemiş.
- En büyük sorun işyeri açamayan durumu kötü Suriyelilere yapılan muameleler. Örneğin arabasını satmak isteyen Suriyelileri araba pazarından kovuyorlar. Bunun

dışında Pazarlarda da sıkıntı yaşanıyor. Bir tanıdığı araç arkasında meyve-sebze satıyor, Pazar yerine mahallede satmak istemiş. Başka bir Türk seyyar satıcı gelip onu kovmuş. Sorun yaşamamak için adam tezgahını toplayıp gitmiş. Suriyeler ile Türkler arasında yaşanan problemin kaynağı Türkler olarak görüyor. Çünkü sıkıntı/olay çıkaranlar onlarmış. Konuyu büyüten Türkler oluyormuş.

- Belediye/zabıta ile sıkıntı yaşamıyor. Maliye gelip ruhsat al demiş. O da almış
- T.C. vatandaşlığı istiyor.

8. HTM 8 Saraykent Mahallesi Kozmetik Dükkânı (Primemall çevresi)

Genel ve Uyum Soruları

- Erkek, 34 yaş, Hama Suriyeli, evli, 2 çocuğu var. Kendisi tek çocuk kardeşi yok. Kuzenleri var. Anne ve babası Suriye’de kalmış.
- Kuzenleri oto alım-satım ve mal taşıma işi yapıyor.
- Suriye’de Veterinerlik okuyormuş, orada bitirememiş. Türkiye’de bitirmeyi düşünüyor. Bu sene kayıt olmak istiyor.
- Arapça anadili, İngilizce biraz biliyor, Türkçeyi dükkandaki malzemeleri satacak kadar öğrenmiş
- 2 yıldır Türkiye’de.
- İlk geldiğinde Hatay’a gelip 2-3 hafta elektrikçilik yapmış. Daha sonra arkadaşı vasıtası ile Antep’e geçmiş. O da onu kendi arkadaşı ile tanıştırmış. 1 sene kadar oradaymış. Bu sırada hacca gitmiş. Ayrıca Hatay’a gelip yaşanabilir mi diye bakmış.
- Eşi de mahallede Kuran öğretmek istiyor. Suriye’de o konuda eğitim almış.
- Akrabalarının yakınına yerleşmiş. Akrabaları 8 senedir burada imiş.
- Gelirken pasaportu varmış ama kapı kapanınca kaçak olarak geçmiş. Eşi ve çocukları daha önce resmi olarak geçiş yapmışlar. Kirada 600 tl yaşıyorlar.
- Türklerle ilişkileri iyi ve ayrımcılıkla karşılaşmamış.
- Boş zamanlarında photoshop programı ve Türkçe öğrenmeye çalışıyor.
- Hatay’da olmaktan memnun. Ancak işi büyütmek için İstanbul’a gitmek istiyor. Fakat yol izni buna izin vermiyor.
- Antep’i daha iyi buluyor, çünkü iş olanağı daha fazla. Ancak sosyal yaşam açısından iki yeri de aynı buluyor. Sadece **Kırbat** konusunda sıkıntı yaşıyor. Sıkıntı yaşarlarsa cam çerçeve indiriyorlarmış. Cadde üzerinde 3 yer kapanmış. Sahipleri

de geri gönderilmiş. Kendi dükkanında da hırsızlık olmuş. Olay büyümesin diye sesini çıkarmamış.

- Gelmeden önce Türkiye'yi internetten araştırmış. Yaşam koşulları vb.
- Türkiye'den memnun. Kalmak istiyor. Gelecek sene çocuklarını okula yollayacakmış. TR'nin koşullarını seviyor. TR'de bir şey olursa ne yapacağını bilmiyor. TR ekonomisi durursa Suriye'de her şey durur diyor.
- Herhangi bir ırkçılık veya dışlanma ile karşılaşmamış.

İşyeri Soruları

- Suriye'de hem okuyor hem de elektrikçide çalışıyormuş. Orada masraflarını karşılamak için yapıyormuş.
- Suriye'deki elektrik tesisatçılığı ile Türkiye'deki farklı. Orada ustaymış Burada kalfa/çırak parası teklif ediyorlarmış. O sebeple istememiş.
- Dükkan dışında bir şubesi daha var. Oranın da başında daha önce yanında çalışan işi öğrettiği biri var. Onu dükkanın başına koymuş. O kişi de akrabası.
- Vergi levhası var.
- Levhayı alması gerektiğini biliyormuş. Mülk sahibine maliyenin yerini sormuş. Mülk sahibi onunla giderek iletişimde yardımcı olmuş.
- Ortağı (kuzeni) 2 banka hesabı var. İşlemler için onu kullanıyor. Kuzenin kendi şirketi var.
- Suriye'den arkadaşının Suriyeli başka bir arkadaşı Antep'te kozmetik işinde imiş. Onun yanında 1 sene çalışıp işi öğrenmiş. Daha sonra Hatay'a gelip dükkanı açmış.
- Kuzeni ortağı olmuş. Sermaye ortağı olmuş.
- Dükkana 700tl kira ödüyorlar.
- Mülk sahibi Türk ve ilişkileri çok iyi. Hatta dükkana saksı bitkileri getirmiş. Muhammet isimli, başkaları mülk sahibi ile sıkıntı yaşıyormuş ama kendisi mülk sahibini çok seviyor.
- İşyerini facebooktan bulmuş. Daha önce başka bir yere bakmış ancak facebooktan bulunca burayı tercih etmiş. Antakya çevresindeki Suriyelilerin olduğu -türkçesi Bulabileceğiniz Her şey Antakya Çarşısı- -Suriyeliler için ilan sayfası- isimli facebook sayfalarından bulmuş.
- Mal teminini İstanbul, Konya ve Antep'ten yapıyor. Yol izni zor olduğu için telefon ile sipariş veriyor.

- 20 ye yakın toptancı ile çalışıyor. Çoğu Türk. İstanbul'daki tüccar Suriyeli ve büyük bir toptancı. Bu bölgeye geliyor ürün getiriyor, onunla Arapça anlaşıyor. Antakya'daki ile Arapça anlaşıyor.
- Toptancılar ile Antep'te çalışırken tanışmış. Onlar vasıtası ile başka toptancılar ile de tanışmış.
- Türk toptancılar ile Arap toptancılar arasında fark gözlemlememiş. Her iki taraftan da memnun.
- Facebook kullanıyor ve reklam yapıyor. Photoshoptan öğrendikleri ile dükkân reklamını facebook da yapıyor. Bize yaptığı reklam videosunu gösterdi. Facebook sayfasında dükkan açılmadan 1 ay önce reklama başlamış. Cadde de açılış yapmış.
- T.C. vatandaşı olmak istiyor. Çünkü Konya, İstanbul ve Antep'ten mal temin ediyor. Gitmesi gerekiyor ama yol izni almak zor bazen imkânsız olduğu için rahat iş yapamıyor. Bunun için T.C. vatandaşı olmak istiyor.
- Suriye'ye dönmek istemiyor. İşi burada olduğundan burada kalmak işini büyütmek ve eğitimine devam etmek istiyor.
- Caddede Kırbat sorunu var. Polis de onları haksız buluyor. Caddede 3 dükkânın camları kırılmış. Sonra da sahipleri suçlu bulunarak Suriye'ye geri gönderilmiş. Kendi dükkanında da hırsızlık yapmışlar ama olay çıkmasın diye seslerini çıkarmamış.
- Kendisi de işleri büyütüp toptancı olmak istiyor. İki engeli var. İlki sermayesi henüz yeterli değil. İkincisi seyahat izni. Çabuk alamıyor o sebeple randevulara da gidemiyor. Amacı Hatay ve yakın illeri gezerek satmak istiyor.
- İşleri hafta sonu yoğunlaşıyor. Bayramlarda yoğunlaşıyor.
- 2 kişi çalışıyorlar. Kendisi ve bir çırağı var. Çırak akrabası (ortak kuzenin oğlu).
- İşçi alacak olursa mezhebi önemli değil güvenilir olması yeterli diyor. Ancak iletişim ve Türkçe öğrenmek açısından bir Türk istihdam edebilirim dedi.
- Müşterilerin memnuniyeti için öncelikle dürüst davranıyor. Çok yüksek fiyattan satmıyor. İletişimi de iyi kurmak istiyor. Ayrıca alışveriş sırasında hediyeler veriyor.
- Veresiye vermiyor. Kendi için bir muhasebesi için bir defter tutuyor.
- Müşterileri hem Türk hem Suriyeli kadın ve erkekler.

- Çoğunlukla dükkânda ancak boş zamanlarında eş ve çocukları ile parka gidiyorlar. Onun dışında arkadaşları dükkâna ziyarete geliyor.
- İşleri azalmış. Ramazan'da işleri iyiymiş. Belli bir müşteri kitlesi olmadığından işleri oynak ilerliyormuş.
- Rakipleri var ancak kendi dükkanına daha fazla özenmiş. Ayrıca müşterilerle daha iyi iletişim kurmayı hedefliyor. Ürünleri de kaliteli seçiyor.
- Türkiye'deki ekonomik koşullar iş açısından da Suriye'ye göre daha iyi. Ancak son durumlarda maliyetler arttı fiyatlar da arttı. O yüzden satışlar azalmış.

9. HTM 9 - Telefon aksesuar tamir dükkanı - Saraykent Mah (Primemall civarı)

Uyum ve Genel Sorular:

- Erkek, 27 yaşında, Suriye, Hama'dan
- 7 senedir Türkiye'de. 2012 yılında pasaportla giriş yapmış.
- Suriye'de savaşa katılmamak için gelmiş. Tarafsız.
- Lise mezunu, Ana dili Arapça, Biraz Türkçe biliyor
- Evli, 1 çocuk sahibi, ailesi çalışmıyor. Çekirdek ailesi ile yaşıyor. Suriye'deki ailesinden ihtiyacı olduğunda para istiyor. Babası orada branda kumaş satıyormuş.
- Müslüman
- Doğrudan Hatay'a gelmiş, başka şehre hiç gitmemiş.
- Hatay halkı Suriyelilere yakın olduğu için seçmiş. Arapça bilmeleri bir diğer etmen.
- Hatayla veya Türkiye ile ilgili hiçbir bilgisi yokmuş. Akrabası da yokmuş. Ama daha önce 1 kere gezmek için Türkiye'ye gelmiş.
- İlk geldiğinde 1 yıl kadar başka bir mahallede kalmış. Sonra başka daha fazla Suriyeli olduğundan Ürgenpaşa mahallesine taşınmış. Ev satılacağı için tekrar taşınmak zorunda kalmış. Sonra Altınbaş bölgesine bu mahalleye taşınmış. Bu mahallede de Suriyeli çok olduğu için seçmiş.
- Kısa süreliğine geldiğini düşünüyormuş ama dönememiş.
- Türklerle ilişkileri iyiymiş. Ciddi bir ayrımcılıkla karşılaşmamış. Otobüste insanların bakışları rahatsız ediyormuş. Ancak daha ileri gitmiyor. Fiziki bir davranış yok ancak yabancı olduğunu hissettiriyorlarmış. Otobüste Türkçe konuşmaya dikkat ediyormuş.
- Genel sıkıntı yaşamsal giderleri ödemek. Kira faturalar vb.

İşyeri Soruları:

- Dükkânı açalı 3,5 sene olmuş. Daha önce evinde internet üzerinden telefon tamiri yapmayı öğrenmiş.
- Vergi levhası var.
- Dükkân açmaya karar verince muhasebeci ile konuşmuş ve yasal destek almış. Muhasebeci bir arkadaşının gıda dükkanının da muhasebesini yapıyormuş. O vasıta ile tanışmışlar. Arkadaşı kendinden büyük Suriye'den tanıdığı biri.
- Belediye ve polis ile sorun yaşamıyor. Belediyeye tabela vergisi ödemeye gittiğinde çok yardımcı olmuşlar. Genel olarak yaklaşımlarını iyi buluyor.
- Bütün ailesi Suriye'de. Dükkân açması için parayı oradan yollamışlar.
- Dükkân kirası yıllık 7000tl. Mülk sahibi ile arası iyi.
- Dükkânı kendi gezerek bulmuş. İnternet emlakçı vb. kullanmamış.
- Kimseden yardım almamış. İşyerini kendi açmış. Parayı ailesi aracı vasıtası ile yollamış.
- Suriye ile Türkiye'yi karşılaştıramıyor. Orada da durumu iyiymiş. Ama son ekonomik kriz ile birlikte satışlar azalmış. Fakat iyiye gidiyormuş.
- Suriye'de de elektronik işi yapıyormuş. Ama orada daha basit işlerle uğraşıyormuş.
- Ürünleri Türk ve Suriyeli toptancılardan alıyormuş. İşyerini açtığında toptancılar kendi geliyormuş. Böylece tanışıp iş yapmaya başlamış. Antakya ve Antep'ten geliyorlarmış.
- Tek başına çalışıyor. Hem satış hem tamirat yapıyor.
- Sabah 10'da açıp akşam 9da kapatıyor.
- Çevrede aynı işi yapan başkaları da var onlarla rekabet ediyor. Rekabet için müşteri ilişkilerini iyi tutmaya çalışıyor.
- Sosyalleşmek için Karaksi (rekreasyon alanı) tarafına gidiyor. Her hafta sonu gidiyor. Örneğin mülakat günü (pazar) dükkânı kapattıktan sonra gidecekmiş. Suriye'deki eski arkadaşları burada karşılaşmışlar onlarla ile zaman geçiriyor. Arkadaşları dükkâna geliyor.
- Arapça gazete vb. yayın takip etmiyor. Facebook kullanıyor. İşyerinin adına sayfa açmış.

- Hem Türk hem Suriyeli müşterileri var. Türkler kendisini daha çok yoruyormuş. Suriyeliler ile daha rahat ticaret yapıyor. Türkler illa garanti istiyormuş ancak sattığı malların garantisi yok. Onun dışında bir tür kötü davranma olmuyor.
- Herhangi bir dernek-stk üyeliği yok gitmiyor.
- T.C. vatandaşı olmak istiyor, başvuruda bulunmuş.
- Geleceğe yönelik lan yapmıyor çünkü mülteci konumunda. İleriye dönük plan yapamıyor.
- Hatay ve Türkiye dışına çıkmayı düşünmüyor. Ancak Suriye’de durum düzelse ailesinin yanına dönebilir. Suriye’deki durumun düzelmesine dair beklentisi var.
- Kırbat çocuklar geliyormuş. Rahatsızlık veriyorlarmış. Ama kovuyormuş. Çevredeki diğer dükkanların başına gelenler gibi bir durum onun başına gelmemiş.
- Son olarak eklemek istediği, iyi ve kötü insan her iki tarafta var. O yüzden yapılacak bir şey yok. Bazen olaylar olabiliyor.

10. HTM 10 – Bakkal, Saraykent Mah. (Primemall civarı)

Genel ve Uyum Soruları

- 54, Erkek, İdlip Suriye, Fizik-Kimya okumuş ama mezun olmamış.
- Müslüman, evli 5 çocuğu var.
- 15 aydır Türkiye’de
- Arapça konuşuyor. Türkçe bilmiyor.
- Türklerle ilişkileri iyi. Mahalledekilerle de iyi anlaşıyor.
- Hanımı kanser olduğu için gelmek zorunda kalmış. Kolon kanseri, ilaçlar bulunmuyor. Tedavi uzun sürdüğü için kalmak zorunda kalıyorlar. Yeni devlet hastanesinde tedavi devam ettiği için burada kalmışlar. Eşi burada kendini güvende hissediyor. Dönmek istememiş.
- Türkiye’ye resmi olarak giriş yapmışlar. Hatta hastaneye yönlendirip refakat etmişler.
- Kendilerinden önce askere gitmek istemeyen oğlu buradaymış. Ayrıca çok akrabası da varmış. Oradan tanıdığı komşuları da buradaymış.
- Hep savaşın bitmesini beklemişler. 6 ayda bir biteceğine dair duyurular yapıyorlarmış. Ancak artık bekleyecek güçleri kalmamış. Aslında durumları orada iyiymiş. En güzel yerlerde dükkan, mülk ve arazileri varmış.
- Türkiye’deki yaşamdan da memnun.

- İlk geldiğinde kardeşinin yanında 1 ay kalmış. Sonra kendi için ev kiralamış. Dükkan ile aynı mahallede yaşıyor. 600tl kirası var.
- İdlip'teki karışıklık bitince dönmek istiyor.

İşyeri Soruları

- Dükkânı 1 sene önce açmış.
- Vergi levhası var.
- Levhayı alırken zorluk yaşamamış. Ama ilk maliyeciler gelmiş. Onlar yönlendirmiş. Bir muhasebeci ile 500tl karşılığında tüm işlemleri yaptırmış. Belge için 200-250 tl tutar ama kalanının hizmet bedeli olduğunu düşünüyor. Diğer muhasebeciler arasında en düşük parayı bu istemiş. Muhasebeciyi komşular vasıtası ile bulmuş. Normalde aylık 100tl imiş ama şu ana kadar para almamış. Her halde bundan sonra 3 aylık 100 tl ödeyeceğim diyor.
- Dükkânı sora sora bulmuş.
- Dükkân sahibi aynı binada yukarıda kalıyor.
- Senelik 15.500tl kira ödüyor.
- Bir de ayrı ambarı var oraya da 500tl kira ödüyor.
- İlk 6-7 ay kirasını bile çıkaramıyormuş. Şimdi işler iyi. Suriye'deki gibi değil ancak giderlerini karşılayabiliyor.
- Toptancılardan alışveriş yapıyor. Mersin'deki toptancıları Suriye'den tanıyor. Toptancının Halep'te dükkânı varmış. İdlip'te iken ticaret yapıyorlarmış.
- Bir toptancı da Antakya'da varmış.
- Elinde olsa daha büyük bir kente gitmek istiyor.
- Suriye'de babası ve dedesi de bakkaliye ve baharat işi yapıyormuş. Baharata olan ilgisinden dolayı kimya okumuş. Ailesi orada baharat konusunda meşhur bir aile imiş. Toptancılık yapıyorlarmış. Suriye içerisinde farklı şehirlerle ticaret yapıyorlarmış. Türkler onlardan salep, çay karanfil vb. alıyormuş.
- Daha önce Türkiye'ye 2008-2009 civarında kendi aracı ile gelip ticaret yapıyormuş. İstanbul, Antalya gibi birçok şehri gezmiş.
- Kız kardeşinin kocası Türk'müş ölmüş. Ablası kampta kalıyormuş.
- Dükkânı kendi sermayesi ile açmış. Mali olarak güçlü. İdlipten gelirken 25bin dolar getirmiş. 2 binasını rejim bombalamış. Malına el koyulmamış ama tarladaki mahsülünü yağmalamış.

- Ailesi pek müdahale olmuyor çünkü burada da yaptığı işi yapıyor.
- Suriyeli fakir bir ailenin çocuğunu işe almış. Yazın okula gitmediğinden 2 hafta önce işe almış. Kışın giderse kendi yapacak.
- Seyahat izni bu katılımcı için de sorun. İl dışına çıkamadığı için farklı illerde iş yapamıyor. Bir kere izin alıp iş için -baharat öğütme makinası almak için- Antep'e gitmiş ama işlemlerin uzunluğundan dolayı bir daha almamış. Halbuki orada çalışabileceği daha iyi toptancılar var imiş ama gidemiyor, iş yapamıyor. Mesela arabistandan 10 ton mal istemişler. Ama malı toplamak için gezemediği için iş yapamamış.
- Ehliyeti de benzer sebepler ile alamamış. Aslında Suriye'de uzun süredir ehliyeti var ve şoförlük yapıyormuş.
- İlan vermiyor arapça gazete almıyor. Sadece tabela yaptırmış, insanlar onu tanıyıp buluyormuş. Dükkanı açmadan facebook grubunda paylaşmış. Ama suriyede de bilinen bir baharatçı olduğundan insanlar tanıyarak geliyormuş
- Müşterilerin %90ı Suriyeli. Türkler de var. Ama arapça anlaşıyor. Bilmeyenlerle ürünleri satacak kadar biliyor.
- Ürünleri iyi olduğundan müşteriler memnun.
- Herhangi bir stk vb. gitmiyor.
- Sabahtan akşama kadar dükkanda
- Veresiye almak isteyenlere vermiyor. Ancak çok ihtiyacı olana veriyor.
- Baharat işinde rakibi yok. İyi bildiği için konuda tek.
- En büyük sorunu seyahat izinleri ve ehliyet. Aracı olursa iş hacmini büyütebilir. Hem de daha ucuza ürün bulurum. Ayrıca Arabistan ile ihracat şansı da var ama yapamıyor.
- Kırbat çocukları ile sorun yaşıyor. Taş atıyorlar vb. Bir kere başına gelmiş ama komşuları uyarmış, münakaşa etme olaylar büyür diye. Bir keresinde kırbat bir çocuk taş atmış. Bir şey dememiş olay büyümesin diye.
- Haklı sen misin değil misin bakmadan kendini Suriye'de bulabilirsin dedi.
- Kimse işyerini kapatması için baskı yapmamış.
- Türkler ticari olarak bizden çok faydalanıyor diyor. Hem iş hem de kira vb. çok istiyorlar. Önceden 3000e kira veriliyormuş yıllık. Şimdi kendisi 5 katını ödüyor.
- Türklerin vicdanlı davranmadığını düşünüyorlar.

- Türkiye Suriye ye göre daha nizami kanun ve denetleme var diye düşünüyor. Suriyede parası olan güçlü. Burada herşey bilgisayara bağlı, kandırma yapılamıyor. Mesela orada şikayet ettin kağıda yazdılar yandı mı gider, burada öyle değil.
- Ekonomik krizde türk malları etkilenmedi ama dışarıdan gelen baharatların fiyatı çok arttı.
- Gelecek ile ilgili beklentisi izinlerin kolaylaşması. İş yapmak için imkan var ama kurallar izin vermiyor.
- Hatay'da mutlu çünkü eşi iyileşiyor.
- T.C. vatandaşlığı hakkında olumlu düşünüyor. Ama asıl isteği İdlipe dönebilmek. İşlerin düzelmesi.
- Son söz olarak yol izinlerinde kolaylık istiyor. Ticaret yapmak istiyor.

11. HTM- 11 – Saraykent Mahallesi (Primemall civarı) – Ayakkabıcı

Genel ve Uyum Soruları

- Erkek, 36 yaş, Suriye Hama doğumlu.
- 1 eş ve 3 çocuğu var ama onlar Suriye'de. Çalışmıyorlar. Kaçak geçiremediği için ailesi orada kalmış. 1,5 yaşında çocuğunu henüz görememiş.
- Önce askerlik yapmadığı için 6 ay hapis kalmış. Daha sonra UNHCR'de çalıştığı için hapiste kalmış. Çıkınca kaçmış.
- Türkiye'de koşulların iyi olduğunu duymuş. Daha önce sadece turistik amaçlı gelmek istemiş gelememiş.
- Arapça ana dili, İngilizce biliyor. Türkçesi eh işte
- 2 yıllık sekreterlik okulundan sonra Lübnan'da Hukuk eğitimi almış.
- Eski UNHCR çalışanı, Suriye'deki Iraklı mültecilere yardım dağıtımında çalışıyormuş.
- 2 yıl 1 aydır Türkiye'de. Önce Hatay'a geliyor, daha sonra 2017 Mayıs'ta kanserli bir tanıdığına yanına 30 günlüğüne gidiyor. Daha sonra tekrar Hatay'a dönüyor.
- Kaçak giriş yapmış. Yolda başına bir şey gelmemiş ama Suriyeli aracıya 500dolar ödemiş. TR sınırında jandarma onları almış ve çok iyi davranmış. Çok yardımcı olmuşlar.
- Burayı seçmesinin nedeni kardeşi ve arkadaşlarının burada olması imiş.
- Türklerle arası iyi.

- Dükkandan 100 metre ileriye gitmiyor. Yakındaki primemall a bile gitmiyor. O yüzden Türklerle çok iletişimde bulunmuyor.
- Baskı ve ayrımcılığa maruz kalıyor. Suriyeli olmasından dolayı alışveriş yapmayanlar oluyormuş.
- Gelen müşterilerle dükkanı döndürecek kadar Türkçe konuşuyor.
- Boş zamanı yok.
- Hatay'dan memnun en büyük problem Kırbatlar. Üstelik onlar sadece Suriyelileri değil türkleri de zorluyor.
- Kırbatlar en büyük sorunları. Esrar satıyorlar.
- Hataydan gitmek istemiyor. Bir yere gidecekse Suriye'ye geri dönerim dedi.
- T.C. vatandaşı olmak istiyor. Türkiye'ye dair olumlu düşünceleri var. Burada en azından hak hukuk var diyor.
- Burada UNHCR'ye girmek için referans gerekiyormuş. O sebeple burada işe başvurmamış. Antep'te bu işlerde çalışan bir arkadaşı söylemiş.

İşyeri Soruları

- Vergi levhası var. Tabela vergisi ödüyor
- Levhayı alırken zorluk yaşamamış. 15 dakikasını almış. Dükkanın mülk sahibi yardımcı olmuş. Sahibi Arapça biliyor.
- Sahibi ile çok ilişki kurmuyor. 6 ayda bir kira öderken görüyor. Ama eğer belediye vb. işleri olursa bedelsiz karşılık beklemeden çok yardımcı oluyor.
- Daha önce UNHCR'de çalışıyormuş. Orada hem okuyup hem çalışıyormuş. İstanbul'dan döndükten sonra burada hemen iş buluyor.
- İstanbul'daki kuzeni bu işi önermiş. Onlar 7 senedir Türkiye'deymiş. Onu İstanbul'daki toptancılarla tanıştırmış. Böylece iş kurmaya niyetlenmiş. İstanbul'daki tüccarlar vadeli borçla mal veriyorlarmış. En son 8000tl lik mal almış haftalık ara ödemelerle borcu kapatıyormuş. Onlarla whatsapp üzerinden yazışıyor. Toptancıda Arapça bilen biri varmış, onunla yazışıyor. O kişi 5 senedir çalışıyormuş, Türkçe de biliyormuş. Malzeme almaya gittiğinde o çocukla tanışmış.
- Antep'te de malzeme var ama İstanbul'dan daha kaliteli mal alıyormuş.
- Sermayeyi annesi Suriye'den yollamış. Yine aracı vasıtası ile yollamış.
- Farklı gruplar birbirine destek oluyor mu bilmiyor.

- Herhangi bir akraba vs. Hatay’da yok
- 1000tl aylık kira ödüyor.
- Dükkânın elektriği yok. Arkadaki evden çekmiş. Klima için elektrik çekersem kirayı bana ödetecek o yüzden klima taktıramıyor.
- Tek başına çalışıyor.
- Burada kardeşinin yanında kalıyor. 650tl ev kirası ödüyor. Kardeşi süt ürünleri peynir üretip satıyor. Kardeşi de ondan 2 ay önce gelmiş.
- İşin inceliklerini çalışarak öğrenmiş.
- %90 müşterileri Türk. Dükkanı işletecek kadar Türkçe konuşuyor böylece anlaşıyor. Türkler ürünün asıl fiyatını biliyor. Bunu da uygun bulunca gelip alıyor.
- Dükkânı bir Türkten devralmış. Türklerle arası iyi.
- Dükkânı sabah 10’da açıp gece 11 gibi kapatıyor. Boş vakti yok. Cumartesi Pazar da dükkânı çalışıyor. Sosyalaşmaya hiç vakti olmuyormuş.
- Ailesi yanına gelmek istiyor.
- İşini yürütme peşinde, büyümek gibi bir amacı yok.
- İndirimli satıyor genelde instagramda satılan ürünlerden %30 ucuz
- Facebooktan Lüks Ayakkabı sayfasında ilan vermiş. 190tl ye 2000 kişiye ulaşacak şekilde ilan vermiş. Kendisinin de sayfası var orada da tanıtım yapıyor. Oradan çok müşteri kazanmış.
- Sarhoş kırbatlar sorun çıkarıyormuş. 2 kırbat gelmiş ayakkabı istemişler alıp para vermeden gitmişler. Polisi aramamış çünkü bir çözüm bulmayacaklarını biliyormuş. İçeri alsalar bile ceza az olduğu için çıkınca gelip tekrar sorun yaratacak.
- Olaylar sebebiyle geri gönderilen kimse tanımıyor. Ama bir mühendisin bilgileri uyuşmadığı için geri gönderilmiş. Bir de yaşlı bir adamı koruyan 2 Suriyeliyi geri göndermişler.
- Rekabet yaşamıyor çünkü bu işi yapan tek kişi o.
- Ayrımcılıkla karşılaşmıyor ama Suriyeli olduğunu duyunca bir Türk kadın alışverişten vazgeçmiş. Ama bazı Türkler var kardeşimden daha yakın davranıyor. Kötü söz vb. hiç duymamış.
- Polis arkadaşları var. Hiç devlet tarafından olumsuz bir yaklaşımla karşılaşmamış.

- Ekonomiye katkısı olduğunu düşünüyor. Elektrik su dışında kira vb. dükkana aylık 1700tl harcama yapıyor. Tüm harcamalarını burada yapıyor.
- Belediye ile ilişkileri iyi ama ruhsat konusunda kolaylık bekliyor. İş yapma konusunda kolaylık istiyor. Şirket kurmak istiyor ama masraflar çok yüksek. Sigorta, vergi çok yüksek. Bir de işlemler Türk vatandaşı kadar hızlı işlemiyor.
- Şu anda 10 ayakkabı satınca tüm masraflar çıkınca kendisine kalan 30 TL.
- Suriye’de fırsat olsa orada çalışmak isterim.
- Buradaki krizden etkilenmedim.
- Komşuları ve diğer esnaflar ile ilişkileri iyi.
- Türklerle çalışırken bir kere sıkıntı yaşamış Türk onu şikâyet etmiş. Ayakkabı almış, tabanını bozmuş. Değişim istemiş. Değiştirmeyince şikâyet etmiş. Zabıta gelmiş ama bir şey dememiş.
- Son olarak karısını çocuklarını ve annesini getirmek istiyor. Belgeleri sunmuş ama izin çıkmamış.

12. HTM - 12 – Kurtuluş Caddesi – Restoran

Genel ve Uyum Soruları

- 6 yıldır burada, 58 yaşında, erkek, Suriye Halepli
- 9.sınıfa kadar okumuş, Evli-5 çocuğu var, Müslüman-Sünni
- Türkçeyi anlıyor ama konuşmıyor.
- Savaştan kaçıp, kaçak giriş yaparak ailesi ile birlikte gelmişler. Savaş yüzünden başka seçeneği yokmuş.
- Burada bacanağı varmış. Ondan önce gelmiş. Oda savaştan kaçmış. Hatay iyi burada yaşayabilirsiniz demiş. Gelişlerine de yardımcı olmuş. İlk geldiklerinde onun yanında kalmışlar.
- Daha önce Tr’ye hiç gelmemiş bir alakası yokmuş. Daha önceden sadece Müslüman ülke olduğun biliyormuş.
- Hatay’dan başka hiçbir yere gitmemişler.
- Burada Türklerle herhangi bir sorun yaşamamış. Genelde iyi davranıyorlarmış. Bir ayrımcılık yaşamamış.
- Komşuları ile Arapça anlaşıyor. Büyük kısmı arapça konuşuyor.

İşyeri Soruları

- Gelemeden önce oğlu yine restoran işinde çalışıyormuş. Kendisi de odunculuk yapıyormuş.
- İlk geldiğinde 1 ay iş bulamamış, çalışmamış. 3 yıl amelelik yapmış. Müteahhittin yanında inşaat firmasında yapmış. İşi bacanak vasıtası ile bulmuş. Bacanak fayans işi yapıyormuş.
- Artık yaşlandığı için amelelik zor gelmeye başlamış.
- Vergi levhası var
- 3 yıldır dükkân açık,
- Sabah 8:30-9 civarında açıyor, 19-19:30 gibi kapatıyor
- Oğlu ile birlikte çalışıyor. Sadece ikisi var.
- Oğlu da bir lokantada çalışıyormuş. İşi öğrenmiş beraber açmışlar.
- Çalışıp biriktirdikleri paradan kendi başlarına borç almadan açmışlar. Yavaş yavaş eşyaları almış. İlk başta 3000tl sermayesi varmış.
- Ailesi işten memnun destekliyor.
- Tanıdıkları kendi işyerinde çalışıyor.
- Kimsenin arasına girmiyor o yüzden çevredeki grupların birbirini desteklemesi konusunda fikri yok.
- Herhangi bir başka şirketle ticari faaliyeti yok.
- Müşterileri memnun etmek için iyi davranmaya çalışıyor.
- Herhangi bir ilan reklam vermemiş.
- Müşterilerin çoğu Suriyeli çünkü yemekler Suriyelilere özgü yemekler.
- Akrabaları ile sosyalleşiyor, birbirlerine gidip geliyorlar.
- Ürünler çok pahalalmış.
- Rızk Allah'ın dedi kimse ile rekabet etmiyor.
- Devlet kurumları ile herhangi bir sıkıntı yaşamamış
- Levha alırken de sıkıntı yaşamamış. Belediye ile de arası iyi.
- Suriye'yi kendi vatanı olduğu için daha rahat buluyor ama burada da çok rahat. Zorunluluktan duruyor.
- Veresiye isteyen olmuyor. Kendisi de veresiye çalışmıyor.
- Parasını ödemedен giden olmuş ama sesini çıkarmıyor. Sorun yaşamak istemiyor. İlk açtığında olmuş. Son zamanlarda hiç olmamış.

- İlk zamanlar ne yapacağını kime şikayet edeceğini de bilmediğinden Türk komşusuna söylemiş. Türk komşu yardımcı olup adamı kovmuş ve bir daha gelmemesini söylemiş.
- Mal tedarikini yakındaki sebze halinden alıyormuş. Hepsini gidip kendi alıyor. İçecekler dahil. Motoru var yükleyip geliyor.
- İş konusunda Türklerle sıkıntı yaşamıyor.
- Geleceğe yönelik iş planından ziyade çocuklarının geleceği konusunda düşünüyor.
- İşyerini kapatması için hiçbir baskı görmemiş.
- Hatay'da olmaktan çok memnun, başka bir yere gitmeyi düşünmüyor.
- T.C vatandaşlığı istiyor.
- Boş vakti iş sebebiyle olmuyor.
- Suriyeliler için kalıcı olarak yerleşmeyi ve vatandaşlık istiyor. Eşit sayılmak stiyor.
- İlk başta açtığından iş olmadığından dükkanı kapatmak istemiş. İşyerindeki komşuları (hem türk hem Suriyeli, Türk market ve motor tamircisi (Arapça bilmiyor), Suriyeli telefoncu vb.) bekle işler açılır demiş ve vazgeçirmişler. Müşteri yönlendirmişler. İşleri açılmış.

13. HTM - 13 Kozmetik/Züccaciye

Genel ve Uyum soruları

- 24 yaşında, kadın, Suriye Halep'ten gelmişler. Müslüman Sünni
- 6 yıldır Türkiye'de, annesi ile birlikte gelmişler. 9. Sınıfa kadar okumuş, bakalorya almamış.
- Nişanlı. Güneş enerji sistemleri yapan bir yerde çalışıyormuş.
- Arapça ana dili, biraz Türkçe biliyor. Anlıyor ama pek konuşmuyor
- Dedesi Türk nenesi Suriyeli imiş. Dedesi hala Suriye'de.
- Pasaportla giriş yapıyor. Araba kiralayıp sınıra geliyorlar. Savaş çıktıktan 3 sene sonra gelmiş. Annesinin akrabaları onlardan 1 sene önce gelmiş. Hatay'dalar hepsi.
- Teyzesi önce Hatay'a uçakla geliyor. Burayı beğenmeyince İstanbul'a geçiyorlar.
- Babası annesi boşanmış. Bir kardeşi var o da Suriye'de. Gelecek mi bilmiyor. Whatsapp'tan konuşuyormuş. Savaşıyor, ne iş olsa yapıyor.
- Geldiklerinden beri Hatay'da yaşıyor ama gezmek amaçlı İstanbul, Konya, Ankara'ya akrabalarının yanına gitmiş.
- Türklerle ilişkileri güzel ve çok Türk arkadaşı var.

- Hatay Suriye ve Halep'e çok benzediği için burada kalmak istemiş. İstanbul'u da seviyor daha güzel ve daha büyük ama Hatay'da yaşam koşulları daha kolay. Hatay'daki Arap köken ve dil bilgisinden dolayı iletişim ve ilişkiler daha kolay.
- Ayrımcılıkla karşılaşmamış, işyeri sahibi kadınmış. Kiranı ne zaman istersen getirebilirsin demiş.
- Vatandaşlık için başvurmuş haber bekliyor. Ruhsat işlerini kolaylaştırmak için istiyor.
- Türkiye bizi vatanına aldı minnettar. Türkiye'nin iyi olmasını istiyor.

İşyeri Soruları

- Suriye'de çalışmıyormuş.
- 4 sene çarşıda çalışıyor. Elbise dükkanında tezgahçılık yapıyor. Bir Türk'ün yanında çalışıyormuş. İşi kendi arayarak bulmuş. Çalıştığı yerde iş sahibi Alevi kendisi Sünni yine de ayırım yapmadan almış. İşyerinin müşterileri hem Türk hem Suriyeli imiş. Çalıştığı yerde satış yapacak kadar Türkçe anlıyormuş.
- Vergi levhası var.
- Annesi emlakçıda sekreter olarak çalışmış. Kendisi de çalıştığından birikim yapıp açmışlar.
- Annesinin Suriye'de büyük bir kozmetik işyeri varmış. Orada öğrenmiş.
- Sabah 8-9 gibi açıyor akşamda aynı saatlerde kapatıyor.
- Sabah kendi çalışıyor akşama doğru annesi de geliyormuş.
- Mülk sahibi kadın, çok iyi davranıyor, kiranı ne zaman uygun olursan o zaman getir diyormuş. Dükkan sahibi Alevi bir kadın. Ama işyeri sahibi de kiralarını aksatmadan ödemiş. Mülk sahibinde güven yaratmış.
- Bölge şehrin merkezi, iş yapma olanakları daha fazla o yüzden işyeri açmak isteyen merkezi tercih eder diyor.
- İlk geldiklerinde biraz zorlanmışlar ama sonra her şey düzelmiş.
- Şimdiki dükkânda önceden de bir Suriyeli varmış. Çıkacağını öğrenmiş ve o kiralamış.
- Daha önce bir ortağı varmış. 2 ay sonra o ayrılmış. İşyeri açmayı ortağı önermiş. Sonra o mobilya işine girmiş. O yüzden bırakmış. Ortak ürün almışlar, ortağı ayrılırken ürünlerin parasını vermiş.
- Türk kimliği alırsa işini büyütme istiyor.

- Resmi usullere ait bilgiyi yetkililer denetime geldiğinde öğrenmiş. Sonra kendisi gidip halletmiş.
- Veresiye satıyor. Kızılay'dan yardım alanlar paranın yatacağı güne veresiye istiyor. Onlara veresiye veriyor.
- Dükândan telefonu çalınmış ama mal çalınmamış. Polise gitmiş, kanıtlamasında sıkıntı yaşamış. Çevre dükkanlardan kamera kayıtlarını istemiş ama kimse yardımcı olmamış. Çalan kişiyi tanıyormuş. Arka mahallede dağa doğru yaşıyormuş. Adamı daha sonra görmüş. Adam bir Suriyeli le ortak çalışıyormuş. Adamı o yönlendirmiş.
- Makyaj malzemelerini Suriyelilerden giyim malzemelerini Türklerden alıyormuş.
- Kendisi toptancılara gidip kendi alıyor. Bu caddeye malzeme getirmiyorlar. O da istemiyor çünkü gidip kendi seçiyor.
- Suriyeli veya kadın olmasından dolayı dükkanında hiçbir şey yaşamamış. Ama önceden çalışan olarak giyim dükkanındayken bir kere ayrımcılık yaşamış. Ona sizlerden ne zaman kurtulacağız demişler.
- Ailemin bu konudaki düşünceleri güzel beni destekliyorlar. Yoksa zaten çalışamazdım.
- Mezhepsel olarak hiçbir sıkıntı ve ayrımcılık görmemiş. Çevresinde de yaşamamış.
- Müşterileri memnun etmek için yalan söylemiyor ve onları mutlu etmeye çalışıyor.
- İlan vermemiş gazete de almıyor.
- Hem Suriyeli hem Türk müşterileri var.
- Sosyalleşmek için bir Suriyeli arkadaşı ile AVMye gidiyorlarmış. AVMde giriş çıkış alışverişte hiçbir sıkıntı yaşamıyor.
- İşyerinde bir zorluk yaşıyor ama işler yavaşladığında kira vb. için sıkıntı yaşıyor.
- Rızık Allah'ın rekabet etmiyorum dedi.
- İşletmesine karşı bir sorun baskı yaşamamış.
- Ekonomiye katkı olarak tek taraflı bir durum yok. Karşılıklı fayda sağlanıyor.
- İş koşulları olarak iki ülke de iyi. Tek fark Suriye'de yaşamın biraz daha ucuz olması.
- Ekonomik kriz özel olarak sıkıntı yaşamamış. Türkler nasıl etkilendiyse fiyat artışları bizi de aynı etkiledi.

- Boş zamanı pek olmuyor.

14. HTM - 14 Kurtuluş Caddesi Baharatçı

Genel ve Uyum Sorular

- 29 yaş, erkek, Humus Suriyeli, muhasebe okumuş.
- Yeni evlenmiş, eşi hamile, Müslüman Sünni
- Arapça ana dili Türkçeyi anlıyor ama konuşmıyor.
- 4 yıldan beri burada ve hiç Hatay dışına çıkmamış
- Kaçak olarak bütün ailesi ile beraber giriş yapıyorlar.
- Savaşmak istemediği için gelmiş. Gelişinde kimse yardımcı olmamış.
- Geldiğinde kimliği olmadığı için ilk 10 gün hiç dışarı çıkmamış. Kanada'ya giden dayısının yanında kalmışlar.
- Ablası da burada yaşıyor. Ama o evlendiği için evden çıkmış.
- Türkiye'yi gelmeden önce hiç bilmiyormuş. Gelmeden hemen önce dayısına sormuş. Şimdi Müslüman olduğu için ve iyi koşullar olduğu için seviyor.
- Ucuz olduğu için burayı seviyor.
- Türklerle ilişkileri iyi. Komşuları ile de ilişkileri iyi. Evi bulma konusunda bir Türk bila ücret yardımcı olmuş. Burada akrabaları varmış. Akrabaları Kanada'ya gitmiş. Onların aracılığı ile yardımcı olan Türkle tanışmış
- Herhangi bir ayrımcılıkla karşılaşmamış.
- Kendi ailesi, abisinin ailesi ve anne babası ile birlikte 3 aile yaşıyorlarmış. Abisi ve babası hasta, o yüzden Kanada'ya gitmek için başvurmuş.
- Kanada'ya gitmeyi düşünüyor.
- TC kimliği hakkında olumlu düşünüyor, alan akrabaları olmuş.

İşyeri Soruları

- Vergi levhası var ancak dükkan yandaki ile ortakmış duvarla bölmüşler. Levha diğer tarafta. İki dükkanı tek levha ile idare ediyorlar.
- Tabela vergisini ödemiş.
- Yetkiler gelmiş, tabela vergisini ödetmişler. Yan dükkandaki vergi levhasını kontrol edip fotoğrafını çekmişler.
- Belediye ile bir problem yaşamamış
- Suriye'de muhasebecilik yapıyormuş. Ama okurken baharatçıda çalışmış 1 sene.

- İlk geldiğinde 2 ay çalışmamış. Sonra 3 yıl boyunca camcıda çalışmış. Orada çalışırken kaza geçirmiş. Bir de haftalık 200tl kazanıyormuş. İşi girdiği yerde öğrenmiş. İşi de kendi sorarak bulmuş. Türk işyeri.
- Burada muhasebecilik yapmayı düşünmemiş. Çünkü iyi dil bilmek gerektiğini düşünüyor.
- Kendisinin kardeşi ile birlikte ortaya koyduğu 5000tl sermayesi varmış. Bir Suriyeli toptancıdan da 5000tl'lik mal almış. Dükkânı bu şekilde açmış. Şimdi sattıkça mal borcunu ödüyormuş.
- Mülk sahibi Türk. Dükkânı kendi camdaki ilandan bulmuş. 500tl kira veriyor. Kirayı yüksek buluyor. Aylık şekilde ödüyor.
- Dükkân eşyalarını internetten 2.el bulmuş.
- Yaşamsal giderleri karşılayacak kadar kazanıyor.
- Dükkânda abisi ile çalışıyorlar. Abisi arada perde takma vb. işeri yapıyor ekstaradan.
- 10 da açıyor akşam 6-7 gibi kapatıyor.
- İşler az olduğu için büyütme düşünmüyor.
- Müşterileri memnun etmek için indirim yapıyor.
- Sosyal medyada ve whatsapp da kendi reklamını yapıyor.
- Müşterileri hem Türk hem de Suriyeli.
- Malları satacak kadar Türkçe anlıyor biraz da konuşuyor.
- Ailesi ile parka gidiyor. Bu şekilde sosyalleşiyor. Başka bir aktivite yapmıyor.
- Kimse dükkânı kapatması için baskı yapmamış. Olumsuz bir tavır görmemiş.
- Türkler hem işgücü olarak hem sermaye olarak Suriyelilerden faydalanıyor. Para kazanıyorlar.
- Türkiye'deki koşullar Suriye'den daha zor. Çünkü orada mülk sahibiydik kira vb. giderlerimiz yoktu. Bir de dli bariyeri var. Anlaşmakta zorlanıyor.
- Veresiyeyi ancak ihtiyaç duyan bildiği kişilere veriyor.
- Parasını ödemedi giden veya hırsızlık yapan olmamış. 1-2tl'lik mal isteyene zaten kendisi veriyor para almıyor.
- İş koşulları açısından bildiğimiz yer olduğu için Suriye daha iyiydi.
- Ekonomik krizde korkmuş. Güçlü devletin kriz yaşaması korkutmuş.
- Ürün fiyatlarını ucuz tuttuğu için müşteriler ile pek münakaşa yaşamıyor.

- Kendisi ırkçılık ayrımcılık vb. yaşamamış.
- Türk ve Suriyeli iş komşuları ile arası iyi. Eğer iyi olduğunu biliyorsa komşunda ayırım yapmadan yardımcı oluyor. İş komşuları arasında birbirlerine müşteri yönlendiriyorlar.
- Parklarda kendi bir sıkıntı yaşamamış ama yaşayanlar görmüş fakat yanında ailesi olduğu için uzaklaşmış ve ilgilenmemiş.
- Rekabet etmiyor.
- Yaşamak ayakta durmak onu çok zorluyor. Ev kirası 700tl.

15. HTM - 15 Restoran (Kurutuluş Caddesi) – Usta işyeri sahibi değil.

Genel ve Uyum Soruları

- Erkek 40 yaş, İdlip Suriye’den gelmiş. Lise mezunu bakaloryası mevcut.
- Evli 3 çocuğu var.
- 4 yıldır burada, belgeli olarak kapıdan giriş yapmış. Savaş yüzünden gelmiş.
- Gelmeden önce internet üzerinden Türkiye hakkına bilgi alıyormuş. Buradaki arkadaşları vb. den çok haber alıp araştırma yapmış.
- Daha önce burada Hatay’da kaynanasının çocukları varmış.
- Hatay’ı Arap toplumuna yakınlığından dolayı seçmiş. Ayrıca burası daha ucuz. Ayrıca iletişim kolay.
- Arapça ana dili, çok az Türkçe biliyor. Anlıyor ama konuşamıyor.
- İstanbul’da 7 ay, Mersin’de 10 gün, Kayseri’de 20 gün kalmış. Yol izni alarak seyahat etmiş. İstanbul pahalı olduğu için dönmüş. Orada bir Suriyelinin yanında işe girmiş. İşi Suriyeden tanıdığı arakaşları sayesinde bulmuş.
- Her şehrin kendine has güzellikleri var. Örneğin İstanbul kalabalık ama camileri eserleri güzel.
- Türklerle ilişkileri iyi.
- Boş zamanı olursa eşi ve ailesi ile zaman geçiriyor.
- Türkiye dışına çıkmayı düşünmüyor.
- Bir süre Yayladağı’nda kalmış hiç ayrımcılıkla karşılaşmamış.
- TC vatandaşı yeni olmuş.
- İşyeri açmak istiyor.

İşyeri Soruları

- Suriyede de restoranda çalışıyormuş.

- Daha önce de lokantada çalışmış. Yayladağında amelelik yapmış.
- Dükkânı açılalı 1 ay olmuş.
- Kendi sermayesi yok borç bulamıyor.
- Yemek konusunda damak tadımız farklı. Türkler kullanacağı malzemeler konusunda yardımcı
- Toptancılardan malzeme alıyor. Arapça bilenlerle anlaşıyor. Bilmeyenlerle işaret dili yavaş yavaş anlaşıyor. Türk tüccarların yanında çoğunlukla Arapça bilen eleman çalışıyor.

16. HTM – 16 Cep Telefonu ve parfümeri dükkanı – Kurtuluş Caddesi

Genel Uyum Soruları

- Erkek, 26 yaş, Suriye İdlip'ten
- Arapça ana dili, İngilizce biliyor, 6 aydır Türkçe öğreniyor. (Kurs sabah özel ders alıyor, öğleden sonra MEB kurslarına gidiyor)
- 11 aydır burada. Kilis tarafından arkadaşı yardımı ile kaçakçıların kullandığı yoldan geçiyor. Belgesiz giriş yapmış.
- Evli, 2 çocuğu var – 1 kız 1 erkek. Ailesindekiler çalışmıyor.
- Müslüman, önce Mezhep sorusunu cevaplamak istemedi. Sonra Sünni dedi.
- Hatay yakın olduğu için ve ailesi akrabaları burada olduğu için seçmiş. Türkçe öğrenmek için gelmiş.
- Türklerle arası iyi. Mahallesinde de iyi geçiniyor.
- Türkçeyi öğrendikten sonra dönebilir.
- Daha önce internet vasıtası ile Türkiye hakkında bilgi almış. Türkiye hakkında olumlu düşünceleri var.
- İlk geldiğinde zorluklar yaşamış. Alışması için zaman gerekmiş.
- Çok eskiden babasının dayısının kızı bir Türk'le evlenip buraya gelmiş. Ama görüşmüyor ve haber almıyor, sadece olduğunu biliyor.
- Gelecek ile ilgili ilk planı üniversiteye girmek. Kalanı için yaşadıkça bakacak. Siyaset bilimi veya işletme okumayı düşünüyor.

İşyeri Soruları

- Vergi levhası için 3 ay izin veriyorlarmış. Gelecek ay halledecek.
- Suriye'de gazetecilik okumuş.
- Türkiye'de İnsani yardım amaçlı ücret almadan bir süre çalışmış.

- Suriye’de öğrenciymiş, çeyizlik eşya satmış.
- Bir ara kafe açıp işletmiş. O yüzden ailesi ile gelmemiş.
- İşletmeyi kardeşi ile birlikte 2 ay önce açmış.
- Aileden verilen sermaye ile dükkânı açmışlar.
- Başka birisi daha önce işletiyormuş. Ondan devren kiralık olarak almışlar.
- Abisi bu işi bildiği için tercih etmişler. Abisi amcasının yanında Türkiye’deyken öğrenmiş. Amcası Suriye’de de bu işi yapıyormuş. Burada Emek mahallesinde dükkânı var. Kendisi hiç bilmiyormuş.
- Dükkânı 10-12 arası dersi var. Abisi daha çok duruyor.
- Dükkânda 2 kişiler. Abisi ile arada akrabası da duruyor. Akrabası 3 yıldır burada, Türkçe biliyor TÖMER kursuna gitmiş. Uludağ Üni. De inşaat okuyacaktı. Diğer okumak isteyen Suriyelilere de danışmanlık yapıyormuş. Mustafa Kemal Üni.de Mardinli bir öğrenci mülakat başına 15tl anlaşmış. 30 mülakat yapmış ama parasını alamamış. Polisi aramamış çünkü sonuçlanamayacağını düşünüyor. Başına bela almak istemiyor.
- Ailesi iş hakkında bir sıkıntı çıkarmıyor.
- Gazete almıyor. Facebookta reklamını yapıyor.
- Müşterileri hem Türk hem Suriyeli.
- Pek sosyalleşmiyor. Boş vakitlerinde ders çalışıyor.
- Ayrımcılıkla ilgili bir şey yaşamamış. Ama duymuş. İş ve para konusunda, ücretlerin verilmesi konusunda ayrımcılıklar duymuş. Ama kendi yaşamamış. Bunları müşterilerden duymuş.
- Arada ufak tefek zorluklar yaşıyor. Ama konuşmaya değmez şeyler. Komşusuyla bir şey yaşamış. Komşusu Türk. Ona neden aynı dükkândan açtı diye sert çıkmış. Ama konuşarak çözmüş.
- Komşu dükkanla aynı işi yapıyor ama onunla rekabet etmiyor.
- Ekonomik devalüasyon onu pek etkilememiş. Çünkü büyük bir iş hacmi yok.
- Malları toptancıdan alıyor. Bazen kendi gidiyor almaya bazen onlar geliyor. Telefonla konuşup anlaşıyor. Türk tüccarlarla kardeşi konuşuyor. Kardeşi burada yaşarken öğrenmiş. Arapça ise kendi konuşuyor.
- Devlet ve kanunlar konusunda olumlu fikirleri var.

- Savaştan önce Suriye’de durum daha iyiymiş. Ama şimdi Türkiye daha iyi. Suriye’de ticaret durmuş vaziyette.
- Türklerle iş yaparken sıkıntı yaşamıyormuş ama yaşarsa konuşarak orta yol bularak çözmeye çalışmış. Herhangi bir ayrımcılık hissetmemiş.
- Başka bir ayrımcılıkla karşılaşmamış. Özellikle iş yeri ararken. İnsanlardan çok memnun hiçbir sıkıntı yaşamamış. Özellikle iş yeri sahibi için böyle diyor. Diğerleri için de diyebilirim dedi.
- Dükkandaki eski işletmeci (Suriyeli) facebooka dükkân ilanı veriyor. Oradan Devreden kişi aynı zamanda mülk sahibi ile tanıştıyor. Mülk sahibi Türk.
- Her ilçe/bölgenin (Reyhanlı, Antakya vb.) facebook sayfaları var. Hem Türkçe hem Arapça. Oradan takip ediyor.
- Konuşabildiği kadar Türkçe konuşmaya çalışıyor.
- Boş zamanlarında photoshop üzerine çalışıyor. Kendi kartvizit ve reklamlarını böyle tasarlıyor.
- Hatay’dan memnun ve rahat. Mutlu değil ama rahat.
- Başka bir ile gitmeyi düşünüyor.
- T.C. vatandaşı olmayı da istiyor. Eğer vatandaşlık alırsa kalacak. Alamazsa ve savaş biterse dönecek.

17. HTM - 17 Tatlıcı (Kurtuluş Caddesi)

Genel ve Uyum Soruları

- Erkek, 40 yaşında, Suriye-Halep’ten, 9. Sınıfa kadar okumuş
- Arapça anadili, biraz İngilizcesi var, az Türkçesi var, işi idare edecek kadar.
- Evli 4 çocuğu var,
- Müslüman
- 6 yıldır burada, Hatay dışına hiç çıkmamış.
- Savaş sebebi ile gelmiş. Pasaport ile giriş yapmış.
- Komşularla arası iyi. Türk müşterisi Suriyelilerden daha fazla.
- TC kimliği ev almak vb. için iyi olarak düşünüyor.
- Buraya gelirken bir sıkıntı yaşamamış. İlk kendi geliyor, 1,5 ay kalıyor ev buluyor. Daha sonra ailesini getiriyor.
- Daha önce Türkiye hakkında almıyormuş.

İşyeri Soruları

- Suriye’de mobilya boyacısıymış, ortağı abisi de tatlıcıymış.
- Daha önce mobilyacıda boyacı olarak çalışmış.
- Levhası var,
- Sermayeyi akrabalarından borç alarak tamamlamışlar. Bazıları Suriye’de bazıları Almanya’da.
- 600tl kira ödüyor.
- Komşularla arası iyi. Türk müşterisi Suriyelilerden daha fazla. Çoğu Arapça bildiği için anlaşıyor. Bilmeyenlerle de çat pat konuşarak anlaşıyor.
- Yanda Suriyeli buzdolabı tamircisi var, onunla konuşuyor destek alabiliyor.
- Kardeşi daha önce bir tatlıcıda çalışıyormuş. Ayrılıp kendi yerini açınca ondan dondurma almaya başlamış.
- Bazı ürünleri Türklerden alıyor (dondurma)
- Genel bir ayrımcılık sıkıntısı yaşamamış ama iş bulmakta sıkıntı yaşamış. İşlerde de uzun süre çalıştırıyorlarmış, çok yorucuymuş. Sabah 9 akşam 7 arası çalışıyormuş. Haftalık 200tl alıyormuş. Son ayrıldığında 600 tl kadar alıyormuş. İşini beğendikleri için arttırmışlar. Ramazan’da bırakmış.
- Burada ayırım yok ortaklar, ne kadar kazanıyorlarsa bölüşüyorlar.
- İşyerini komşuları söylemiş. Daha Türk bir elektrikçi dükkandaymış. Komşusunun da yakında berber dükkânı var. Türkçe biliyor. O ilanı görüp işyeri sahibine söylüyor. İç tefrişatını kendisi yapmış. 3000tl kadar harcayarak kendi yapmış. Kendisi de binanın üstünde oturuyor.
- Mülk sahibi Türk.
- Günleri iş açısından bazen iyi bazen kötü geçiyor
- Suriye’de savaş biterse dönmeyi düşünüyor. Orada daha rahat edeceğini düşünüyor.
- Gazete almıyor. Facebook ta tanıtım yapıyor.
- Genelde arkadaşları Suriyeli ama Türk arkadaşları da var. Ancak Suriyeli arkadaşları ile zaman geçiriyor. Parka gidiyor, dolaşıyor. Ancak iş sebebiyle pek boş vakti yok.
- Hiç ayrımcılık istememiş. Hep muhterem insanlar dedi.
- Kimse ile rekabet etmiyor.
- Türklerden işyerine ilişkin kötü davranış veya baskı görmemiş.

- Yabancı memlekette olduğundan ekonomik fırsatları Suriye’de daha iyi buluyor.
- Ama burada yaşamaktan da memnun.
- Ekonomik krizde masrafları arttığı için geliri düşmüş.
- Gelecek için pek bir düşüncesi yok. Çünkü geleceğe dair belirsizlik var.
- Çarşıdan alıyor toptancılar dükkâna getiriyor. Malları kim güzel ve ucuz verirse ondan alıyor.

18. HTM - 18 Kozmetik Dükkânı - Kırıkhan

Genel ve Uyum Bilgileri

- 7 yıldır Türkiye’de (2012)
- Suriye İdlip doğumlu, 36 yaşında, Şam’da yaşıyormuş.
- Lise mezunu. Arapça ana dili, İngilizce biliyor Türkçeyi yavaş yavaş öğreniyor.
- Evli, 2 çocuğu var. Çekirdek Ailesinde çalışan yok.
- Ablası ve abisi T.C. vatandaşı olmuş.
- İslam,
- Pasaportsuz giriş yapmış, ilk Kırıkhana’ya gelmişler.
- Ailesiyle birlikte 10 kişi olarak gelmişler.
- Bir süre İstanbul’a gitmiş ve 6-7 ay orada çalışmış.
- Burada ev vs. ucuz diye yaşıyor.
- Türklerle arası iyi. Suriyeli’den çok Türk arkadaşı var.
- Suriye’de 4 evi varmış hepsi yıkılmış
- Savaş sebebiyle gelmişler.
- Babası Suriye’ye dönmüş ve fıstık işini devam ettiriyormuş.
- T.C vatandaşı olmak istiyor.
- Kürt Suriyeliler de varmış ama onlar genelde İstanbul’da yaşıyormuş. Kırıkhan’da en çok Kurtuluş ve Cumhuriyet mahallelerinde bulunuyor.
- Öğle namazlarını kaçırmıyor. Arkadaşlarıyla dükkânda buluşuyor.
- Herhangi bir ırkçılıkla karşılaşmamış.
- Suriye vatani. Burada daha çok çalışmak zorunda kalıyormuş.
- Burada işler kötü olduğundan düzelmezse şansını İstanbul’da deneyecek.

İşyeri Bilgileri

- İlk geldiğinde oto yıkamacıda çalışmış. Sonra arkadaşıyla ahşap işlerinde çalışmış

- 6-7 aylığına İstanbul'a gitmiş. Orada lokantada çalışmış. Ancak yaşam pahalılığından Kırıkhan'a dönmüş. Oradaki arkadaşını Suriye'den tanıyor.
- Suriye'de Antep fıstığı ticareti yapıyormuş. Antep ile ilişkileri varmış. Ayrıca orada da kozmetik dükkânı varmış.
- Sermaye için babasının arabasını ve eşyalarını satmış.
- Abisi elektrikçim ablasının kocası ise doktormuş. Önce 2 ortağı daha varmış. Ancak şimdi tek başına idare ediyor.
- Dükkânı kapatmayı düşünüyor.
- Market açmayı düşünüyor. Onun için babasından borç istemeyi planlıyor.
- Vergi levhası yok.
- Mülk sahibi Türk, 7 bin yıllık kira veriyor.
- 2 aydır işleri çok kötü imiş.
- Ailede başka çalışan yok. Kızılay kart desteği de alamıyormuş (bağlı aile bireyi sayısından ötürü)
- Ekonomik kriz etkilemiş. Birçok şeye zam gelmiş ama o ürünlere zam yapmamış.
- Borcu yok ama fatura kira vb. ödemeleri var.
- Dükkân eşyalarını İstanbul'dan almış
- Mal teminini İstanbul ve Antep'ten gelen tüccarlardan sağlıyor.
- Gazete almıyor. Facebook reklamı vermiş.
- En çok müşteri kitlesi Türklerden oluşuyor
- Herhangi bir hırsızlık olayı yaşamamış.
- Veresiye veriyor.

19. HTM - 19 Kuyumcu Dükkânı - Kırıkhan

Genel ve Uyum Bilgileri

- 7 yıldır Türkiyede (2012)
- Suriye İdlip'ten gelmiş, 32 yaşında.
- Spor Bilimleri mezunu. Arapça ana dili, İngilizce biliyor Türkçeyi yavaş yavaş öğreniyor.
- Evli, 2 çocuğu var. Çekirdek Ailesinde çalışan yok.
- İslam,
- Pasaportla giriş yapmış, 9 kişi gelmişler.
- Suriye'deyken TR hakkında hiç bilgisi yok. Kimseden bilgi almamış, danışmamış.

- İlk geldiğinde çok zorlanmış.
- Amcasının oğlu burada market açmış. Kuzeni Avrupa'ya gitmiş.
- Onun da gitme şansı olmuş ama TR Müslüman ülke olduğu için gitmek istememiş.
- Herhangi bir sosyal aktiviteye katılmıyor.
- Sadece camiye gidiyor. İş-ev arası hayatı geçiyor. Eğer vakit bulursa ailesiyle park ve denize gidiyor. Futbol oynuyor.
- Kimseden bir baskı görmemiş. Kötü davranış da görmemiş. Ancak bakışlar onu rahatsız ediyor. Yabancı olduğunu hissettiriyorlarmış.
- Oturduğu mahalledeki Türklerle arası iyi.
- T.C. kimliği almayı düşünüyor. Kimlik alırsa ev almayı planlıyor.

İşyeri Bilgileri

- Suriye'de de kuyum işi ile uğraşmış.
- Sermayeyi Suriye'den getirmiş. Kimseden yardım almamış.
- Dükkânı Avrupa'ya giden kuzeninden devralmış.
- Dükkânda 21 ve 22 ayar altın satıyor. Suriyeliler bunu kullanıyormuş. Ama Türkler 22-24 ayar istiyormuş. Bu sebeple müşterilerinin büyük kısmı Suriyeli.
- Ruhsatı var.
- 3 kişiler, birini Suriye'den tanıyor diğeri ile burada tanışmış.
- İşyerini kapatması için baskı görmemiş. Yasal otoritelerle arası iyi.
- Suriyeliler Türklerden alışveriş yaptığı için TRlilerin olumlu yönde faydalandığını düşünüyor.
- Kanunların düzgün ve iyi olduğunu düşünüyor. Ürünler pahalı ancak işçilik ucuz diyor.
- Komşusu da Suriyeli kuyumcu. Muhasebecisini ondan öğreniyor. Muhasebeci Türk ancak Arapça biliyor. Onunla arası iyi, yardımlaşıyor, ihtiyacı olduğunda para-altın alışverişi yapıyorlar.
- Kirası yıllık 12.500TL. İlk geldiğinden kira 3.500 TL imiş. Ancak mülk sahibi dükkânı satmış ve yeni sahibi iki katına çıkarmış. Her sene de 1000 TL zam yapıyormuş. 5 yıldır burada. Komşusu 22.000tl kira ödüyormuş Merkezi nokta olduğundan pahalı diyor.
- Türkler Suriyelilerden daha yüksek kira alıyormuş.
- Döviz de bozuyor.

- Yanında Suriyeli çalışıyor Hamalı. Onunla futbol oynarken tanışmış.

20. HTM - 20 Dönerci Dükkânı - Kırıkhan

Genel ve Uyum Bilgileri

- Yaş belirtmemiş. Şam'dan gelmiş. 1,5 yıldır burada.
- 2 üniversite bitirmiş. Avukat ve tomografi üzerine eğitim almış. Suriye'de tapu memuru imiş.
- Arapça ve İngilizce biliyor. Türkçe öğreniyor B1 seviyesinde.
- Evli 4 (14, 11, 8, 2) çocuğu var.
- Savaşması için askere çağırılınca kaçmaya karar veriyor.
- Kaçak olarak giriş yapmış.
- Gelmeden önce araştırma yapmış. Lübnan Ürdün ve TR'deki arkadaşlarına sormuş. TR'ye karar vermiş. Hatay'da yaşamaya karar vermiş.
- İlk geldiğinde çocuklarını kaydettirmek ve okula göndermek konularında sıkıntı yaşamış.
- Eşi anaokulu öğretmeni
- TC vatandaşı olmak istiyor.
- Ailesi Vatandaş olursa bildiği işi yapmak hastanede tomografi bölümünde çalışmasını istiyor.
- Yaşadığı kenti seviyor. Herhangi bir problemi olmamış.
- Olumsuz bir tavır veya baskı ile karşılaşmamış.
- Yerel otoritelerle de sorun yaşamamış.
- Suriye'den tanıdığı Türkmen bir arkadaşı ile İl Göç Müdürlüğüne giderken karşılaşıyor. O Türkçe bildiğinden ona birçok konuda yardımcı oluyor. Evini o buluyor. 425 tl aylık kira ödüyor.
- Dil konusunu en büyük zorluk olarak görüyor. Çocukları iyi bir şekilde Türkçe konuşuyor ve okuldaki arkadaşlarıyla arası iyi.
- Bir kere İskenderun'da denize gitmiş.

İşyeri Bilgileri

- İlk geldiğinde 9 ay kadar çalışmamış. Sonra tarlalarda amelelik yapmış.
- İki ortak. Ortağını facebook vasıtası ile bulmuş. Bir de usta var. Yemek işini ondan öğrenmişler.
- Reklam için broşür bastırmış. Ayrıca facebook reklamı yapmış.

- Sermaye için Dubai'deki kardeşine borçlanmış
- Müşterileri Türk ve Suriyeli ama daha çok Suriyeli. O yüzden Suriye yemeği daha çok yapıyorlar.
- Levhası var. Tüm belgeleri mevcut. Maliyenin istediği her şeyi yapmış.
- Dil öğrenmek için kursa gidiyor. Dükkâna yürüyerek 10 dakika uzaklıkta.
- Suriyeli işletmelerle rekabet ediyor.
- Deprem sigortası yaptırmış.
- Suriye'de 08-15 arası çalışıp 100 dolar aylık alıyormuş. Burada 11-24 arası çalışıyor ama daha çok kazanıyor. Burada çalışan daha çok kazanıyor diye düşünüyor.
- Dükkân yıllık 9.000tl kira ödüyor. Dükkânı camdaki kiralık yazısından bulmuş.
- Ortağı Türkçe konuşabiliyor.
- Krizle beraber maliyetler artmış.
- Mal teminine ilişkin bazen toptancılar kendi geliyor bazen de kendisi onlara gidiyormuş.

21. HTM - 21 Bakkal Dükkânı - Kırıkhan

Genel ve Uyum Bilgileri

- Yaş 19. 9.sınıfa kadar okumuş. İdlib'den gelmişler. 4 yıldır buradalar. 1 yıl Antep'te kalmışlar, 3 yıldır Hatay'dalar.
- Reyhanlı'dan giriş yapmışlar, Antep'e geçip 1 sene kalmışlar sonra Kırıkhan'a gelmişler.
- Türkiye'yi önceden biliyor. Suriye'de komşuları TR ile ticaret yapıyormuş.
- TR'ye gelmeden önce dayılarına danışmışlar. O da Reyhanlı'daymış. Geldiklerinde bir süre onda kalıyorlar.
- İlk dönemler zor olmuş.
- Antep'e çalışmak için gidiyorlar, orada ayakkabıcıda çalışıyorlar. Ayakkabıcılık dede meslekleri.
- Antep'te çok Arapça konuşulmuyormuş. Daha çok Kürtler varmış. Dayısı Hatay'a gelmelerini söylemiş. Reyhanlı'da dayıları ve amca çocukları var. Antep'te akrabaları da olmadığı için kalmamışlar.
- Amcası terzilik yapıyor.

- Sosyalleşmek için iskambil oynuyor, internet kafeye gidiyor. Burada tanıştığı Türk arkadaşları var.
- Türklerin Suriyelilerden faydalandığını düşünüyor. Kiralar artmış ayrıca amele/işçi ücretleri de düşmüş.
- T.C. kimliğine başvurmuş, haber bekliyor.
- Çevreden baskı görmüyor.
- Kötü bir Suriyelinin yaptığı tüm Suriyelilere mal ediliyor diye düşünüyor. Hâlbuki herkes bir değil iyisi de var kötüsü de diyor.
- Söz dizisini takip ediyor.

İşyeri Bilgileri

- Suriye’de dede meslekleri ayakkabı imalatçılığı imiş.
- Burada dükkân 10.000 tl ye mal olmuş. 3.000 dayısından almışlar. Kalanını Suriye’de ev ve arabalarını satarak elde etmişler.
- İşyeri tamamen kendilerinin.
- Dükkânda kuzeni varmış. O Suriye’ye dönmüş, dükkânı ondan devralmışlar.
- Mülk sahibi Türk, Arapça bilmiyor. Onunla Esad anlaşıyor.
- Bazı toptancılar mal vermiyormuş. Örneğin Ülker ürünlerini satamıyorlarmış. Çünkü önceden Suriyeli bir bakkal Ülker toptancısına borcunu ödememiş.
- Malları Kırıkhan’daki toptancılardan alıyormuş. Bazıları Arapça biliyor kolay anlaşıyoruz diyor.
- Herhangi bir baskı görmemiş.
- Bayramda dükkânı kapatıyorlarmış.
- Suriye’de sadece babasının çalışması yetiyormuş ama burada herkes çalışıyormuş. Ama annem çalışmıyor, kadın evde oturur dedi.
- Güvendiği eski müşterilerine veresiye veriyor.
- Kriz ile fiyatlar artmış.
- Müşterilerinin çoğunluğu Suriyeli o yüzden onlara hitap eden ürün daha fazla

22. HTM - 22 Tütüncü Dükkânı - Kırıkhan

Genel ve Uyum Bilgileri

- Dükkân sahibinin karısı. Kocası İskenderun’da
- Hama’dan geliyor, 32 yaşında, 6. Sınıfa kadar okumuş, sadece Arapça biliyor. Türkçe duyduklarını anlıyor ama konuşamıyor.

- 2 çocuğu var
- 2014 ten beri 5,5 yıldır buradalar. Hatay'a gelmişler ve başka yere gitmemişler. Başka bir yere gitmeyi düşünmüyor.
- Suriye'de evleri ve toprakları yanmış, yıkılmış.
- T.C. vatandaşlığı için herhangi bir başvuru yapmamışlar.
- Kocasının bir eği daha var İskenderun'da. Bir gün oraya gidiyor bir gün Kırıkhan'da oluyor.
- Ev kiralari aylık 300tl
- Dükkân dışında sadece ailesi ile vakit geçiriyor.
- Olumsuz bir tavır veya kapatma baskısı ile karşılaşmamış.
- Komşuları ile ilişkileri iyi.

İşyeri Bilgileri

- Vergi levhası var, esnaf odasına kayıtlılar.
- İşyeri yıllık kirası 5.500 tl.
- İlk geldiklerinde tarım işçisi olarak çalışıyormuş. Kocası sıvaciclik yapıyormuş. Hamile kalınca tarım işçiliğini bırakmış. Diğer eği de çalışıyormuş. Kızı da çalışıyormuş Tüm birikimleri ile borç almadan bu dükkânı açmışlar.
- Dükkân 2,5 senedir açık. Ortağı yok.
- Ürünler Adıyaman ve Antakya'dan geliyor.
- İskenderun'da da bir dükkân var. Orada da diğer eği duruyor.
- Dükkân sabah 8de açılıyor, 8-9 gibi kapatıyor.
- Dükkânda diğer eşten olan üvey kızı ile çalışıyor.
- Müşterileri hem Türk hem Suriyeli
- Rekabet yok rızk Allah'ın diyor.
- Kriz sadece bizi değil herkesi etkiledi diyor.

23. HTM - 23 Kozmetik- Giyim Dükkânı - Kırıkhan

Genel ve Uyum Bilgileri

- 47 yaşında İdlip'ten gelmiş. Evli 4 çocuğu var.
- Lise mezunu Arapça ve İngilizce biliyor. Türkçe biraz konuşabiliyor.
- Kaçak giriş yapmışlar.
- 14 ay önce gelmiş. Önce kendi tek başına geliyor sonra ailesini getiriyor.

- Savaş çıkınca akrabalarına ve komşularına danışıyor. Öyle karar veriyor. Hepsini buradaymış.
- Bombardımanda evi yıkılmış.
- İlk geldiğinde çok zorlanıyor. Barınma sıkıntısı çekmişler. Reyhanlı'da 3 gün Suriye'den komşusunda kalıyor. Sonra Reyhanlı'daki kuzenine gidiyor. İyi bir ev bulamadığından Kırıkhan'a geliyor. Şimdiki evine 550 TL kira ödüyor.
- İdlip'e yakın olduğundan burayı tercih etmiş. İşler düzelse hemen dönerim diye.
- Kardeşinin 2 kızını bombardımanda yaralanmış. Tedavi için Türkiye'ye gelmişler ama vefat edince geri dönmüşler.
- Mersin'e tatile gitmiş.
- Ailesi ve komşuları ile sosyalleşiyor.
- Çocukları okula gidiyor.
- T.C. vatandaşlığı almak istiyor ama başvurmamış. Çocukları için istiyor çünkü burada güvende ve mutlular.
- Türklerin Suriyelilerden faydalandığını düşünüyor. Suriyelilerin sermayesini burada harcadığını ve Pazar yarattığını söylüyor. Ayrıca kiralar da yükselmiş.
- Ayrımcılıkla gelince karşılaşmış. İsteddiği 3 evi Suriyeli diye vermemişler. Bir Suriyeli kötü olunca hepsini öyle sanıyorlar dedi.
- Almanya'da akrabası varmış ama gitmek istemiyor. Burada kültür ve din aynı dışlanma yok orada dışlanma çok fazla dedi.
- 1 ay Kızılay'dan yardım almış ama memur verileri yanlış kaydettiği için yardım kesilmiş. Şimdi tekrar başvurmuş.

İşyeri Bilgileri

- Suriye'de nakliyat şirketinde ofis görevlisi imiş.
- Dükkânı 3 senedir burada yaşayan bir Suriyeli'den devralmış. Devraldığı kişi Suriyelilerin daha yoğun olduğu bir yere taşınmış. Bunu alırken bilmiyormuş.
- Devraldığı kişi telefon işi yapıyormuş. O işte para var diyor.
- Bu işi hiç bilmiyormuş. Reyhanlı'da aynı işi yapan amca oğlu varmış, onu çağırmış.
- Malzemeleri Antakya ve Antep'ten alıyor.
- Maddi olarak yardım almamış. Suriye'den getirdiği sermaye ile açmış. 1 araba, 1 işyeri ve eşinin altınlarını satıyor.

- Dükânı sabah 8 de açıyor gece 12ye kadar açık tutuyor. Öğleyin eşi geliyor, çocuklar okuldan dönene kadar 3-4 saat çalışıyor.
- 3-4 ay sonra burayı mülk sahibine devretmeyi düşünüyor çünkü Suriyeli az. O da eski dükkan sahibi gibi Suriyelilerin yoğun olduğu bir bölgeye geçmek istiyor.
- Facebooka reklam vermiş.
- Suriye’de kardeşleri anahtarcılık yapıyormuş. Biraz o işlerden anlıyor.
- Dükân kirası yıllık 9.000 tl
- İşleri zayıf 2-3 saatte bir müşteri anca geliyor.
- Krizden dolayı her şeye zam gelmiş. Ama o zam yapmamış.
- Malları daha çok Antakya’dan alıyor.
- Dükânda klima vardı açmıştı. Kapat masraf olur deyince sattım zaten son defa keyfini çıkarayım dedi.

24. HTM - 24 Bakkal Dükânı - Kırıkhan

Genel ve Uyum Bilgileri

- 47 yaşında, İdlip’ten gelmiş, 7 senedir burada. 2 sene İslahiye’de kalmış, 5 senedir Kırıkhan’da.
- 9. Sınıfa kadar okumuş. Türkçeyi konuşa konuşa öğrenmiş.
- Evli 1 eşi 9 çocuğu var. 2 kızını savaşta sakat kalmış.
- İslâhiye’de çocukları amelelik yapıyorlarmış. Kendisi çalışmıyormuş. Artık para yetmeyince dükân açmaya karar vermişler.
- İlk geldiklerinde çadır kentte kalıyorlar. Daha sonra eski komşusunun yanında bir süre kalıp ev arıyorlar.
- Gelmeden önce TR hakkında bilgileri varmış. Çevre halkı iyi yorumlarda bulunuyormuş.
- Daha önce Hilal Karttan 1.200 tl yardım alıyormuş.
- Ablası ve onun eşi ile sosyalleşiyor. Onlar da çalışmıyor çocukları amelelik yapıyor.
- Türkiye’ye 5.000\$ ile gelmiş ama bitmiş. Her şey çok pahalandı diyor.
- Türkler Suriyelilerden özellikle işgücü olarak çok faydalandı diyor. Ucuza çalıştırıyorlarmış. İlk zamanlar mecburiyetten günlük 20tl yevmiye ile çalışıyorlarmış. Yeni 35-40 liralara çıkmış.

- Geleceğe karamsar bakıyor. Suriyeliler hakkında hep olumsuz şeyler yazıldığını söylüyor. Sosyal medyada çok olumsuz yazı görüyor korkuyoruz diyor.
- Türklerin Suriyelileri kabullenmesini umut ediyor.
- Sınır açılırsa hepsi buraya gelir çünkü hastane okul her şeyi vurdular diyor.
- Bayram ziyaretlerinde sınırı geçip dönenler olmuş o da anne babasını görmek istiyor ama gidememiş.

İşyeri Bilgileri

- Dükkân açmaya mecbur kalıyor.
- Dükkânı önceden bir Suriyeli işletiyormuş. Hollanda'ya gitmiş. O da devralmış. İdlip'ten köylüsü imiş.
- Abisinden 4000tl borç alarak açıyor. Aylık 500 tl kirası var. Abisi orada oto galericilik yapıyor. Bazen ondan destek alıyor.
- Oğlu ile birlikte çalışıyor. Diğer oğlu tarım işçisi. Günlük 35-40 tl kazanıyor. Bir kişinin tarım işçisi olarak yaşaması imkânsız, aileden 3-4 kişinin çalışması lazım diyor.
- Müşterileri hem Türk hem Suriyeli.
- Herhangi bir baskı ile karşılaşmamış.
- Bir ara yurtdışında çalışmayı düşünmüş ama izin nasıl alınır bilmediğinden vazgeçmiş.
- Veresiye/borç isteyen oluyormuş ama vermiyormuş. Birkaç kere mal alıp parasını getirmeyen olmuş.

25. HTM - 25 Telefon Dükkânı - Kırıkhan

Genel ve Uyum Bilgileri

- 20 yaşında, Bekar, 9. Sınıfa kadar okumuş
- İdlip'ten gelmişler. 8 yıldır buradalar, ailenin en büyüğü çalışmak zorunda
- Bombardımandan kaçmışlar
- Önce amcası gelmiş keşif yapmış. Daha sonra ev tutmuş ve ailesini getirmiş
- Kırıkhan'da tanıştıkları komşuları onlara şehri tanıtmış, eşya alınacak yerleri göstermiş
- Komşuları ile bir sıkıntı yaşamamış
- Ev kirası 450 tl

- İlk geldiklerinde sıkıntı yaşamışlar. Örneğin Türkler gelip sigara istiyorlarmış, kullanmadıkları için yok deyince sıkıntı çıkarıyorlarmış.
- Suriyelilerin daha ucuza çalıştığını düşünüyor.
- Boş zamanlarında kafeye gidiyor
- Arkadaşları ile kafede vb. iken yabancı hissetmiyor ancak yalnızken yabancı hissediyor.
- İlk geldiklerinde geri dönmeyi düşünüyorlarmış
- Suriyeli bir kuyumcuya bir Türk sahte altın satmış. Polise gitmişler polis Suriyeliyi haklı bulmuş. Polisi haklının yanında adil buluyor.
- İstanbul'da Arapça konuşan kişi çok az ama burada çok var diyor.
- T.C. vatandaşı olmak istiyor.
- İmkân olsa Suriyeye geri dönermiş ancak orada hiçbir şeyleri kalmamış ve güvenli değil diyor.

İşyeri Bilgileri

- Dükkân sahibi Amcası
- Babası seramik ustası 55 yaşında çalışmıyor.
- İlk geldiğinde mobilyacıda günlük yevmiye ile çalışmış.
- Sonra 2 yıl İstanbul'da fayansçıda çalışmış (babasından öğrenmiş), işi arkadaşları vasıtası ile bulmuş
- Döndükten sonra dükkânı bulmuşlar, dükkânı ikiye bölüp yarısını kiralamışlar.
- Sermaye Suriye'den gelmiş.
- 3 kişi çalışıyorlar, amcası kendisi ve burada tanıştıkları bir kişi
- Vergi levhası var
- Malları Türk ve Suriyelilerden temin ediyorlar
- Çalıştığı Türkler Arapça biliyor. Faturalı ve peşin çalışıyorlar
- Müşterilerin ihtiyaçlarını karşılıyorlar eğer yoksa sipariş veriyorlar.
- Genellikle kırılan ürünleri değiştiriyorlar. Bozuk ürünleri geri alıyorlar. Müşteriyi memnun etmeye çalışıyorlar.
- Facebooktan reklam vermişler
- En çok Suriyeli müşterisi var
- Veresiye vermiyor.
- Rekabet yok Rızık Allah'ın diyor

- Dükkan 8’de açıyorlar akşam 8 gibi kapatıyorlar
- Dolar yükselince yaşam pahalılaştı.
- Dükkan kirası yıllık 12.000tl

26. HTM - 26 Bijuteri-Giyim-Kuyum Dükkan - Kırıkhan

Genel ve Uyum Bilgileri

- 46 yaşında, Hama’dan gelmişler 7 yıldır buradalar
- Evli, 6 çocuğu var – 2 kız evli, 1 çocuğu trafik kazası geçirmiş – tarım işçiliği yapıyormuş,
- 6. Sınıfa kadar okumuş, Arapça biliyor, az Türkçe biliyor
- Kocasını Suriye’de askeri mahkemede görevli ve üniversitede öğretmenlik yapmış
- Buraya gelince üzüntüden kanser olmuş
- Altınözü’nden giriş yapmışlar, bombardımandan kaçmışlar, evleri yıkılmış
- Türkiye’yi daha önceden biliyorlar ama hiç gelmemişler.
- Boş zamanlarında ailesi ve akrabaları ile zaman geçiriyor.
- Ev sahibi Arapça biliyor
- Burada hayatları çok değişmiş. Çocuklarını eğitimleri aksamış ve tarım işçileri olmuşlar. Orada kendi evlerinde yaşıyorlarmış.
- Hatay dışına çıkmayı düşünmüyor. Burada mutlu. Suriye artık güvenli değil yaşanmaz diyor.
- Kocasını tedavi için hastaneye gidiyor para almıyorlar çok mutlu.

İşyeri Bilgileri

- Suriye’de hiç çalışmamış. Çocukları da çalışmamış
- Dükkanı 1,5 sene önce açmışlar, vergi levhası var
- Kocasının ablasından 3.000tl borç almışlar. Kalanı kendi biriktirdikleri ve borçlanmışlar. Toplamda 15.000tl lik malzeme ile açmışlar
- Türk ve Suriyeli tüccarlarla iş yapıyorlar.
- Suriye ürünlerini Antep’ten alıyor.
- Çocukları Türkçe biliyor böylece anlaşıyor.
- Ayakları ağrıyor fitiği var. Kaza geçiren oğlu iyileşince tarım işçisi olarak çalışmaya başlayacak (45tl yevmiye alıyor)
- Müşterileri Türk ve Suriyeli. Genellikle kadın ve çocuklar
- Facebooktan reklam yapıyor

- Rekabet etmiyor. Rızık Allah'ın diyor.
- Sadece Suriyeliler arasında değil burada Türk ve Suriyeliler arasında da dayanışma var diyor. Bir sorun olduğunda herkes yardımcı olur dedi.
- Tanıdıklarına veresiye veriyor.
- Yoğun çalışıyor öğlen eve gidip yemek yapıyor.

27. HTM - 27 Giyim Dükkânı - Kırıkhan

Genel ve Uyum Bilgileri

- 30 yaşında nişanlı 8 kardeşten biri
- Hama'dan gelmiş 6 yıldır burada
- Hukuk okuyormuş ama ekonomik sebeplerle devam edememiş. 2. Sınıfta bırakmış.
- Askere çağırılmışlar ya öleceksin ya öldüreceksin ben istemedim kaçtım dedi.
- Tek başına gelmiş, 8 ay kaldıktan sonra abisi eşi ve çocukları da geliyor. Annesi babası Hama'da kalmış
- Daha önce TR hakkında okulda bilgi almış. Arkadaşlarına danışmış, buranın güvenli olduğunu öğrendikten sonra gelmeye karar vermiş.
- İlk geldiğinde 2 yıl çok zorluk çekmiş. İnşaatlarda ve tarlada çalışmış, parasını alamadığı olmuş.
- İş sebebiyle Ankara, İstanbul ve İzmir'e gitmiş. Oraları daha çok beğeniyor ama burada hayat ucuz olduğu için kalıyor. Buraya alışmış
- İlk geldiğinde ev bulmakta zorlanmış. Suriyeli diye vermek istememişler.
- Ev kirası 400 tl abisinin ailesi ile 5 kişi kalıyorlar.
- Başka bir ülkeye gitmek istemiyor. Suriye'ye dönme şansı olursa yakın kalmak istiyor.

İşyeri Bilgileri

- Daha önce İnşaat ve tarlada çalışmış.
- Dedesi Suriye'de giyim işi yapmış
- İşyerini açalı 1 yıl olmuş, vergi levhası mevcut.
- İlk açtığı işler iyiymiş. Şimdi kimsede para yok diyor.
- Kardeşinin de yanında çalıştığı arkadaşından (Yakup) 7.000tl borç almış. Abilerinden biri de Suriye de altınlarını satmış sermaye yapmış. 3 kardeş ortaklar.
- Çarşıdan Türkçe öğrenmiş. Yakup onu tüccarlarla tanıştırmış
- Dükkânda buradaki ortak kardeşi ile duruyorlar

- İşlerin kötü olduğunu söylüyor.
- Müşteri memnuniyetini önemsiyor gerekirse indirim yapıyor.
- Kartvizit bastırılmış ve facebook ilanı vermiş
- Hem Türk hem Suriyeli müşterisi var
- Türk müşteri ile Türkçe anlaşabiliyor, özellikle elbiselerle ilgili tüm terimleri biliyor.
- İleride bir Suriyeli daha aynı işi yapıyor. Onunla rekabet ediyor. Bazen fiyatları indiriyor.
- Kardeşi de pazarlarda elbise satıyor.
- Genellikle dükkânda o duruyor. Sabah 8 gibi açıp akşam 11 gibi kapatıyor.
- Yıllık 8.000tl kira ödüyor. Suriyeli olduğu için yüksek ödüyorum normalde 4.000tl vermezler diyor.
- İşlerin gidişatından menün değil kimsede para yok diyor.
- Yerel otoritelerle sorunu olmamış. Burada bir Suriyeliyi 3 Türk dövmüş, polisler gelmiş anlaşmaya varılmış.

28. HTM - 28 Berber Dükkânı - Kırıkhan

Genel ve Uyum Bilgileri

- Erkek, 20 yaşında bekar
- Arapça ana dili ibraz da Türkçe biliyor.
- Türk biri ile evlenmek istiyor.
- 7 yıl önce bomba patlayınca kardeşi ile birlikte yaralı olarak geliyorlar. 1,5 sene hastanede kalmış.
- 4 kardeşler. Bir tanesi Fransa'da doktor o para yolluyor.
- Boş zamanlarında camiye gidiyor.
- Ayrımcılıkla karşılaşmamış. Yerel otoritelerden veya başka birinden baskı görmemiş.
- 350 tl ev kirası veriyor.
- Hep Hatay'daymış Buradan çok memnun
- Çevresi ile ilişkileri iyi.
- T.C. vatandaşı olmak istiyor.

İşyeri Bilgileri

- Bir Suriyeli arkadaşıyla ortak açmışlar. Kişi başı 3.000tl sermaye koyarak açmışlar. Çocukla başka bir arkadaşı vasıtası ile tanışmış.
- Ortağı İstanbul'da evlenmiş ve çocuğu olmuş
- Dükkana yıllık 6.000tl kira ödüyor, vergi levhası var.
- Yakında bir berberde 1 sene çıraklık yapmış.
- İşçi alacak olsa müşteri çeker diye Türk almayı düşünüyor.
- Facebook a ilan vermiş.
- Kimseyle rekabet etmiyor.
- Ev, dükkân ve harcamaları çok buluyor. Suriye'de daha ucuzdu diyor.
- Dükkân malzemelerini Arapça bilen bir Türk'ten alıyor
- Müşteriler hem Türk hem Suriyeli.

29. HTM - 29 Lokanta – Emek Mahallesi 13 Temmuz

Genel ve Uyum Bilgileri

- 27 yaşında evli 1 çocuğu var. Eşi ile dükkânda tanışmış. Burada evlenmişler.
- 6 yıldır Türkiye'de. Lazkiye'den gelmiş. Mersin üzerinden giriş yapmış. Lazkiye – Lübnan Mersin hattını kullanmış.
- Suriye'de 5 evine ve 7 işyerine el koymuşlar.
- 1.5 sene Mersin'de kalmış
- Hukuk okumuş (uzaktan öğretim ile), Arapça İngilizce ve Türkçe biliyor Türkçeyi burada öğreniyor
- Babası ile savaş yüzünden gelmişler. Kimse gelişinde yardımcı olmamış.
- Karısı ve çocuğu ile vakit geçiriyor, beraber sosyalleşiyorlar
- Henüz onu ve ailesini rahatsız edenlerle karşılaşmamış
- Ev kirası senelik 8000 tl. Ev sahibi yardımcı oluyor Geciktirdiğinde sorun çıkarmıyor.
- Komşuları ile de arası iyi. Bir sorunu olduğunda onlardan yardım istiyor yardımcı oluyorlar.
- T.C. kimlik başvurusunda bulunmuş.

İşyeri Bilgileri

- Suriye'de de lokanta işi yapıyorlarmış.
- 1,5 sene Mersin'de 4 senedir de burada lokanta işi yapıyor.

- Ailecek çalışıyorlar. Akrabalarını tercih ediyor. Karısının kardeşi, kuzeni, komşusu ve kendisi çalışıyorlar arkadaş gibiler. Komşusu ile burada tanışmışlar ama o da Lazkiyeli çıkmış.
- Sermayeyi Suriye'den getiriyor.
- Sabah 6'da açıyor akşam 8de kapatıyor.
- Dükkân kirası senelik 12.000 tl
- Müşterilerinin çoğu Türk ama Suriyeliler de geliyor.
- 5-6 ayda bir yeni ürünler tanıtıyor.
- Facebook ilanı vermemiş. Gazete kullanmıyor.
- Ruhsat ve çalışma izinlerinin hepsi tamammış. Ruhsata 2.000tl çalışma izinlerine 1.000 tl harcamış Muhasebecisi var her ay 50 tl alıyor.
- İlk başta bina belediyede tarla olarak görünüyormuş o yüzden ruhsat vermemişler yıkacaklarını söylemişler.
- Krizden etkilenmemiş çünkü herkes yemek yemeye devam ediyor diyor.
- Herhangi bir baskı ile karşılaşmamış
- 20 gün önce ilerideki dükkânın camlarını kırmışlar, kavga çıkmış.
- İlk başlarda özellikle Mersin'de iş yapmak zormuş. Damak tadı yüzünden pek müşteri gelmiyormuş. 3. Dükkânda tutturmuşlar.
- Toptancılara kendi gidiyor malzemelere bakıyor. Toptancılar Arapça bildiği için anlaşıyor pazarlık yapıyor indirim yaptırıyor.

30. HTM - 30 Telefoncu Dükkânı – Emek Mahallesi 13 Temmuz

Genel ve Uyum Bilgileri

- 28 yaşında, evli 2 çocuğu var
- Üniversite okumuş – bilgisayar, 2 yıllık üniversite denkliği var
- Şam'dan gelmiş. Türkmen,
- Babası araba parçası satıyor. Annesi ve babası Suriye'de
- Önce İstanbul'a gitmiş. Ablası ve eniştesi ise Hatay'a yerleşmiş.
- Vatandaşlık bekliyor. Vatandaş olursa yazılım okumak istiyor.
- Suriye'deki ailesine para, Filistin'deki eşine elbise yolluyor.
- Herhangi bir baskı ile karşılaşmamış
- Suriyelilerin Arap ülkeleri ile daha kolay anlaştığını düşünüyor.

- Medyada Suriyeliler ile ilgili haberlerin abartıldığını düşünüyor. Mahallede Türklerle aralarının çok iyi olduğunu söyledi. Medyada Suriyeliler çok kötü gösteriliyor halbuki bizim aramız çok iyi diyor.
- Komşuları ile arası iyiymiş.

İşyeri Bilgileri

- İstanbul'da kafe'de çalışmış Turist rehberliği yapmış. Evine hırsız girmiş parasız kalınca ablasının yanına Hatay'a gelmiş.
- İlk dükkanını Saraykent'te açmış. Arap kökenli Türk komşusu sermaye koymuş o da emek koymuş ortak dükkânı açmışlar. Ortağı mülk sahibi imiş. 4 ay sonra dükkânı kiraya vermiş.
- Şimdiki dükkân için sermayeyi kayınpederi vermiş.
- Facebooktan ilan veriyor
- Müşterilerinin yarısı Türk yarısı Suriyeli
- Veresiye istiyorlar vermiyor.
- Rakibi olmadığını düşünüyor.
- Dükkânı sabah 8den akşam 9 a kadar açık tutuyor.
- Toptancıların fahiş kar etme peşinde olduğunu düşünüyor.

31. HTM - 31 Kasap-Lahmacuncu – Emek Mahallesi 13 Temmuz

Genel ve Uyum Bilgileri

- 38 yaşında, erkek, evli 3 çocuğu var
- 6. Sınıfa kadar okumuş. Arapça ana dili , Türkçeyi işleri yürütecek kadar biliyor.
- 2012 yılında İdlip'ten gelmiş. Yayladağı'ndan kapıdan giriş yapmış. Ailesi ile geliyor.
- İlk geldiklerinde çadır kampta kalmışlar.
- Ortakları ile sosyalleşiyor
- Suriyeli olması sebebiyle Ev bulmakta sıkıntı yaşamış.
- Hatayı ucuz, güzel ve Suriyeye yakın olması sebebiyle tercih ediyor.
- TC kimliği almak istiyor, kuzeni başvurmuş.
- Herhangi bir baskı ile karşılaşmamış.
- Arapça bilen az olduğunu söylüyor.

İşyeri Bilgileri

- Suriye'de de kasap

- 5 ortak ile açmışlar, bir tanesi akraba diğerleri ile burada tanışıyor.
- Sermayeyi Suriye'den ve borçla buluyor.
- Dükkanı sabah 8de açıyor akşam 10da kapatıyor. Ailesini göremiyor
- Facebook ilanı vermiş.
- Dükânı da facebook ilanı ile bulmuş. Sahibi Türk. Kira 5.000dolar?mış
- Suriye lahmacunu Türkiye'dekinden farklı.
- Rekabet etmiyorlar herkes kendi işine bakıyor.
- Suriyeli ve Türk toptancılardan alışveriş yapıyor
- Müşterilerin çoğu Suriyeli
- Türklerin ekonomik olarak Suriyelilerden faydalandığını söylüyor.
- Herhangi bir baskı ile karşılaşmamış.
- İlerde işleri büyütmeyi planlıyor.
- Vergi levhası var.

32. HTM - 32 Tütün-Nargile Dükânı – Emek Mahallesi 13 Temmuz

Genel ve Uyum Bilgileri

- Erkek, 55 yaşında, 3 çocuğu var
- 5 sene önce gelmiş.
- Arapça anadili, Türkçe ve Yunanca da konuşuyor.
- Daha önce TR'den haber alıyormuş, ticaret yapmış
- Mersin Taşucu limanından pasaportla giriş yapmışlar. Karısı ve çocuğu Lübnan'dan geliyor.
- Kendisi hapisteki oğlu için kalmış. Askerler onu öldürünce o da gelmiş.
- Mersin'den Hatay'a Arap yoğunluğu olduğunu bildiklerinden geliyorlar.
- Yanlarında 100bin dolarla geliyorlar.
- Bodrum, İstanbul Ankara gezmişler
- Şeker ve kalp hastalığı var
- Farklı mezhep ve etnik grupların birbirini sevmediğini düşünüyor. Halkın olaylardan dolayı artık yorgun düştüğünü düşünüyor.
- Evde kızının yanında kalıyor. 650 tl kira veriyorlar.
- Eskiden Osmanlı toprağıydık, atamalarımız ortak ama son olaylar özellikle Türk askerinin Suriye'de şehit olması yerel halkı çok kızdırdı artık bizden nefret

ediyorlar diye düşünüyor. Ayrıca ekonomik de bozulunca iş ve evlerini ellerinden aldığımızı düşünüyorlar.

- Türkiye’de olmaktan mutlu
- T.C. vatandaşı olursa işleri büyötmeyi düşünüyor.
- Suriye’de evleri varmış orada yaşam daha kolaydı diyor.

İşyeri Bilgileri

- Suriye’de denizcilik yapmış. TR ile kömür ticareti yapmış
- TR’ye gelince 2 sene lokantada çalışmış
- Dükkanını 1 sene önce açmış
- 3 ortaklar, Dükkan sahibi, sahibinin oğlu ve kendisi
- Vergi levhası var.
- Müşterileri Türk ve Suriyeli. Müşterilerin çoğu Arapça biliyor. Eğer iletişim kuramazsa yan dükkandaki küçük kızı çağırıyor.
- Facebook vs. dükkan ilanı vermemiş.
- Eski bildiği müşterilere veresiye veriyor.
- İki sarhoş dükkana gelip olay çıkarmış. Camları kırmışlar ama şikâyet edememiş. Türklere bir şey olmayacağını onu sınır dışı edeceklerini düşünüyor.
- Rekabet yok rızık Allah’ın diyor.
- İş olanağının TR’de çok olduğunu ancak mevzuat/kanunların izin vermediğini söylüyor.
- İşlerden memnun.

Antakya Ticaret Odası Gen. Sekr. Yrd. Erhan YAĞIZ ile Mülakat

- Sadece Antakya’da oda toplam üye sayısı 9515 iken Suriyeli şirket sayısı 851.
- Şirket açmak için vatandaşlık zorunlu değil. Turkuaz Kart veya GK kimliği yeterli ayrıca SGK için ikametgah gerekiyor.
- Hatay’da vatandaşlık verilmesi durduruldu. Çalışma izni süresi dolanlar da eskisi kadar kolay alamıyor. Çünkü mevzuat yeni değişti.
- Hatay bir mozaiktir. Hoşgörü fazladır ve kavgayı sevmeyiz. Vatan olan bağlılığımızdan dolayı bazı şeylere ses çıkarmıyoruz.
- Gıda ve ihracat alanında çalışıyorlar. Türkler ve körfez ülkeleri ile çalışıyorlar.

- **Vergi levhası çıkarmak kolay. Aslında ruhsat çıkarmak da kolay ancak kendi ülkelerindeki alışkanlıkları devam ettirmek istiyorlar, yeterlilikleri sağlamak istemiyorlar.** Suriye işler kanunsuzca, rüşvetle vb. ile ilerliyor, burada kanun ve nizam var uymak işlerine gelmiyor. Aslında mevzuat yerli yabancı herkese eşit davranıyor. Eskiden ilişkiler iyiiken TC vatandaşları ile iş yapıyorlardı mevzuatla TC vatandaşları ilgileniyordu. Şimdi buraya gelip iş yapınca mevzuatla yüz yüze kaldılar.
- Örnek vermek gerekirse mesela 30 senelik bir marangozun yanına dükkan açıyor, elemanını alıyor vergi vermiyor, sonra denetim gelince olay çıkıyor.
- Eskiden devlet de mevcut durumları yüzünden bazen göz yumuyordu buna da alıştılar, kurallara uymak istemiyorlar. Mesela eskiden trafikte Suriye plakalı araçlar çok sıkıntı çıkarırlardı şimdi onlarla ilgili düzenleme geldi sıkıntı çözüldü.
- Güvenlik ve mevzuat kurallarına uydukları sürece sıkıntı yaşamazlar. Biz ABİGEM vasıtası ile ILO-DRC ile Ticaret Kanunu, Vergi Mevzuatı ve Medeni hukuk eğitimleri verdik.
- Bu işin mevzuatı Türk Ticaret Kanundur.
- **Türkiye'nin hatası kayıtları geç almaları olmuştur. Dünyanın her yerinde iş adamlarına farklı davranılır bazı imtiyazlar verilir.** Biz farklı bir statü vermediğimiz için ilk etapta zengin iş adamlarını Avrupa'ya kaçırdık. Özellikle İspanya'ya giden çok oldu. Bu hem sermaye hem istihdam kaybı olmuştur.

Esnaf ve Sanatkârlar Odası Başkanı Abdülkadir TEKSÖZ ile Mülakat

- Hatay'da Suriyeli resmi sayılar 241.000 civarında olduğu belirtiliyor. Valilikten alınan bilgiye göre günde ortalama 100 Suriyeli ülkesine geri dönüyor.
- Bayram ziyareti için gidip dönenleri yerel halka açıklayamıyoruz.
- Halkın talebi geri dönmeleri yönünde. Şimdiye kadar dönecekler diye halkı telkin ettik ancak artık yerel halkın sabrı azaldı.
- Hatay farklı mezheplere ev sahipliği yapan bir il.
- İlk geldiklerinde Cumhuriyet, Emek ve Narlıdere taraflarına yerleştirildiler. Keşke sınırın öbür tarafında kalsalardı biz yine onlara baksaydık. İçlerinde iyisi var kötüsü var bilemiyorsunuz.
- Ticari açıdan geçmişte çekilen sınırdan dolayı iki tarafta kalan akrabalar var.

- Vatandaşlık alıp adına dükkân açan kişi sayısı 20yi geçmez ancak gayri resmi dükkân açan çok var.
- Maddi durumları iyi olanların ekonomiye olumlu katkıları oldu. Durumları çok iyi olanlar hep büyük şehirlere gitti. Sadece iş yapanlar kaldı, onlar da genellikle mobilya, ayakkabı sektörü ve taş işçiliğinde uğraşıyorlar.
- Eskiden mevsimlik tarım işçileri Urfa'dan gelirdi. Artık onların yerini Suriyeliler aldı.
- Şehirde huzursuzluk çıkmasın diye STK'ların da desteği ile bazı olaylara hareketlere göz yumuyoruz.
- Yerel esnaftan şikâyet geliyor. Çünkü vergisiz, sağlıksız üretim satış yapıyorlar. Bu sebeple Türkler pek alışveriş yapmıyor. Genellikle kendi içlerinde alışveriş yapıyorlar.
- Resmi kayıtlı esnaf sayısı tüm Hatay için **198**. Ancak vergi dairesindeki sayı ile kayıtlı esnaf sayısı farklı. Vergi levhası olup esnaf odasına kayıt yaptırmayanalar oluyor. Özellikle kurs vb. bağlamında Ticaret Odasının projeleri oluyor.
- Samandağ alevi yoğunluklu bir bölge olduğu için orada yerleşmiyorlar ancak mevsimlik işçi olarak gidiyorlar.
- Konu biraz menfaate dönmüş durumda. Ucuza çalıştıkları için çoğu iş adamı şikâyet etmiyor. Etse bile konu iş yapmaya kar etmeye gelince herkes iş yapıyor. Mesela oto tamiri konusunda şikâyet edelerken şimdi ucuza çalıştıkları için onları tercih ediyorlar.
- Asıl zengin Suriyeliler Zeytin, Zeytinyağı, yaş meyve sebze ve tekstil konularında çalışıyorlar. Özellikle Osmaniye bölgesine yatırım yapıyorlar. Akrabalık bağları ile ortaklıklar kuruyorlar.

EK 3: Etik Kurul Onay Belgesi

EBYS
Elektronik Belge Yönetim Sistemi

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
AKADEMİK ETİK KURULU

Sayı : 55779672-604.01.02-E.1705240179
Konu : Etik Başvuru Sonucu.

Tarih: 24.05.2017

Sn. Doç. Dr. Buket Ayşegül ÖZBAKIR

YTÜ Etik Kurulu, Üniversitemiz mensubu olarak hazırlamış olduğunuz "**Kentsel Mültecilerin Adaptasyon ve Uyum Süreçlerine Yeni bir Bakış Açısı: Kapsayıcı Kent İnşası Amaçlı Sosyal İnovasyon Deney**" başlıklı projenizi etik açıdan incelemiştir. Sunulan dosya ve bu dosyaya göre yapılacak olan veri toplama araç ve yöntemlerine konu olan bilgiler hakkında etiğe aykırı herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

Bilgilerinize rica ederim.

Eki:Etik Kurul Kararı (1 Sayfa) (Fiziksel Ek)

BELGENİN ASLI
ELEKTRONİK İMZALIDIR
24.05.2017
Hicran Güşeren
bilgisayar işletmeni

Adres :
Tel : (0212) 383 20 58 - 20 59
Fax : (0212) 298 51 40

İnternet :
Web :
e-Posta : yunapry@gmail.com

EK 5: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Araştırma İzni

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı

Sayı : 62103649-604.99- 45837
Konu : Mustafa Fırat TEKBAŞ

11/07/2019

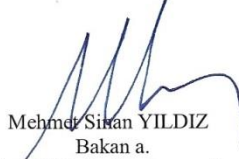
DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : 02/07/2019 tarihli Mustafa Fırat TEKBAŞ'ın dilekçesi.

İlgi dilekçe ile Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Mustafa Fırat TEKBAŞ'ın 117K829 numaralı ve "Kentsel Mültecilerin Adaptasyon ve Uyum Süreçlerine Yeni Bir Bakış Açısı: Kapsayıcı Kent İnşası" adlı TÜBİTAK projesi kapsamında elde edilen verilerden faydalanarak çıkarılacak "Esnaflaşmanın Suriyeli Mültecilerin Uyum Süreçlerine Etkisi: Hatay ve Ankara Karşılaştırması" konulu tezi için Hatay ve Ankara İllerinde çalışmada yer alan soruların cevaplarını araştırmak amacıyla izin talebi bulunmaktadır.

Bahsi geçen çalışma 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 94 üncü maddesi ile 2014/6883 karar sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği 51 inci maddesinde belirtilen gizlilik ilkesine gerekli hassasiyetin gösterilmesi, çalışmaya konu kişilerden ve/veya aile üyelerinden ad, soyad, din, mezhep, telefon ve adres bilgilerinin istenmemesi ve çalışma esnasında fotoğraf, ses/video kaydı alınmaması, çalışma sonuçlarının çalışma amacı dışında kullanılmaması, "Kentsel Mültecilerin Adaptasyon ve Uyum Süreçlerine Yeni Bir Bakış Açısı: Kapsayıcı Kent İnşası" projesinden elde edilen verilerin kullanılması konusunda ilgililerden gerekli izinlerin alınması doğrultusunda uygun değerlendirilmiştir.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Mehmet Sıkan YILDIZ
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı V.

Dağıtım

Gereği: Mustafa Fırat TEKBAŞ
(3251. Cade No: 12 Anka Modern Blokları
B-Blok Daire: 12 Yaşamkent ANKARA)

Bilgi: Ankara, Hatay Valiliği
(İl Göç İdaresi Müdürlüğü)